

VILNIAUS UNIVERSITETAS

AURELIJA VERNICKAITĖ

**PARLAMENTARŲ INFORMACINĖ ELGSENA IR JĄ
LEMIANTYS VEIKSNIAI**

Daktaro disertacija

Socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija (08 S)

Vilnius, 2014

Disertacija rengta 2009 – 2013 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Andrius Vaišnys (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai,
komunikacija ir informacija – 08 S)

Konsultantė:

doc. dr. Regina Varnienė - Janssen (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai,
komunikacija ir informacija – 08 S)

IVADAS.....	5
1. INFORMACINĖS ELGSENOS SAMPRATA IR TEORINĖS TYRIMŲ TRADICIJOS.	17
1.1. Informacinės elgsenos samprata.....	17
1.2. Informacinės elgsenos tyrimų tradicijos	21
1.3. Įstatymų leidėjų informacinės elgsenos tyrimai	26
2. PARLAMENTARŲ INFORMACINĖ ELGSENA: KONTEKSTAS IR VEIKSNIAI.....	32
2.1. Kontekstas informacinės elgsenos tyrimuose	32
2.2. Tayloro konteksto modelio taikymas parlamentarų informacinei elgsenai tirti	34
2.3. Sprendimų priėmimas: teoriniai požiūriai ir modeliai	43
2.3.1. Racionalus ir ribotai racionalus sprendimų priėmimas	44
2.3.2. Anarchinis sprendimų priėmimas arba „šiukšliadėžės“ modelis.....	47
2.3.3. Politinis sprendimų priėmimas.....	49
2.3.4. Natūralistinis sprendimų priėmimas.....	52
2.4. Lietuvos nacionalinio parlamento narių informacinės elgsenos ir ją lemiančių veiksnių empirinio tyrimo struktūrinio modelio pagrindimas	54
3. LIETUVOS RESPUBLIKOS PARLAMENTO NARIŲ INFORMACINĖ ELGSENA IR JĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI: TYRIMAS	60
3.1. Tyrimo kontekstas: Lietuvos Respublikos parlamento nario veikla, informacinio aprūpinimo organizavimas ir sprendimų priėmimas	60
3.2. Tyrimo metodai	67
3.2.1. Parlamentarų informacinė elgsena ir ją lemiantys veiksniai: kiekybinis tyrimas .	68
3.2.2. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai priimant sprendimus: kokybinis tyrimas.....	73
3.3. Kiekybinio tyrimo duomenų analizė	78
3.3.1. Parlamentarų informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste.....	78
3.3.2. Informacijos ieška: informacijos šaltinių naudojimas ir gaunamos informacijos vertinimas	80
3.3.3. Informacijos šaltinių prieinamumas versus kokybiškumas	85
3.3.4. Parlamentarų aprūpinimas informacija ir esamos situacijos vertinimas parlamento narių požiūriu	89
3.3.5. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai individualių charakteristikų aspektu	92
3.3.6. Kliūtys, išskylančios ieškant informacijos ir naudojantis ja	96

3.4. Kokybinio tyrimo duomenų analizė.....	98
3.4.1. Sprendimų priėmimas parlamente ir jį veikiančios aplinkybės parlamentarų požiūriu	98
3.4.2. Suvokiamas informacijos vaidmuo sprendimų priėmimo procese ir sprendimų priėmimą lemiantys veiksniai.....	101
3.4.3. Informacijos iešką motyvuojantys veiksniai	109
3.4.5. Informacijos šaltinių naudojimas priimant sprendimus	117
3.4.6. Informacijos vertinimas ir naudojimas.....	140
3.4.7. Informacijos, susijusios su sprendimų priėmimu, sklaida ir aprūpinimo informacija tobulinimo poreikis parlamentarų požiūriu.....	148
3.5. Tyrimo rezultatų aptarimas ir interpretacinė analizė.....	155
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	171
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	178
PRIEDAI.....	201
1 PRIEDAS. Parlamentarų informacinės elgsenos kiekybinis tyrimas: anketa Lietuvos Respublikos Seimo nariams	201
2 PRIEDAS. Statistiniai Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos kiekybinio tyrimo duomenys: nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp priklausomų ir nepriklausomų kintamųjų.....	211
3 PRIEDAS. Statistiniai Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos kiekybinio tyrimo duomenys: informacijos šaltinių vertinimas pagal prieinamumą, patikimumą ir informacijos svarbumą/aktualumą.	215
4 PRIEDAS. Statistiniai Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos kiekybinio tyrimo duomenys: apskaičiuoti vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai	217

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Informacijos vaidmuo bei įtaka politikoje vertinama ir interpretuojama gana skirtingai, tačiau jos reikalingumas ir svarba iš esmės išlieka nepaneigiami, o informacija, kaip ir anksčiau, yra laikoma svarbiu ir galingu valdžios įrankiu. Parlamento narius galima vadinti vienais iš svarbiausių informacijos vartotojų, nes informacija yra neatsiejama nuo politinių sprendimų ir yra pamatinė jų dalis. Todėl ir politikų, kaip informacijos vartotojų, elgsena reikalauja išskirtinio tyrėjų dėmesio ir išsamios mokslinės analizės.

Moderniose demokratijose įstatymų leidybos institucija, bent jau pagal Konstitucijos jai suteikiamas galias, vertinama kaip pagrindinė politiką formuojanti institucija (Carey, 2009). Lietuvos parlamentui Konstitucija suteikia galių priimti Konstitucijos pataisas, leisti įstatymus, tvirtinti valstybės biudžetą, ratifikuoti tarptautines sutartis. Seimas gali ne tik iškelti nepasitikėjimą Ministrų Pirmininku ar Vyriausybe, bet tam tikrais atvejais ir paskelbti pirmalaikius Prezidento rinkimus. Lietuvos parlamento svarba ir įtaka politinėje sistemoje dar labiau įtvirtinta 1998 m. Konstitucinio Teismo sprendimu, kuriame Lietuva įvardyta kaip parlamentinė Respublika su kai kuriais pusiau prezidentinės valdymo sistemos bruožais. Parlamentas kaip Tautos atstovybė vaidina svarbų vaidmenį formuojant šalies ekonominę, socialinę ir bendrąją valstybės politiką, o informacija įvardijama svarbiausiu ištekliumi, padedančiu sukurti veiksmingą įstatymų leidybos instituciją (Robinson, Hyde, 1998). Teigiama, kad stiprios demokratijos kertinis akmuo yra efektyvi ir nepriklausoma įstatymų leidžiamoji valdžia, kuri turi būti gerai informuota, nes informacija politikams padeda užtikrinti jų priimamų sprendimų pagrįstumą, kokybišką įstatymų leidybos politiką ir efektyvią parlamentinę kontrolę (Ronai, Bryant, 1992). Anot Peterso ir Barkerio (1993),

informacijos vaidmuo parlamentinėje veikloje ypač svarbus, nes suteikia galių parlamentarams veiksmingiau dalyvauti politiniuose procesuose bei efektyviau prižiūrėti įtakingas ir stiprias vykdomosios valdžios institucijas (Peters, Barker, 1993).

Tiesa, požiūris į informacijos vaidmenį ir naudą politiniuose procesuose ir bendrai parlamentinėje veikloje gana skiriasi. Vieni teigia, kad įstatymų leidėjams¹ būtinas veiksmingas ir nepriklausomas informacinis aprūpinimas, kad politikai, priimdami sprendimus, turėtų patikimos, kokybiškos ir laiku pateikiamos informacijos (Davidson, Oleszek, 1997; Cooper, Brady, 1981; Cooper, MacKenzie, 1981 iš Bimber, 1991, Carey, 2009), kiti mano priešingai – informacijos vaidmuo politikoje nėra reikšmingas, nes politikams reikia ne objektyvios informacijos, o tik tokios, kuri patvirtintų jų nuomonę ar poziciją, o ta informacija, kuri prieštarauja jų nuomonei, yra ignoruojama arba diskredituojama (Moynihan, 2005). Dažnai pabrėžiamas ir svaresnis savanaudiškų interesų, o ne informacijos vaidmuo politiniuose procesuose (Mayhew, 2004; Kingdon, 1989, 1993). Tačiau nors informacijos vaidmuo ir įtaka politikoje suvokiama ir interpretuojama skirtingai, tai nepaneigia jos reikalingumo politiniuose procesuose. Politika ir informacija yra neatsiejamos, be informacijos nebūtų įmanoma formuluoti politinių tikslų ir jų įgyvendinti. Priimant sprendimus politikoje, pasak Stone (2004), svarbiausias instrumentas turėtų būti informacija ir „organizuotas protas“, nes tai padeda atskleisti pagrindines problemas, suderinti skirtingus interesus (Stone, 2004). Deutschas (1963), pirmasis politinę sistemą apibūdinęs kaip informacinę-komunikacinę sistemą, akcentavo kokybiškos ir nuolatinės informacijos cirkuliacijos politikoje būtinybę, nes tai padeda tobulinti politinį valdymą (Deutsch, 1963). Kita vertus, politiniame kontekste informacija gali būti vertinama ne tik kaip vertingas išteklius, bet ir kaip valdžios, galios ir įtakos šaltinis (Foucault, 1991).

¹ Žodžiai „parlamentaras“, „parlamento narys“, „įstatymų leidėjas“, „politikas“ šiame tekste vartojami kaip sinonimai.

Dera priminti ir tai, ką savo nutarimuose yra pabrėžęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (2004): *„siekiant, kad tinkamai vykdytų savo, kaip parlamento, funkcijas ir įgyvendintų savo konstitucinius įgaliojimus, Seimui – Tautos atstovybei reikia turėti išsamią, objektyvią informaciją apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Tokios informacijos turėjimas yra būtina prielaida tam, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę“*².

Pastaruoju metu informacijos, komunikacijos ir bibliotekininkystės krypties mokslininkai daug dėmesio skiria įvairių socialinių grupių ir profesijų atstovų informacinei elgsenai tirti. Neabejotinai ypatingo tyrėjų dėmesio reikalauja parlamentarų, kurių priimti sprendimai lemia ir daro didelę įtaką visuomenės gyvenimui ir valstybės funkcionavimui, informacinė elgsena. Tačiau įvertinus dabartinę situaciją galima teigti, kad parlamentarų informacinė elgsena, kaip mokslinių tyrimų objektas, Lietuvoje nėra kryptingai ir pakankamai tyrinėjama; pastebimos tik tam tikros tokių tyrimų užuomazgos. Net ir pasauliniu mastu parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgsenos tyrimai yra besivystanti sritis. Tokie tyrimai svarbūs pirmiausia todėl, kad įstatymų leidėjų informacinės elgsenos pažinimas leidžia plačiau atskleisti informacijos vaidmenį politiniuose sprendimuose ir suvokti, kuo vadovaujasi politikai, priimantys visos tautos gyvenimą lemiančius sprendimus; suprasti, kokią informaciją parlamentarami vertina ir naudoja, kokia informacija jiems reikalinga priimant sprendimus, kokiais informacijos šaltiniais naudojasi, kodėl politikai teikia pirmenybę tam tikriems šaltiniams ir kas tai lemia. Svarbu ištirti parlamentarų požiūrį į gaunamą ir skleidžiamą informaciją, nes

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų komisijų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimas Nr. IX-1868 „Dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui išvados“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 3 bei 8 straipsniams (2003 m. balandžio 3 d. redakcija)“.

tai suteikia galimybę tobulinti ir efektyvinti politinių sprendimų procesą geriau, kokybiškiau ir sklandžiau aprūpinant informacija.

Darbo aktualumą liudija tai, kad parlamentarų informacinė elgsena tyrinėjama kaip visuma – nuo informacinių poreikių susiformavimo, informacijos ieškos, iki jos panaudojimo, nes, pasak Vakkari (2008), tyrimų, apimančių visos informacinės elgsenos kaip reiškinių analizę, trūksta (Vakkari, 2008). Wilsonas (2006) atkreipia dėmesį į tai, kad informacijos ir bibliotekininkystės krypties disertacijos dažniausiai orientuotos į lengvai prieinamą (angl. *easy-to-access*) informacijos vartotojų grupių elgsenos tyrimus (studentų, moksleivių, interneto vartotojų ir pan.), dėmesį sutelkiant į socialinius aspektus, o ne darbo aplinką (Wilson, 2006). Šios disertacijos aktualumas siejamas su tuo, kad tiriama politinio elito atstovų - parlamento narių, kurių priimami sprendimai daro didelę įtaką visuomenės gyvenimui, informacinė elgsena jų darbo aplinkoje.

Temos ištirtumas. Dauguma iki šiol atliktų parlamentarų informacinės elgsenos tyrimų yra fragmentiški, atskleidžia tik siaurus informacinės elgsenos aspektus. Pati parlamento institucija, įstatymų leidybos procesas, parlamentinė kontrolė, įstatymų leidėjų galios kitų valdžių kontekste, parlamentarų vertybinės nuostatos Lietuvoje yra gana išsamiai tyrinėti (Jarašiūnas, 2003; Tallat-Kelpša, 1996; Sinkevičius, 2013; Ragauskas, 2005; Lukošaitis, 2004, 2005; Morkevičius, 2005; Kalinauskas, 2010). Dauguma šių tyrimų atlikti teisės, politologijos ir sociologijos moksluose. Mokslinių darbų, kuriuose būtų tyrinėjama parlamento narių informacinė elgsena ar tam tikri jos aspektai, Lietuvoje publikuota tik keli. Varnienė-Janssen ir šios disertacijos autorė analizavo, kaip Lietuvoje vykdomas Seimo narių informacinis aprūpinimas (Varnienė-Janssen, Vernickaitė, 2010). Kitas apžvalginio pobūdžio darbas buvo skirtas aptarti Seimo informacines paslaugas (Blagnienė, 1998). Taip pat yra apgintas magistro darbas apie parlamento narių informacinę elgseną (Blagnienė, 2012, 2013).

Galima pastebėti, kad bendrai Lietuvoje per pastaruosius porą dešimtmečių tiek teorinių, tiek empirinių tyrimų, kuriuose būtų analizuojama informacijos vartotojo elgsena ar tam tikri jos aspektai, yra gana nedaug (Krūminaitė, 1990; Voverienė, 1996; Macevičiūtė, 2004, 2005, 2006; Janiūnienė, 2007, 2009, 2012).

Užsienyje parlamentarų informacinės elgsenos tyrimai sulaukia didesnio mokslininkų susidomėjimo, nors ir juose daugiau dėmesio skiriama tam tikriems informacinės elgsenos aspektams tirti, o išsamių elgsenos tyrimų trūksta. Tyrinėtojai (Serema, 1999; Orton, Marcella, Baxter, 2000) analizavo Didžiosios Britanijos parlamentarų informacinius poreikius sprendimų priėmimo procesuose, tyrinėjo, kaip parlamentarai ieško jiems reikalingos informacijos, kaip naudojami parlamentinė biblioteka. Keli moksliniai darbai yra skirti Europos Parlamento narių informaciniams poreikiams bei parlamentarų aprūpinimui informacija ištirti (Marcella, Carcary, Baxter, 1999; Marcella, Baxter, Davies, 2007). Tuominenas ir Turja (2007) tyrinėjo, kaip socialinė mokslinė informacija naudojama politiniuose debatuose Suomijos parlamente. Mokslininkai (Thapisa, 1996; Nalumaga, 2009; Mostert, Ocholla, 2004; Mostert, 2004) analizavo Afrikos šalių parlamentarų informacinius poreikius, siekdami atskleisti, kokios informacijos politikams parlamentinėje veikloje reikia, jų naudojamus informacijos šaltinius. Vienas naujausių darbų yra skirtas Kuveito įstatymų leidėjų informacijos poreikiams ir ieškai tirti (Mansour, Alkhurainej, 2011). Minėtų darbų teorinis pagrindimas yra gana fragmentiškas ir nepakankamai išplėtotas. Anot Marcellos (2007), dažnai tyrėjai apsiriboja tik išsamesne įstatymų leidėjų aprūpinimo informacija parlamente ir parlamentinės bibliotekos veiklos analize, informacijos paslaugų atitikties parlamentarų poreikiams vertinimu (Tanfield, 1995; Thapisa, 1996). Šių darbų kontekste išskirtina Nalumagos (2009) disertacija, kurioje daugiau dėmesio skiriama lyčių nulemtiems parlamentarų informacinės elgsenos ypatumams išanalizuoti. Panaudojant teorinę informacijos „savi“ („insiders“) ir „svetimi“ („outsiders“) perspektyvą tirama, kokią įtaką Ugandos moterų

parlamentarių prieigai prie informacijos ir jos naudojimui daro politinis ir socialinis kontekstas.

Galima išskirti keletą darbų, atliktų politikos moksluose, kurie atskleidė, kaip valdžiai pateikiama informacija ir koks vaidmuo tenka ekspertams sprendimų priėmimo procese. Barkeris ir Petersas (1992) tyrinėjo žinių ir ekspertų vaidmenį priimant sprendimus Šveicarijoje, Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje. Vėliau atliktoje studijoje mokslininkai tyrinėjo, kaip valdžia įgyja, gauna ir ignoruoja ekspertines žinias. Weissas (1992) atliko tyrimą apie nepriklausomų mokslinių institucijų vaidmenį priimant sprendimus politikoje. Analizuota, kokiems informacijos šaltiniams preferencijas teikia įstatymų leidėjai skirtinguose teisėkūros etapuose, kokios informacijos ieškos strategijos pasitelkiamos politiniuose procesuose (Mooney, 1991, 1993; Zadoorian, 2004). Mokslininkai tyrinėjo skirtingų informacijos šaltinių vaidmenį priimant sprendimus ir jų įtaką politikams (Kingdon, 1989).

Tyrimo problema. Galima teigti, kad mokslinėje literatūroje parlamentarų informacinė elgsena nėra pakankamai ištirta, atlikti tyrimai atskleidžia tik tam tikrus parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgsenos aspektus. Įstatymų leidėjų informacinės elgsenos komponentai – informaciniai poreikiai, informacijos ieška ir jos naudojimas – mokslininkų tyrinėti nevienodai nuosekliai ir giliai, dažniausiai apsiribojant informacinių poreikių politiniuose procesuose konstatavimu, dažniausiai politikų naudojamų informacijos šaltinių nustatymu. Išsamiau analizuotos parlamentinių informacijos šaltinių, tokių kaip parlamentinės bibliotekos ar tyrimų centrai, teikiamos paslaugos politikams, naudojimas jomis ir jų atitiktis politikų poreikiams. Darbo autorės nuomone, trūksta išsamesnių, nuoseklesnių ir teoriškai pagrįstų parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgsenos tyrimų – nuo politikų informacinių poreikių parlamentinėje veikloje susiformavimo iki informacijos ieškos ir jos naudojimo atskleidimo. Pažymėtina, kad dauguma minėtų mokslinių darbų neatsižvelgia į tai, kad informacinė elgsena vyksta tam tikrame kontekste (aplinkoje), o kontekstas nurodo tam tikrus veiksnius (konteksto veiksnius), kurie veikia ir lemia informacijos vartotojo elgseną.

Teigiama, kad kuo labiau įvertinamas kontekstas ir konteksto veiksniai tiriant informacinę elgseną, tuo realesni tyrimo rezultatai gaunami (Sonnenwald, Iivonen, 1999; Bawden, Robinson, 2013).

Todėl šioje disertacijoje siekiama atskleisti parlamentarų informacinės elgsenos ypatybes darbo aplinkoje ir ištirti skirtingų veiksmų poveikį tai elgsenai. Disertacijoje dėmesys sutelkiamas į tris pagrindinius veiksmus, kurie, manytina, daro didžiausią poveikį parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgsenai. Remiantis Simonu (2003), kiekvienoje organizacijoje individo elgsena pirmiausia yra lemiamą jo individualių savybių (Simon, 2003), todėl siekiama ištirti, kaip parlamentaro individualios charakteristikos (demografiniai ir sociopolitiniai veiksniai) lemia jo informacinę elgseną. Įstatymų leidėjo, kaip informacijos vartotojo, elgsena, manytina, yra veikiamą organizacinių veiksmų, tokių kaip informacijos sklaida, aprūpinimas informacija ir jos prieinamumas parlamento organizacijoje, taip pat parlamentaro atliekamo vaidmens (veiklos ir užimamų pareigų, pavyzdžiui, komitete, frakcijoje, partijoje). Sprendimų priėmimas laikytinas viena iš svarbiausių parlamento nario veiklų, todėl jis yra išskiriamas kaip dar vienas konteksto veiksnys, kuris, manoma, lemia parlamentaro informacinės elgsenos ypatumus (pavyzdžiui, formuoja poreikį ieškoti informacijos, nulemia, kaip ir kokia informacija yra naudojama). Kaip minėti veiksniai lemia politikų informacinę elgseną, išsamiau tyrinėta nebuvo, ir tai lemia šio tyrimo problematiką.

Parlamentas yra politinė institucija ir pasitelkiamas politinis sprendimų priėmimo požiūris atskleidžia dar vieną šios disertacijos problemiško aspekto. Idealiu atveju požiūriu pagrindinis politikų tikslas yra priimti sprendimus remiantis išsamia, nešališka, teisinga ir neribota informacija (Stone, 2004), tačiau politinis sprendimų priėmimo pobūdis lemia, kad sprendimų priėmėjai informacijos linkę ieškoti selektyviai, naudojami tam tikrais informacijos šaltiniais ir teikia jiems pirmenybę, linkę vertinti ir naudoti informaciją, atitinkančią jų požiūrį ar poziciją, ir ignoruoja tą informaciją, kuri jų nuomonei prieštarauja. Tokiomis aplinkybėmis informacija tampa ne

racionalių sprendimų pagrindu, o simboliu įrankiu siekiant įtikinti politinio proceso dalyvius ir stebėtojus iš šalies, kad sprendimai priimami tinkamai ir jie yra teisingi (Meyer, Rowan, 1977; Feldman, March, 1981).

Disertacinio tyrimo objektas. Parlamento nario informacinė elgsena ir ją lemiantys veiksniai.

Disertacinio tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos ypatumus priimant sprendimus ir nustatyti jų elgseną lemiančius veiksnius.

Disertacinio tyrimo uždaviniai:

1. išanalizavus teorines informacinės elgsenos tyrimų tradicijas, apibrėžus informacinės elgsenos ir konteksto sampratą, nustatyti esminius parlamentarų informacinę elgseną lemiančius veiksnius ir sukonstruoti struktūrinį modelį, apimančią pagrindinius parlamentarų informacinės elgsenos komponentus ir jai įtaką darančius veiksnius;
2. atlikti tyrimą ir nustatyti Lietuvos Respublikos Seimo narių elgsenos ypatumus ieškant informacijos ir naudojant ją sprendimų priėmimo kontekste;
3. ištirti, kaip individualūs ir organizaciniai veiksniai lemia parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgseną.

Šiame tyrime ypatingas dėmesys skiriamas išanalizuoti, kaip parlamentarai naudojami vidiniais parlamente esančiais informacijos šaltiniais, kaip jie vertina skleidžiamą informaciją ir ją naudoja. Tai yra būtina siekiant gerinti ir efektyvinti informacijos sklaidą parlamento organizacijoje ir įgyvendinti tinkamą parlamentarų informacinį aprūpinimą. Remiantis tyrimo rezultatais bandoma pateikti rekomendacijas, kaip esamą informacinį aprūpinimą būtų galima tobulinti ir sėkmingiau pritaikyti politikų reikmėms.

Ginamieji teiginiai

1. Parlamento nario informacinė elgsena yra veikiamą darbo aplinkos: vykdomos veiklos, priimamų sprendimų pobūdžio, atliekamo vaidmens parlamente, parlamento, kaip organizacijos, vykdomos informacijos sklaidos, aprūpinimo informacija, sudarytų galimybių gauti informaciją.
2. Sprendimų priėmimas yra pagrindinė parlamentaro veikla, kuri dažniausiai formuoja įstatymų leidėjų informacijos poreikius, o priimamo sprendimo svarbos suvokimas nulemia, kiek pastangų ir laiko politikai skiria išsamiai ir giliai informacijos ieškai ir analizei. Sprendimų priėmimo kontekste parlamentarams būdinga informacinė elgsena, kai siekiama gauti informaciją įdedant kuo mažiau pastangų: teikiama pirmenybė tiems šaltiniams, kurie yra lengviau prieinami ir greičiau suteikia informaciją, pasirenkami tie informacijos šaltiniai, kurie yra žinomi, o ne ieškoma naujų.
3. Informacinis aprūpinimas yra būtinas, kad Seimo nariai galėtų tinkamai ir veiksmingai atlikti parlamentaro funkcijas, užtikrintų įstatymų leidėjų informacinį nepriklausomumą nuo kitų politinio proceso dalyvių ir kokybiškesnį sprendimų priėmimą. Informacinio aprūpinimo Seime tobulinimas turėtų būti siejamas su informacijos analizės funkcijų stiprinimu (taip pat ir parlamentinės bibliotekos, kaip analitinės informacijos rengėjos, potencialo didinimu), informacijos pateikimu laiku, veiksmingesniu aprūpinimu informacija priimant įstatymus skubos ir ypatingos skubos tvarka bei sprendžiant nacionalinės reikšmės problemas, teikiamos informacijos kokybės gerinimu, parlamentarų ir jų personalo, kaip informacijos vartotojų, gebėjimų ugdymu.
4. Parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgsena yra veikiamą demografinių ir sociopolitinių veiksnių – lyties, amžiaus, išsilavinimo, parlamentinio darbo patirties, politinės pozicijos, rinkimų apygardos.

Tyrimo teorinis pagrindimas, metodologija ir metodai. Teorinėje darbo dalyje, naudojant mokslinės analizės, sintezės ir apibendrinimo metodus,

analizuojama informacinės elgsenos samprata, konteksto reikšmė informacijos vartotojo elgsenai, išskiriami ir pagrindžiami pagrindiniai parlamentarų informacinę elgseną lemiantys konteksto veiksniai. Informacinė elgsena disertacijoje traktuojama kaip reiškinys, apimantis parlamentarų informacinius poreikius, informacijos iešką (tiesiogiai ar per tarpininkus) įvairiuose informacijos šaltiniuose ir jos panaudojimą. Informacinė elgsena suvokiama kaip aktyvi (tikslinga ir sąmoninga informacijos ieška) ir pasyvi (informacijos gavimas nededant pastangų, tikslingai neieškant) individo veikla. Parlamento informacinė elgsena yra tyrinėjama konkrečiame kontekste – darbo aplinkoje - ir yra veikiami konkrečių iš darbo aplinkos kylančių veiksnių. Pagrindiniai veiksniai išskiriami pritaikant Tayloro (1991) konteksto modelį.

Tiriant parlamentarų informacinę elgseną taikoma metodų trianguliacija (Silverman, 2007; Bryman, 2008), kuri leidžia giliau ir išsamiau pažinti informacijos vartotojo elgseną (Stokes, Urquhart, 2013), formuluoti labiau pagrįstas ir argumentuotas išvadas. Kiekybinis tyrimas naudotas siekiant atskleisti bendrąsias parlamento narių informacinės elgsenos tendencijas, susijusias su įstatymų leidėjų informaciniais poreikiais parlamentinės veiklos kontekste, informacijos šaltinių naudojimu, informacijos sklaidos ir informacinio aprūpinimo parlamente vertinimu bei pasitenkinimu gaunama informacija. Kiekybinio tyrimo duomenų rinkimo metodas – anketavimas. Apklaustas didelis respondentų skaičius (n=108) leidžia pateikti patikimus ir reprezentatyvius apibendrinimus. Anketiniu būdu surinkti duomenys apdoroti pasitelkus statistinį socialinių mokslų paketą SPSS. Duomenų analizei naudoti aprašomosios statistikos metodai, koreliacinė analizė.

Kokybinis tyrimas orientuotas į parlamentarų informacinės elgsenos ypatumų atskleidimą realiose sprendimų priėmimo situacijose. Kokybinis tyrimas atliktas siekiant atskleisti tam tikrus kiekybiniais metodais sunkiau ištiriamus informacinės elgsenos aspektus (pavyzdžiui, informacijos vertinimas ir naudojimas priimant sprendimus). Kokybinio tyrimo metu duomenys rinkti taikant pusiau struktūrinį individualų interviu. Apklausta 19 parlamentarų (n=19). Duomenys analizuoti naudojant kokybinės turinio

analizės (angl. *content analysis*) metodą. Plačiau tyrimo metodai ir visa tyrimo eiga aprašyti 3 skyriuje „Lietuvos Respublikos parlamento narių informacinė elgsena ir ją lemiantys veiksniai: tyrimas“.

Mokslinis darbo naujumas ir praktinis reikšmingumas. Temos ištirtumo analizė rodo, kad parlamentarų informacinė elgsena nėra išsamiai ištirta, tyrinėti tik pavieniai jos aspektai. Lietuvoje matyti tik pirmieji bandymai atlikti mokslinius tyrinėjimus šioje srityje. Darbo mokslinį naujumą ir teorinį reikšmingumą lemia tai, kad parlamentarų informacinė elgsena tyrinėjama atsižvelgiant į kontekstą ir konteksto veiksnius. Remiantis susisteminta teorine medžiaga atskleisti parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai, išskirti ir pagrįsti pagrindiniai konteksto veiksniai, kurie, manytina, labiausiai veikia įstatymų leidėjų, kaip informacijos vartotojų, elgseną. Konstruojama teoriškai pagrįsta tyrimo metodologija, o tyrimo rezultatai, gauti naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus, leidžia atskleisti visuminį parlamentarų informacinės elgsenos vaizdą parlamentinės veiklos kontekste.

Kai kurie mokslininkai (Urquart, 2011) atkreipia dėmesį į nedidelį informacinės elgsenos tyrimų pritaikomumą tobulinant informacines paslaugas ir į tai, kad informacinio aprūpinimo srityje priimamus sprendimus retai kada bandoma grįsti mokslinių tyrimų rezultatais. Sukaupta išsami kiekybinė ir kokybinė disertacinio tyrimo medžiaga gali būti naudinga tobulinant ir efektyvinant sprendimų priėmimo proceso ir bendrai parlamentinės veiklos informacinį aprūpinimą. Disertacijos empirinio tyrimo rezultatai ir apibendrinimai gali būti naudingi atliekant mokslinius tyrimus ateityje.

Disertacijos aprobacija

Rengiant disertaciją paskelbtos šios publikacijos recenzuojamuose leidiniuose:

1. VARNIENĖ-JANSSEN, Regina; VERNICKAITĖ, Aurelija. Parlamentarų informacinis aprūpinimas – demokratijos plėtros instrumentas. *Parlamento studijos*. 2010, Nr. 9, p. 31-50. ISSN 1648-9896

2. VERNICKAITĖ, Aurelija. Lietuvos Seimo narių informacijos poreikiai ir šaltiniai. *Parlamento studijos*. 2012, Nr. 13, p. 16-47. ISSN 1648-9896
3. VERNICKAITĖ, Aurelija. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai: Lietuvos Respublikos Seimo narių atvejis. *Parlamento studijos*. 2014, Nr. 15, p. 66-97. ISSN 1648-9896

Rengiant disertaciją atlikti tyrimai buvo pristatyti doktorantų mokslinių konferencijų ir seminarų pranešimuose:

- VERNICKAITĖ, Aurelija. *Politicians, information and decision making: information behavior of the Lithuanian Members of the Parliament*. Seminaras “Methods and methodologies in Information studies”, Vilniaus universitetas, Vilnius, Lietuva, 2011 m. lapkričio 14–18 d.
- VERNICKAITĖ, Aurelija. *Informacijos naudojimas sprendimų priėmimo procese: teorinės ir empirinės įžvalgos*. Socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferencija „Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose – 3“, Kauno technologijos universitetas, Kaunas, Lietuva, 2011 m. spalio 21 d.
- VERNICKAITĖ, Aurelija. *Parliamentary library and problems of the members of the parliament information needs*. Seminaras “Theories, methodologies and research methods in Information studies”, Talino universitetas, Talinas, Estija, 2009 m. lapkričio 23–27 d.

1. INFORMACINĖS ELGSENOS SAMPRATA IR TEORINĖS TYRIMŲ TRADICIJOS

Šiame skyriuje siekiama išanalizuoti informacinės elgsenos sampratą, nustatyti pagrindinius jos komponentus, apibrėžti parlamentarų informacinės elgsenos ypatumus. Informacijos vartotojų elgsenos tyrimuose svarbu tirti tiksliai apibrėžtas individų grupes ir analizuoti pagrindines jų informacinę elgseną nulemiančias aplinkybes bei veiksniai (Wilson, 1981). Informacinei elgsenai tirti naudojama daug teorinių modelių ir perspektyvų. Šiame skyriuje analizuojami skirtingi informacinės elgsenos modeliai, kurie atskleidžia tiek patį informacinės elgsenos procesą, tiek veiksniai, kurie turi jai įtakos. Šie modeliai analizuojami siekiant nustatyti pagrindinius parlamentarų informacinę elgseną lemiančius veiksniai.

1.1. Informacinės elgsenos samprata

Analizuojant parlamento nario, kaip informacijos vartotojo, elgseną svarbu apibrėžti informacinės elgsenos sąvoką. Informacinės elgsenos tyrimų pradžia siejama su praėjusio amžiaus šeštuoju dešimtmečiu, kai mokslininkai ėmė tirti informacijos vartotojo poreikius. Tačiau dažniausiai tyrimai buvo susiję su naudojimusi bibliotekų paslaugomis, o teorinis jų pagrindimas buvo menkas ir neišplėtotas. Paisley (1968) teigimu, nebuvo atsižvelgiama į tokius svarbius informacinei elgsenai įtaką darančius veiksniai kaip informacijos šaltinių prieinamumas, informacijos pritaikymas, informacijos vartotojo motyvacija, profesinė orientacija ir kitos asmeninės individo charakteristikos. XX a. aštuntajame–devintajame dešimtmetyje informacinės elgsenos tyrimai įgyja tvirtesnę teorinę ir metodologinę pagrindą, pasitelkiamos socialiniuose moksluose plėtojamos tyrimų perspektyvos (pastebima didesnė orientacija į fenomenologinę ir hermeneutinę

metodologiją), nuo kiekybinių tyrimo metodų pereinama prie kokybinių (Case, 2007). Informacijos poreikių, ieškos ir naudojimo tyrimuose vyraujančia tampa į „vartotoją orientuota“ paradigma (angl. *user oriented*) (Courtright, 2007), o pagrindinis siekis yra tirti individualų informacijos vartotoją ir suprasti, kaip jis ieško informacijos ir naudoja ją tam tikrose situacijose ir kontekstuose (Dervin, 1997; Allen, 1997).

Savolaineno (2007) teigimu, informacinė elgsena yra „skėtinė“ sąvoka (angl. *umbrella concept*), apimanti visas svarbiausias individo veiklas, susijusias su informacija – informacinius poreikius, informacijos iešką ir jos naudojimą (Savolainen, 2007). Spink ir Cole'as (2006) informacinę elgseną apibūdina kaip individo elgsenos visumą, susijusią su informacijos šaltinių ir kanalų naudojimu, apimančią aktyvią ir pasyvią informacijos iešką, informacijos sisteminimą ir naudojimą (Spink, Cole, 2006). Bates (2005) teigia, kad informacinė elgsena yra plati sąvoka ir apima įvairius individo sąveikos su informacija būdus, ypač tai, kaip individai informacijos ieško ir ją naudoja (Bates, 2005). Informacinės elgsenos tyrimuose dažnai daugiausia dėmesio skiriama informacijos ieškai ištirti, tačiau kai kurie mokslininkai (Ingwersen, Järwelin, 2005; Bawden, Robinson, 2013) teigia, kad informacinė elgsena apima ir informacijos komunikaciją. Ingwersenas ir Järwelinas (2005) informacinę elgseną apibrėžia kaip informacijos gamybą, įgijimą, valdymą, naudojimą ir komunikavimą bei informacijos iešką.

Kai kurie autoriai (MacKenzie, 2003) teigia, kad sąvoka „informacinė elgsena“ turėtų būti keičiama į „informacines praktikas“ (angl. *information practices*), nes pastarasis terminas apima kur kas platesnį spektrą su informacija susijusių žmogaus veiklų nei informacinė elgsena.

Konceptualiajame lygmenyje, anot Choo (2006), informacinę elgseną sudaro trys pagrindiniai komponentai: informaciniai poreikiai, informacijos ieška ir jos naudojimas. Informacinis poreikis gali būti apibūdinamas kaip netikrumas (angl. *uncertainty*), kylantis iš suvokiamo neatitikimo tarp to, ką individas žino, ir to, ką jis siekia žinoti. Todėl pagrindinis informacijos paieškos tikslas – sumažinti netikrumą (Atkin, 1973). Belkinas (1980)

pagrindiniu motyvu ieškoti informacijos įvardija nepakankamą žinių būseną (angl. *anomalous state of knowledge*), kuris atsiranda, kai žmogus pripažįsta, kad tam tikroje situacijoje yra anomalija (t. y. spraga arba nežinomybė).

Informacijos ieška kyla iš informacinių poreikių arba probleminių situacijų. Informacijos ieškoma siekiant išspręsti darbo aplinkoje kilusias problemas ar problemines situacijas ir priimti sprendimus. Analizuojant informacijos iešką siekiama ištirti, kokiais būdais ir iš kokių informacijos šaltinių individai įgyja reikiamą informaciją (Burke, 2008). Informacijos ieška apima naudojimąsi įvairiais informacijos šaltiniais, kurių pasirinkimą gali lemti tokie veiksniai kaip informacijos šaltinio prieinamumas, žinomumas, patikimumas, aktualumas / svarbumas, pateikimas laiku (Leckie, Pettigrew, Sylvain, 1996; Byström, Järvelin, 1995; Wilson, 1997). Dažnai tyrimuose svarbiausiomis informacijos šaltinių charakteristikomis, kurios daro įtaką informacijos šaltinių naudojimui, išskiriama informacijos šaltinių kokybiškumas ir prieinamumas (Choo 1994, 2002; Choo, Auster, 1993; O'Reilly, 1982; Marton, 2011).

Informacijos ieška gali vykti individui tiesiogiai ieškant informacijos ir sąveikaujant su informacijos šaltiniais arba per atstovus – tarpininkus, kurie gali atlikti informacijos vartininko vaidmenį. Informacijos ieška gali būti suvokiama ne tik kaip aktyvi (tikslinė, orientuota į problemą, dedant sąmoningas pastangas), bet ir kaip pasyvi veikla (informacijos gavimas nededant pastangų, netikėtas informacijos gavimas, informacijos atskleidimas ir kt.) (Wilson, 1997; Case, 2007; Courtright, 2007). Taigi informacinė elgsena gali būti suvokiama kaip tikslinė ir aktyvi veikla, kai informacijos ieškoma tikslingai, siekiant įgyti naujų žinių ar informacijos tam tikrai užduočiai atlikti ar sprendimui priimti (Choo, 2006). Tačiau informacinė elgsena gali būti suvokiama ir kaip pasyvi informacijos vartotojo elgsena, kuri siejama su rutinišku informacijos gavimu (Krikelas, 1983; Savolainen, 1995); atsitiktiniu informacijos gavimu (Krikelas, 1983); informacijos sklaida (Krikelas, 1983; Williamson, 1998; Pettigrew, 1999). Wilsonas (1997) informacinę elgseną apibrėžia kaip individo elgseną su skirtingais informacijos šaltiniais ir kanalais,

kuri apima aktyvią ir pasyvią informacijos iešką bei visą kitą elgesį, susijusį su informacijos įgijimu ir naudojimu. Anot Wilsono, informacinė elgsena gali būti siejama su tiesiogine komunikacija ir su pasyviu informacijos gavimu, kai gauta informacija nesukelia jokių intencijų veikti (Wilson, 1997).

Informacijos naudojimas – vienas iš daugiausia diskusijų keliančių informacinės elgsenos komponentų. Informacijos naudojimas gali būti apibrėžiamas kaip: 1) informacinė veikla (angl. *information practices*), kuri apima praktiškai bet kurią žmogaus sąveiką su informacija; 2) informacijos paieška (angl. *information search*); 3) informacijos apdorojimas (angl. *information processing*), kuris apima informacijos interpretaciją, analizavimą ir modifikaciją, 4) naujų žinių konstravimas (angl. *knowledge construction*); 5) informacijos taikymas (angl. *applying information*) tam tikruose procesuose (sprendimų priėmimo ar problemų sprendimo); 6) informacijos poveikis (angl. *effects of information*), kuris reiškia individo žinių pokyčius, nulemtus informacijos (Kari, 2010). Informacijos naudojimas taip pat siejamas su individo žinių pasikeitimu ar gebėjimu veikti gautų žinių pagrindu, pavyzdžiui, atsakyti į tam tikrą klausimą, spręsti problemas, priimti sprendimus, įprasminti situaciją (Choo, 2006). Savolainen (2006) informacijos naudojimą suvokia kaip tolesnį etapą po informacijos ieškos ir sieja jį su gautos informacijos naudingumu sprendžiant problemą ar įprasminant situaciją.

Apibendrinant galima teigti, kad iš esmės dauguma sampratų informacijos vartotojo elgseną aiškina kaip apimančią tris esminius komponentus – informacijos poreikius, iešką ir jos naudojimą. Disertacijoje parlamentarų informacinė elgsena traktuojama kaip elgsenos visuma, prasidedanti nuo informacinių poreikių atsiradimo, apimanti informacijos iešką (vykdomą politikų tiesiogiai arba per tarpininkus) įvairiuose informacijos šaltiniuose ir tos informacijos panaudojimą sprendimams priimti ar kitai parlamentinei veiklai atlikti. Parlamentarų informacinė elgsena traktuojama ir kaip aktyvi veikla, kai informacijos ieškoma tikslingai, tam skiriant laiko ir pastangų, ir kaip pasyvi elgsena, kai informacija parlamentarą pasiekia nededant pastangų, tikslingai ar sąmoningai jos neieškant, nesikreipiant,

neišreiškus poreikio arba atsitiktinai. Pasyvi parlamentaro informacinė elgsena apima informacijos sklaidą bei rutininį informacijos gavimą parlamente.

1.2. Informacinės elgsenos tyrimų tradicijos

Individo elgsena, susijusi su informacija, jos poreikių atsiradimu, ieška, komunikacija ir naudojimu, yra sudėtingas reiškinys. Informacijos vartotojo elgsenai tirti dažnai pasitelkiami modeliai, kurie parodo pagrindinius informacinės elgsenos komponentus ir tai elgseną įtaką darančius veiksnius. Procesiniais vadinami modeliai (angl. *process model*) informacinę elgseną perteikia kaip procesą, sudarytą iš tam tikrų etapų ar stadijų, atkleidžia, kokia tvarka informacinės elgsenos procesas vyksta (Bawden, Robinson, 2013). Prie procesinių informacinės elgsenos modelių priskiriami Wilsono (1981), Krikelo (1983), Leckie, Pettigrew ir Sylvaino (1996) modeliai.

Pagal Wilsono (1981) modelį, informacijos vartotojas, suvokęs informacijos poreikį, imasi veiksmų, kad poreikius patenkintų. Jis naudojami tam tikrais informacijos šaltiniais ar informacinėmis sistemomis, o paieškos proceso sėkmė priklauso nuo to, ar informacija yra randama ir naudojama. Kito modelio autorius Krikelas (1983) teigia, kad individui susidūrus su netikrumu (angl. *uncertainty*) sprendžiant tam tikrą problemą kyla poreikis gauti informaciją. Tačiau tik maža dalis poreikių lemia informacijos ieškos proceso pradžią. Anot Krikelo (1983), informacijos vartotojo elgsena priklauso nuo iškilusios problemos svarbos suvokimo – vieni įvykiai sukelia neatidėliotinus poreikius (angl. *immediate needs*), kiti – neskubius (angl. *deferred needs*). Siekdamas patenkinti savo informacinius poreikius individas sąmoningai renkasi informacijos šaltinius, kuriuos Krikelas (1983) skirsto į vidinius, tai yra susietus su pačiu individu (atmintis, asmeniniai dokumentai), ir išorinius, susietus kitais žmonėmis (tarpasmeniniai kontaktai, rašytiniai informacijos kanalai). Nors Krikelo (1983) modelis vertinamas už paprastumą ir aiškumą, jis labiau tinka informacijos vartotojo elgsenai bibliotekoje tirti (Case, 2007).

Platesnio aptarimo reikalauja vienas iš dažniausiai informacinei elgsenai tirti naudojamų Leckie, Pettigrew ir Sylvaino (1996) modelių. Jis remiasi prielaida, kad vaidmenys, kuriuos atlieka profesinių grupių atstovai, ir su šiais vaidmenimis susijusios darbo užduotys yra pagrindiniai informacijos ieškos proceso motyvatoriai, lemiantys informacinius poreikius ir veikiantys informacijos ieškos elgseną. Šis modelis buvo konstruojamas remiantis teisininkų, inžinierių ir sveikatos profesionalų informacijos ieškos tyrimais. Išanalizavus skirtingų profesijų atstovų informacinius poreikius ir informacijos ieškos elgseną išskirti penki pagrindiniai darbo vaidmenys, kurie daugiau ar mažiau būdingi visų profesijų atstovams. Modelio autoriai teigia, kad įsiterpiantys kintamieji (angl. *intervening variables*), tokie kaip demografiniai ar sociopolitiniai veiksniai (profesinė patirtis, užimamos pareigos, specializacija), informacijos poreikių ypatybės (dažnumas, nuspėjamumas) daro įtaką profesionalų, kaip informacijos vartotojų, elgsenai. Kaip informacijos ieškoma ir kokie informacijos šaltiniai naudojami, taip pat nulemia informacijos šaltinių savybės ir tai, kaip individas juos suvokia. Leckie, Pettigrew ir Sylvainas (1996) teigia, kad informacijos šaltinių naudojimui gali daryti įtaką informacijos šaltinio žinomumas, patikimumas, patogumas naudotis, pateikimas laiku, kaina, kokybiškumas ir prieinamumas. Teigiama, kad informacijos vartotojas linkęs naudotis tais informacijos šaltiniais, kuriuos gerai žino arba anksčiau jau yra naudojęs. Nemažai tyrimų atskleidė, kad informacijos vartotojai labiau linkę naudotis tais informacijos šaltiniais, kurie jiems yra lengviau prieinami, todėl informacijos šaltinio prieinamumas, o ne informacijos kokybė, yra svarbesnis veiksnys, lemiantis informacijos šaltinių pasirinkimą (Bawden, Robinson, 2013). Tai siejama su Zipfo (1949) mažiausių pastangų principu (angl. *principle of least effort*), kuris reiškia, kad informacijos vartotojas siekia patenkinti savo poreikius ir gauti informaciją įdėdamas kiek galima mažiau pastangų, jis linkęs naudotis tais informacijos šaltiniais, kurie yra lengviau prieinami, su kuriais yra labiau susipažinęs ir kuriuos lengviau naudoti. Informacinės elgsenos tyrimuose ši teorija taikoma gana plačiai.

Leckie, Pettigrew ir Sylvainas (1996) nurodo, kad pagrindinis jų modelio apribojimas yra tai, kad jame neatsižvelgiama į platesnį kontekstą, kuris gali veikti informacijos vartotojo elgseną, pavyzdžiui, organizacijos aplinka, hierarchiniai santykiai ir pan. Reikia pastebėti, kad minėti modeliai vis dėlto daugiau orientuoti į informacinių poreikių ir informacijos ieškos proceso atskleidimą ir neapima dar vieno svarbaus informacinės elgsenos komponento – informacijos naudojimo.

Kitas informacinės elgsenos modelių tipas – kognityviniai modeliai (angl. *cognitive model*), kurie nuo procesinių skiriasi tuo, kad ne tik apima pagrindinius informacinės elgsenos komponentus, bet ir nurodo daugiau veiksnių – kognityvinių ir kontekstinių, kurie, manoma, lemia informacijos vartotojo elgseną (Bawden, Robinson, 2013).

Prie kognityvinių modelių priskiriamas antrasis Wilsono (1999) informacinės elgsenos modelis, kuris apima daugiau informacinės elgsenos proceso komponentų. Modelis nurodo tam tikras teorines perspektyvas, kurios gali būti naudojamos siekiant paaiškinti vieną ar kitą informacinės elgsenos aspektą. Sprendimas imtis veiksmų siekiant patenkinti informacijos poreikį siejamas su streso / įveikimo teorija, sprendimas ieškoti informacijos viename ar kitame informacijos šaltinyje – su rizikos / atpildo ar socialinio mokymosi teorijomis (Wilson, 1999). Pasitelkdamas psichologijos, sociologijos, sprendimų priėmimo ir kt. mokslo sritis, Wilsonas (1999) išskiria kelias grupes veiksnių, galinčių veikti informacinę elgseną. Prie psichologinių veiksnių priskiriami tokie veiksniai kaip politinė orientacija, žinios, emociniai veiksniai, preferencijos, įsitikinimai ir pan. Demografiniai veiksniai susiję su lytimi, amžiumi, socialiniu ir ekonominiu statusu, išsilavinimu, darbo patirtimi. Taip pat išskiriami veiksniai, susiję su individo vaidmeniu tiek socialinėje sistemoje, tiek organizacijoje. Vaidmuo, kurį individas atlieka, parodo jo vietą socialinėje sistemoje arba organizacijoje. Pasak Olechnickio ir Zaleckio (2000), vienu metu žmogus gali atlikti daug socialinių vaidmenų, tarp jų ir profesinį vaidmenį. Veiksniai, susiję su vaidmeniu, apima individo pareigas, patirtį, darbo ypatybes ir su juo susijusias taisykles ir apribojimus, nusistovėjusias

elgesio normas ir standartus, atsakomybės lygį (Olechnicki, Zalecki, 2000; cit. iš Niedzwiedzka, 2003). Veiksniai, susiję su aplinka, kurioje individas veikia, taip pat gali lemti informacinių poreikių atsiradimą ir veikti informacinę elgseną, pavyzdžiui, organizacijos kultūra, tradicijos, technologijos, struktūra, informacinės paslaugos ir sistemos (Niedzwiedzka, 2003). Wilsonas (1999), kaip ir Leckie, Pettigrew ir Sylvainas (1996), akcentavo informacijos šaltinių savybių, tokių kaip prieinamumas, patikimumas, aktualumas, poveikį informacijos vartotojo elgsenai.

Wilsono modelyje išskirti „aktyvuojantys mechanizmai“, nes ne visi poreikiai suvokiami kaip motyvuojantys informacijos iešką. Atsakymo, kas motyvuoja individą ieškoti informacijos, Wilsonas ieško pasitelkdamas streso / įveikimo, rizikos / atpildo bei socialinio mokymosi teorijas. Streso / įveikimo teorija aiškina, kad individas neieškos informacijos, jeigu yra įsitikinęs, jog jo turimų žinių pakanka priimti sprendimą. Jeigu individas nėra tikras, kad turi pakankamai informacijos, kyla stresas, susijęs su baime padaryti klaidą, nuvilti kitus, su finansine atsakomybe ir kt. Kuo didesnis stresas, tuo motyvacija ieškoti informacijos yra didesnė. Rizikos / atpildo teorija atskleidžia, kodėl kai kuriose situacijose žmonės linkę ieškoti informacijos, o kitose – ne, kodėl vieni informacijos šaltiniai naudojami dažniau nei kiti. Svarbiu veiksnium, skatinančiu informacinę elgseną, įvardijamas ir saviveiksmingumas (angl. *self-efficacy*), kuris susijęs su individo įsitikinimu, kiek jis turi gebėjimų sėkmingai pasiekti tikslą ar atlikti užduotį.

Wilsono modelyje išskirti keturi informacijos ieškos elgsenos tipai: pasyvus dėmesys, pasyvi ieška, aktyvi ieška ir nuolatinė ieška. Pasyvus dėmesys reiškia pasyvų informacijos priėmimą, kai informacija pateikiama be individo siekio ir intencijos ieškoti informacijos. Pasyvi ieška reiškia tam tikrą elgseną, kai įgyjama informacija, kuri aktuali individui. Aktyvi paieška rodo tikslingą informacinę elgseną, kai individas aktyviai ieško informacijos. Nuolatinė ieška reiškia tebesitęsiančią informacijos paiešką, kai informacijos siekiama gauti daugiau arba norima ją atnaujinti.

Wilsono modelis, anot Niedzwiedzko (2003), gali būti taikomas informacijos vartotojų, kurie patys ieško informacijos, elgsenai tirti. Savo ruožtu parlamentarai, kaip informacijos vartotojai, informacijos ieško ne tik asmeniškai, bet dažnai pasitelkia tarpininkus – asmeninius padėjėjus, parlamento personalą ir pan. (Taylor, 1991; Orton, Marcella, Baxter, 2000; Mostert, Ocholla, 2004). Todėl informacijos tarpininkai tampa svarbiu aspektu politikų informacinės elgsenos kontekste.

Prie kognityvinių modelių Bawdenas ir Robinson (2013) priskiria Choo (2006) informacinės elgsenos modelį. Jį sudaro trys pagrindiniai komponentai: informacijos poreikiai, informacijos ieška ir jos naudojimas. Anot Choo (2006), informaciniai poreikiai kyla individui suvokus, kad yra žinių spragų, susidūrus su netikrumu arba iškilus probleminei situacijai. Kaip ir Krikelas (1983), Choo teigia, kad ne visi informaciniai poreikiai lemia informacijos iešką. Individas gali slopinti informacinius poreikius vengdamas probleminės situacijos arba pasitelkti atmintį bei patirtį informacijos poreikiui patenkinti. Kitu atveju informacinius poreikius siekiama patenkinti tikslingai ieškant informacijos, nustatant, atrenkant ir sąveikaujant su informacijos šaltiniais. Tikslingai ieškoti informacijos individas gali siekdamas spręsti problemas, priimti sprendimus ar norėdamas daugiau sužinoti. Informacijos naudojimas prasideda, kai žmogus apdoroja informaciją, kuri pakeičia jo žinių būseną ar gebėjimus įprasminti situaciją (Choo, 2006).

Fosterio (2004) modelis informacinę elgseną suvokia ne kaip vienakryptį, aiškiai apibrėžtą ir beveik nekintantį procesą, o kaip dinamišką reiškinių, kurio skirtingi komponentai sąveikauja tarpusavyje, tačiau procesai, pavyzdžiui, informacijos ieška, neturi aiškos pradžios ir pabaigos, gali kartotis. Fosterio (2004) modelyje išskiriami trys konteksto lygmenys, veikiantys informacijos vartotojo elgseną. Išorinis kontekstas siejamas su individo darbo aplinka. Išskiriami keli pagrindiniai išorinio konteksto veiksniai, kurie gali daryti poveikį informacijos vartotojo elgsenai: socialiniai, organizaciniai, laikas, prieiga prie informacijos. Tyrinėdamas mokslininkų informacijos ieškos elgseną Fosteris nustatė, kad jai didelę įtaką daro socialiniai tinklai, tai yra

individų tarpusavio ryšiai, organizaciniai ištekliai, kurie lemia prieigą prie informacijos šaltinių, taip pat laiko ir finansiniai ištekliai. Vidinis kontekstas siejamas su informacijos vartotojo patirtimi, žiniomis, supratimu ir jausmais. Trečiasis konteksto lygmuo – kognityvinis, siejamas su informacijos vartotojo noru identifikuoti ir naudoti informaciją probleminėms situacijoms spręsti.

Apibendrinant galima teigti, kad vieni modeliai koncentruojasi į informacinės elgsenos, kaip proceso, atskleidimą, kiti – į tai, kaip įvairūs veiksniai ir aplinkybės tą elgseną veikia, ir tai atskleidžia informacinės elgsenos, kaip reiškinių, kompleksiskumą ir sudėtingumą. Tyrinėjant parlamentarų informacinę elgseną laikomasi požiūrio (Foster, 2004; Choo, 2006), kuris informacinę elgseną apibrėžia ne kaip griežtą, tvarkingą ir nekintantį procesą, o kaip reiškinį, kuris nėra vienakryptis ir statiškas ir yra veikiamas įvairių iš konteksto kylančių veiksnių. Minėtuose modeliuose išskiriama didelė įvairovė veiksnių, kurie, manytina, lemia informacijos vartotojo elgseną: demografiniai (lytis, amžius, išsilavinimas ir kt.), susiję su atliekamu vaidmeniu ir veikla (patirtis, užimamos pareigos ir kt.), susiję su informacijos šaltinių charakteristikomis (informacijos šaltinio prieinamumas, kokybiškumas, relevantumas ir kt.), organizaciniai (organizacijos tikslas, struktūra, vertybės, organizacijos informacinės paslaugos, sistemos ir šaltiniai).

1.3. Įstatymų leidėjų informacinės elgsenos tyrimai

Tyrimų, kuriuose nagrinėjama parlamentarų informacinė elgsena ar skirtingi elgsenos aspektai, nėra daug. Dauguma iki šiol atliktų tyrimų skirti įstatymų leidėjų informaciniam poreikiams ir informacijos šaltinių naudojimui atskleisti. Seremos (1999) atliktas Didžiosios Britanijos Bendruomenių Rūmų narių informacinių poreikių tyrimas atskleidė, kad parlamentinė biblioteka yra suvokiama kaip vienas svarbiausių ir būtinų informacijos šaltinis. Nors biblioteka vertinama palankiai dėl to, kad greitai pateikia naudingą ir tikslią

informaciją, pastebėta, jog egzistuoja atotrūkis tarp parlamentarų poreikių ir parlamentinės bibliotekos galimybių juos tenkinti.

Shailendra ir Prakashas (2008) atliko Delio (Indija) įstatymų leidėjų informacinių poreikių tyrimą. Tyrime daugiau dėmesio skirta atskleisti, kaip politikai naudojami formaliaisiais (oficialiaisiais) informacijos šaltiniais, tokiais kaip parlamentinė biblioteka, ir kaip yra vertinamas įstatymų leidėjų informacinis aprūpinimas. Atskleista, kad tik maža dalis politikų jaučia poreikį naudotis parlamentinės bibliotekos ir kitomis informacinėmis paslaugomis. Daroma išvada, kad tokia situacija susiklostė dėl dviejų priežasčių: pirmoji – teikiamos paslaugos netenkina politikų poreikių, antroji – parlamentarami nežino arba menkai žino apie jiems teikiamas informacines paslaugas parlamente. Svarbiausi informacijos šaltiniai parlamentarams yra neformalūs, tokie kaip partijos atstovai, kolegos parlamentarami. Tarp svarbiausių politikų naudojamų informacijos šaltinių patenka ir žiniasklaida. Autoriai taip pat pateikė siūlymų, kaip pertvarkyti informacinio aprūpinimo sistemą, kad ji būtų prieinamesnė ir patogesnė.

Marcella, Carcarys ir Baxteris (1999) tyrinėjo Didžiosios Britanijos atstovų Europos Parlamente požiūrį į informacijos vaidmenį jų darbe, siekdami atskleisti politikų gebėjimus suvokti savo informacinius poreikius ir rasti reikalingą informaciją. Tyrimas atskleidė, kad dažniausiai parlamentarami linkę naudotis neformaliais informacijos šaltiniais, pavyzdžiui, kolegomis politikais, jie taip pat dažnai naudojami savo sukauptais asmeniniais informacijos ištekliais, o rečiau – duomenų bazėmis ir parlamento, kaip organizacijos, teikiamomis informacinėmis paslaugomis. Didžiausios problemos, su kuriomis susiduria parlamentarami ieškodami informacijos, yra informacijos perteklius ir laiko trūkumas.

Ortono, Marcella ir Baxterio (2000) tyrimas atskleidė, kad parlamentarami ieškodami informacijos dažnai naudojami informacijos tarpininkų paslaugomis, pavyzdžiui, parlamentinės bibliotekos atstovais arba asmeniniu personalu. Taip pat tyrimas atskleidė, kad ieškodami informacijos politikai neretai linkę pasitelkti informacijos šaltinius, kurie patvirtina jų įsitikinimus

arba partijos poziciją. Informaciniai poreikiai neretai yra reaktyvūs, kaip atsakas į partijos, rinkėjų, viešosios erdvės iškeltas problemas, todėl informacijos ieškos procesas yra nesisteminis, nekritiškas ir skubotas.

Marcella, Baxteris ir Davies (2007) tyrinėjo, kaip parlamentarai ir jų personalas naudoja Europos Parlamento Dokumentacijos centro paslaugomis. Tyrimas atskleidė, kad informacija suvokiama kaip ypač svarbus išteklius parlamentinės veiklos kontekste. Tačiau ieškodami informacijos parlamentarai ir jų personalas dažnai renkasi ir naudoja tais informacijos šaltiniais, kurie yra lengviau ir greičiau prieinami, pavyzdžiui, internetu, arba tais, kurie linkę aktyviausiai teikti informaciją, pavyzdžiui, interesų grupėmis.

Thapisa (1996) tyrinėjo, kokiais informacijos šaltiniais Bostvanos įstatymų leidėjai dažniausiai naudoja, kokios pagalbos jiems reikia ieškant informacijos, kaip vertinamos parlamentinės bibliotekos paslaugos. Tyrimas atskleidė, kad parlamentarai pirmenybę teikia tokiems informacijos šaltiniams kaip vyriausybės atstovai, asmeniniai kontaktai ir kolegos parlamentarai.

Mostert (2004) tyrinėjo informacijos vaidmenį Pietų Afrikos Respublikos parlamente. Informaciją politikai suvokia kaip vieną iš svarbiausių veiksnių įgyvendinant demokratines idėjas. Tyrimas parodė, kad išsilavinimas lemia politikų informacinę elgseną: parlamentarai, kurie turi žemesnį išsilavinimą, labiau linkę naudotis tradiciniais spausdintiniais informacijos šaltiniais, nes neturi pakankamai žinių bei įgūdžių naudotis elektroniniais informacijos ištekliais.

Mostert ir Ochollo (2004) tyrimas buvo orientuotas į formalių informacijos šaltinių naudojimą Pietų Afrikos Respublikos parlamentarų informaciniais poreikiams tenkinti. Šis tyrimas – vienas iš nedaugelio, atliktų naudojant informacinės elgsenos modelį. Tyrimo autoriai daro išvadą, kad Wilsono (1999) modelis turi būti papildytas dar vienu komponentu – informacijos tarpininkais, kurie atlieka svarbų vaidmenį ieškant politikams reikalingos informacijos.

Alemnas ir Skoubys (2000) tyrinėjo Ganos įstatymų leidėjų informacinius poreikius ir informacijos ieškos elgseną. Tyrimas atskleidė, kad

žiniasklaida, kaip informacijos šaltinis, parlamentarų vertinama gana kritiškai. Parlamentarai prastai įvertino ir parlamentinės bibliotekos teikiamas paslaugas.

Vieną iš naujausių parlamentarų informacijos ieškos elgsenos tyrimų atliko Mansouras ir Alkhurainejus (2011). Jie tyrinėjo, kokios informacijos Kuveito parlamentarams reikia, kokiais informacijos šaltiniais jie naudojami ir kokios kliūtys dažniausiai iškyla informacijos ieškos procese. Rezultatai parodė, kad dažniausiai informacijos reikia atsakant į rinkėjų užklausas, rengiantis diskusijoms ir pranešimams bei priimant sprendimus. Dažniausiai naudojami informacijos šaltiniai – parlamento posėdžiai, žiniasklaida, asmeniniai laišakai, internetas ir duomenų bazės. Parlamentarai įvardijo, kad didžiausios problemos, su kuriomis jie susiduria ieškodami informacijos ir naudodami ją, yra informacijos kokybiškumas, ribotos parlamentinės bibliotekos galimybės suteikti reikalingą informaciją, nepakankami gebėjimai naudotis informacinėmis technologijomis ir prastas užsienio kalbų mokėjimas.

Dauguma minėtų tyrimų susiję su parlamentarų informacinių poreikių ir informacijos ieškos analize. Gerokai mažiau dėmesio mokslininkai skiria informacijos naudojimui. Tuominenas ir Turja (2007) tyrinėjo, kaip socialinė mokslinė informacija yra naudojama politinėse diskusijose Suomijos parlamente. Teigiama, kad socialinė mokslinė informacija politikoje dažniausiai naudojama savo argumentams pagrįsti arba oponentų teiginiams paneigti, naujiems problemos aspektams atskleisti, tačiau tiesioginės įtakos sprendimams neturi. Taip pat atskleista, kad politikoje informacijos šaltinio autoritetingumą gali būti siekiama susilpninti susiejant jį su tam tikrais interesais, o socialinės mokslinės informacijos objektyvumą ir patikimumą gali būti siekiama sumenkinti pabrėžiant informacijos prieštaringumą, netikrumą, politizuojant informaciją arba įrodinėjant, kad mokslinė informacija negali išspręsti vertybinių konfliktų.

Išsamiai parlamento narių informacinė elgsena lyčių aspektu tyrinėta Nalumagos (2009) moksliniame darbe. Nustatyta, kad Ugandos parlamentarų vyrų ir moterų informacinės elgsenos ypatumai skiriasi – tai

veikia politinis ir socialinis kontekstas, kuris nulemia tam tikrą moters vaidmenį visuomenėje. Tai vienas iš nedaugelio tyrimų, kuriame atsižvelgiama į tam tikrų veiksnių, šiuo atveju lyties, įtaką informacinei elgsenai.

Sabatiero ir Whitemano (1985) tyrimas atskleidė, kad Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų leidėjai „specialistai“ (tokiais vadinami patikimi kolegos, kurie turi žinių ir gerai nusimano konkrečioje srityje; dažnai tai yra komitetų, atsakingų už priimamą sprendimą, vadovai ir viršesni ar labiau patyrę komiteto nariai) labiau pasitiki ir dažniau naudojami vidiniais informacijos šaltiniais, „nespecialistai“ pirmenybę teikia išoriniams informacijos šaltiniams, iš kurių svarbiausi yra vykdomosios valdžios institucijos, įvairios interesų grupės ir rinkėjai. Svarbiausias kriterijus renkantis informacijos šaltinį parlamentarams yra šaltinio prieinamumas ir galimybė laiku gauti reikalingą informaciją. Nors yra tyrimų, liudijančių priešingai, Jungtinių Valstijų įstatymų leidėjai pirmenybę linkę teikti informacijos šaltiniams, kurie, jų nuomone, gali suteikti nešališką ir objektyvią informaciją (Bradley, 1980).

Bursteinas ir Hirshas (2007) tyrinėjo, kokia informacija dažniausiai politikams pateikiama įstatymų iniciatyvų šalininkų ir oponentų. Parlamentarams dažniausiai siekiama pateikti informaciją, kuri atskleistų problemos svarbą arba įtikintų priimamo sprendimo neefektyvumu ir žala. Atskleista, kad argumentams pagrįsti retai naudojami tyrimai, lyginamosios analizės.

Mooney (1991, 1993) tyrinėjo, kokiais informacijos šaltiniais įstatymų leidėjai naudojami skirtinguose įstatymo leidybos etapuose. Įstatymų leidėjai dažniau linkę naudotis tais informacijos šaltiniais, kurių profesinė patirtis yra panaši į jų, pavyzdžiui, kolegomis politikais arba asmeniniu personalu, nors skirtinguose teisėkūros proceso etapuose – rengiant įstatymą, įtikinėjant ir balsuojant – informacijos šaltinių naudojimas skiriasi. Rengdami įstatymą politikai linkę skirti daugiau laiko ir pastangų analizei, todėl dažniau naudojami įvairesniais „pašaliniais“ šaltiniais, kurie gali pateikti išsamesnės informacijos. Balsuodami dėl įstatymo politikai linkę naudotis „nepašaliniais“

informacijos šaltiniais, kurie yra lengviau prieinami ir teikia supaprastintą informaciją. Įtikinėjimo etape dažniau naudojami informacijos šaltiniai, kurie nuolatos palaiko ryšius su įstatymų leidėjais, t. y. interesų grupės, verslo atstovai. Mooney (1991) atliktas tyrimas atskleidė, kad pasirenkant informacijos šaltinius svarbus artimumo aspektas, tai yra kuo informacijos šaltinis artimesnis, tuo parlamentaras linkęs jį labiau naudoti.

Apžvelgus atliktus tyrimus galima teigti, kad analizuojant parlamentarų informacinę elgseną daugiau dėmesio skiriama tam tikriems jos aspektams atskleisti, dažniausiai – informacijos poreikiams ir politikų naudojamiems informacijos šaltiniams tirti. Daugiau dėmesio skiriama tokių informacijos šaltinių kaip parlamentinės bibliotekos ar tyrimų centrai, kurių paskirtis – aprūpinti politikus informacija, naudojimui ir paslaugų atitikčiai parlamentarų poreikiams atskleisti. Gana mažai tyrinėtas informacijos naudojimas parlamento nariams atliekant parlamentines funkcijas. Tik viename kitame tyrime bandoma įvertinti, kaip tam tikri veiksniai veikia parlamentaro informacinę elgseną, analizuojami motyvai, kodėl ir kaip politikai ieško informacijos.

2. PARLAMENTARŲ INFORMACINĖ ELGSENA: KONTEKSTAS IR VEIKSNIAI

Šiame skyriuje pirmiausia siekiama išanalizuoti daug diskusijų tarp mokslininkų keliančią konteksto (angl. *context*) sąvoką. Taip pat siekiama apibrėžti disertacijoje vartojamą konteksto sąvoką ir pagrindinius iš jo kylančius veiksnius, kuriuos, manytina, tikslingiausia tirti kaip labiausiai veikiančius ir lemiančius parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną. Ypatingas dėmesys skiriamas sprendimo priėmimo, kaip vieno iš svarbiausio parlamentarų informacinę elgseną lemiančių veiksnių, teorinių požiūrių ir modelių analizei.

2.1. Kontekstas informacinės elgsenos tyrimuose

Informacinė elgsena suvokiama kaip vykstanti tam tikrame kontekste. Sąvoka „kontekstas“ tarp mokslininkų kelia nemažai diskusijų ir yra apibūdinama gana skirtingai, todėl ir reikalauja išsamesnio aptarimo. Dervin (1997) kontekstą apibūdina poetiškai, kaip *„kažką, kur tu plaukioji kaip žuvis; tu esi jame; jis yra tavyje“* ir kartu teigia, kad *„ nėra kito termino, kuris būtų taip dažnai vartojamas, tačiau taip neaiškiai ir taip skirtingai apibrėžiamas kaip kontekstas“* (Dervin, 1997, p. 14 ir p. 35).

Battarbee ir Koskinenas (2005) teigia, kad informacijos vartotojo patirtis gali būti suprantama tik tam tikrame kontekste. Sonnenwald (1999) teigimu, individo informacinė elgsena negali būti izoliuota ir tiriama atskirai nuo konteksto (Sonnenwald, 1999). Kontekstas yra apibrėžiamas kaip *„aplinka, kurioje potencialus informacijos vartotojas veikia; aplinka, kurioje informacinės sistemos yra plėtojamos ir veikia bei kurioje potenciali informacija egzistuoja“* (McCreadie ir Rice, 1999, p. 58). Būtent kontekstas nurodo tam tikrus veiksnius ir kintamuosius, kurie, manoma, gali lemti

informacijos vartotojo elgseną, pavyzdžiui, socioekonominės aplinkybės, darbo vaidmenys, atliekamos užduotys, sprendžiamos probleminės situacijos, organizacijos struktūra, kultūra ir pan. (Talja, Keso, 1999)

Kontekstas neretai sinonimiškai vartojamas su kitu terminu „situacija“ (angl. *situation*), nors Allenas (1997) teigia, kad kontekstas yra platesnė, „socialiai apibrėžta“ aplinka, tokia kaip darbo ar užduoties aplinka. Kiti terminai, kurie įvardijami kaip atitikmenys kontekstui, yra „aplinka“ (angl. *setting*) (Byström, 1997; McKenzie, 2004; Pettigrew, 2000), „informacijos pasaulis“ (angl. *information world*) (Chatman, 1996; Kari, Savolainen, 2003). Tayloras (1991) kontekstą apibrėžia kaip informacijos naudojimo aplinką (angl. *information use environment*).

Kontekstas turi ribas, tačiau tos ribos gali būti skirtingai suvokiamos ir interpretuojamos, įvairūs bruožai ir ypatybės gali būti pasitelkiami kontekstams apibrėžti – vieta, laikas, procesai, užduotys, organizacijos, žmonių grupės (Sonnenwald, 1999). Spink ir Heinström (2011) išskiria keturis kontekstus, kuriuose informacinė elgsena gali būti tiriama: darbo (angl. *work*), dvasinį (angl. *spiritual*), laisvalaikio (angl. *leisure*) ir kasdienio gyvenimo (angl. *everyday life*).

Reikia pažymėti, kad pastaruoju metu mokslininkai vis dažniau diskutuoja apie tai, kad kontekstas, kuriame veikia informacijos vartotojas, yra sudėtingas, dinamiškas ir daugialypis, o jo elementai apima kultūrą, institucines taisykles, galios santykius, technologinius pokyčius (Järvelin, Ingwersen, 2005; Talja, 1997).

Tačiau neretai informacinės elgsenos tyrimuose kontekstas yra prilyginamas tam tikrai fiziškai apibrėžtai aplinkai, dažniausiai organizacijai, kuri suvokiama kaip suteikianti kontekstui natūralias ribas (Courtright, 2007). Priklausomai nuo tyrimo tikslų, kontekstas gali būti siaurinamas arba plečiamas. Organizacijose įprastai atliekama daug veiklų, o kaip vienos iš svarbiausių įvardijamos sprendimų priėmimas ir problemų sprendimas (Simon, 2003).

Savolainen (2012) išskiria tris pagrindinius kontekstus, veikiančius informacijos vartotojo elgseną: veiksmo situacija (angl. *situation in action*), užduočių atlikimas (angl. *task performance*) ir dialogas (angl. *dialogue*). Užduočių atlikimo kontekstas taip pat dažnai siejamas su problemų sprendimu ir sprendimų priėmimu darbo aplinkoje. Wilsonas (1981) teigia, kad kiekvienoje organizacijoje individas atlieka tam tikrus darbo vaidmenis ir jie įprastai siejami su konkrečių užduočių atlikimu, procesų planavimu ir sprendimų priėmimu, kurie tampa pagrindiniais informacinės elgsenos motyvatoriais (Wilson, 1981).

Apibendrinant galima teigti, kad darbo aplinka yra vienas iš pagrindinių kontekstų, veikiančių informacinę elgseną. Parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgsena suvokiama kaip veikiama darbo aplinkos ir iš tos aplinkos kylančių konkrečių veiksmų, kurie išsamiau analizuojami 2.2. skyriuje „Tayloro konteksto modelio taikymas parlamentarų informacinei elgsenai tirti“.

2.2. Tayloro konteksto modelio taikymas parlamentarų informacinei elgsenai tirti

Informacinę elgseną Tayloras (1991) apibrėžia kaip procesų, per kuriuos informacija tampa naudinga, visumą. Išsamiau informacinės elgsenos sampratos Tayloras neanalizavo, savo moksliniuose darbuose jis išsamiai tyrė informacijos vartotojo elgseną veikiančią kontekstą ir jo nulemtus veiksmus. Tayloras teigia, kad kontekstas (darbo arba kasdienio gyvenimo aplinka), kuriame informacijos vartotojas egzistuoja, veikia jo informacinę elgseną. Tayloras kontekstą apibūdina kaip informacijos naudojimo aplinką, tai yra „*rinkinį tam tikrų veiksmų, kurie daro poveikį informacijos sklaidai, jos vertinimui ir naudojimui tam tikroje apibrėžtoje aplinkoje*“ (Taylor, 1986, p. 25–26). Taigi, kontekstas nulemia, kaip ir kur informacijos bus ieškoma, kaip ji bus suvokiama, vertinama ir naudojama (Morris, 1996).

Tayloras (1991) išskiria kelis pagrindinius konteksto veiksnius, kurie veikia informacijos vartotojo elgseną:

- Individų grupė (angl. *set of people*). Ji gali būti apibrėžiama pagal profesiją, interesų sritis, demografinius kintamuosius (lytis, socioekonominė padėtis, išsilavinimas, tautybė) bei nedemografinius kintamuosius (socialinius tinklus, informacijos kanalų naudojimą, inovacijas ir kt.).
- Individų grupės sprendžiamų problemų pobūdis (angl. *problem dimension*). Problemos gali būti struktūruotos / nestrukūruotos, paprastos / sudėtingos, aiškos / neaiškos, vidinės / išorinės, žinomos / nežinomos, rizikingos / nerizikingos. Problemų pobūdis lemia, kokios informacijos vartotojams reikia. Problemos kinta priklausomai nuo gaunamos informacijos ir keičiantis žmonių suvokimui.
- Aplinka (angl. *setting*). Aplinka yra apibrėžiama pagal socialines ir fizines organizacijos ar aplinkos, kurioje individas dirba arba gyvena, savybes. Organizacijos tipas ir kultūra padeda formuoti organizacijos narių suvokimą apie informacijos vaidmenį ir vertę. Atliekamas darbas, užduotys ir individo vykdoma veikla formuoja jo informacinius poreikius. Darbo aplinkos ypatybės, pavyzdžiui, hierarchinė struktūra ar galios santykiai, informacijos šaltinių organizacijoje prieinamumas ir informacijos sklaida, gali veikti informacijos naudojimą, informacijos ieškos ypatumus.
- Problemų sprendimas (angl. *problem resolution*). Nuo sprendimo būdo priklauso, kokio tipo informacijos reikia problemai spręsti. Tai, kaip žmonės suvokia problemas ir kokius jie numato sprendimo būdus, netiesiogiai lemia informacijos ieškos procesus: kiek laiko ir pastangų tam bus skirta, kur ieškoti, kiek ir kokios informacijos reikia.
- Sprendimų priėmimas (angl. *decision making*). Jis lemia, kaip informacija priimant sprendimus naudojama, kokios informacijos ir kaip ieškoma.

Tayloro (1991) teigimu, informacijos naudojimo aplinkos modelis gali būti pasitelkiamas kaip apibendrintas modelis, leidžiantis apibūdinti ir numatyti bet kokios informacijos vartotojų grupės elgseną. Ne vienas tyrėjas šį modelį pasitelkė veiksniams, lemiantiems informacijos vartotojų elgseną, nustatyti ir apibrėžti (Choo, 2002; Rosenbaum, 1993, 1996; Luo, 2008).

Tayloro (1991) teigimu, informacijos vartotojas sprendžia, kokia informacija jam naudinga, kur ir kaip jos ieškoti, priklausomai nuo jį supančios aplinkos (šiuo atveju darbo), todėl informaciją skirtingai vertina, jos ieško ir naudoja inžinieriai, medikai ir įstatymų leidėjai, nes skiriasi aplinka, kurioje jie veikia, kokias problemas ir kaip sprendžia.

Pirmasis konteksto veiksnys, lemiantis informacijos vartotojo elgseną, yra pati informacijos vartotojų grupė, kurią Tayloras apibrėžia pagal demografines ir nedemografines informacijos vartotojo charakteristikas. Demografinių veiksnių įtaka skirtingų informacijos vartotojų grupių elgsenai mokslininkų tyrinėta pakankamai plačiai, tačiau jų poveikis parlamentarų informacinei elgsenai analizuotas gana nedaug. Mostert (2004) tyrimas atskleidė, kaip išsilavinimas veikia parlamentarų informacinę elgseną. Nalumaga (2009) ištyrė, kad tam tikrais aspektais skiriasi parlamentarų vyrų ir moterų informacinė elgsena. Nalumagos teigimu, Ugandos parlamentarės moterys gali būti traktuojamos kaip politinės sistemos „svetimosios“, o politikai vyrai – „savi“, todėl norėdamos gauti informacijos jos susiduria su didesniais iššūkiais ir kliūtimis. Tokia situacija, anot Nalumagos, nulemta istorinių ir socialinių faktorių, nes politika vis dar yra vyrų dominuojama sritis. Nustatyta, kad parlamento organizacijoje politikai vyrai ir moterys turi lygias prieigos prie informacijos galimybes ir vienodai aprūpinami informacija, tačiau skiriasi informacijos ieškos strategijos. Moterims politikėms būdingesnė pasyvi informacijos ieškos elgsena, kai labiau naudojama ta informacija, kuria yra aprūpinamos. Savo ruožtu vyrai politikai dažniau aktyviai ieško informacijos, tam pasitelkdami asmeninius asistentus, jie turi daugiau galimybių nei moterys aktyviau įsitraukti į socialinius tinklus ir šiais kanalais gauti reikalingos informacijos. Tačiau šie tyrimai atlikti besivystančiose pasaulio šalyse ir yra

nulemti tam tikrų socialinių, politinių ir kultūrinių ypatybių, Vakarų šalyse rezultatai galėtų būti skirtingi.

Antrasis Tayloro išskirtas konteksto veiksnys, kuris, manytina, lemia parlamentaro informacinę elgseną, yra parlamento organizacija (institucija) ir su ja susiję organizaciniai veiksniai. Anot Tayloro (1991), organizacijos tikslai, uždaviniai ir veikla, kurią vykdo jai priklausantys asmenys, formuoja informacinius poreikius. Organizacijos ypatybės ir jos sukurtos galimybės informacijos vartotojo veiklai nulemia tam tikrus informacinės elgsenos ypatumus. Organizacijos aplinka, anot Tayloro, veikia požiūrį į informaciją, lemia, kokios informacijos reikia, kaip informacijos ieškoma ir kaip ji naudojama. Organizaciniai veiksniai, kurie reikšmingi tiriant informacinę elgseną, yra informacijos sklaida ir jos prieinamumas. Tai pasakytina ir apie parlamento organizaciją. Parlamento funkcijos ir veikla formuoja politikų informacinius poreikius. Parlamente vykdoma informacijos sklaida, sudarytos galimybės prieigai prie informacijos lemia, ar informacija yra naudojama. Parlamento, kaip politinės institucijos, prigimtis daro poveikį informacijos vertinimui ir naudojimui. Parlamente susiburia skirtingoms vertybėms, ideologinėms pažiūroms ir pozicijoms atstovaujantys individai ir politinės grupės, todėl, pasak Tayloro, įstatymų leidybos institucijoje informacija gali įgyti daug prasmų, nes ta pati informacija gali būti ir naudinga, ir nereikalinga, o „visuotinai priimtinas objektyvumas“ (angl. *conventional objectivity*) joje neturi ypatingos vertės (Taylor, 1991). Tyrimais atskleista, kad jeigu politikams pateikiama informacija atitinka jų poreikius ir lūkesčius, tikimybė, kad tokia informacija bus naudojama, yra didesnė (Brun, Siegel, 2006; Raudla, 2012).

Tyrimai rodo, kad informacijos šaltinių prieinamumas institucijoje yra svarbus ir lemia, ar šaltiniai bus naudojami (O'Reilly, 1983; Johnson, 2002; Rosenbaum, 1993, 1996). Johnsonas (2002) teigia, kad organizacija apibrėžia individo informacinį lauką, nes kiekvienoje organizacijoje individai yra įtraukiami į tam tikrus socialinius ir tarpasmeninius tinklus, jie naudoja ir teikia pirmenybę konkreitiems komunikacijos kanalams, tarpasmeninės

komunikacijos tinklams ir informacijos šaltiniams. Parlamentarai, kaip vienos institucijos nariai, yra įtraukiami į socialinius ir tarpasmeninius tinklus. Socialinių tinklų, suvokiamų kaip tarpusavio ryšiai tarp individų, kaip informacijos šaltinio, naudojimas dažnai yra nulemtas jo patikimumo, galimybės gauti aktualią ir specialią informaciją, greitesnio prieinamumo. Nemažai empirinių tyrimų atskleidė, kad informacijos vartotojai, tarp jų ir parlamentarai, pirmenybę teikia tokiems neformaliems informacijos šaltiniams kaip socialiniai tinklai (Wilkins, Hassard, Leckie, 1997; Zach, 2005; Shailendra, Prakash, 2008)

Tyrinėjant parlamentarų informacinę elgseną aktualu tirti, kaip parlamentarai naudojami tais informacijos šaltiniais, kurių pagrindinės funkcijos yra aprūpinti parlamentarus informacija. Daugumos šalių parlamentuose šios funkcijos patikėtos parlamentinei bibliotekai arba tyrimų padaliniams. Parlamentarai, kaip informacijos vartotojai, dėl laiko stokos ir įtemptos dienotvarkės negali skirti pakankamai laiko asmeniškai informacijos ieškai. Todėl parlamento, kaip organizacijos, sukurta parlamentarų informacinio aprūpinimo sistema suvokiama kaip būdas parlamentarams gauti nešališką, apolitišką ir kokybišką informaciją, kuri traktuojama kaip alternatyva išoriniams ir dažnai suinteresuotiems informacijos šaltiniams, pavyzdžiui, vykdomosios valdžios institucijoms, interesų grupėms ir pan. Mokslinėje literatūroje kalbama apie per didelę įstatymų leidžiamosios valdžios informacinę priklausomybę nuo vykdomosios valdžios (Olson, 2004), kurios rankose sutelkta daugiau ekspertinių išteklių. Todėl tam, kad parlamentas galėtų atlikti jam Konstitucijoje pavestas užduotis, būtina užtikrinti parlamentarų informacinę nepriklausomybę (Robinson ir Hyde, 1998). Robinsonas ir Francis (1994) teigia, kad parlamentarų informaciniai poreikiai ir parlamento, kaip organizacijos, gebėjimai aprūpinti parlamentarus yra labai skirtingi. Vienose šalyse, dažniausiai besivystančiose, apsiribojama steigti parlamentines bibliotekas, kuriose gali būti (bet nebūtinai) įkurtas tyrimų padalinys. Kitose šalyse, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose ar Didžiojoje Britanijoje, įstatymų leidžiamoji valdžia yra aprūpinta dideliais

ekspertiniais ištekliais, parlamentarai turi gausų asmeninį personalą, parlamente veikia stiprūs, informaciniais bei žmogiškaisiais ištekliais aprūpinti parlamentiniai komitetai, o kompetentingos tyrėjų grupės pajėgios aprūpinti parlamentarus analitine informacija apie politikos galimybes, alternatyvas ir priimamų sprendimų pasekmes (Robinson, Francis, 1994).

Milleris, Pelizzo ir Stapenhurstas (2006) teigia, kad parlamento struktūros gali atlikti informacijos perdavėjų, interpretuotojų ir sintezuotojų vaidmenį. Tyrimai rodo, kad tik mažiau nei pusėje pasaulio parlamentinių bibliotekų dirba tyrėjų ir mokslininkų grupės, kurios atlieka tyrimus ir analizes, reikalingas įstatymų leidybos procesuose (Miller, Pelizzo, Stapenhurst, 2006)³. Politikai nepakankamai efektyviai naudojami parlamentiniais informacijos šaltiniais, tokiais kaip parlamentinė biblioteka ar tyrimų centrai, ir nepajėgūs suvaldyti visos prieinamos informacijos, nes tinkamai neįvertina savo, kaip įstatymų leidėjų ir vykdomosios valdžios prižiūrėtojų, vaidmens ir būtinybės būti nepriklausomiems nuo kitų valdžios grandžių (Miller, Pelizzo, Stapenhurst, 2006).

Parlamentarų informacinės elgsenos kontekste Tayloras išskirtinį dėmesį skiria parlamento personalui (komitetams, asmeniniam parlamentaro personalui), kurie įstatymų leidybos institucijoje dažnai veikia kaip informacijos filtras ar informacijos vartininkai, nulemiantys, kokia informacija politikus pasiekia. Kai kuriuose parlamentuose, pavyzdžiui, JAV Kongrese, asmeniniai įstatymų leidėjų patarėjai ir komitetų personalas dažnai tampa pagrindiniais sprendimų formuluotojais, kurie pateikia pasirinkimo galimybes, alternatyvas ir remdamiesi savo ekspertine patirtimi rekomenduoja sprendimus (Fox, Harrison, Hammond, 1977; Taylor, 1991).

³ Pasaulio banko užsakymu atliktame tyrime „Parlamentinės bibliotekos, institutai ir kanceliarijos: parlamentinės informacijos šaltiniai“ nurodyta, kad iš 163 tyrime dalyvavusių parlamentinių bibliotekų 71 nurodė, kad turi tyrėjų grupes. Parlamentinėse bibliotekose dirbančių mokslininkų skaičius smarkiai skiriasi. Pavyzdžiui, po vieną tyrėją turi tokių šalių kaip Dominikos, Irano, Jamaikos, Mozambiko ir kt. šalių parlamentinės bibliotekos ir 444 tyrėjus turi JAV Kongreso biblioteka. Parlamentinių bibliotekų tyrėjų grupės neturi būti painiojamos su asmeniniu parlamentaro, komitetų, parlamentinės frakcijos ar partijos personalu.

Kitas veiksnys, kuris, anot Tayloro, daro įtaką parlamentarų informacinei elgsenai – sprendžiama problema. Problemos svarba ir aktualumas traktuojami kaip lemiantys informacijos poreikį, suvokimas, kaip spręsti problemas, lemia, kokios informacijos (apimties, aktualumo, kokybės ir pan.) reikia problemoms spręsti (Taylor, 1991). Įstatymų leidėjų sprendžiamos problemos iš esmės gali būti siejamos su jų atliekamomis pagrindinėmis funkcijomis – įstatymų leidyba, parlamentine kontrole ir atstovavimu rinkėjų interesams. Problemos nėra statiškos ir jos nuolat keičiasi, priklausomai nuo gaunamos naujos informacijos. Skirtingoms problemoms spręsti gali būti reikalinga skirtingo tipo ir savybių informacija. Sprendžiamų problemų pobūdis nulemia, kokios informacijos įstatymų leidėjams reikia: 1) politinės (angl. *political information*) informacijos apie skirtingų politinių veikėjų poziciją svarstomais klausimais, apie galimą priimamų sprendimų įtaką parlamentaro atstovaujamiems rinkėjams ir paties politiko perrinkimo ir karjeros perspektyvoms; 2) viešosios politikos informacijos (angl. *public policy information*) apie svarstomo įstatymo projekto turinį, alternatyvas, galimas pasekmes visuomenei ir problemas, kurias siekiama spręsti; 3) ekspertinės / analitinės informacijos (angl. *evaluative information*) apie tai, kaip priimti sprendimai ir programos funkcionuoja ir yra įgyvendinami, ar patikima iš vykdomosios valdžios gaunama informacija); 4) vadybinės informacijos (angl. *management information*), kuri apima einamąją informaciją, padedančią politikams planuoti savo dienotvarkę, informuoja apie tai, kas vyksta parlamente, kada ir kokie įstatymai bus svarstomi, kaip organizuojamas darbas komitetuose ir pan. (Sabatier, Whiteman, 1985). Tai, kaip sprendimų priėmėjas vertina ir suvokia problemas, gali lemti, kiek pastangų ir laiko jis skirs informacijos paieškai, kur jos ieškos.

Tayloras išskiria dar vieną konteksto veiksnį, kuris, manytina, lemia parlamentarų informacinę elgseną – tai sprendimų priėmimas. Pasak jo, sprendimų priėmimas dažnai suvokiamas kaip racionalus veiksmas, tačiau realybėje jis yra labiau iracionalus, todėl informacija gali būti naudojama ne tik kaip racionalus sprendimo pagrindas, bet ir kaip kontrolės ar politinės įtakos

instrumentas. Sprendimų priėmimas įstatymų leidyboje turėtų būti suvokiamas kaip kompromisas tarp konkuruojančių interesų, ideologijų, vertybių, asmenybių, o pagrindinė centralizuojanti jėga įstatymų leidybos institucijoje yra partija (Taylor, 1991). Dėl ribotų galimybių ir išteklių – laiko trūkumo, žmogiškųjų gebėjimų, patirties, turimos informacijos – sprendimų priėmėjas ieško ne geriausio, o „pakankamai gero“ ar „patenkinamo“ (angl. *satisfying*) sprendimo (Simon, 2003). Tai būdinga ir įstatymų leidėjo informacinei elgsenai – kai jis mano turintis pakankamai informacijos sprendimui priimti, daugiau informacijos nebeieško (Mooney, 1991).

Sprendimų priėmimas parlamento institucijoje dažniausiai siejamas su parlamento narių balsavimu (angl. *voting decisions*), ir tiriama, kaip parlamento nariai balsuoja ir kokie veiksniai lemia jų elgseną. Atskleista, kad parlamentarų sprendimams, kaip balsuoti, įtakos turi tokie veiksniai kaip amžius, lytis, socioekonominės charakteristikos, darbo įstatymų leidybos institucijoje patirtis, priklausomybė komitetui, asmeninis požiūris ir vertybės, rinkėjai ir pan. (pavyzdžiui, Huckshorn, 1965; Roberson, Durtan ir Barham, 1992; Canfield-Davis, Jain, 2010). Kiti mokslininkai analizavo, kokio poveikio ir įtakos įstatymų leidėjų sprendimams turi tokie veiksniai kaip ideologija, gerųjų viešosios politikos sprendimų siekimas, lojalumas partijai, noras būti perrinktiems ar paaukštintiems (Kingdon, 1989, 1993).

Išsamiau mokslininkai tyrinėjo tokių veiksnių kaip partijų, parlamentinių grupių (frakcijų), interesų grupių įtaka ir vaidmuo priimant sprendimus įstatymų leidybos institucijoje ir įstatymų leidėjų elgesiui balsuojant. Paskutiniu metu nemažai dėmesio skiriama Europos Parlamento narių priimamų sprendimų analizei. Vieni tyrimai rodo, kad Europos Parlamento nariai laikosi Europos Parlamento partijų lyderių nurodymų, kaip balsuoti dėl vieno ar kito įstatymo projekto (Brzinski, 1995; Raunio, 1997), kiti tyrimai atskleidžia, kad parlamentarų sprendimus, kaip balsuoti, labiau veikia nacionalinės partijos ir jų pozicija (Hix, 2002).

JAV atlikti tyrimai liudija, kad partijos yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys įstatymų leidėjų apsisprendimą balsuojant (McCarty, Poole,

Rosenthal 2001). Kingdonas (1989), ištyręs JAV Kongreso narių elgseną balsuojant, teigia, kad būtų sunku išskirti didesnę vieno ar kito veikėjo įtaką įstatymo leidėjo sprendimui, ir daro išvadą, kad politinio proceso dalyvių vaidmuo ir įtaka priimant sprendimus nėra vienareikšmiška ir skirtingose sprendimų priėmimo situacijose pirmenybė gali būti teikiama skirtingiems veikėjams. Kingdono teigimu, įstatymų leidėjo elgsenai didelį poveikį daro tai, ar klausimas, kuriuo priimamas sprendimas, yra kontroversinis ar ne. Sprendimų priėmimą konsensuso būdu (angl. *consensus mode*) parlamente lemia tai, kad parlamentariai priima labai daug sprendimų, jie yra ribojami laiko ir kognityvinių gebėjimų. Kingdonas atskleidė, kad dėl laiko trūkumo ir didelio darbo krūvio parlamentariai taiko tam tikras strategijas, vadinamąsias euristicas, kurios palengvina sprendimų priėmimą. Viena iš jų – „trumpiausio kelio“ (angl. *shortcut*) strategija, tai yra kreipiamasi nuomonės į kitus kolegas, kuriais pasitikima arba kurie laikomi tam tikros srities ekspertais ir sekama jų pavyzdžiu priimant sprendimą. Priimant sprendimus, anot Kingdono, neapsiribojama vien kolegomis parlamentariais, bet kreipiamasi nuomonės ir informacijos į asmeninį personalą, interesų grupes, partijos lyderius ir kt. Taip pat atskleista, kad įstatymų leidėjai linkę ieškoti informacijos žinoma tema, kuri jiems nėra nauja ir kurią gali greitai gauti. Taip pat pastebėta, kad įstatymų leidėjams sukaupus tam tikrą patirtį ir žinias mažėja poreikis iš naujo rinkti ir gauti informaciją kiekvieną kartą priimant sprendimą net ir nauju klausimu. Tokią strategiją Kingdonas vadina „laipsnišku informacijos kaupimu“ (angl. *incremental accumulation of information*).

Zadooriano (2004) disertacijoje tyrinėta, kaip įstatymų leidėjai Jungtinėse Valstijose ieško informacijos priimdami sprendimus. Atskleista, kad jeigu sprendimas priimamas (balsuojama), parlamentaro suvokimu, dėl svarbaus įstatymo projekto (svarbumą politikai sieja su sprendimais, kurie susiję su jų rinkėjų interesais, žiniasklaidos plačiai nušviečiamomis temomis ir kt.), jis labiau linkęs visapusiškiau ieškoti informacijos (angl. *comprehensive search*). O jeigu sprendimas parlamentaro suvokiamas kaip formalusis / rutininis, jis labiau linkęs ieškoti informacijos neišsamiai ir paviršutiniškai

(angl. *perfunctory search*) arba rinktis jau minėtą „trumpiausio kelio“ strategiją. Pirmuoju atveju svarbesni ir dažniau naudojami tokie informacijos šaltiniai kaip ekspertai iš šalies, profesiniai skaitiniai, kolegos parlamentarai, o mažiau svarbūs – žiniasklaida, interesų grupės, antruoju atveju svarbesni tampa greičiau prieinami informacijos šaltiniai – personalas, rinkėjai, interesų grupės, arba remiamasi istorine informacija (pavyzdžiui, ankstesne patirtimi balsuojant dėl panašaus sprendimo).

Apibendrinant galima teigti, kad Tayloro (1991) konteksto modelis gali būti naudojamas kaip apibendrintas, t. y. nurodantis kelis esminius parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną lemiančius veiksniai – tai parlamentarų sprendžiamos problemos ir jų sprendimo būdas, sprendimų priėmimo procesas, parlamento, kaip organizacijos, ypatybės ir pačių parlamentarų individualios charakteristikos. Visi šie veiksniai Tayloro traktuojami kaip nulemiantys tam tikrus informacinės elgsenos ypatumus: formuojantys informacijos vartotojo poreikius, lemiantys, kur ir kaip informacijos ieškoma, kiek pastangų tam skiriama, kaip informacija suvokiama, vertinama ir naudojama.

2.3. Sprendimų priėmimas: teoriniai požiūriai ir modeliai

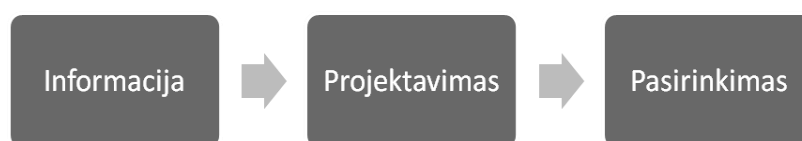
Sprendimų priėmimas šioje disertacijoje traktuojamas kaip vienas iš konteksto veiksmų, lemiančių parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną. Nors remiantis kai kurių mokslininkų požiūriu, sprendimų priėmimas gali būti suvokiamas kaip kontekstas (situacija), motyvuojantis ir lemiantis informacinę elgseną. Manytina, kad tiek pirmasis, tiek antrasis požiūris neprieštarauja vienas kitam ir tik pagrindžia sprendimų priėmimo, kaip vienos iš svarbiausių veiklų kiekvienoje organizacijoje, o ypač parlamente, svarbą. Todėl sprendimų priėmimas reikalauja išsamesnio aptarimo, juo labiau kad įvairios sprendimų priėmimo teorijos ir modeliai skirtingai aiškina ir interpretuoja informacijos vaidmenį sprendimų priėmimo procese, o sprendimų priėmimo pobūdis taip pat nulemia kai kuriuos informacinės elgsenos

ypatumus. Pats sprendimų priėmimo procesas gali būti apibūdinamas kaip informacijos vartimas veiksmu, taip pabrėžiant informacijos svarbą šiame procese (Parsons, 2001). Hastie (2001) sprendimų priėmimą apibrėžia kaip „ištisą veiksmų eigos pasirinkimo procesą“ (Hastie, 2001, p. 657). Kiti sprendimų priėmimą sieja su tam tikros alternatyvos, kuri yra įgyvendinama, pasirinkimu (Nutt, 1976). Informacijos ieška, sklaida ir jos naudojimas yra neatsiejami nuo sprendimo priėmimo ir traktuojami kaip viena iš sprendimo proceso dalių (Kingdon, 1989).

Nėra vienos sprendimų priėmimo teorijos, kuri nustatytų optimaliausią sprendimų priėmimo būdą ir vienodai apibrėžtų veiksnius ir aplinkybes, darančius įtaką sprendimų priėmimui. Bene plačiausiai žinomos ir analizuojamos yra racionali ir ribotai racionali sprendimų priėmimo teorijos, politinis sprendimų priėmimas, taip pat „šiukšliadėžės“ modelis, o paskutiniu metu vis dažniau kalbama apie natūralistinį sprendimų priėmimą. Šios teorijos ir modeliai yra analizuojami šiame skyriuje, ypatingą dėmesį skiriant informacijos vaidmeniui sprendimuose atskleisti.

2.3.1. Racionalus ir ribotai racionalus sprendimų priėmimas

Racionalusis požiūris sprendimų priėmimą traktuoja kaip logišką, nuoseklų ir iš tikrų etapų susidedantį procesą. Išskiriami trys racionalaus sprendimo priėmimo etapai: informacijos etapas, kuris siejamas su iniciatyva imtis sprendimo; projektavimo etapas, kuris susijęs su numatomo sprendimo alternatyvų paieška, ir pasirinkimo etapas, kai pasirenkama alternatyva, kuri esamomis sąlygomis atrodo pati tinkamiausia (1 pav.).

1 pav. *Sprendimų priėmimo proceso etapai* (Simon, 1965)

Racionalumo teorija remiasi prielaida, kad sprendimų priėmėjas žino visas priimamo sprendimo alternatyvas ir galimas pasekmes. Racionalusis požiūris teigia, kad individas priima sprendimus tik visapusiškai išanalizavęs probleminę situaciją, įvertinęs visas galimas teigiamas ir neigiamas sprendimo pasekmes ir padarinius, o pasirenka turėdamas tikslią ir patikimą informaciją. Todėl jis geba pasirinkti pačią geriausią alternatyvą, kuri leidžia geriausiai pasiekti tikslus. Daroma prielaida, kad sprendimų priėmėjas turi pakankamai informacinių ir intelektinių išteklių veikti kuo racionaliau. Net turėdamas savo nuomonę ir preferencijas sprendimų priėmėjas laikosi logikos taisyklių ir geba objektyviai pasirinkti patį optimaliausią sprendimą (Shafir, LeBoeuf, 2002).

Racionalus sprendimų priėmimas suvokiamas kaip sąmoningas ir analitinis procesas, kuris reikalauja išsamios ir kruopščios informacijos paieškos, didelių informacinių gebėjimų, nes sprendimų priėmėjas pirmiausia turi turėti visą informaciją apie esamą situaciją, antra – jis turi turėti visą informaciją apie ateitį, tai yra kokios pasekmės gali būti priėmus vieną ar kitą sprendimą, trečia – jis turi turėti informaciją apie tai, kaip iš esamos situacijos pereiti į naują, tai yra kokiomis vertybėmis ir preferencijomis remtis pasirenkant tarp alternatyvų, kad būtų pasiekti patys geriausi rezultatai (Choo, 2006).

Racionalumo teorijos kritikai teigia, kad realybėje problemų sprendimas nėra toks paprastas, kaip pateikia racionalaus sprendimo priėmimo šalininkai, todėl ši koncepcija yra daugiau teorinė nei pritaikoma praktikoje. Choo (2006) teigimu, racionalus sprendimas reikalauja tokių informacijos ieškos ir apdorojimo pajėgumų, kuriuos įgyvendinti iš esmės yra nerealu. Tokiu atveju sprendimų priėmėjai linkę taikyti tam tikras euristicas (Kahneman, Tversky, 1981), tai yra supaprastinti sprendimų priėmimą, pavyzdžiui, siekti „patenkinamo“ (angl. *satisficing*) sprendimo, kai individas ieško alternatyvos ne kol suranda pačią geriausią ir optimaliausią, bet tik tol, kol aptinka pirmą patenkinamą alternatyvą. O tam tikrais atvejais sprendimų

priėmėjai gali būti linkę priimti sprendimus ir neatlikdami jokios alternatyvų paieškos ir informacijos analizės (Frederick, 2005).

Teigiama, kad racionaliai priimti sprendimus yra sudėtinga vien todėl, kad sunku aiškiai, tiksliai, vienodai apibrėžti ir identifikuoti politikos problemas ir tikslus, be to, jie nuolat kinta. Politiniuose sprendimuose pabrėžtina ir tai, kad koalicijų formavimo procese politinius veikėjus siekiama įtikinti pritarti vienai ar kitai idėjai, nors jie patys gali būti ir nelingę joms pritarti. Kitaip tariant, gali būti, kad individualus politinis veikėjas tam tikrą laiką gali elgtis gana racionaliai, tačiau kai į procesą įtraukiama daugiau veikėjų ir atsiranda įtaka, racionalumas mažėja (Kingdon, 1995).

Individo gebėjimai priimti racionalius sprendimus yra riboti, nes kiekvienas individas pasižymi tam tikrais protiniais gebėjimais, turi patirties, įgūdžių, individualų supratimą, informacijos ir žinių. Sprendimų priėmimą taip pat veikia turimi laiko ir kiti, pavyzdžiui, materialiniai, ištekliai. Simonas akcentavo informacijos pertekliaus problemą ir teigė, kad ne informacijos trūkumas yra pagrindinė sprendimų priėmimo problema, o jos kiekis, todėl *„turime ir privalome atrinkti tik tą informaciją, kuri mums galėtų būti naudinga, ir ignoruoti likusią jos dalį“* (Simon, 2003, p. 252). O'Reilly'is (1983) šį apribojimų sąrašą dar papildė organizacijos tikslais, o Harrisonas (1999) teigia, kad sprendimų priėmėjų elgsena gali būti ribojama teisinių veiksmų, organizacijos struktūros ir atsakomybės.

Denhartdas (2001) tvirtina, kad tiek absoliutus, tiek ribotas racionalumas dar nereiškia, kad siekiama moraliai ir politiškai teisingų tikslų. Pasirinkimas tarp alternatyvų politinėse institucijose gali būti demonstruojamas siekiant įtikinti visuomenę, kad pasirinkimas padarytas protingai – planuojant, mąstant, analizuojant ir sistemiškai naudojant informaciją, atsižvelgiant į tam tikros grupės problemas ir „teisingus interesus“ (Brunsson, 2000).

Taigi, remiantis racionalių požiūriu įstatymų leidėjams turi būti žinomos visos viešosios politikos sprendimų alternatyvos, jie turi žinoti visas galimas pasekmes ir padarinius, kurie kiltų pasirinkus kiekvieną iš alternatyvų, jie turi būti visapusiškai informuoti, kad galėtų priimti patį geriausią,

optimaliausią sprendimą. Tačiau Kingdonas (1993) siūlo politikus suvokti kaip riboto racionalumo sąlygomis veikiančius sprendimų priėmėjus, kurie turi aiškius tikslus, tačiau veikia neapibrėžtame pasaulyje ir turi neišsamią informaciją, todėl dažniausiai sistemiškai neieško alternatyvų ir siekia tik „patenkinamą“ sprendimą. Tokiomis sąlygomis ieškoma būdų, kaip supaprastinti sprendimų priėmimą. Politikoje tokiu atveju elgesio taisyklės gana aiškiai apibrėžia ideologiją arba partiją (Kingdon, 1993).

Priimant sprendimus racionalių ar ribotai racionalių būdu informacijos ieška atitinka „patenkinamą“ strategiją, kai informacijos nebeieškoma radus „pakankamai gerą“ ar „patenkinamą“ sprendimą priimti leidžiančią informaciją (Choo, 2006). Pažymėtina, kad būtent racionalumo ir riboto racionalumo teorijos iki šiol buvo bene dažniausiai pasitelkiamos informacijos vartotojų elgsenai tirti. Racionalaus sprendimo priėmimo teorijos buvo pasitelkiamos analizuoti, kaip informacija yra naudojama sprendimų priėmimo procese (Harrison, 1999), kaip priimami sprendimai informacijos ieškos procesuose (Zach, 2005). Simono „patenkinamo“ sprendimo koncepcija buvo remiamasi informacijos ieškos elgsenai tirti (Morehead, Rouse, 1982; Marchionini, 1995; Agosto, 2002). Tačiau pažymėtina, kad iš esmės visi tyrimai buvo orientuoti ne į informacinės elgsenos priimant sprendimus analizę, o į tai, kaip priimami sprendimai viename ar kitame informacijos ieškos etape.

2.3.2. Anarchinis sprendimų priėmimas arba „šiukšliadėžės“ modelis

Alternatyva racionaliui ir ribotai racionaliui sprendimų priėmimui yra vadinamasis „šiukšliadėžės“ modelis (angl. *garbage can model*), kurį Choo (2006) dar vadina anarchiniu sprendimų priėmimu. Toks sprendimų priėmimo modelis taikomas, kai nėra aiškūs ir žinomi nei tikslai, nei sprendimo būdai. Pagal „šiukšliadėžės“ modelį sprendimai priimami ne sąmoningai pasirenkant, planuojant ir derantis, o yra nulemti laiko aplinkybių

arba atsitiktinumo. Cohenas ir kt. (1972) teigia, kad organizacijos elgiasi kaip organizuotos anarchijos, kur preferencijos yra neapibrėžtos, technologijos neaiškios, o dalyvavimas nestabilus. Preferencijos priimant sprendimus yra neaiškiai apibrėžtos ir prieštaringos, nes dažniausiai iš anksto nėra žinomos. Technologijos, tai yra sprendimo priėmimo procesas ir procedūros, nėra aiškios ir gerai suprantamos ir sprendimų priėmėjams. Dalyvavimas yra nestabilus, nes sprendimų priėmėjų skiriamas laikas ir pastangos sprendimams priimti skiriasi. Šis modelis aiškina, kad tikslai dažnai gali būti dviprasmiški, nepastovūs, neapibrėžti; žinios apie pasirinkimo alternatyvas nepatikimos; sprendimo taisyklės sudėtingos ir simboliškos (Cohen ir kt., 1972).

Pagal „šiukšliadėžės“ modelį sprendimą sudaro problemos, sprendiniai, dalyviai ir pasirinkimo galimybės. Visi šie etapai tarpusavyje iš esmės yra nesusiję. Sprendiniai yra generuojami ne kaip atsakas į problemas, bet kyla iš savanaudiškų sprendimų priėmėjų interesų. Pasak Coheno (1972), organizacijos yra sprendinių rinkiniai, kai ieškoma problemų, kad būtų galima pasiūlyti savo sprendimus. Taigi sprendimai ieško problemų, ne atvirkščiai, o sprendimų priėmėjai ieško darbo. Tai nulemia, kad svarbios problemos gali būti ignoruojamos, nes joms nėra tinkamų sprendinių (Kingdon, 1995). Lane'as (2001) teigia, kad politinėse institucijose dažnai sprendimų priėmimas atitinka „šiukšliadėžės“ modelį, nes pasižymi neapibrėžtumu, nepatikimumu ir politiniu simbolizmu (Lane, 2001).

Feldman ir Marchas (1981) teigia, kad teoriškai tinkama / aktuali (angl. *relevant*) informacija gaunama ir analizuojama prieš priimant sprendimus; gauta ir sukaupia informacija naudojama sprendimams priimti; visa turima informacija išanalizuojama prieš ieškant daugiau informacijos; informacija, kuri yra neaktuali / netinkama sprendimui priimti, nėra renkama. Tačiau reali informacijos naudojimo priimant sprendimus analizė atskleidė, kad daug informacijos, kuri yra gaunama ir komunikuojama, turi menką reikšmę sprendimams; daug informacijos, kuri naudojama sprendimams pagrįsti, įgyjama jau priėmus sprendimą; daug informacijos, kuri įgyjama sprendimams priimti, yra nenaudojama ar ignoruojama; nors informacija

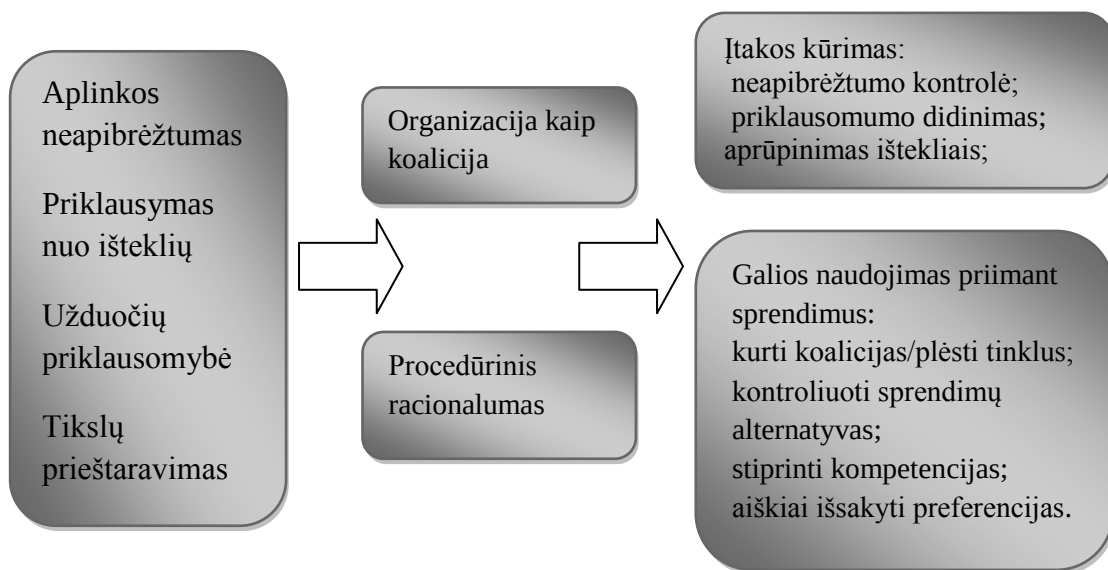
nenaudojama ar ignoruojama, jos prašoma vis daugiau (Feldman ir March, 1981).

Tiek organizacijose, tiek politinėse institucijose sprendimų priėmėjai, anot Feldman ir Marcho (1981), patiria nuolatinį spaudimą rinkti informaciją tam, kad pademonstruotų siekiantys racionalumo sprendimo priėmimo procese, taip pat siekdami pateisinti politinius sprendimus (Feldman, March, 1981). Tai liudija simbolinę informacijos vaidmenį. Nors, kaip teigia Feldman ir Marchas (1981), informacijos vaidmuo gali būti ir realus, kai ji naudojama siekiant nustatyti ir suprasti problemą, kad būtų priimtas geresnis ir efektyvesnis sprendimas.

Informacija, kuri sprendimų priėmėjus pasiekia, dažnai yra mažai vertinga, prastos kokybės, dviprasmiška ir aktuali trumpą laiką (Sparrow, 1999). Tokiai informacijai suprasti reikia daug laiko ir pastangų, o tai gali nulemti, kad daug dėmesio skiriama nesvarbiems dalykams ir nepastebima kur kas svarbesnių (Sparrow, 1999). Choo (2006) teigia, kad priimant sprendimus anarchiniu būdu informacijos naudojimas yra gana menkai kontroliuojamas, nes problemos turi prie jų atsitiktinai ar dėl tam tikrų asmeninių interesų „prikabintus“ sprendimus, todėl informacijos naudojimas priimant sprendimus yra labiau simbolinis veiksmas, o informacijos ieška – atsitiktinė.

2.3.3. Politinis sprendimų priėmimas

Politis sprendimų priėmimas aiškinamas kaip derybų ir kompromisų tarp sprendimo priėmėjų rezultatas. Politinis sprendimų priėmimo modelis taikomas, kai sprendimo priėmimo procese dalyvauja daug dalyvių ar jų grupių, kurių tikslai yra daugialypiai ir prieštaraujantys tarpusavyje. Pagrindiniai politinio sprendimų priėmimo modelio komponentai yra pavaizduoti 2 paveiksle.

2 pav. *Politinis sprendimo priėmimo modelis* (Choo, 2006)

Anot Choo (2006), kuo didesnis aplinkos neapibrėžtumas, tikslų prieštaravimas, priklausomybė nuo išteklių, tuo didesnė tikimybė, kad sprendimai bus priimami politiniu būdu. Aplinkos neapibrėžtumas siejamas su išoriniais veikėjais, galinčiais dalyvauti priimant sprendimus ir daryti įtaką, o galimybės šią įtaką kontroliuoti yra ribotos. Priklausomumas nuo išteklių rodo, kad sprendimų priėmėjai yra priklausomi nuo išorinių šaltinių teikiamos informacijos. Užduočių priklausomybė reiškia, kad organizacija priima sprendimus bendradarbiaudama su kitomis grupėmis iš išorės. Tikslų prieštaravimas rodo, kad sprendimo proceso dalyviai turi skirtingus tikslus, vertybes ir jų interesai skiriasi.

Kai preferencijos skiriasi ir tikslai prieštarauja tarpusavyje, sprendimų priėmimo gali būti siekiama taikant procedūrinį racionalumą (sukuriant galimybes suinteresuotoms grupėms formaliai dalyvauti sprendimų priėmimo procese ir išreikšti savo pozicijas) arba derybų bei koalicijų sudarymo būdu (Pleffer, 1981). Plefferis (1981) sprendimų priėmimą traktuoja kaip „politinį veiksma“, kur pagrindinis vaidmuo tenka galiai. Galia siejama su socialinių veikėjų gebėjimais siekti užsibrėžtų tikslų darant įtaką kitiems socialiniams veikėjams. Milleris ir Wilsonas (2006) teigia, kad sprendimų

priėmimas gali bŭti suvokiamas kaip galios ųaidimas, kai įvairios interesų grupės varžosi tarpusavyje, kad įgytų kuo daugiau įtakos.

Brunssonas (1989), tyrinėjęs sprendimo priėmimo procesus vietinėse valdžios institucijose, pastebėjo, kad kuo racionalesnio sprendimų priėmimo siekiama, tuo mažėja tikimybė, kad sprendimas bus priimtas. Brunssonas (1989) teigia, kad bent politiniame kontekste sprendimų priėmimas yra „*kalbėjimo procesas apie tai, kad dalyviai siekia veiksmus grįsti racionalumu*“ (Brunsson, 1989, p. 16). Kadangi sprendimų proceso dalyvių siekiai ir tikslai skiriasi ir negali bŭti patenkinti tuo pat metu, jie turi palaikyti skirtingas vizijas ir paremti tarpusavyje nesuderinamus veiksmus. Tokia, Brunsono terminais, „veidmainystė“ padeda organizacijoms priimti prieštarigus sprendimus ir imtis įtikinamų veiksmų (Brunsson, 1989).

Politinis sprendimo priėmimo pobŭdis, anot Choo, lemia, kad informacijos ieška yra šališka ir selektyvi, renkantis tam tikrus informacijos šaltinius ir ieškant informacijos, kuri pateisintų ir pagrįstų sprendimų priėmėjo požiūrį, nuomonę, nuostatas (Choo, 2006). Todėl informaciją, kuri prieštarauja atstovaujamai nuomonei ar pozicijai, linkstama ignoruoti arba interpretuoti taip, kaip yra palanku sprendimų priėmėjui. Čia pastebima ir didesnė informacijos naudojimo kontrolė, kuri siejama su pastangomis daryti įtaką arba prižiūrėti informacijos naudojimą. Taigi politinis sprendimų priėmimas akcentuoja simbolinį informacijos vaidmenį priimant sprendimus, kai svarbiau informacijos gavimas ir turėjimas, o ne realus jos naudojimas (Sager, Ravlum, 2005). Marchas (1994) daro prielaidą, kad „*informacijos gavimas ir sprendimų priėmimas yra kompetencijos simboliai ir ženklai. Informacijos įgijimas ir turėjimas simbolizuoja ir demonstruoja sprendimo priėmėjo gebėjimus ir teisėtumą*“ (March, 1994, p. 226).

Joneso (1976) manymu, politikams iš esmės nereikia „objektyvios analizės“, kuri neatitinka jų suvokimo ar neleidžia pasiekti vieno iš svarbiausių politikos tikslų – perrinkimo; informacija reikalinga tik patvirtinti sprendimams, kurie jau yra priimti, o ne jiems pasiekti (Jones, 1976). Schneieris (1993) įsitikinęs, kad įstatymų leidyboje informacijos problema

susijusi su politinėmis vertybėmis, kai sprendžiama, kas ką gauna, kada ir kaip, todėl politikoje reikia kalbėti apie praktiškąjį, o ne objektyvųjį racionalumą (Schneier, 1993).

Šalia politinio sprendimo priėmimo verta paminėti laipsnišką sprendimų priėmimą, kai sprendimų priėmimas taip pat siejamas su derybų ir kompromisų paieškos procesu, o geriausiais sprendimais yra laikomi tie, dėl kurių sutaria proceso dalyviai. Remiantis Mintzbergu ir kt. (1976) išskiriami trys laipsniško sprendimų priėmimo proceso etapai: identifikacija, kurios metu nustatoma ir apibrėžiama problema; vystymo fazė, kai numatomi galimi problemos sprendimo būdai, ir atrankos fazė, kurios metu įvertinamos alternatyvos ir pasirenkama (Buškevičiūtė, Raipa, 2010).

Laipsniško sprendimų priėmimo teorija teigia, kad sprendimų priėmėjai atsižvelgia ne į visas galimas alternatyvas, o tik į tas, kurios nežymiai skiriasi nuo esamos politikos. Politikoje gana dažnai pasitenkinama laipsnišku sprendimų priėmimu, kad būtų išvengta netikėtų politinių sprendimų padarinių. Be to, minimalūs pokyčiai politinio proceso dalyviams leidžia lengviau rasti bendrą sutarimą esant skirtingiems interesams, požiūriams ir preferencijoms (Parsons, 2001). Dėl vertybių konflikto ir skirtingų preferencijų, anot Lindblomo (1999), sprendimai politikoje negali būti priimami remiantis tik informacija ir analize. Politikoje informacija gali būti iškreipiama, ignoruojama ar kitais būdais paverčiama neefektyvia, jeigu ji prieštarauja politinės grupės interesams. Ir nors laipsniško sprendimų priėmimo šalininkai abejoja, kad politinius sprendimus gali paveikti analizė ir ekspertinės žinios, tačiau sutinka, kad politika ir informacija sąveikauja, egzistuoja gilesnės analizės ir išsamesnės informacijos poreikis (Lindblom, 1999; Parsons, 2001).

2.3.4. Natūralistinis sprendimų priėmimas

Natūralistinio sprendimų priėmimo teorija analizuoja, kaip sprendimai yra priimami realiose situacijose. Taikant šį požiūrį ypatingas dėmesys skiriamas ne tik organizacinių, psichologinių ir individualių veiksmų

įtakai sprendimams, bet ir su informacija susijusiems procesams. Pagal natūralistinį sprendimų priėmimą svarbu suprasti, kokios informacijos sprendimo priėmėjas iš tiesų ieško, kaip informacija yra naudojama ir kokias sprendimų priėmimo taisykles individai taiko (Lipshitz ir kt., 2001; Pliske ir Klein, 2003). Natūralistinis sprendimų priėmimas dėmesį sutelkia į individų naudojamas strategijas sprendimams priimti, ypač į patirties ir ankstesnio patyrimo panaudojimą greitai ir efektyviai priimant sprendimus. Natūralistiniame sprendimų priėmimo procese sutelkiamas dėmesys ne į geriausios alternatyvos numatymą ir jos pasirinkimą, o pirmiausia į tai, kaip sprendimų priėmėjai panaudoja savo patirtį. Teigiama, kad sprendimai daromi atsižvelgiant į konkrečias realias aplinkybes, sprendimų priėmėjo vertybes, sprendimų priėmimas dažnai paremtas neformalia argumentacija ir aiškinimu, o ne analitine veikla, kaip to reikalauja racionalusis požiūris. Natūralistinis sprendimų priėmimas dažniausiai taikomas tam tikros srities ekspertų elgsenai tirti. Natūralistinis sprendimų priėmimas išskiria šiuos veiksnius, kurie lemia sprendimų priėmimą: problemos yra blogai struktūruotos, o sprendimų pasekmes sunku ar net neįmanoma numatyti; sprendimai priimami neapibrėžtomis ir dinamiškomis sąlygomis; tikslai neapibrėžti ir prieštaraujantys tarpusavyje; laiko trūkumas; sprendimai neretai priimami rizikingomis sąlygomis; sprendimų priėmimo procese sąveikauja daug veikėjų; organizacijos vertybės, tikslai bei apribojimai (Orasanu, Connolly, 1993).

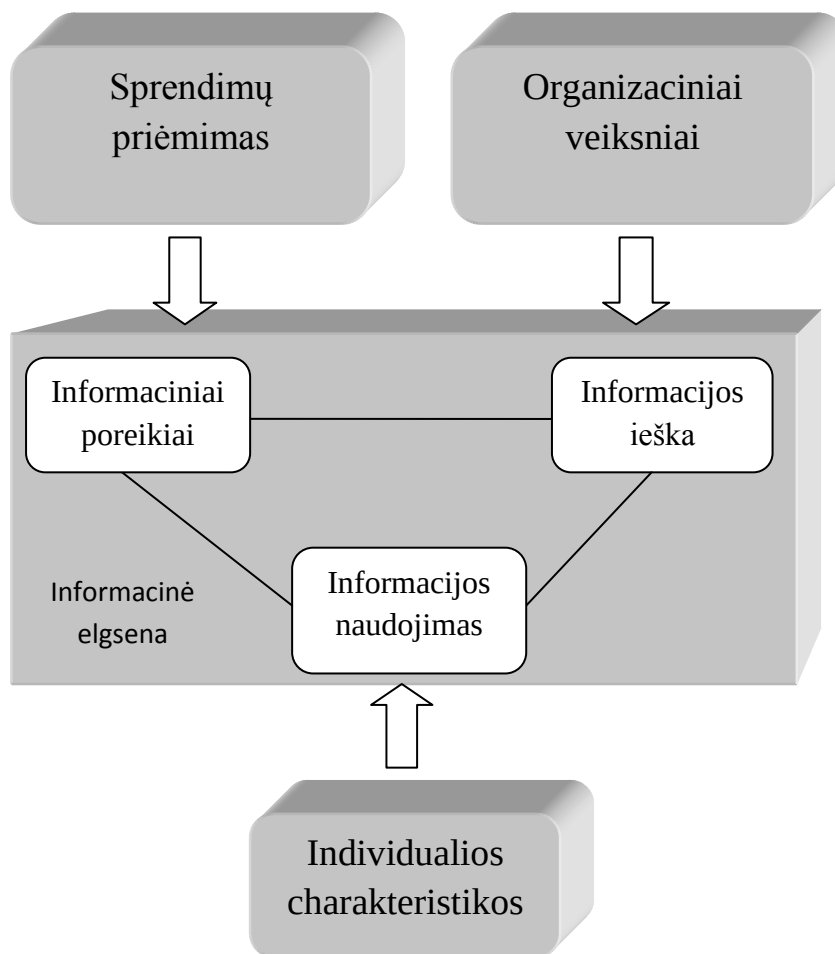
Natūralistinis sprendimų priėmimo procesas siejamas su neapibrėžtumu. Lipshitzas ir Straus (1996) įvardija penkias strategijas, kurias sprendimų priėmėjas gali taikyti siekdamas įveikti neapibrėžtumą: sumažinti neapibrėžtumą (pavyzdžiui, rasti papildomos informacijos), argumentaciją pagrįsti prielaidomis (žinojimo spragas užpildyti ne tik tiesiogiai prieinama informacija, bet ir keliant prielaidas); įvertinti už ir prieš (remiantis mažiausiai dviem galimomis sprendimo alternatyvomis); „užbėgti įvykiams už akių“ (numatyti reakcijas į galimus netikėtumus), nuslėpti neapibrėžtumą (t. y. jį ignoruoti arba remtis neužtikrintais racionaliais paaiškinimais) (Lipshitz, Straus, 1996). Esant neapibrėžtumo situacijoms svarbus tampa informacijos

tikslumas – ar sprendimo priėmėjo turima informacija yra patikima, ar dviprasmiška ir prieštaraujanti (Klein, 1999); informacijos išsamumas – ar turima visa būtina informacija, ar jos trūksta (Orasanu, Connolly, 1993); informacijos sudėtingumas – ar sprendimų priėmėjas pajėgus suprasti informaciją reikiamame kontekste (Lipshitz, Strauss, 1996).

Berryman natūralistinio sprendimo priėmimo teorinę perspektyvą taikė tyrinėdama, kaip viešojo sektoriaus darbuotojai priima sprendimus ieškodami informacijos ir kokie veiksniai tam daro įtaką. Berryman (2008) teigia, kad neapibrėžta ir dinamiška aplinka, sprendžiamų problemų pobūdis ir tikslai, laiko stoka, daug dalyvių, organizaciniai veiksniai yra svarbios aplinkybės, kurios ne tik veikia sprendimų priėmimą, bet ir yra svarbūs konteksto veiksniai, lemiantys informacijos vartotojo elgseną.

2.4. Lietuvos nacionalinio parlamento narių informacinės elgsenos ir ją lemiančių veiksnių empirinio tyrimo struktūrinio modelio pagrindimas

Parlamentarų informacinės elgsenos, kaip reiškinio, pažinimas reikalauja plataus požiūrio, apimančio tiek elgsenos, kaip reiškinio, tiek ir konteksto, kuriame jis vyksta, suvokimą. Kontekstas ir konteksto veiksniai, kurie, manytina, daro didžiausią įtaką parlamentarų informacinei elgsenai, bei informacinės elgsenos komponentai jungiami į bendrą loginę struktūrą, kuri bus naudojama disertaciniam tyrimui atlikti. Atliekant tyrimą ir įvertinant, kokie veiksniai ir kaip lemia parlamentarų informacinę elgseną, bus remiamasi 3 pav. paveiksle pateikta analitine tyrimo struktūra (modeliu), kuri naudojama kaip įrankis tyrimo duomenims surinkti ir analizuoti. Joje parodoma pagrindinių tiriamų veiksnių sąveika su pagrindiniais informacinės elgsenos komponentais.

3 pav. *Parlamentarų informacinę elgseną lemiantys veiksniai*
(empirinio tyrimo struktūrinis modelis parengtas remiantis Taylor, 1991;
Choo, 2006; Wilson, 1999)

Parlamentarų informacinė elgsena suvokiama kaip vykstanti tam tikrame kontekste (aplinkoje). Pagal šį modelį parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgsena yra nulemta darbo aplinkos. Išskiriami du iš darbo aplinkos kylantys veiksniai: *organizaciniai veiksniai* ir *sprendimų priėmimas*.

Galima išskirti didelį spektrą su parlamentu, kaip organizacija, susijusių veiksnių, galinčių lemti parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną, pavyzdžiui, organizacijos kultūra, tikslai, procesai, organizacijos išorinė aplinka ir pan. Anot Simono (2003), organizacija struktūruoja

informacijos perdavimą, komunikacijos būdus ir kanalus, žmonių tarpusavio ryšių tinklus ir taip kuria organizacijos informacinę aplinką. Disertacijoje apsiribojama parlamento, kaip organizacijos, kuriama informacine aplinka ir analizuojama, kaip parlamentariai vertina informacijos sklaidą, informacinį aprūpinimą ir teikiamos informacijos kokybę parlamente, kaip vertina ir naudojami sudarytomis galimybėmis prieinamumui prie informacijos. Prie organizacinių veiksmų taip pat priskiriamas parlamentaro atliekamas vaidmuo, kuris siejamas su pagrindinėmis parlamento nario veiklomis parlamentiniame kontekste bei užimamos pareigos ir specializacija (komitete / komisijoje, frakcijoje / partijoje).

Sprendimų priėmimas traktuojamas kaip pagrindinė parlamentaro veikla. Sprendimų priėmimas⁴ disertacijoje siejamas su parlamentaro apsisprendimu balsuojant dėl įstatymų. Kadangi šioje disertacijoje analizuojama individuali parlamentaro informacinė elgsena, sprendimų priėmimas tyrinėjamas individualiame lygmenyje. Sprendimų priėmimas traktuojamas kaip situacija, motyvuojanti ir lemianti parlamentaro informacinę elgseną. Analizuojant parlamentarų informacinės elgsenos ypatumus priimant sprendimus pasitelkiamas politinio sprendimų priėmimo modelis, kuris apibūdina sprendimų priėmimą kaip derybų ir koalicijų sudarymo rezultatą. Parlamente susiburia skirtingus tikslus, lūkesčius, preferencijas turintys individai ir jų grupės, todėl sprendimai iš esmės yra nulemti koalicijų formavimo, derėjimosi ir įtikinėjimo. Politiniame sprendimų priėmimo modelyje dėmesys sutelkiamas į formalias ir neformalias taisykles ir rutinas, kurios veikia ir lemia, kaip priimami sprendimai. Parlamento organizacijoje sprendimų priėmimą veikia tiek formalios, tiek neformalios procedūros ir

⁴ Tayloro (1991) informacijos naudojimo aplinkos modelyje išskirtos trys kategorijos - problemos, problemų sprendimas ir sprendimų priėmimo procesas. Tačiau visos šios kategorijos yra glaudžiai susijusios, nes sprendimų priėmimas yra neatsiejamas nuo poreikio ir suvokimo spręsti problemas ir tų problemų sprendim. Todėl parlamentarų informacinės elgsenos tyrimui pritaikytame struktūriniame modelyje problemų sprendimas ir sprendimų priėmimas (1 pav.) yra sujungiamos į vieną kategoriją sprendimų priėmimą.

taisyklės, kai sprendimai priimami remiantis tam tikrais principais, kaip reikia elgtis konkrečiomis aplinkybėmis (frakcijos (partijos) drausmės reikalavimai, lyderio vaidmuo ir pan.), kas, manytina, vienaip ar kitaip gali veikti ir parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną. Politinis sprendimų priėmimo modelis aiškina, kad sprendžiamo klausimo aktualumas lemia, kiek laiko ir pastangų sprendimų priėmėjas skiria informacijai gauti ir analizuoti; sprendimų priėmėjai gali būti nelinkę ieškoti papildomos, todėl informacijos ieška yra selektyvi ir šališka, o pati informacija naudojama subjektyviai ir tendencingai, kai ieškoma informacijos tam tikrai nuomonei ar pozicijai paremti ar įtvirtinti, o prieštaraujanti informacija nenaudojama arba ignoruojama (Choo, 2006; Giesecke, 1993).

Kiekvienoje organizacijoje individo elgsena yra neatsiejama ir nuo jo individualių savybių. Pasak Simono (2003), „individų asmeniniai skirtumai gali esmingai lemti jų elgesį atliekant konkrečius vaidmenis“ (Simon, 2003, p. 185), taigi ir informacinę elgseną atliekant jiems, kaip parlamentarams, pavestas funkcijas. Disertacijoje analizuojamas šių individualių įstatymų leidėjų charakteristikų poveikis informacinei elgsenai: demografinės charakteristikos (amžius, lytis, išsilavinimas), sociopolitinės charakteristikos (politinė priklausomybė (pozicija ar opozicija); išrinkimo būdas (vienmandatė / daugiamandatė apygarda), parlamentinio darbo patirtis. Šios charakteristikos pasirinktos kaip geriausiai apibūdinančios parlamentarų asmeninius ir politinius požymius. Askimas (2007), Raudla (2012) teigia, kad sociopolitinės charakteristikos, tokios kaip politikų darbo patirtis ir priklausomybė valdančiajai partijai arba opozicijai, gali būti svarbios atskleidžiant, kaip ir kur politikai informacijos ieško ir kaip ją naudoja.

Disertacijoje parlamentarų informacinę elgseną suvokiama kaip elgsenos visuma, prasidedanti nuo informacinių poreikių atsiradimo, apimanti informacijos iešką (vykdomą politikų tiesiogiai arba per tarpininkus) įvairiuose šaltiniuose ir jos panaudojimą. Pateiktame modelyje, remiantis Wilsonu (1999) ir Choo (2006), išskirtini trys pagrindiniai tarpusavyje sąveikaujantys informacinės elgsenos komponentai – informacijos poreikiai, informacijos

ieška ir informacijos naudojimas. Kaip teorinėje plotmėje apibrėžiamos sąvokos „informaciniai poreikiai“, „informacijos ieška“ ir „informacijos naudojimas“, aptarta 1.1. skyriuje „Informacinės elgsenos samprata“. Šios disertacijos kontekste analizuojami *informaciniai poreikiai*, kylantys iš parlamentarų darbo aplinkos ir suvokiami kaip būtinybė gauti informaciją, reikalingą sprendimams priimti ir kitai parlamentinei veiklai vykdyti. Teorinėje literatūroje kalbama apie tai, kad informaciniai poreikiai gali būti ir „išreikšti“, ir „neišreikšti“, disertacijoje informaciniai poreikiai traktuojami kaip poreikiai, kurie yra „išreikšti“.

Informacijos ieška suvokiama kaip tikslinė elgsena, kai naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais ieškoma informacijos, siekiant priimti sprendimus arba išspręsti kitas darbo aplinkoje kilusias problemas. Informacijos ieška gali vykti įstatymų leidėjams asmeniškai ieškant informacijos arba per tarpininkus, kurie parlamentarų informacinės elgsenos kontekste vaidina svarbų vaidmenį, nes įstatymų leidėjai turi ribotus laiko išteklius ir susiduria su dideliu darbo krūviu (Raudla, 2012). Nėra universalios informacijos šaltinių klasifikacijos, todėl tyrimo siekiai ir tikslai nulemia, kaip jie bus skirstomi. Parsonsas (2001) valdžios informacijos šaltinius skirstė į vidinius / formaliuosius (departamentiniai tyrimai, vidaus mokslinių grupių pranešimai, vidaus ekspertų pranešimai), išorinius / formaliuosius (komisijos, tyrimų komitetai, teismų apžvalgos, įstatymų leidėjų pranešimai, užsakomieji tyrimai, formalios (oficialios) konsultacijos), vidinius / neformaliuosius (neoficialus bendravimas, bendravimas su sprendimų priėmėjais, gandai, apkalbos, neoficialios konsultacijos) ir išorinius / neformaliuosius (diskusijos, konsultacijos, pranešimai, neoficiali informacija / diskusija) (Parsons, 2001). Disertacijoje parlamentarų naudojami informacijos šaltiniai skirstomi į vidinius ir išorinius, formaliuosius ir neformaliuosius. Išoriniais šaltiniais vadinami tie, kurie egzistuoja ar yra sukuriami už organizacijos ribų, vidiniai informacijos šaltiniai egzistuoja arba yra sukuriami pačioje organizacijoje. Neformaliaisiais informacijos šaltiniais įvardijami tie, kurie skleidžia informaciją asmeniškai ir neoficialiai, jų informacija nėra vieša ar kitaip pripažinta oficialia, o

formaliaisiais įvardijami tokie informacijos šaltiniai, kurie yra pripažįstami kaip vieši ar kitokiais būdais tampa oficialiais ir komunicuoja informaciją didelėms auditorijoms arba per formalizuotas ir grupinės komunikacijos veiklas (pavyzdžiui, oficialūs pranešimai, duomenų bazės, bibliotekos, interesų grupės, žiniasklaida ir kt.) (Choo, 2002).

Informacijos naudojimas disertacijoje siejamas su informacijos naudingumu priimant sprendimus, tai yra informacijos naudojimas priklauso nuo to, kaip informaciją gavęs parlamentaras vertina jos tinkamumą ir naudingumą. Situacijos, kuriose gali būti naudojama informacija, išskiriamos pasitelkiant Tayloro (1991) pasiūlytą klasifikaciją: apsišvietimas (informacija naudojama siekiant geriau suprasti kontekstą ar suvokti situaciją); problemos supratimas (informacija naudojama siekiant geriau suprasti sprendžiamą konkrečią problemą); instrumentinis informacijos naudojimas (siekiant žinoti, kaip ir ką daryti); faktinis informacijos naudojimas (informacija naudojama siekiant pateikti tam tikrus konkrečius faktus apie situaciją ar sprendžiamą problemą); patvirtinimas (informacija naudojama siekiant patvirtinti tam tikrą nuomonę ar poziciją); ateities įvykių projekcija (informacija naudojama siekiant numatyti priimamų sprendimų pasekmes ateityje); motyvacinis (informacija naudojama siekiant pradėti ar išlaikyti asmeninį įsitraukimą į tam tikras situacijas, pavyzdžiui, sprendimų priėmimo procesą); politinis (informacija naudojama siekiant sustiprinti įtaką, reputaciją ar siekiant asmeninių interesų).

Pasirinkti veiksniai, kurie išskirtini kaip svarbiausi, tiriant parlamentarų informacinę elgseną, sutelkia tyrėjo dėmesį į konkrečias temas. Tačiau gali būti, kad surinkus empirinio tyrimo duomenis ir atlikus jų analizę išryškės kiti veiksniai, kurie yra aktualūs ir į kuriuos būtina atsižvelgti tiriant įstatymų leidėjų informacinę elgseną.

3. LIETUVOS RESPUBLIKOS PARLAMENTO NARIŲ INFORMACINĖ ELGSENA IR JĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI: TYRIMAS

Šiame skyriuje pristatomi pagrindiniai tyrimo metodai, argumentuojamas pasirinkimas derinti kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus. Pateikiama detali informacija apie tyrimo eigą, duomenų rinkimo bei analizės metodus, išsamiai analizuojami tyrimo rezultatai. Taip pat pristatomas tyrimo kontekstas, kuriame apžvelgiama Lietuvos Respublikos Seimo veikla, organizacija informacijos sklaidos ir parlamentarų informacinio aprūpinimo požiūriu bei sprendimų priėmimas parlamento institucijoje, akcentuojant tai, kas yra svarbu ir aktualu tiriant individualaus parlamentaro informacinę elgseną.

3.1. Tyrimo kontekstas: Lietuvos Respublikos parlamento nario veikla, informacinio aprūpinimo organizavimas ir sprendimų priėmimas

Veikla ir funkcijos. Seimas yra viena iš svarbiausių ir aukščiausių institucijų valdžios sistemoje. Anot Lukošaičio (2008), parlamentas visą laiką buvo įtakinga institucija Lietuvos politinėje sistemoje, turinti dideles galias politiniuose procesuose. Svarų parlamento vaidmenį ir galias kitų institucijų atžvilgiu įtvirtina ir šalies Konstitucija. Remiantis Konstitucinio Teismo išaiškinimu, Lietuva yra parlamentinė respublika, turinti kai kurių pusiau prezidentinės sistemos bruožų⁵. Seimas yra įstatymų leidžiamoji institucija, o vykdomąją valdžią Lietuvoje įgyvendina Prezidentas ir Vyriausybė. Kiekviena valdžios institucija veikia jai konstituciškai suteiktų įgaliojimų ribose, tai yra

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 1998. Nr. 5-99.

„Seimas savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Lietuvos Respublikos Konstitucija“⁶.

Tradiciškai demokratinių šalių parlamentuose išskiriama keletas esminių veiklos sričių: sprendimų priėmimas, parlamentinė kontrolė ir piliečių interesų atstovavimas (Heidar, 1997). Kiti šį veiklų sąrašą praplečia pridėdami konfliktų reguliavimo, socializacijos ir kitas funkcijas (Agh, 1998). Heidas (1997) teigia, kad atstovavimas susijęs su rinkėjų interesų artikuliuavimu, konfliktų identifikavimu, nepasitenkinimo slopinimu, mobilizavimu, elektorato informavimu bei edukacija; parlamentinė kontrolė – su vykdomosios valdžios kontrole, taip pat vyriausybės formavimu bei darbu su ministrais, o sprendimų priėmimas – su įstatymų leidyba, biudžeto tvirtinimu ir kompromisų politikoje siekimu.

Lietuvos Respublikos parlamento pagrindinės veiklos sritys ir kompetencijos yra apibrėžiamos Konstitucijoje ir įtvirtintos jos 67 straipsnyje⁷. Lietuvos parlamentui, kaip ir kitų demokratinių valstybių parlamentams, pavestos klasikinės funkcijos. Įstatymų leidyba – viena iš pagrindinių parlamento funkcijų, nors konstituciškai įstatymų leidybos iniciatyvos teisė priklauso ne tik Seimo nariams, bet ir Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, šią teisę taip pat turi Lietuvos Respublikos piliečiai. Kita svarbi Seimo kompetencija yra parlamentinė kontrolė, tai yra Vyriausybės veiklos priežiūra, valstybės biudžeto tvirtinimas ir jo vykdymo priežiūra. Pastebima, kad šalia įstatymų leidybos bei „plenarinio diskutavimo“ parlamentinė kontrolė išsikovoja vis svarbesnę vietą (Šileikis, 2008). Tiesa, parlamentinės kontrolės efektyvumas kol kas yra ne tik politinių, bet ir mokslinių diskusijų objektas (Kalinauskas, 2010; Šileikis, 2008), ji apibūdinama kaip nenuosekli, epizodiška ir dažnai neveiksminga (Kalinauskas, 2010).

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. birželio 10 d. nutarimo neįrašyti į sesijos darbų programą nutarimo „Dėl Seimo nario K. Bobelio įgaliojimų nutraukimo“ projekto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 1993. Nr. 51-991.

⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija.

Informacijos sklaida ir informacinis aprūpinimas parlamente. Tam, kad priimtų sprendimus remdamiesi nepriklausoma ir nešališka informacija, būtų nepriklausomi tik nuo informacijos, gaunamos iš kitų valdžios institucijų, svarbios tampa parlamento, kaip politinės organizacijos, galimybės aprūpinti išrinktus politikus informacija.

Įstatymų leidžiamosios valdžios informacinis nepriklausomumas nuo kitų politinės sistemos dalyvių ir valdžios grandžių svarbus todėl, kad tiek vykdomoji valdžia, tiek administracinis aparatas (valdininkija) gali būti suinteresuoti kontroliuoti informaciją ir ją manipuluoti, nusprendami, kuri informacija įstatymų leidėjams gali būti prieinama, o kuri ne (Robinson, Hyde, 1998). Informacija iš nepriklausomo šaltinio reikalinga, nes priešingai nei suinteresuotas informacijos šaltinis, jis nesiekia formuoti konkrečios nuomonės, paveikti įstatymo leidėjo sprendimo. Aprūpinant parlamentarus informacija svarbiausia yra informacijos šaltinio patikimumas, informacijos pateikimas laiku, jos tikslumas, nešališkumas ir paslaugų atitiktis parlamentaro poreikiams (IFLA, 2008).

Parlamente politikai gauna informaciją iš skirtingų šaltinių – tiek formalųjų (komitetai, komisijos, Parlamentinių tyrimų departamentas, Teisės departamentas ir kt.), tiek neformaliųjų (frakcijos kolegų ir kitų parlamentarų, asmeninių padėjėjų, frakcijos referentų / patarėjų ir kt.). Svarbus vaidmuo aprūpinant sprendimų priėmimo procesą informacija, ekspertinėmis žiniomis ir analitiniais tyrimais patikėtas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijai. Seimo statute ir Seimo kanceliarijos nuostatuose apibrėžtos šios pagrindinės Seimo kanceliarijos funkcijos: sudaryti tinkamas sąlygas teisėkūros procesui ir užtikrinti sklandų šio proceso funkcionavimą, teikti Seimui išvadas dėl pateiktų įstatymų ir kitų teisės aktų projektų, padėti Seimui, Seimo komitetams, komisijoms, kitiems parlamento padaliniais rengti įstatymų, nutarimų ir kitų teisės aktų projektus, atlikti parlamentinę kontrolę. Viena iš svarbiausių funkcijų – aprūpinti Seimo narius ekspertiniais, informaciniais, finansiniais ir kitais ištekliais, kurie reikalingi tinkamai vykdyti Seimo nario pareigas.

Iš esmės kiekvienas parlamento organizacijos struktūrinis padalinys vienaip ar kitaip yra įtraukiamas į parlamentarų aprūpinimą informacija, tačiau parlamentarų informacinio aprūpinimo kontekste ypatingas dėmesys skiriamas tokiems informacijos šaltiniams kaip parlamentinių tyrimų padaliniai ir parlamentinės bibliotekos (IFLA, 2008).

Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas – informacines, analitines ir bibliotekines paslaugas teikiantis Seimo kanceliarijos padalinys. Seimo kanceliarijos strateginiuose dokumentuose numatyta teisėkūros ir parlamentinės kontrolės procesus aprūpinti žmogiškaisiais, informaciniais ir kitais ištekliais, teikti kokybiškas ekspertines paslaugas, stiprinti darbuotojų analitinius ir ekspertinius gebėjimus bei parlamentinių tyrimų potencialą (Seimo kanceliarijos strateginis veiklos planas 2013–2015, 2013).

Parlamentinių tyrimų departamentas aptarnauja tik parlamento narius ir Seimo kanceliarijos darbuotojus. Departamentas rengia įvairaus sudėtingumo tyrimus teisėkūros, parlamentinės kontrolės, viešosios politikos ir kt. klausimais, kasdienes ir savaitines Lietuvos ir užsienio spaudos apžvalgas, specializuotus savaitinius teminius leidinius, kaupia garso ir vaizdo archyvus. Parlamentinių tyrimų departamentas, atsakydamas į individualias parlamentarų užklausas, atlieka: nesudėtingus informacinius darbus (tam tikros faktografinės ir teminės informacijos surinkimas atsakant trumpai į užklausas, bibliografinės informacijos surinkimas); vidutinio sudėtingumo darbus (informacijos ieška įvairiuose šaltiniuose ir informacijos susistemimas, teminių informacijos paketų parengimas); sudėtingus analitinius darbus (lyginamojo, apžvalginio ir apibendrinamojo pobūdžio analitiniai darbai, teisėkūros proceso, teisinio reglamentavimo ir viešosios politikos problemų tyrimai).⁸

Kai kuriose šalyse parlamentinių tyrimų institutai, kurių atitikmeniu laikomas Parlamentinių tyrimų departamentas, yra kuriami sprendžiant silpnų parlamentinių bibliotekų problemas, tačiau neretai tokie institutai turi kur kas

⁸ Iš Seimo Kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento atliekamų darbų uždakymo tvarkos aprašo.

platesnius įpareigojimus nei parlamentinės bibliotekos, kitose valstybėse šie institutai steigiami tam, kad būtų dar labiau sustiprintas parlamentinių tyrimų potencialas (Miller, Pelizzo, Stapenhurst, 2006). Kaip buvo minėta, Seimo parlamentinių tyrimų padalinys veikia kaip parlamento organizacijos dalis – yra struktūrinis Seimo kanceliarijos padalinys. Gali būti keli parlamentinių tyrimų institutų tipai: vidiniai, kurie yra parlamento institucijos dalis (Čekija, Indija), išoriniai, kurie funkcionuoja kaip nepriklausomos organizacijos ir atlieka tyrimus, reikalingus parlamentarams (Kanada), ir mišrūs. Millerio, Pelizzo, Stapenhursto (2006) teigimu, tam, kad parlamentiniai institutai dirbtų efektyviai, jie turi būti autonomiški, nepriklausyti nuo valdžios ir valdančiosios partijos kontrolės, nuo atskirų politinių lyderių, pavyzdžiui, parlamento vadovo, įtakos. Tačiau, kita vertus, nors ir būtina užtikrinti šį autonomiškumą, parlamentinių tyrimų institutai turi būti pakankamai susiję su parlamentine sistema dėl kelių priežasčių. Pirma, jie turi užsitikrinti patikimo partnerio įvaizdį parlamentarų ir parlamento administracijos akyse. Antra, tinkamas ryšys su parlamentine sistema leidžia aiškiai suvokti parlamentarų poreikius ir užtikrinti efektyvų informacinį aprūpinimą. Todėl geriausia – mišraus tipo parlamentinis institutas, kuris veikia kaip išorinis autonomiškas institutas, tačiau tam tikrais formaliais ryšiais yra susietas su parlamentu. Išoriniai institutai linkę būti labiau inovatyvūs ir ieškoti naujų metodų, kaip gerinti parlamentų darbą, jie turi palankesnes galimybes užmegzti ryšius tarp parlamento ir kitų organizacijų. Savo ruožtu vidiniai institutai, nors dažnai būna mažiau inovatyvūs, susiduria su mažesne rizika tapti kokios nors interesų grupės politiniu įrankiu (Miller, Pelizzo, Stapenhurst, 2006).

Parlamentinės bibliotekos funkcijas Lietuvoje atlieka Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Parlamentinė biblioteka nėra parlamento struktūrinis padalinys, tačiau parlamentarų informacinio aprūpinimo kontekste jai tenka svarbi vieta. Disertacijoje parlamentinė biblioteka traktuojama kaip parlamentarų informacinio aprūpinimo sistemos dalis. Nacionalinei bibliotekai parlamentinės bibliotekos funkcijos pavestos

1991 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo Prezidiumo nutarimu. Siekiant užtikrinti šių funkcijų vykdymą Nacionalinėje bibliotekoje įkurtas Vadovybės informacijos skyrius, kurio pagrindiniu tikslu ir uždaviniu tapo Seimo vadovybės, parlamentarų ir jų personalo bibliografinis bei informacinis aptarnavimas. Pastebėtina, kad iki šiol Nacionalinei M. Mažvydo bibliotekai nėra suteiktas parlamentinės bibliotekos statusas, nors tai traktuojama kaip būtina sąlyga, siekiant užtikrinti sklandų ir efektyvų Seimo narių informacinio aprūpinimo sistemos veikimą (Vaišnys, 2014).

Parlamentinių bibliotekų reikalingumas grindžiamas tuo, kad jos prisideda prie parlamentarų darbo efektyvumo – aprūpina autoritetinga, nepriklausoma ir nešališka informacija (IFLA, 2008). Lietuvos nacionalinės bibliotekos strateginiuose dokumentuose nustatyta, kad *„siekiant kokybiškai ir efektyviai aprūpinti informacija, atitinkančia Seimo ir kitų valstybės valdžios institucijų poreikius, nuolat tobulinamas jų bibliografinis bei informacinis aptarnavimas“* (Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veiklos programa, 2011). Lietuvos parlamentarams yra prieinami visi Nacionalinės bibliotekos skaitmeninio turinio produktai: suskaitmeninti ir žiniatinklio elektroniniai ištekliai, kurie yra archyvuojami Nacionalinės bibliotekos talpyklose. Ypatingą reikšmę parlamentarams turi Lietuvos dienraščių ir kitų tęsiamųjų išteklių bibliografiniai įrašai, saugomi Nacionalinės bibliografijos duomenų banke. Parlamentarai taip pat gali naudotis Nacionalinės bibliotekos katalogu, Suvestiniu katalogu, nurodančiu šalies bibliotekose sukauptų tradicinės formos dokumentų: knygų, laikraščių, retų spaudinių, rankraščių, adresus, bei portale www.epaveldas.lt skaityti senuosius laikraščius ir kitus dokumentus. Be jau išvardytų elektroninių paslaugų, Nacionalinės bibliotekos Vadovybės informacijos skyrius atlieka papildomą Seimo bibliografinį ir informacinį aptarnavimą: atsako į temines, bibliografines ir faktografines užklausas, rengia bibliografinius sąrašus, užsienio spaudos ir temines spaudos apžvalgas.

Apibendrinant galima teigti, kad, kaip ir kitų šalių parlamentuose, Seimo kanceliarijos parlamentinių tyrimų padaliniui ir parlamentinei bibliotekai priskirtas svarbus vaidmuo aprūpinant parlamentarus informaciniais ir ekspertiniais ištekliais. Aprūpinant parlamentarus informacija svarbiausia yra informacijos patikimumas, nešališkumas, informacijos pateikimas tinkamu laiku ir paslaugų atitiktis parlamentaro poreikiams.

Sprendimų priėmimas. Parlamente susiburia skirtingus tikslus, nuomones ir lūkesčius turintys individai ir jų grupės, todėl sprendimai iš esmės yra nulemti formuojant koalicijas, derantis, įtikinėjant ir siekiant politinio kompromiso. Pasak Sinkevičiaus (2006), pagal Konstituciją vienintelis Seimas Lietuvoje yra priskiriamas Tautos atstovybei ir sprendimų priėmimas yra vienas iš svarbiausių požymių, pagal kurį toks statusas valstybės valdžios institucijai suteikiamas. Sinkevičiaus teigimu, *„Seimas yra kolegiali (kolegialiai veikianti) valstybės valdžios institucija, kuri susideda iš Tautos atstovų ir kuri priima sprendimus tik po debatų, tik balsų dauguma ir atsižvelgdama į įvairias nuomones. <...> Būtent kolegialus įstatymų ir kitų sprendimų priėmimas leidžia geriausiai atspindėti ir įtraukti visos Tautos, o ne tik kurios nors jos dalies, lūkesčius ir interesus“* (Sinkevičius, 2006).

Įstatymų leidybos procesą Lietuvos Respublikos Seime sudaro trys stadijos: įstatymo projekto pateikimas, įstatymo projekto svarstymas bei priėmimas. Disertacijoje koncentruojamasi į individualią parlamentaro informacinę elgseną ir jo apsisprendimą bei sprendimų priėmimą balsuojant galutinėje įstatymo priėmimo stadijoje.

Kiekvienas parlamentas turi tam tikras patvirtintas sprendimų priėmimo taisykles. Seime pagal Statutą Lietuvos Respublikos įstatymai, Seimo nutarimai ir kiti Seimo sprendimai priimami Seimo posėdžiuose paprasta, tai yra daugiau kaip pusės posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, išskyrus specialius Konstitucijos ir Seimo statuto nustatytus atvejus. Įstatymai priimami Seimo posėdyje dalyvaujant ne mažiau kaip pusei visų Seimo narių.

Tačiau, kaip ir kiekvienoje institucijoje, taip ir parlamente, sprendimų priėmimą veikia ne tik formalios procedūros ir taisyklės, bet ir neformalios sprendimų priėmimo taisyklės, rutinos ir tvarkos. Sprendimų priėmimas parlamente yra veikiamas aktyviai šiame procese dalyvaujančių įvairių vidinių ir išorinių politinių subjektų (nuo vykdomosios valdžios iki interesų grupių). Sprendimų priėmimui gali turėti įtakos tokie veiksniai kaip politinės grupės lyderio vaidmuo ir jo asmeninis autoritetas sprendimų priėmimo procese, atskirų parlamento narių asmeninės savybės (pavyzdžiui, politinio darbo patirtis, profesinės ir dalykinės kompetencijos), išorinių politinio proceso dalyvių (vyriausybės, valdininkijos, interesų grupių ir t. t.) turimos galios ir galimybės naudoti tam tikras poveikio priemones (tarp jų informacinės bei ekspertinės) daryti įtaką. Lietuvoje, kaip kitų šalių parlamentuose, egzistuoja frakcijų (partijų) vienybė ir partinę drausmę užtikrinančios taisyklės, kai tam tikrais atvejais laikomasi bendros frakcijos (partijos) pozicijos, o parlamento nario asmeninė apsisprendimo laisvė priimančiam sprendimą yra ribojama. Visa tai gali vienaip ar kitaip veikti politiko apsisprendimą balsuojant dėl įstatymo, o taip pat ir jo informacinę elgseną.

3.2. Tyrimo metodai

Šiame skyriuje pateikiama išsami informacija apie tyrimo metodus, tyrimo eigą, taikytus gautų duomenų analizės metodus. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumams ir ją lemiantiems veiksniams ištirti naudojami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai. Metodologiniu požiūriu informacinės elgsenos tyrimai pastaraisiais dešimtmečiais kito. Iš pradžių dažniau buvo taikomi kiekybiniai tyrimo metodai, tokie kaip apklausa, statistiniai bibliotekų duomenys, tačiau pastaraisiais metais padaugėjo kokybinių tyrimų, taikant stebėjimo metodą, pusiau struktūrinius arba giluminius interviu. Tokias tendencijas galima stebėti ir parlamentarų

informacinės elgsenos tyrimuose (Orton, Marcella, Baxter, 2000; Nalumaga, 2009). Tačiau nemaža dalis parlamentarų informacinių poreikių ir ieškos tyrimų iki šiol atliekami taikant kiekybinius tyrimo metodus. Vis dėlto tenka konstatuoti, kad iš esmės visi tyrimai pasižymi gana mažu apklaustųjų skaičiumi ir žemu anketų grįžtamumu⁹. Kaip viena iš pagrindinių to priežasčių nurodomas didelis politikų darbo krūvis ir užimta darbotvarkė, tačiau tokia maža imtis kelia abejonių dėl pagrįstų ir patikimų apibendrinimų bei išvadų.

Kokybiniai tyrimo metodai kai kurių mokslininkų įvardijami kaip tikslingesni informacinei elgsenai tirti, nes leidžia atskleisti žmonių, kurie yra tiriami, kasdienės aplinkos realybę, pažinti tikruosius jų poreikius, kurie skatina informacijos ieškos elgseną (Wilson, 1999). Tačiau šie tyrimai sulaukia kritikos dėl per didelės priklausomybės nuo tam tikro individo ar jų grupės, vietos, laiko, gautų duomenų pagrįstumo ir ribotų galimybių atlikti pakartotinį tyrimą. Todėl kai kurie mokslininkai (Sonnenwald, Iivonen, 1999; Savolainen, 1995) siūlo tyrinėjant informacinę elgseną taikyti mišrius tyrimo metodus, nes tai leidžia visapusiškiau atskleisti informacinės elgsenos ypatumus, padidinti tyrimo rezultatų pagrįstumą, patikimumą, bendrumą.

Dėl šių priežasčių disertacijoje parlamentarų informacinės elgsenos ypatumams tirti pasitelkiama trianguliacijos arba kiekybinių ir kokybinių tyrimo metodų derinimo strategija (pvz., Silverman, 2007; Kvale, 2013; Kardelis, 2007). Metodų derinimas, manytina, sukuria galimybes pateikti adekvatų nagrinėjamo reiškinio vaizdą.

3.2.1. Parlamentarų informacinė elgsena ir ją lemiantys

veiksniai: kiekybinis tyrimas

Kiekybinio tyrimo **tikslas** – ištirti parlamentarų informacinės elgsenos ypatumus, susijusius su informacijos poreikiais, informacijos ieška bei informacijos šaltinių naudojimu parlamentinės veiklos kontekste, ir

⁹ Shailendra ir Prakasho (2008) atliktame tyrime anketų grįžtamumas siekė 67 proc., Mansour ir Alkhurainejaus (2011) tyrime – 42 proc., Thapisa (1996) tyrime – 27 proc., Marcella, Carcary ir Baxterio (1999) tyrime – 34 proc., Mostert ir Ocholla (2004) tyrime – 23 proc.

nustatyti, kaip individualios politikų charakteristikos (demografiniai ir sociopolitiniai veiksniai) tą elgseną lemia. Taip pat siekiama ištirti, kaip parlamentariai vertina informacijos sklaidą organizacijoje ir informacinį aprūpinimą, kokios informacijos šaltinių charakteristikos (suvokiamas informacijos šaltinių prieinamumas ar kokybiškumas) yra svarbesnės renkantis vienus ar kitus informacijos šaltinius. Kiekybinis tyrimas pasitelkiamas bendroms informacinės elgsenos tendencijoms atskleisti, siekiama pateikti tam tikrą statistinę tiesą apie nagrinėjamą reiškinį. Šis metodas taip pat laikomas tinkamu siekiant ištirti, kaip demografinės ir sociopolitinės charakteristikos veikia parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną. Taigi, kiekybiniame tyrime plačiau analizuojami du konteksto veiksniai, susiję su parlamentaro individualiomis charakteristikomis bei parlamento, kaip organizacijos, sukurta informacine aplinka, informacijos sklaida ir sudarytomis galimybėmis politikams gauti informaciją.

Pagrindiniai kiekybinio tyrimo **uždaviniai**:

1. ištirti, kokie yra parlamentarų informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste;
2. ištirti, kokiais informacijos šaltiniais politikai naudojasi ir kokios informacinių šaltinių charakteristikos tą naudojimą lemia;
3. nustatyti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai tarp parlamentarų demografinių ir sociopolitinių charakteristikų ir informacinių poreikių, naudojamų informacijos šaltinių bei gaunamos informacijos vertinimo;
4. ištirti, kaip parlamentariai vertina informacinį aprūpinimą ir teikiamas paslaugas;
5. nustatyti, su kokiomis kliūtimis politikai susiduria ieškodami ir naudodami informaciją.

Tyrimo instrumentas. Duomenys rinkti taikant anketinės apklausos metodą. Apklausiai naudota struktūruota anketa, kurią sudarė 25 klausimai, iš kurių 23 yra uždaro tipo, 2 klausimai – atviro tipo. Anketos pagrindinės struktūrinės dalys yra šios:

- informacija, susijusi su respondentų demografinėmis ir sociopolitinėmis charakteristikomis;
- klausimai, susiję su parlamentarų informaciniais poreikiais parlamentinės veiklos kontekste;
- klausimai, susiję su informacijos ieška parlamentinės veiklos kontekste: naudojami informacijos šaltiniai, informacijos šaltinių vertinimas pagal jų suvokiamą prieinamumą, patikimumą ir pateikiamos informacijos aktualumą / svarbumą, kliūtys, kurios iškyla ieškant informacijos ir ją naudojantis;
- klausimai, susiję su informaciniu aprūpinimu: naudojimasis sukurta informacijos aprūpinimo sistema - parlamentinės bibliotekos ir Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento paslaugomis.

Anketos pagrindinės struktūrinės dalys išskirtos atsižvelgiant į pagrindinius informacinės elgsenos komponentus ir konteksto veiksnius, kurie buvo išskirti šiam tyrimui pritaikytame analitiniame modelyje (2.4 skyriuje). Anketoje parlamentaro demografinių ir sociopolitinių charakteristikų bloką sudaro: lytis, išsilavinimas, rinkimų apygarda, kadencijų skaičius parlamente bei pareigybės¹⁰. Anketoje ypatingas dėmesys skiriamas informacijos ieškai ir informacijos įgijimui, atskleidžiant, kokie informacijos šaltiniai politikų yra dažniausiai naudojami ir kaip jie vertinami. Surinkus duomenis siekiama atskleisti, kokiais informacijos šaltiniais, vidiniais ar išoriniais, politikai dažniau naudojasi, kokią vietą tarp kitų informacijos šaltinių užima parlamento organizacijoje egzistuojantys informacijos šaltiniai. Seimo nariams skirtoje anketoje, remiantis anksčiau atliktais tyrimais, teorine literatūra ir bandomojo¹¹

¹⁰ Duomenys apie parlamentaro politinę poziciją ir amžių buvo surinkti papildomai pačios tyrėjos..

¹¹ Bandomojo tyrimo metu buvo išbandyta anketa, siekiant gauti tyrimui svarbios informacijos taip pat buvo atlikti giluminiai interviu su politikais. Bandomasis tyrimas leido papildyti anketą bei nustatyti jos trūkumus. Atlikus bandomąjį tyrimą informacijos šaltinių sąrašas buvo papildytas išskiriant vykdomosios valdžios atstovus bei valstybinių institucijų tarnautojus. Šie du informacijos šaltiniai atskirti, nes vykdomoji valdžia dažniausiai siejama su vyriausybe ir ministerijų veikla, o valstybinės institucijos siejamos su kur kas platesniu spektru valstybinių įstaigų, pavyzdžiui, Statistikos departamentu, taip pat ir savivalda. Seimo kanceliarijoje tyrimo metu veikė 16 struktūrinių padalinių (departamentų, skyrių, biurų ir kt.). Anketoje kaip vienas iš šaltinių nurodytas „kiti Seimo kanceliarijos vidiniai padaliniai“, prie kurių priskirti visi Seimo kanceliarijos padaliniai, išskyrus Parlamentinių tyrimų ir Teisės departamentus. Atlikus bandomąjį tyrimą, šie du padaliniai išskirti kaip atskiri

tyrimo metu surinktais duomenimis, išskirta 20 informacijos šaltinių. Jų klasifikacija pateikta 1 lentelėje. Taip pat siekiama išsiaiškinti, ar informacijos šaltinio naudojimo dažnumas priklauso nuo jo prieinamumo ir kokybiškumo. Atlikus mokslinės literatūros analizę, šios informacijos šaltinio charakteristikos išskirtos kaip svarbiausios.

1 lentelė. *Informacijos šaltinių klasifikacija*

	Neformalieji	Formalieji
Išoriniai	Vykdomosios valdžios atstovai Valstybinių institucijų tarnautojai Europos parlamentarai Rinkėjai	• Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai • Europos institucijų oficialūs dokumentai • Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka • Kitos bibliotekos • Internetas • Interesų grupės • Duomenų bazės • Žiniasklaida • Mokslo institucijos / tyrimų centrai
Vidiniai	Frakcijos / partijos kolegos Kolegos iš kitų partijų / frakcijų Asmeniniai patarėjai / padėjėjai¹²	• Seimo komitetai¹³ • Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas • Seimo kanceliarijos Teisės departamentas • Kiti Seimo kanceliarijos vidiniai padaliniai

informacijos šaltiniai įvertinus jų svarbą įstatymų leidybos procese bei politikų informacinio aprūpinimo kontekste. Parlamentinių tyrimų departamentas atlieka svarbią informacijos analizės funkciją, o Teisės departamentas atlieka teisės aktų projektų ekspertizes ir rengia išvadas.

¹² Asmeniniais patarėjais / padėjėjais bendrai įvardijami Seimo narių padėjėjai-sekretoriai bei Seimo valdybos nariams dirbantys patarėjai.

¹³ Prie Seimo komitetų priskirti komitetų biurai ir jų personalas, nes frakcijos / partijos kolegos, kurie taip pat yra komitetų nariai, anketoje išskirti kaip atskiras šaltinis. Tačiau tam tikrais atvejais informacijos šaltinių atskirtis, ypač apdorojant kokybinio tyrimo metu surinktus duomenis, tapo gana sudėtinga, nes komitetų veikla būdavo sutapatinama su kolegomis parlamento nariais.

Duomenų analizės metodai. Gauti duomenys apdoroti SPSS programa. Naudoti aprašomosios statistikos metodai: skaičiuoti vidurkiai, standartiniai nuokrypiai. Nustatant statistiškai reikšmingus skirtumus buvo naudojamas Kendall tau koreliacijos koeficientas.

Tyrimo imtis ir tyrimo vykdymas. Apklausa atlikta 2012 m. kovo–gegužės mėn. Tyrimo metu Lietuvos parlamente buvo 139 nariai. Jiems atsitiktinės atrankos būdu buvo išdalytos 123 anketos, grąžintos – 99 (79 proc.). Tai yra gana aukštas anketų grįžtamumas ir jis užtikrina duomenų patikimumą. Dvi anketos neįtrauktos į analizę, nes buvo nebaigtos pildyti. 11 parlamentarų atsisakė pildyti anketas, tačiau pritaikius „artimiausio kaimyno“ metodą šios anketos buvo įtrauktos į analizę. Bendra tyrimo imtis – 108.

Kadangi neatsakiusieji į anketos klausimus parlamentarai gali skirtis nuo „vidutinio“ parlamentaro, jų neįtraukimas į tyrimo imtį gali iškreipti statistinio tyrimo išvadas. „Artimiausio kaimyno“ metodas pasirinktas todėl, kad į neatsakiusiuosius pagal demografines ir sociopolitines charakteristikas panašių atsakiusiųjų parlamentarų turimų duomenų vidurkiai skiriasi nuo likusių atsakiusiųjų atitinkamu vidurkiu. Bandant įvairius charakteristikų rinkinius pastebėta, kad šio rinkinio atsakymų vidurkiai skiriasi labiausiai. Todėl, panaudojant „artimiausio kaimyno“ metodą, kiekvienam neatsakiusiam parlamentarui randamas pagal demografines ir sociopolitines charakteristikas pats panašiausias į anketos klausimus atsakęs parlamentaras, kurio anketos duomenimis kompensuojama (užpildoma) neatsakiusiojo anketa (Krapavickaitė, Plikusas, 2005).

Siekdama užtikrinti kuo didesnę anketų grįžtamumą tyrimo autorė anketas parlamentarams dalijo asmeniškai. Atliekant bandomąjį tyrimą paaiškėjo, kad dalis parlamentarų į elektroniniu būdu gautas anketas neatsakinėja arba patiki tai padaryti savo padėjėjams. Įteikiant politikams anketas asmeniškai buvo siekiama sumažinti tikimybę, kad anketas pildys ne patys politikai. Kitokios prieigos prie politikų paieškos būtinybę lėmė ir tai, kad, kaip teigia parlamento nariai, jie gana dažnai sulaukia kursinius ar baigiamuosius darbus rašančių studentų laiškų su prašymais užpildyti anketas,

atsakyti į tyrimo klausimus, tačiau politikams kyla abejonių dėl tokių tyrimų rezultatų panaudojimo, apklausų būtinumo, todėl jų motyvacija dalyvauti apklausoje mažėja. Pasirinktas anketos platinimo būdas leido tyrimo autorei išsamiau pristatyti atliekamą tyrimą ir pagrįsti jo aktualumą bei svarbą ir taip, tikėtina, padidino politikų motyvaciją dalyvauti apklausoje.

Tyrimo dalyvių charakteristikos. *Lytis*: moterys – 22, vyrai – 86. *Amžius*: iki 40 metų – 20, 41–60 metų – 62, 61 ir daugiau metų – 26. *Išsilavinimas*: aukštasis – 104, nebaigtas aukštasis – 1, aukštesnysis – 2, vidurinis – 1. *Kadencijų parlamente skaičius*: viena – 48, dvi kadencijos ir daugiau – 60. *Rinkimų apygarda*: vienmandatė – 57, daugiamandatė – 51. *Politinė pozicija*: pozicija – 55, opozicija – 53. *Užimantys pareigas*: Seimo valdybos nariai – 5, komitetų / komisijų pirmininkai – 21, komitetų / komisijų pirmininkų pavaduotojai – 22, frakcijų seniūnai – 8, frakcijų seniūnų pavaduotojai – 13, Vyriausybės nariai – 3.

Tyrimo patikimumo vertinimas. Anketos vidiniam nuoseklumui įvertinti apskaičiuotas Cronbacho alfos koeficientas, kuris remiasi atskirų klausimų, sudarančių klausimyną, koreliacija ir leidžia įvertinti, ar visi anketos klausimai pakankamai atspindi tiriamąjį dydį (Pukėnas, 2009). Gautas Cronbacho alfos koeficientas – 0,89, jis yra didesnis už 0,7, o tai rodo, kad klausimai tarpusavyje koreliuoja.

Tyrimo etika. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu, jo praktiniu reikšmingumu, gautų duomenų panaudojimu. Respondentai buvo informuoti apie duomenų anonimiškumą.

3.2.2. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai priimant sprendimus: kokybinis tyrimas

Kokybinio tyrimo **tikslas** – atskleisti Lietuvos Respublikos Seimo narių informacijos ieškos ir naudojimo priimant sprendimus ypatumus. Kokybinis tyrimas leidžia perteikti parlamentaro elgesį kaip „išgyventą patirtį“ (Paulauskaitė, 1996 iš Kardelis, 2007) ir atskleisti informacinę elgseną realiose sprendimų priėmimo, kuri politikams yra viena svarbiausių veiklų, situacijose.

Kokybinis tyrimas svarbus siekiant suprasti, kaip parlamentarai informaciją vertina ir kokią informaciją naudoja (nenaudoja) priimdami sprendimus. Šiuo atžvilgiu vertingos yra pačių tiriamųjų mintys, interpretacijos bei požiūris.

Pagrindiniai kokybinio tyrimo **uždaviniai**:

1. atskleisti, kaip parlamentarai priima sprendimus (apsisprendžia balsuodami) ir koks vaidmuo, parlamentarų požiūriu, šiame procese tenka informacijai;
2. atskleisti pagrindinius motyvus, skatinančius parlamentarus skirti daugiau laiko ir pastangų informacijai rasti bei analizuoti;
3. nustatyti, kaip parlamentarai vertina ir naudoja įgytą informaciją priimdami sprendimus.
4. nustatyti, kokios kyla kliūtys, susijusios su sprendimui reikalingos informacijos gavimu ir naudojimu.

Tyrimo instrumentas. Kokybinio tyrimo metodas – individualus pusiau struktūrinis interviu. Interviu yra tinkamas metodas, kai tiriami individų požiūriai, nuomonės bei patirtys, siekiama gauti informacijos, kuri leistų suprasti individų patirtį konkrečiose situacijose (Kvale, 2013). Interviu metodas leidžia patiems tyrimo dalyviams identifikuoti svarbiausius nagrinėjamos temos probleminius aspektus, atskleisti individualią patirtį ieškant informacijos ir naudojant ją sprendimams priimti.

Individualaus pusiau struktūrinio interviu metu parlamento nariams buvo pateikiami atviri klausimai. Interviu klausimai buvo formuluojami taip, kad suteiktų galimybę respondentams laisvai išreikšti mintis ir nuomonę apie analizuojamą reiškinį. Kai kurių interviu metu buvo keičiamas klausimų eiliškumas. Nenutolstant nuo tyrimo problemos buvo pateikiami anksčiau nenumatyti klausimai, kurie kildavo iš respondentų atsakymų ir leisdavo papildyti gautą informaciją. Papildomi klausimai buvo užduodami pastebėjus, kad į klausimą nebuvo atsakyta pakankamai išsamiai ir informatyviai.

Norint atskleisti ir pažinti individo elgseną turi būti žinomos jo patirtys konkrečiu klausimu, todėl parlamento nariams buvo pateikiami ne tik

bendro pobūdžio klausimai apie nagrinėjamą reiškinį, bet prašoma prisiminti konkrečias situacijas balsuojant dėl įstatymų. Interviu schemą sudaro du esminiai klausimų blokai: pirmasis – bendrieji klausimai apie sprendimų priėmimą parlamente ir kaip parlamentaras priima sprendimą balsuoti vienu ar kitu atveju. Tokiu būdu siekiama atskleisti, kokie veiksniai lemia sprendimų priėmimą parlamente, koks vaidmuo šiame procese tenka informacijai, taip pat nustatyti pagrindinius motyvus, lemiančius parlamentarų poreikį ieškoti, analizuoti ir gilintis į informaciją. Antrasis blokas – klausimai apie tai, kaip parlamentariai ieškojo informacijos konkrečiose sprendimų priėmimo situacijose, kokiais informacijos šaltiniais naudojosi ir kodėl, kaip vertino gautą informaciją ir ją naudojo. Tyrimo dalyvių buvo prašoma prisiminti dvi skirtingas sprendimų priėmimo situacijas (remiantis Zadoorian, 2004), kai buvo balsuojama dėl įstatymo, kuris, 1) respondento suvokimu, yra svarbus ir kuris, 2) respondento suvokimu, yra rutininis / formalusis.

Tyrimo imtis. Kokybinio tyrimo imties dydžiui nėra nustatyta griežtų reikalavimų. Iš viso buvo apklausta 19 parlamentarų. Duomenų rinkimas tęsėsi tol, kol pavyko pasiekti tam tikrą prisotinimo lygį, tai yra gaunama informacija pradėjo kartotis ir tolimesni interviu tyrėjui suteikė vis mažiau naujų duomenų ir informacijos (Hood, 2007; Kvale, 2013).

Šiame tyrime taikyta tikslinė atranka, kai informantai atrenkami apgalvotai, norint gauti svarbios informacijos ir siekiant pateikiamų duomenų informatyvumo. Atrenkant informantus buvo laikomasi principo, kad į tyrimo imtį patektų skirtingų lyčių ir amžiaus parlamentariai, užimantys pareigas (parlamente ir / arba frakcijoje (partijoje)) ir jų neužimantys, turintys skirtingą parlamentinės veiklos patirtį, išrinkti skirtingose apygardose, atstovaujantys skirtingoms politinėms pozicijoms (pozicija / opozicija). Tyrimo dalyvių apibūdinimas pagal demografines ir sociopolitines charakteristikas: *lytis*: 8 moterys¹⁴ ir 11 vyrų; *amžius*: iki 50 – 9, daugiau kaip 50 – 10; *parlamentinio*

¹⁴ Tyrimo metu moterys parlamente sudarė mažiau nei ketvirtadalį parlamento narių, tačiau tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį nėra proporcingas dėl vienos priežasties: kokybinio tyrimo metu moterų apklausta proporcingai daugiau, nes apklausus 4 ar 5 moteris, manytina, būtų nelabai patikima daryti apibendrinimus.

darbo patirtis: viena kadencija – 8, dvi ir daugiau kadencijų – 11; *užimamos pareigos*: komiteto / komisijos pirmininkas ar pirmininko pavaduotojas – 6, frakcijos seniūnas / seniūno pavaduotojas – 5, Seimo valdybos narys – 1, *pasiskirstymas pagal parlamentinę poziciją*: opozicija – 9, pozicija – 10; *rinkimų apygarda*: daugiamandatė – 11 vienmandatė – 8.

Interviu rinkimą galima suskirstyti į du etapus. Pirmasis atliktas 2012 m. birželio mėn., antrasis – 2013 m. rugsėjo mėn. Interviu trukmė varijavo nuo 14 minučių iki 1 val. ir 22 minučių. Dauguma interviu vyko formalioje aplinkoje, tai yra parlamento narių darbo vietose, keli susitikimai surengti neformalioje aplinkoje, pavyzdžiui, kavinėse, Seimo spaudos konferencijų salėje.

Duomenų rinkimas ir analizė. Siekiant užtikrinti tyrimo validumą ir duomenų patikimumą interviu buvo įrašyti diktofonu, tekstas – transkribuotas. Atsakymai į interviu klausimus buvo analizuojami taikant kokybinės turinio analizės metodą, kuris pasižymi prasminių vienetų interpretacija ir vertinimu. Kokybinės turinio analizės metu transkribuoti interviu buvo daug kartų skaitomi, gauti duomenys –kategorizuojami, tai yra tekstai buvo skirstomi į prasminius vienetus – kategorijas, prireikus ir į subkategorijas. Interviu transkripcijose buvo ieškoma pasireiškusių, pasikartojančių nuomonių, požiūrių ir patirčių, susijusių su kokybinio tyrimo uždaviniais. Išskirtos kategorijos ir subkategorijos interpretuotos, pagrįstos bei įrodytos citatomis iš interviu su parlamento nariais. Laikantis kokybinio tyrimo metodologijos tradicijų pateikiamos iš esmės tikslios citatos iš interviu, taip siekiant neiškraipyti respondentų minčių (Žydžiūnaitė, Merkys, Jonušaitė, 2005).

Tyrimo etika. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo paskirtimi ir tikslu, gautų duomenų panaudojimu ir jų praktine reikšme. Visi tyrimo dalyviai sutiko, kad interviu būtų įrašomi. Tyrimo dalyvių duomenys yra konfidencialūs. Analizuojant tyrimo duomenis iš cituojamų tekstų buvo pašalinti vardai, pavardės, tam tikrais atvejais ir užimamos pareigos, tai yra tai, kas galėtų leisti atpažinti tyrimo dalyvius.

Parlamento nariai nėra lengvai prieinama tiriamųjų grupė. Tą liudija ir kitose šalyse atlikti tyrimai (Kingdon, 1989; Orton, Marcella, Baxter, 2000; Zadoorian, 2004). Penki Seimo nariai atsisakė duoti interviu. Dažniausia atsisakymo priežastis – laiko trūkumas. Vienas parlamentaras teigė nedalyvaujantis kitų mokslininkų vykdomuose tyrimuose dėl etikos dalykų.

Interviu sėkmė priklauso tiek nuo respondento nusiteikimo dalyvauti tyrime ir nuoširdžiai atsakyti į tyrėją dominančius klausimus, tiek nuo tyrėjo pasirengimo užmegzti kontaktą su respondentu ir įgyti jo pasitikėjimą, gebėjimo klausyti ir suprasti. Tyrimo autorės nuomone, dauguma politikų, kurie sutiko dalyvauti tyrime, buvo geranoriški, gana atvirai atsakinėjo į klausimus. Manytina, kad tą liudija ir disertacijoje pateiktos citatos iš interviu. Tai pasiekti leido pats interviu organizavimas, kai buvo orientuojamasi ne tik į bendro pobūdžio klausimus, į kuriuos neretai gaunami gana abstraktūs, tačiau ne visuomet realią situaciją atskleidžiantys pasvarstymai, bet gilinamasi ir į konkrečius sprendimus, parlamentarams žinomas / pažįstamas situacijas bei asmeninę patirtį. Manytina, kad atviresnį pokalbį ir pasitikėjimo atmosferą su politikais leido pasiekti tai, kad dažnu atveju tai nebuvo pirmasis tyrėjos kontaktas su respondентаis – kai kurie parlamento nariai jau buvo bendravę su tyrimo autore atsakinėdami į anketos klausimus. Tačiau reikia pripažinti, kad bet kuriame interviu (šiuo atveju atkreiptinas dėmesys į politinį kontekstą) sunku išvengti tam tikrų subjektyvių vertinimų, susijusių su asmeninėmis nuostatomis ir vertybėmis, tradicijomis, ir tai galėjo iš dalies paveikti interviu rezultatus. Kai kurie parlamentarai pabrėžė, kad jiems svarbu, jog būtų užtikrintas anonimiškumas ir konfidencialumas, nes tik tokiu atveju jie sutiko atsakyti į kai kuriuos klausimus, pavyzdžiui, susijusius su asmenine laisve apsisprendžiant, kaip balsuoti dėl įstatymų, frakcijos / partijos lyderio vaidmeniu ir daroma įtaka sprendimams. Reikėtų pastebėti, kad du interviu užtruko gana trumpai dėl netikėtai pasikeitusių politikų darbotvarkių, kitais atvejais parlamento nariai interviu skyrė tiek laiko, kiek reikėjo, kad būtų išsamiai ir informatyviai atsakyta į tyrimo klausimus. Kai kurie tyrimo dalyviai pageidavo, kad dar prieš susitikimą jiems būtų

pateikti orientaciniai klausimai, kurie bus užduodami per interviu, kad turėtų daugiau laiko apgalvoti ir pateikti išsamesnius atsakymus. Jeigu toks pageidavimas nebuvo išreikštas iš anksto, orientaciniai interviu klausimai pateikiami nebuvo.

3.3. Kiekybinio tyrimo duomenų analizė

3.3.1. Parlamentarų informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste

Siekiant ištirti parlamentarų informacinius poreikius parlamentinės veiklos kontekste anketoje buvo pateikti šie klausimai: „Kada reikalinga informacija Jūsų, kaip parlamentaro, darbe?“, „Kokios informacijos Jums dažniausiai reikia vykdant parlamentinę veiklą?“, „Kaip dažnai Jums reikia informacijos šiomis temomis?“ Buvo prašoma nurodyti, kaip dažnai jiems reikalinga informacija teisėkūros procesuose, vykdant parlamentinę kontrolę, rengiantis diskusijoms plenariniuose posėdžiuose, darbui komitetuose ir parlamentinėse komisijose, rengiantis viešiesiems renginiams bei darbui su rinkėjais. Šios veiklos išskirtos kaip esminės atsižvelgiant į parlamentarams pavestas funkcijas ir pagrindines veiklos sritis.

Tyrimas rodo, kad politikams dažniausiai reikia informacijos rengiant, svarstant įstatymų projektus bei priimant sprendimus įstatymų leidyboje. Daugiau nei pusė apklaustųjų (57,55 proc.) nurodė, kad jiems labai dažnai reikia informacijos, susijusios su teisėkūros procesu. Antroji veiklos sritis, sukelianti didžiausią informacijos poreikį – darbas komitetuose. Beveik pusė respondentų (45,38 proc.) nurodė, kad jiems labai dažnai reikalinga informacija darbui komitetuose. Kiek daugiau nei trečdalis (34,62 proc.) nurodė, kad jiems labai dažnai reikia informacijos vykdant parlamentinę kontrolę, kuri taip pat yra tarp parlamentarų veiklos prioritetų. Beveik kas ketvirtas apklaustas politikas (22,64 proc.) nurodė, kad jiems labai dažnai reikia informacijos rengiantis viešiesiems renginiams (pavyzdžiui, spaudos

konferencijoms). Tyrimas parodė, kad kur kas rečiau politikams iškyla informacijos poreikis ruošiantis diskusijoms plenariniuose posėdžiuose, net trečdalis (33,52 proc.) politikų nurodė, kad informacijos rengiantis diskusijoms jiems reikia tik kartais arba niekada. Dar rečiau politikams prireikia informacijos dirbant su rinkėjais. Tik kas dešimtas apklaustas politikas (11,43 proc.) nurodė, kad jiems labai dažnai kyla informacijos poreikis rengiantis susitikimams su rinkėjais, nors kas ketvirtas politikas (23,3 proc.) nurodė, kad jiems labai dažnai kyla informacijos poreikis atsakant į rinkėjų užklausas / prašymus.

Tyrimo metu Seimo narių buvo klausama, kokios informacijos jiems dažniausiai reikia vykdant parlamentinę veiklą. Išskirti keli informacijos tipai (remiantis Sabatieru, Whitemanu, 1985), kurie yra svarbūs įstatymų leidėjams parlamentinės veiklos kontekste: bendro pobūdžio informacija, kuri padėtų susipažinti su parlamente svarstomais klausimais ir priimamais sprendimais; analitinė informacija, kuri leistų pagilinti žinias parlamente svarstomais klausimais; informacija, kuri leistų pristatyti parlamento sprendimus rinkėjams; informacija apie tai, kaip parlamente svarstomus klausimus / problemas vertina įvairios grupės bei visuomenė; informacija apie svarstomų problemų alternatyvas, svarbą ir galimas pasekmes; informacija apie įstatymų įgyvendinimą ir vykdomosios valdžios darbą.

Parlamentarai nurodė, kad dažniausiai jiems reikia analitinės informacijos, kuri leistų pagilinti žinias parlamente svarstomais klausimais. 33,98 proc. apklaustųjų nurodė, kad tokios informacijos jiems reikia labai dažnai, 46,6 proc. atsakė, kad dažnai, o 25,24 proc. teigė, kad kartais. Kita vertus, politikams dažnai iškyla poreikis bendro pobūdžio informacijos, kuri padėtų susipažinti su parlamente svarstomais klausimais. Tokios informacijos politikams reikia, nes parlamente svarstomi ir priimami sprendimai iš labai įvairių politikos, ekonomikos, socialinės ir kt. sričių, kuriose pats politikas nėra ekspertas. Rečiau parlamentarams reikia informacijos apie svarstomų klausimų ar problemų alternatyvas, galimas jų pasekmes bei įstatymų įgyvendinimą ir

vykdomosios valdžios darbą. Tik kas dešimtas politikas (10,38 proc.) atsakė, kad jiems labai dažnai prireikia informacijos, kuri padėtų supažindinti rinkėjus su parlamento sprendimais, beveik pusė apklaustųjų (46,2 proc.) nurodė, kad tokios informacijos jiems reikia tik kartais arba niekada. Tyrimo duomenys rodo, kad politikams mažiau aktuali informacija, kaip parlamente svarstomus klausimus ir problemas vertina pati visuomenė ar įvairios jos grupės. Beveik pusė apklaustųjų (46,7 proc.) teigė, kad jiems tokia informacija reikalinga kartais arba niekada.

Įstatymų leidyba apima daugelį visuomenės gyvenimo sričių. Parlamentinė kontrolė taip pat reikalauja plataus spektro skirtingų temų išmanymo. Kaip atskleidė tyrimas, parlamentarams dažniausiai reikia informacijos, susijusios su vidaus politika, ekonomika, energetika, socialine politika, teise bei švietimu. Tyrimo duomenimis, rečiausiai politikams reikia informacijos apie sportą, transportą, žemės ūkį, kultūrą ir žmogaus teises.

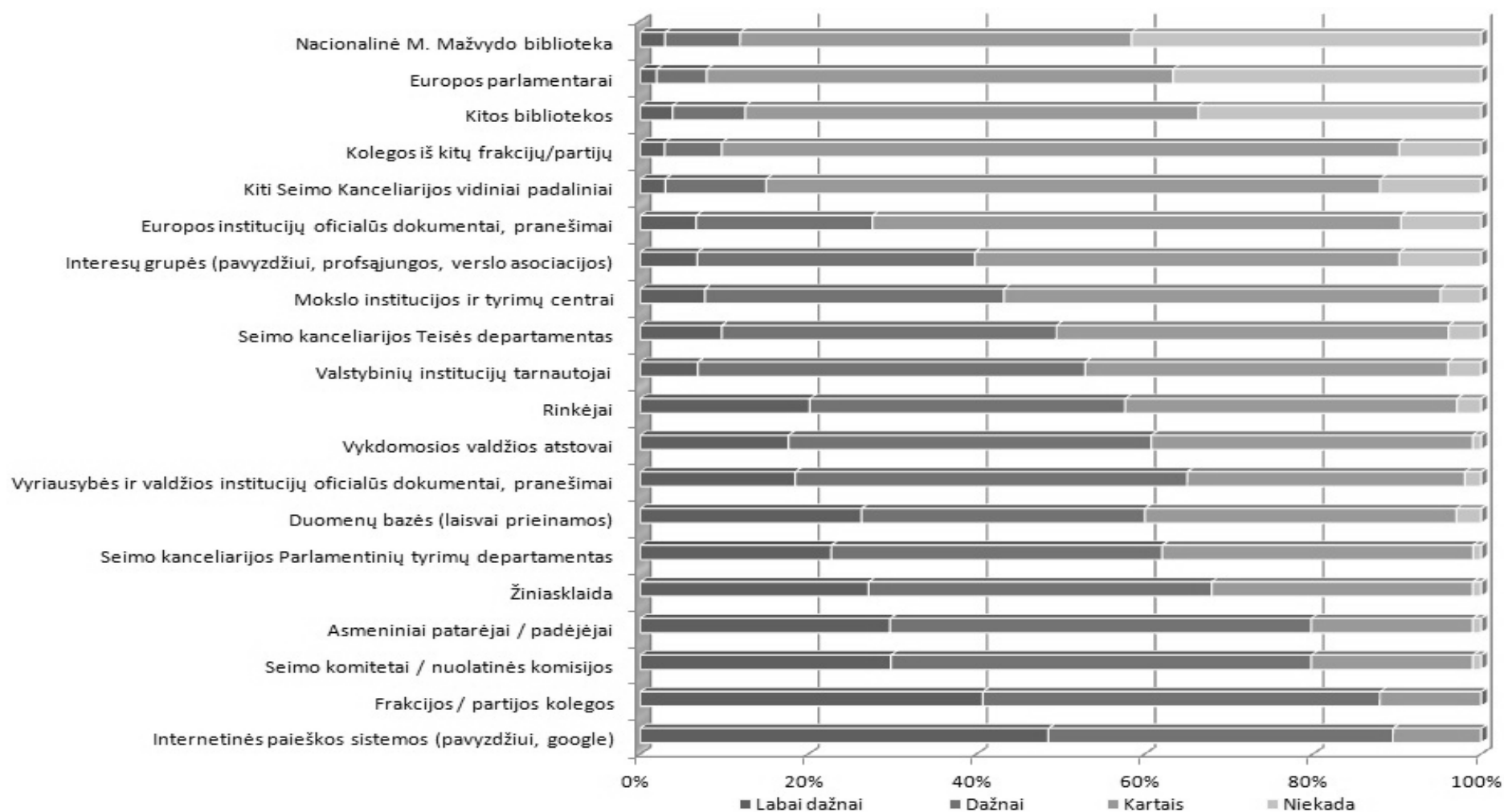
Apibendrinant galima teigti, kad platus parlamentinės veiklos spektras, apimantis įstatymų leidybą, parlamentinę kontrolę ir atstovavimą rinkėjams, lemia ir politikų informacinių poreikių įvairovę.

3.3.2. Informacijos ieška: informacijos šaltinių naudojimas ir gaunamos informacijos vertinimas

Apklaustos metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais informacijos šaltiniais Seimo nariai dažniausiai naudojami ieškodami jiems reikalingos informacijos. Tiriant buvo išskirta 20 informacijos šaltinių ir parlamentarų prašyta įvertinti, ar šiais šaltiniais naudojami „labai dažnai“, „dažnai“, „kartais“ ar „niekada“.

Tyrimo duomenų analizė pagal šaltinių grupes atskleidė, kad ieškodami parlamentinėms funkcijoms atlikti reikalingos informacijos parlamentarai dažniau naudojami vidiniais informacijos šaltiniais nei išoriniais. Vidiniai neformalieji informacijos šaltiniai naudojami dažniau nei vidiniai

formalieji, tačiau išoriniai formalieji naudojami dažniau nei išoriniai neformalieji. Analizuojant kiekvieno atskiro šaltinio naudojimą, kaip matyti iš 4 paveiksle pateiktų duomenų, dažniausiai parlamentarai patys ieškodami informacijos naudojami internetu. 48,4 proc. apklaustųjų politikų nurodė, kad internetu naudojami labai dažnai, o 40,95 proc. naudojami dažnai. Antroje vietoje pagal populiarumą atsidūrė frakcijos / partijos kolegos. Šiuo informacijos šaltiniu labai dažnai naudojami 40,74 proc. parlamentarų, o dažnai – 47,22 proc. Tarp parlamentarams svarbiausių informacijos šaltinių taip pat yra asmeniniai politikų patarėjai / padėjėjai ir Seimo komitetai / nuolatinės komisijos. Tarp dažniausiai politikų naudojamų informacijos šaltinių taip pat yra ir žiniasklaida. Daugiau nei ketvirtadalis (27,18 proc.) politikų nurodė, kad žiniasklaida naudojasi labai dažnai, 40,78 proc. apklaustųjų teigia, kad žiniasklaida naudojasi dažnai, ir beveik trečdalis (31,07 proc.) – kartais.

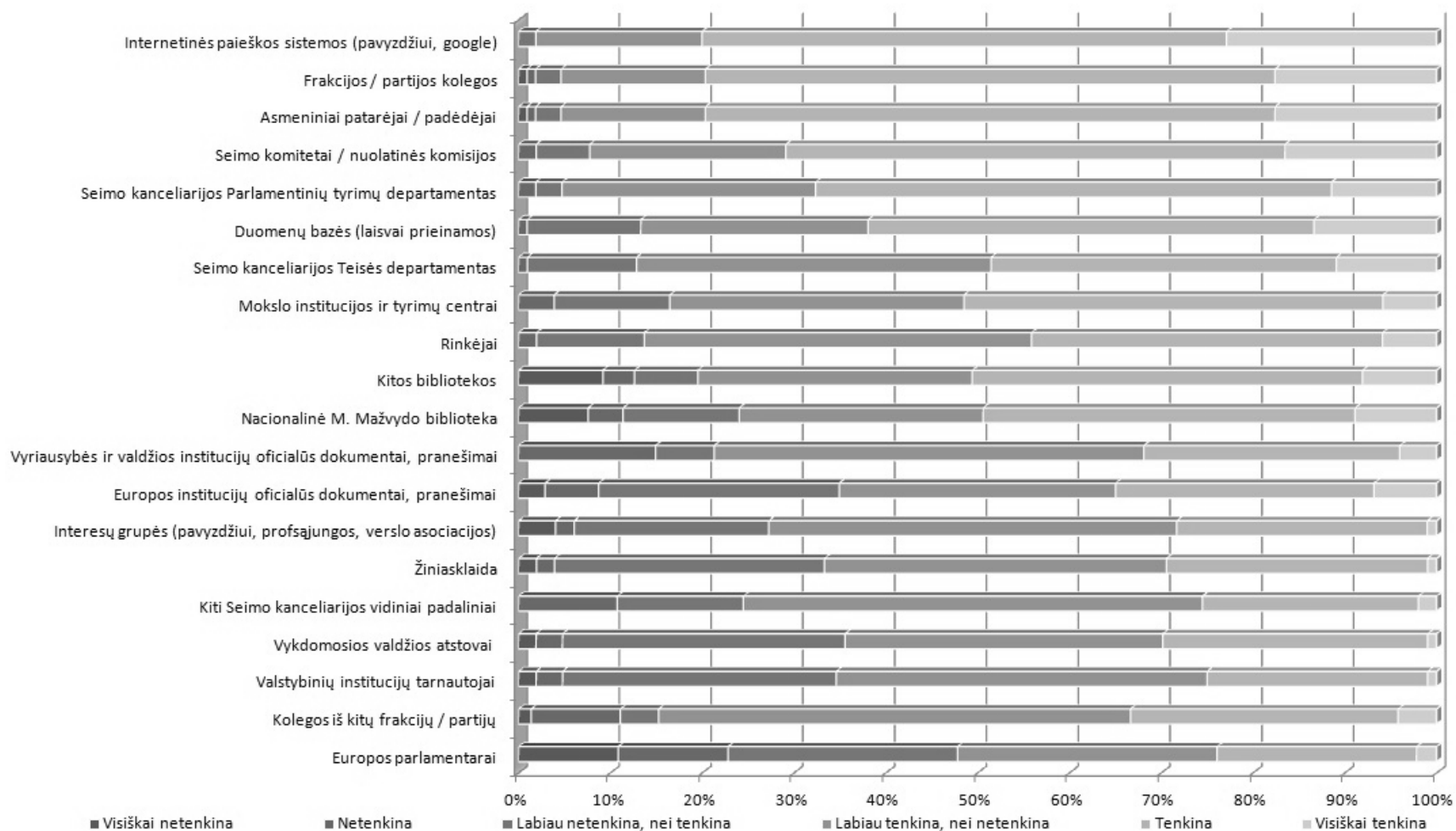

4 pav. Informacijos šaltinių naudojimas parlamentinės veiklos kontekste

Mažiausiai naudojamas informacijos šaltinis yra Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, Europos parlamentari ir kitos bibliotekos. Daugiau nei trečdalis (41,58 proc.) apklaustų politikų nurodė, kad niekada nesinaudoja parlamentine biblioteka, kaip informacijos šaltiniu, 46,53 proc. šiuo šaltiniu naudojami kartais, o dažnai arba labai dažnai – tik kas dešimtas (11,88 proc.). Europos parlamentari, kaip informacijos šaltinis, taip pat mažai svarbūs Seimo nariams. Niekada šiuo informacijos šaltiniu teigia nesinaudojantys 36,63 proc. apklaustų Lietuvos politikų, kartais naudojami – 55,45 proc., o dažnai arba labai dažnai – vos 7,92 proc. Tarp rečiau naudojamų informacijos šaltinių atsidūrė kolegų iš kitų frakcijų / partijų, Seimo kanceliarijos vidiniai padaliniai¹⁵.

Politikų taip pat buvo prašoma atsakyti, kaip jie vertina informaciją, gaunamą iš skirtingų informacijos šaltinių. Taikant šešių balų skalę (kai 6 reiškia „visiškai tenkina“, 1 – „visiškai netenkina“) respondentų buvo prašoma įvertinti gaunamą informaciją. Tyrimo duomenys rodo (5 paveikslas), kad politikus labiausiai tenkina informacija, kurią jie randa interneto paieškos sistemose – 54,7 proc. politikų nurodė, kad juos internete randama informacija tenkina, o 23,2 proc. – kad visiškai tenkina. Didžioji dalis apklaustųjų respondentų (79,63 proc.) atsakė, kad juos tenkina arba visiškai tenkina informacija, kurią gauna iš frakcijų / partijų kolegų. Daugumą politikų taip pat tenkina informacija, kurią jie gauna iš Seimo komitetų / nuolatinių komisijų bei asmeninių patarėjų / padėjėjų.

¹⁵ Išskyrus Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentą ir Seimo kanceliarijos Teisės departamentą, kurie, atsižvelgus į jų svarbą tyrime, buvo įvardyti kaip atskiri informacijos šaltiniai.

5 pav. Iš skirtingų informacijos šaltinių gaunamos informacijos vertinimas

Parlamentarai gana teigiamai vertina iš Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento bei mokslo ir tyrimų institucijų gaunamą informaciją, taip pat informaciją, gaunamą iš rinkėjų. Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos teikiama informacija besinaudojantys parlamentarai taip pat ją vertina gana palankiai. Politikai gana kritiškai vertina žiniasklaidos teikiamą informaciją: vos vienas Seimo narys nurodė, kad jį visiškai tenkina žiniasklaidos teikiama informacija, 28,46 proc. nurodė, kad juos tenkina žiniasklaidos informacija, o 29,41 proc., kad jų labiau netenkina, nei tenkina žiniasklaidos teikiama informacija. Mažiausiai politikus tenkina informacija, gaunama iš šių informacijos šaltinių: Europos parlamentarų, kolegų iš kitų frakcijų / partijų, valstybinių institucijų tarnautojų bei vykdomosios valdžios atstovų. Savo ruožtu vykdomosios valdžios atstovai patenka tarp 10 dažniausiai naudojamų informacijos šaltinių, tačiau pagal pasitenkinimą iš jų gaunama informacija jie yra tarp prasčiausiai vertinamų.

3.3.3. Informacijos šaltinių prieinamumas *versus* kokybiškumas

Parlamento nariams buvo pateikti trys klausimai, susiję su informacijos šaltinio charakteristikomis, siekiant ištirti, kurie informacijos šaltiniai politikų suvokiami kaip prieinamesni ir kurie kaip kokybiškesni, bei nustatyti, kurios informacijos šaltinių charakteristikos daro didesnę įtaką juos renkantis. Siekiant ištirti, kaip politikai vertina informacijos šaltinių prieinamumą, klausimyne buvo užduotas klausimas „Kaip vertinate informacijos šaltinio prieinamumą, t. y. kaip greitai informacijos šaltinis yra prieinamas ir kaip greitai informacija yra pateikiama?“ Informacijos šaltinio kokybė tyrime siejama su dviem informacijos šaltinio charakteristikomis (remiantis Choo, 1994, 2003; Marton, 2012) – informacijos šaltinio patikimumas ir teikiamos informacijos svarbumas / aktualumas (angl. *relevance*). Politikams buvo užduoti du klausimai: „Kaip vertinate

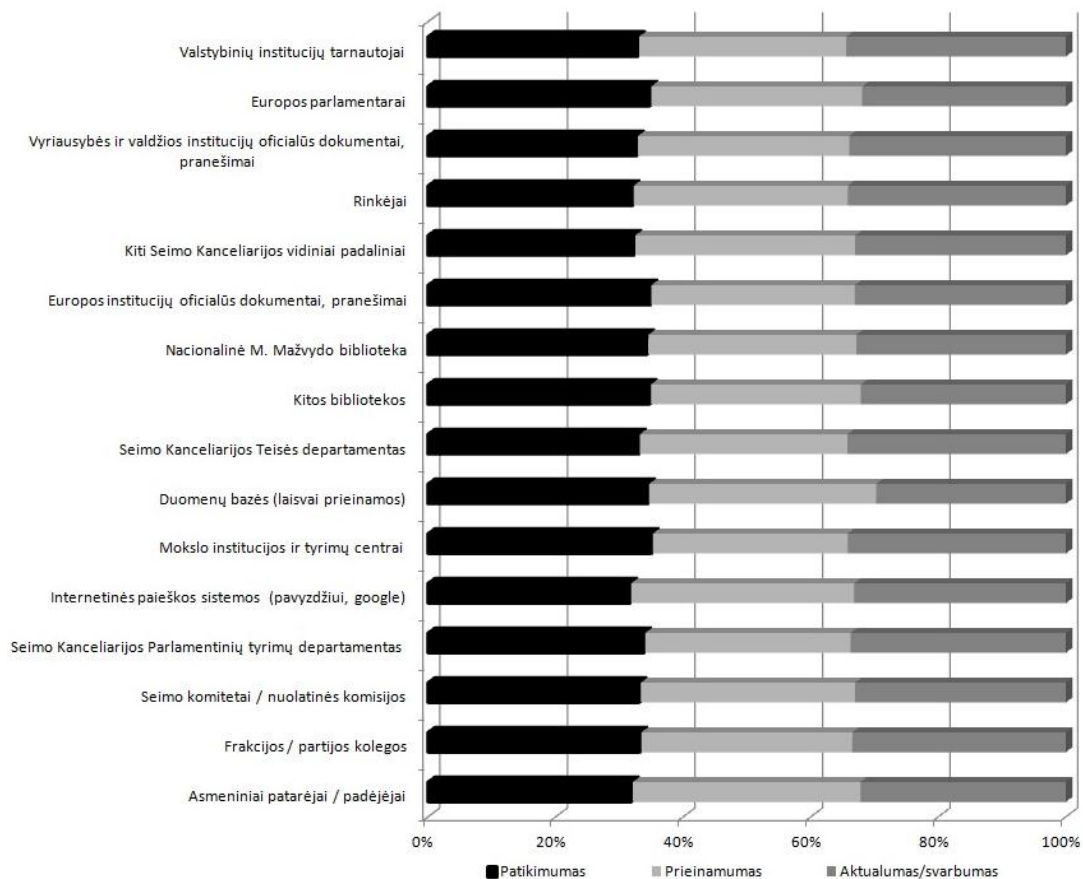
informacijos šaltinio patikimumą?“ ir „Kaip vertinate informaciją pagal svarbumą ir aktualumą iš nurodytų informacijos šaltinių?“

Naudojant ranginę skalę respondentų buvo prašoma įvertinti informacijos šaltinio prieinamumą, patikimumą ir informacijos šaltinio teikiamos informacijos svarbumą / aktualumą nuo 1 iki 5 balų (kai 5 reiškia „labai gerai“, o 1 – „labai prastai“).

Tyrimas rodo (6 pav.), kad pagal informacijos šaltinio prieinamumą parlamentarai geriausiai vertina asmeninius patarėjus / padėjėjus, internetą, Seimo komitetus / nuolatinės komisijas bei frakcijos / partijos kolegas. Žemiausiais balais pagal prieinamumą buvo įvertinti Europos parlamentarai, valstybinių institucijų tarnautojai, Europos institucijų oficialūs dokumentai bei mokslo institucijos ir tyrimų centrai.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad patikimiausiais informacijos šaltiniais parlamentarai laiko frakcijos / partijos kolegas, Seimo komitetus / nuolatinės komisijas bei Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentą, asmeninius patarėjus / padėjėjus. Tarp dešimties patikimiausių informacijos šaltinių taip pat patenka internetas, mokslų institucijos ir tyrimų centrai, duomenų bazės, Seimo kanceliarijos Teisės departamentas bei bibliotekos. Kaip nepatikimiausių informacijos šaltinių parlamentarai įvardija žiniasklaidą, kolegas iš kitų partijų / frakcijų, interesų grupes.

Tyrimas atskleidė, kad pagal teikiamos informacijos svarbumą ir aktualumą geriausiai parlamentarų yra vertinamos internetinės paieškos sistemos, frakcijos / partijos kolegos, Seimo komitetai / nuolatinės komisijos, vykdomosios valdžios atstovai, asmeniniai patarėjai / padėjėjai bei Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas. Žiniasklaida taip pat patenka tarp svarbiausių šaltinių pagal teikiamos informacijos svarbumą ir aktualumą. Kaip mažiausiai svarbią ir aktualią informaciją teikiančius šaltinius parlamentarai įvardija Europos parlamentarus, kolegas iš kitų partijų / frakcijų bei duomenų bazes.

6 pav. Informacijos šaltinių vertinimas pagal patikimumą, prieinamumą ir teikiamos informacijos aktualumą / svarbumą

Tyrimo rezultatai rodo, kad politikai geriau linkę vertinti vidinių informacijos šaltinių prieinamumą nei išorinių, o vidinius neformaliuosius informacijos šaltinius – geriau nei vidinius formaliuosius, tačiau išorinių formaliųjų šaltinių prieinamumas yra vertinamas geriau nei išorinių neformaliųjų. Pagal suvokiamą informacijos šaltinių patikimumą parlamentarai taip pat geriau vertina vidinius neformaliuosius informacijos šaltinius nei vidinius formaliuosius, o bendrai visų vidinių informacijos šaltinių patikimumas yra vertinamas geriau nei išorinių. Pagal suvokiamą informacijos iš skirtingų šaltinių svarbumą ir aktualumą parlamentarai vienodai vertina vidinius neformaliuosius informacijos šaltinius ir vidinius formaliuosius, o išoriniai formalieji informacijos šaltiniai vertinami geriau nei išoriniai neformalieji. Remiantis tyrimo duomenis galima teigti, kad vidiniai

informacijos šaltiniai suvokiami kaip pateikiantys svarbesnę ir aktualesnę informaciją nei išoriniai.

Naudojant Kendall tau koreliacijos koeficientą buvo analizuojama, ar egzistuoja statistiškai reikšmingi ryšiai tarp informacijos šaltinio naudojimo dažnumo ir to šaltinio suvokiamo prieinamumo, patikimumo ir teikiamos informacijos aktualumo / svarbumo. Šis metodas siekiant ištirti, ar informacijos šaltinio naudojimo dažnumas (priklausomas kintamasis) priklauso nuo suvokiamo informacijos šaltinio prieinamumo, patikimumo ir šaltinio teikiamos informacijos aktualumo / svarbumo (nepriklausomas kintamasis).

Kaip matyti iš 2 lentelės, daugeliu atveju buvo nustatyti statistiškai reikšmingi ryšiai (pasirinkus reikšmingumo lygmenį $p < 0,05$) tarp informacijos šaltinio naudojimo dažnumo ir informacijos šaltinių prieinamumo, patikimumo bei svarbumo / aktualumo. Kai kurių šaltinių atžvilgiu ryšiai tarp naudojimo dažnumo ir suvokiamo informacijos šaltinio prieinamumo, patikimumo ir iš šaltinio gaunamos informacijos aktualumo / svarbumo yra reikšmingesni (galima pasirinkti lygmenį $p < 0,01$, o tam tikrais atvejais – $p < 0,001$). Statistiškai reikšmingesni ryšiai nustatyti tarp frakcijos / partijos kolegų, Seimo komitetų, Parlamentinių tyrimų departamento, mokslo institucijų / tyrimų centrų bei rinkėjų, kaip informacijos šaltinio, naudojimo dažnumo ir jų suvokiamo patikimumo. Statistiškai reikšmingesni ryšiai ($p < 0,001$) nustatyti tarp internetinių paieškos sistemų, Seimo komitetų ir Parlamentinių tyrimų departamento, kaip informacijos šaltinio, naudojimo dažnumo ir suvokiamo prieinamumo. Statistiškai reikšmingesni ryšiai nustatyti tarp internetinių paieškos sistemų, Seimo komitetų, Parlamentinių tyrimų departamento, interesų grupių ir rinkėjų, kaip informacijos šaltinio, naudojimo dažnumo ir suvokiamo iš jų gaunamos informacijos aktualumo / svarbumo.

Statistiškai reikšmingi ryšiai nebuvo nustatyti tarp valstybinių institucijų tarnautojų, kaip informacijos šaltinio, naudojimosi dažnumo ir šio šaltinio patikimumo, prieinamumo ir teikiamos informacijos svarbumo /

aktualumo. Taip pat nebuvo nustatyta statistiškai reikšmingo ryšio tarp Seimo kanceliarijos Teisės departamento, Europos parlamentarų ir duomenų bazių kaip informacijos šaltinio, naudojimo dažnumo ir šio šaltinio suvokiamo patikimumo. Nebuvo aptikta ryšio ir tarp kolegų iš kitų partijų / frakcijų, kaip informacijos šaltinio, naudojimo dažnumo bei šio informacijos šaltinio prieinamumo.

Remiantis tuo, kad dauguma atveju buvo nustatyti statistiškai reikšmingi ryšiai tarp informacijos šaltinio naudojimo dažnumo ir informacijos šaltinio prieinamumo, patikimumo ir teikiamos informacijos aktualumo / svarbumo, galima būtų teigti, kad kuo informacijos šaltinis parlamento suvokiamas kaip prieinamesnis, patikimesnis ir suteikiantis aktualesnę / svarbesnę informaciją, tuo dažniau politikas linkęs juo naudotis.

3.3.4. Parlamentarų aprūpinimas informacija ir esamos situacijos vertinimas parlamento narių požiūriu

Kiekybinio tyrimo metu buvo siekiama atskleisti, kaip parlamentariai vertina jų informacinį aprūpinimą, kurį vykdo Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas, bei atskleisti, kaip esama situacija tenkina parlamentarų poreikius. Tyrimas parodė, kad Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentu, kaip informacijos šaltiniu, 26,21 proc. respondentų naudojasi labai dažnai, 33,58 proc. – dažnai, 36,89 proc. – kartais, o niekada – tik 2,91 proc.

2 lentelė. Naudojimosi informacijos šaltiniais (IŠ) dažnumo ryšiai su suvokiamu IŠ prieinamumu, patikimumu ir aktualumu

Informacijos šaltiniai		IŠ patikimumas		IŠ prieinamumas		IŠ aktualumas	
		Kendall tau	P	Kendall tau	P	Kendall tau	P
1	Frakcijos / partijos kolegos	-0,40093*	<.0001	-0,28845*	0,0011	-0,26241*	0,0033
2	Kolegos iš kitų frakcijų / partijų	-0,20436*	0,0282	-0,14832	0,1044	-0,27965*	0,0131
3	Asmeniniai patarėjai / padėjėjai	-0,30711*	0,0007	-0,23283*	0,0098	-0,32489*	0,0004
4	Seimo komitetai	-0,34846*	<.0001	-0,36631*	<.0001	-0,47494*	<.0001
5	Parlamentinių tyrimų departamentas	-0,41759*	<.0001	-0,40121*	<.0001	-0,46560*	<.0001
6	Teisės departamentas	-0,15470	0,0919	-0,24046*	0,0092	-0,19530*	0,0366
7	Kiti Seimo vidiniai padaliniai	-0,22889*	0,0148	-0,25498*	0,0071	-0,21564*	0,0224
8	Vykdomosios valdžios atstovai	-0,24580*	0,0162	-0,26156*	0,0137	-0,32792*	0,0133
9	Valstybinių institucijų tarnautojai	-0,16531	0,0726	-0,09811	0,2790	-0,16378	0,0767
10	Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	-0,21711*	0,0155	-0,32425*	0,0003	-0,45079*	<.0001
11	Europos institucijų oficialūs dokumentai	-0,32230*	0,0203	-0,30753*	0,0327	-0,25218*	0,0161
12	Europos parlamentarai	-0,16649	0,0780	-0,2653*	0,0055	-0,28540*	0,0027
13	Interesų grupės (pvz., profsąjungos)	-0,36405*	<.0001	-0,32627*	0,0003	-0,42172*	<.0001
14	Nacionalinė biblioteka	-0,28790*	0,0039	-0,38856*	0,0232	-0,35983*	0,0105
15	Kitos bibliotekos	-0,23634*	0,0164	-0,26814*	0,0059	-0,24834*	0,0116
16	Internetinės paieškos sistemos	-0,17624*	0,0484	-0,36356*	<.0001	-0,45737*	<.0001
17	Duomenų bazės	-0,13236	0,1392	-0,27229*	0,0027	-0,32826*	0,0003
18	Žiniasklaida	-0,26820*	0,0021	-0,35893*	<.0001	-0,27944*	0,0011
19	Mokslo institucijos, tyrimų centrai	-0,36609*	<.0001	-0,20329*	0,0238	-0,34684*	0,0002
20	Rinkėjai	-0,43574*	<.0001	0,45109*	<.0001	-0,48524*	<.0001

* koreliacija reikšminga esant $p < 0,05$

Dažniausiai (82,3 proc.) politikai naudojami departamento parengtomis analitinėmis apžvalgomis, 77 proc. teigė teikiantys asmenines užklausas, 71 proc. skaito spaudos apžvalgas, 46,9 proc. naudojami Seimo biblioteka, o 36,4 proc. – vaizdo ir garso įrašų archyvais.

Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, vykdanči parlamentinės bibliotekos funkcijas, yra rečiausiai politikų naudojamas informacijos šaltinis: tik 2,97 proc. respondentų nacionaline biblioteka, kaip informacijos šaltiniu, naudojami labai dažnai, 8,91 proc. – dažnai, 46,53 proc. – retai, o net 41,58 proc. teigė niekuomet nesinaudojantys. Pagrindinės nesinaudojimo parlamentinės bibliotekos paslaugomis priežastys: 47,2 proc. apklaustų parlamentarų nurodė, kad bibliotekos paslaugomis nesinaudoja todėl, kad išsamesnės ir aktualesnės informacijos gauna iš kitų šaltinių, 46 proc. nurodė nejaučiantys poreikio naudotis parlamentine biblioteka, 44,4 proc. teigė, kad trūksta informacijos apie bibliotekos teikiamas paslaugas. Tarp kitų nesinaudojimo parlamentine biblioteka priežasčių yra tai, kad informacijos iš bibliotekos tenka laukti ir negaunama analitinio pobūdžio informacijos, kuri reikalinga parlamentaro darbe.

Besinaudojantys parlamentinės bibliotekos paslaugomis dažniausiai skolinasi knygas (27,4 proc.), naudojami duomenų bazėmis (27,4 proc.) ir skaito partijų, judėjimų ir žinybų spaudos apžvalgas (24 proc.), tik 6,3 proc. teikia parlamentinei bibliotekai užklausas, o 4,2 proc. skaito Lenkijos spaudos apžvalgas.

Parlamentarai Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento gaunamą informaciją dažniausiai naudoja teisėkūros procese (84,8 proc.) ir darbui komitetuose (84,8 proc.), vykdydami parlamentinę kontrolę (73,9 proc.) bei rengdamiesi diskusijoms parlamente (70,7 proc.), rečiausiai – rengdamiesi viešiesiems renginiams (43,5 proc.) ar vizitams į užsienį (47,8 proc.), atsakydami į rinkėjų užklausas (48,9 proc.). Iš parlamentinės

bibliotekos gauta informacija dažniausiai naudojama teisėkūroje (63,8 proc.), rengiantis diskusijoms (53,2 proc.) ir įvairiems renginiams (46,8 proc.).

3.3.5. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai individualių charakteristikų aspektu

Kiekybinio tyrimo metu buvo siekiama ištirti, ar parlamentarų informacinės elgsenos ypatumus veikia individualios jų charakteristikos, susijusios su demografiniais ir sociopolitiniais veiksniais. Ieškant statistiškai reikšmingų skirtumų tarp minėtų individualių parlamentarų charakteristikų buvo remiamasi prielaida, kad parlamentarų demografinės (lytis, amžius, išsilavinimas) ir sociopolitinės charakteristikos (politinė priklausomybė (opozicija / pozicija), rinkimų apygarda (daugiamandatė / vienmandatė), parlamentinio darbo patirtis) lemia tam tikrus informacinės elgsenos skirtumus, susijusius su informaciniais poreikiais parlamentinės veiklos kontekste, informacijos šaltiniams teikiama pirmenybė ir gaunamos informacijos vertinimu.

Buvo daromos prielaidos, kad 1) parlamentarų, turinčių daugiau parlamentinio darbo patirties, informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste, naudojimosi skirtingais informacijos šaltiniais dažnumas ir gaunamos informacijos vertinimas skiriasi nuo politikų, turinčių mažiau patirties; 2) parlamentarų, išrinktų vienmandatėse rinkimų apygardose, informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste, naudojimosi skirtingais informacijos šaltiniais dažnumas bei gaunamos informacijos vertinimas skiriasi nuo parlamentarų, išrinktų daugiamandatėse apygardose; 3) parlamentarų vyrų informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste, naudojimosi skirtingais informacijos šaltiniais dažnumas bei gaunamos informacijos vertinimas skiriasi nuo parlamentarų moterų; 4) vyresnio amžiaus parlamentarų informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste, naudojimosi skirtingais informacijos šaltiniais dažnumas ir gaunamos informacijos vertinimas skiriasi nuo jaunesnių parlamentarų; 5) opozicijai

priklausančių parlamentarų informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste, naudojimosi skirtingais informacijos šaltiniais dažnumas ir gaunamos informacijos vertinimas skiriasi nuo valdančiajai daugumai priklausančių politikų; 6) parlamentarų, turinčių aukštesnį išsilavinimą¹⁶ informaciniai poreikiai parlamentinės veiklos kontekste, naudojimosi skirtingais informacijos šaltiniais dažnumas ir gaunamos informacijos vertinimas skiriasi nuo turinčių žemesnį išsilavinimą.

Ieškant reikšmingos priklausomybės tarp kintamųjų, apskaičiuoti Spearmano ir Kendall tau koreliacijos koeficientai (pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05). Turimiems duomenimis apskaičiavus Spearman ir Kendall tau koreliacijos koeficientus gauname tas pačias išvadas¹⁷. Disertacijoje pateikiamas Kendall tau koreliacijos koeficientas, kuris interpretuojamas naudojant šias koreliacijos koeficiento reikšmes: labai stipri koreliacija – nuo 0,9 iki 1,0 arba nuo -0,9 iki -1,0, stipri koreliacija – nuo 0,7 iki 0,89 arba nuo -0,7 iki -0,89, vidutinė koreliacija – nuo 0,40 iki 0,69 arba nuo -0,40 iki -0,69; silpna koreliacija – nuo 0,20 iki 0,39 arba nuo -0,20 iki -0,39; labai silpna koreliacija – nuo 0,19 iki -0,19 (Kasiulevičius, Denapienė, 2008).

Tyrimo metu pavyko nustatyti tam tikrus statistiškai reikšmingus skirtumus tarp parlamentarų amžiaus, lyties, politinės priklausomybės, rinkimų apygardos, parlamentinio darbo patirties ir tam tikrų informacinės elgsenos ypatumų, susijusių su informaciniais poreikiais, naudojamais informacijos šaltiniais ir gaunamos informacijos vertinimu. Tačiau nustatyti ryšiai daugeliu atveju silpni ir nedideli.

Tyrimas rodo (visi nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai pateikiami 2 priede), kad moterims parlamentarėms statistiškai reikšmingai dažniau reikia informacijos rengiantis diskusijoms plenariniuose posėdžiuose

¹⁶ Ši charakteristika nebuvo įtraukta į analizę, nes beveik visi parlamentarai nurodė, kad turi aukštąjį išsilavinimą, todėl statistinės išvados šiuo atveju negalimos.

¹⁷ Spearmano koreliacijos koeficientas yra atskiras Pearsono koreliacijos koeficiento atvejis, kai kintamieji yra ranginiai. Pearsono koreliacijos koeficientas, taikomas dvejiems kintamiesiems, kurių vienas yra tolydus, o kitas yra nominalus – dvireikšmis (pavyzdžiui, lytis) yra vadinamas „taškiniu biserijiniu“ („point biserial“) koreliacijos koeficientu (Myers, Well, 2003). Kai vienas kintamasis yra ranginis, o kitas yra nominalus, tai atskiras Spearmano koeficiento atvejis taip pat galėtų būti pavadintas „biserijiniu“.

(koreliacijos koeficientas lygus $-0,20823^{18}$, ryšys tarp kintamųjų yra silpnas). Remiantis tyrimo duomenimis, moterims dažniau reikia informacijos apie švietimą (koreliacijos koeficientas lygus $-0,22391$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas) ir mokslą (koreliacijos koeficientas lygus $-0,21723$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas). Tyrimas atskleidė tam tikrus skirtumus tarp moterų ir vyrų naudojimosi informacijos šaltiniais dažnumo. Parlamentarės statistiškai reikšmingai dažniau linkusios naudotis parlamentine biblioteka (koreliacijos koeficientas lygus $-0,23635$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), kitomis bibliotekomis (koreliacijos koeficientas lygus $-0,20731$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), internetu (koreliacijos koeficientas lygus $-0,21834$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas) bei duomenų bazėmis (koreliacijos koeficientas lygus $-0,21228$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas).

Tyrimas atskleidė, kad moterys parlamentarės statistiškai reikšmingai labiau linkusios teigiamai vertinti informaciją, gaunamą iš frakcijos / partijos kolegų (koreliacijos koeficientas lygus $0,19322$, ryšys tarp kintamųjų – labai silpnas), taip pat informaciją, kurią gauna iš Seimo komitetų (koreliacijos koeficientas lygus $0,18349$, ryšys tarp kintamųjų – labai silpnas).

Tyrimas atskleidė tam tikrus skirtumus tarp parlamentarų amžiaus ir informacinės elgsenos ypatumų. Parlamentine biblioteka, kaip informacijos šaltiniu, dažniau linkę naudotis vyresni parlamentarai (koreliacijos koeficientas lygus $-0,26821$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas). Taip pat nustatyti tam tikri statistiškai reikšmingi skirtumai tarp parlamentarų amžiaus ir gaunamos informacijos vertinimo. Remiantis tyrimo duomenimis, vyresnius parlamentarų labiau tenkina informacija, gaunama iš Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento (koreliacijos koeficientas lygus $0,27559$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), parlamentinės bibliotekos funkcijas atliekančios Nacionalinės bibliotekos (koreliacijos koeficientas lygus $0,22886$, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), mokslo institucijų (koreliacijos koeficientas

¹⁸ Visos priklausomybės yra tiesioginės (koreliacijos yra teigiamos), tačiau jų ženklas kai kur yra neigiamas dėl kodavimo skirtumų.

lygus 0,20223, ryšys tarp kintamųjų – silpnas) bei rinkėjų (koreliacijos koeficientas lygus 0,22473, ryšys tarp kintamųjų – silpnas).

Analizuojant informacinės elgsenos ypatumus pagal parlamentarų poziciją parlamente (valdančioji dauguma ir opozicija) nustatyta, jog opozicijoje¹⁹ esantys parlamentarai dažniau linkę naudotis frakcijos / partijos kolegomis (koreliacijos koeficientas lygus -0,22231, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), kaip informacijos šaltiniais, tačiau rečiau linkę naudotis tokiais informacijos šaltiniais kaip vykdomosios valdžios atstovai (koreliacijos koeficientas lygus 0,23428, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), valstybinių institucijų tarnautojai (koreliacijos koeficientas lygus 0,28680, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), parlamentinė (koreliacijos koeficientas lygus 0,22753, ryšys tarp kintamųjų – silpnas) bei kitos bibliotekos (koreliacijos koeficientas lygus 0,26794, ryšys tarp kintamųjų – silpnas). Taip pat nustatyta, kad opozicijoje esančius politikus mažiau tenkina informacija, gaunama iš vykdomosios valdžios atstovų (koreliacijos koeficientas lygus -0,31716, ryšys tarp kintamųjų – vidutinis).²⁰

Tyrimo metu nustatyti tam tikri statistiškai reikšmingi skirtumai tarp parlamentarų rinkimų apygardos bei jų informacinių poreikių ir naudojamų informacijos šaltinių. Daugiamandatėse apygardose išrinkti kandidatai nurodė, kad jiems statistiškai reikšmingai dažniau reikia informacijos darbui komitetuose (koreliacijos koeficientas lygus 0,28209, ryšys tarp kintamųjų – silpnas) ir statistiškai reikšmingai mažiau darbui su rinkėjais (koreliacijos koeficientas lygus 0,21551, ryšys tarp kintamųjų – silpnas). Pagal sąrašą išrinkti politikai statistiškai reikšmingai dažniau naudojami tokiais informacijos šaltiniais kaip Europos institucijų oficialūs dokumentai (koreliacijos koeficientas lygus -0,32630, ryšys tarp kintamųjų – vidutinis) bei parlamentine biblioteka (koreliacijos koeficientas lygus -

¹⁹ Tyrimo metu opozicijoje buvo šios parlamento frakcijos (socialdemokratai, Darbo partija, „Tvarka ir teisingumas“, Krikščionių partijos frakcija).

²⁰ Pozicijoje ir opozicijoje esančios partijos keičiasi, todėl reikėtų atlikti kelių kadencijų Seimo narių apklausą ir palyginimus tam, kad būtų galima daryti bendresnes išvadas ir apibendrinimus. Atlikus vienos kadencijos politikų apklausą galima stebėti tik tam tikras tendencijas.

0,23912, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), juos taip pat labiau tenkina informacija, kurią jie gauna iš minėtų informacijos šaltinių.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, ar parlamentinio darbo patirtis lemia skirtumus tarp parlamentarų informacinių poreikių ir naudojamų informacinių šaltinių bei jų vertinimo. Tyrimo metu nustatyti tik du statistiškai reikšmingi skirtumai tarp parlamentinio darbo patirties ir naudojamų informacijos šaltinių. Daugiau nei vieną kadenciją parlamente esantys politikai statistiškai reikšmingai rečiau linkę naudotis vidiniais patarėjais / padėjėjais, kaip informacijos šaltiniais (koreliacijos koeficientas lygus 0,19040, ryšys tarp kintamųjų – silpnas), ir juos mažiau tenkina informacija, gaunama iš kitų frakcijų / partijų kolegų (koreliacijos koeficientas lygus -0,24640, ryšys tarp kintamųjų silpnas).

3.3.6. Kliūtys, iškylančios ieškant informacijos ir naudojantis ja

Kiekybinio tyrimo metu buvo siekiama ištirti, su kokiomis kliūtimis ir problemomis susiduria parlamentarai ieškodami informacijos ir naudodami jau įgytą informaciją. Parlamentarai tvirtina, kad didžiausia jiems iškylanti kliūtis – laiko stygius. Daugiau nei pusė apklaustųjų (63,4 proc.) tvirtino neturintys laiko ieškoti reikiamos informacijos. Antroji problema, kurią įvardijo dauguma apklaustųjų politikų (60,6 proc.) – analitinės informacijos trūkumas. 40,8 proc. apklaustųjų nurodė, kad nėra pakankamai informacijos tam tikrais klausimais. Net trečdalis (32,8 proc.) politikų atsakė susiduriantys su kalbų mokėjimo problema, kiek mažiau (27,6 proc.) tvirtino, kad problemų iškyla dėl informacijos pertekliaus. Kas šeštas (16 proc.) apklaustasis tvirtino, jog trūksta asmeninio personalo, kuris padėtų ne tik rasti, bet ir tinkamai pateiktą informaciją.

Tyrimo metu taip pat siekta išsiaiškinti, ar parlamentarams iškyla problemų gauti reikalingą informaciją. Penktadalis (21,6 proc.) apklaustų politikų tvirtina „niekada“ nesusiduriantys su problema gauti reikalingos informacijos, susijusios su įstatymų leidyba, 68 proc. respondentų nurodė, kad

„kartais“ sunku gauti tokios informacijos, kas dešimtas nurodė, kad tokių problemų iškyla „dažnai“ arba „labai dažnai“. Beveik kas šeštas apklaustas parlamentaras (13,4 proc.) teigia, kad „labai dažnai“ arba „dažnai“ iškyla problemų gauti informacijos, reikalingos parlamentinei kontrolei vykdyti. „Niekada“ su tokiomis problemomis nesusiduriantys nurodė 26,8 proc. apklaustųjų. Paprašyti pateikti pavydžių, kai jie susidūrė su problemomis gauti teisėkūrai ar parlamentinei kontrolei reikalingos informacijos, parlamentarai nurodė, kad:

- problemų iškyla siekiant gauti informacijos iš vykdomosios valdžios ir valstybinių institucijų: *„Vyriausybės yra pateikiama neišsami informacija, nėra palyginamosios analizės“, „teisės projektų rengėjai nesisistengia Seimo aprūpinti pilna ir išsamia informacija“, „sunku gauti informaciją iš Energetikos ministerijos, ypač suskystintų dujų terminalo, Visagino atominės elektrinės statybos, Ignalinos uždarymo projektų valdymo klausimais“, „Vyriausybės kanceliarija „knibždėte knibžda“ žmoniu, kurie ne visada informuoja apie savo galimybes pagelbėti“, „valstybinės institucijos neskuba pateikti atsakymų į paklausimus, dalis informacijos yra konfidenciali, todėl tokią informaciją turintys subjektai ja sunkiai dalinasi“;*
- informacija tiek iš Vyriausybės, tiek iš valstybinių institucijų, tiek iš Seimo kanceliarijos parlamentarus pasiekia pavėluotai, būna neišsami, o kartais ir netiksli: *„Parlamentinių tyrimų departamentas atsiunčia informaciją tada, kai ji jau būna nebenaudinga, nes įstatymai jau būna priimti“, „kartais atsakymą gauni pavėluotai, kai išnyksta aktualumas“, „įstatymų projektų aiškinamieji raštai nepateikia pakankamai esminės informacijos“, „rengiant įstatymus trūksta informacijos, kaip kitose šalyse tvarkomasi“, „į Seimą institucijos, nežinia ar sąmoningai, ar ne, atsiunčia atstovus, kurie sako negalintys arba neturintys kompetencijos atsakyti į vieną ar kitą klausimą“, „vėluoja iš pavaldžių ministerijų raštai“, „iš patikimų šaltinių gaunu duomenų, kad teikiant išlaidų*

suvestines jos surašomos netiksliai, neiškleistos išlaidų eilutės ir institucijos vengia pateikti realią savo finansinę padėtį, slepia perteklinius biudžetus“;

- kyla problemų gauti slaptą informaciją arba iš teisėsaugos institucijų: *„negauname pakankamai informacijos, kad efektyviai vykdytume operatyvinės veiklos parlamentinę kontrolę“, „teisėsaugos institucijos labai nenori būti kontroliuojamos, todėl ir informaciją teikia nenoriai“;*
- verslas ne visada teikia informaciją: *„sunku gauti informaciją iš privačių subjektų, labai dažnai jie dangstosi, kad tai jų komercinė paslaptis“.*

3.4. Kokybinio tyrimo duomenų analizė

3.4.1. Sprendimų priėmimas parlamente ir jį veikiančios aplinkybės parlamentarų požiūriu

Pirmuoju tyrimo klausimu („Kaip Jūs apibūdintumėte sprendimų priėmimo procesą parlamente?“) buvo siekiama nustatyti parlamentarų požiūrį į sprendimų priėmimo procesą ir išryškinti pagrindinius jam įtakos turinčius veiksnius ir aplinkybes. Analizuojant interviu duomenis išskirtos 6 kokybinės kategorijos – situaciniai veiksniai ir aplinkybės, kurie, tiriamųjų nuomone, esmingai veikia sprendimų priėmimo procesą parlamente (3 lentelė).

Vienos iš dažniausiai politikų minėtų aplinkybių, veikiančių sprendimų priėmimą – laiko trūkumas ir darbotvarkės perkrova. Parlamentarai tvirtino, jog didelis įstatymų kiekis nulemia, kad *„labai dažnai skubama“*. Parlamentarai atkreipia dėmesį, kad įstatymų leidybos procesas Lietuvoje vis dar labiau orientuotas į kiekybinius, o ne kokybinius parametrus. Kai kurie politikai teigė, kad skubėjimas kartais nulemia prastą įstatymų kokybę. Dėl didelio darbo krūvio ir laiko trūkumo sprendimų priėmimas parlamente, anot politikų, yra gana *„paviršutiniškas“* (*„Balsuoja paviršutiniškai susidarę informaciją“, „vyksta greitai ir be didesnės analizės“*), neįsigilinama į

gaunamą informaciją („*Neturi nei laiko, nei galimybių į visus klausimus įsigilinti*“). Kai kurie respondentai pastebėjo, kad dažnai politikai daug dėmesio ir pastangų išseikvoja mažiau svarbių ir reikšmingų įstatymų priėmimui, o atėjus svarbiam įstatymui „*fiziškai jėgų*“ nebeužtenka. Kai kurie politikai atkreipė dėmesį ir į politikų pasirengimą priimti įstatymus, įvardydami tai kaip „neprofesionalumą“. Kai kurie respondentai, kalbėdami apie sprendimų priėmimą parlamente, atkreipė dėmesį į asmeninės atsakomybės nebuvimą („*Čia yra bendras visiems kolektyvinio sprendimų priėmimo toksai aspektas arba yda, bet politikoj veikia žymiai labiau, nes atsakomybės yra žymiai labiau išplautos*“).

Sprendimų priėmimas parlamente, respondentų nuomone, išsiskiria ir tuo, kad jame dalyvauja daug subjektų – ne tik atskiri parlamentarai ar politinės grupės, bet ir Vyriausybė, ministerijos, Prezidento institucija, valstybinės institucijos, įvairios interesų grupės, rinkėjai. Parlamentarai teigia, kad didelis veikėjų skaičius lemia tai, jog sprendimų priėmimas parlamente tampa „*gremėzdišku*“ procesu. Politinio proceso dalyviai turi savo tikslus ir siekius, o panaudodami vienas ar kitas poveikio priemones, tarp jų ir informaciją, bando daryti įtaką priimamiems sprendimams. Kaip teigia vienas politikas, politinis sprendimų priėmimas todėl ir tampa sudėtingas, kad „*nutylima, kas yra nepalanku*“, o tai, kas „*geidžiama, pateikiama kaip vienintelė galimybė*“.

Kai kurie respondentai pastebėjo, kad svarbius sprendimus Seime tenka priimti esant neapibrėžtumo sąlygoms, kai sunku nusakyti ir aiškiai identifikuoti sprendžiamas problemas, numatyti priimamo sprendimo pasekmes, siekiant nesudaryti galimybių „*piktnaudžiauti įstatymu*“. Kaip teigia vienas politikas, svarbiausia politiko savybė yra „*gebėjimas suprasti, kas yra suinteresuotas vienu ar kitu sprendimu*“, „*atskirti, kas yra naudinga visuomenei, o kas tik atskiroms jos grupėms*“. Neapibrėžtumą didina ir skirtingi politinio proceso dalyvių požiūriai, vertybės, interesai („*kiekvienas traukia paklodę į save*“).

3 lentelė. *Sprendimų priėmimą parlamente veikiančios aplinkybės*

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Laiko trūkumas	<i>„Istatymų daug, o laiko per mažai“; „Galiu priminti naktinius įstatymus mokestinius ir tuos pakeitimus – kur buvo skubama ir padarytos baisingos klaidos“; „Dėl sprendžiamų problemų gausos ir įvairovės parlamentarams tiesiog žmogiškai pritrūksta išgalių įsigilinti į kiekvieną“.</i>
Darbotvarkės perkrova	<i>„Seimas dirbtų kokybiškai ir produktyviai, jeigu jis per metus priimtų <...> du tris įstatymus, bet tie įstatymai po to veiktų dešimt dvidešimt metų“; „Čia tokia praktika – užkrauk visokiais įstatymais – kapstysis, dirbs, o šalia <...> kiti eis rimti reikalai, kuriems tiesiog fiziškai jėgų nebeužteks“; „labai daug priimam pataisų įstatymų, jeigu, sakysim, lyginant su kitų Europos Sąjungos valstybių parlamentų darbu“.</i>
Skirtingi ir prieštaraujantys tikslai bei daug veikėjų	<i>„Ne tik frakcija, bet ir kiekvienas Seimo narys turi savo nuomones, tikslus, pažiūras, ir todėl procesas labai sudėtingas“; „Parlamente tiek daug interesų ir nuomonių, kad kartais labai sunku suprasti, kas už ko“; „Labai gremėzdiškas procesas“; „Ir Vyriausybė, ir prezidentė, ir lobistai, ir kiekvienas traukia paklodę į save, o sprendimą priimi tai tu“.</i>
Neapibrėžtumas	<i>„Tai ir dabar svarstom, kad ir Venckienės atveji: <...> kaip reikėjo Statutą parašyt, kad ir tokius atvejus numatyt, kad koks Seimo narys pabėgs kažkur ir slapstysis su tokiu pagrindu kaip čia ir atsitikę. <...> tai dėl to, kiek čia besvarstytum, matyt, visų gyvenimo atvejų nenumatysi“; „Tu balsuoji už įstatymą, nes manai, kad jis bus taikomas taip. Tačiau pasirodo, kad jis gali būti taikomas ir kitaip. Tu negali žinoti visų pasekmių“.</i>
Atsakomybės nebuvimas	<i>„<...> yra daug žmonių, kurie dalyvauja sprendimo priėmime, ir nė vienas jų realiai neatsako pilnai, – ar materialiai, ar dar kažkaip <...>, tai aš sakyčiau, kad čia yra bendras visiems kolektyvinio sprendimų priėmimo toksai aspektas arba yda, bet politikoje veikia žymiai labiau, nes atsakomybės yra žymiai labiau išplautos“.</i>
Neprofesionalumas	<i>„Čia tas procesas ne tiek dalykiškas, kiek politinis gaunasi – kiek žmonės, taip sakant, nori pasirodyti, kad tuos sprendimus rengia, bet iš tikrųjų taip nėra. Neprofesionalumas aš norėčiau pasakyti“.</i>

Anksčiau minėti veiksniai ir aplinkybės informantų dažniausiai buvo išskiriami kaip sunkinantys sprendimų priėmimą politikoje ir darantys jį sudėtingesnę. Tačiau dalis tiriamųjų atkreipė dėmesį, kad sprendimų priėmimas parlamente yra pakankamai gerai organizuotas, todėl laiko įsigilinti į priimamus sprendimus pakanka (*„procesas yra organizuotas pakankamai neblogai ir to laiko įsigilinti tikrai pakanka“*, *„normalus tas procesas ir mane viskas tenkina“*).

Remiantis turinio analizės duomenimis galima teigti, kad sprendimų priėmimą parlamente veikia kelios esminės aplinkybės: didelis skaičius veikėjų, skirtingi ir prieštaraujantys tikslai bei interesai, neapibrėžtumas. Sprendimų priėmimą parlamente taip pat smarkiai veikia laiko veiksnys ir didelis priimamų įstatymų skaičius. Politiniams sprendimams taip pat daro įtaką politikų pasirengimas priimti sprendimus.

3.4.2. Suvokiamas informacijos vaidmuo sprendimų priėmimo procese ir sprendimų priėmimą lemiantys veiksniai

Tyrimo metu respondentams buvo užduoti šie klausimai: „Kaip jūs asmeniškai priimate sprendimą, tai yra apsisprendžiate balsuodami?“ ir „Kokį vaidmenį priimant sprendimus vaidina informacija?“ Šių klausimų tikslas buvo nustatyti, kaip politikai apsisprendžia balsuodami dėl įstatymo, kas tai lemia ir koks vaidmuo, politikų suvokimu, šiame procese tenka informacijai. Analizuojant interviu duomenis buvo išskirtos trys kokybinės kategorijos, atskleidžiančios suvokiamą informacijos vaidmenį priimant sprendimus (4 lentelė).

4 lentelė. Suvokiamas informacijos vaidmuo priimant sprendimus

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Svarbiausias	„Pagrindinis“ „Absoliutus“ „Esminis“	„Pagrindinis. Be papildomos informacijos surinkimo ir gavimo, tai tiesiog neįmanoma priimti sprendimo“ „Informacijos vaidmuo yra absoliutus – tai yra jisai būtinas, nes jeigu tu nesi įsigilinęs į klausimą, tai tu balsuoji vadovaudamasis turbūt šeštu pojūčiu“ „Kuo daugiau turi informacijos, tuo sprendimai yra teisingesni“ „Informacija yra esminis dalykas“ „Jeigu informacijos srauto per mažai, tai tu gali matyti nepilną vaizdą ir problemos vaizdą“
Simbolinis	Politizuojama Neišsprendžia vertybinių konfliktų „Nėra neutralios informacijos politikoje“	„Informacija politizuojama ir naudojama tam, kad įtikintum, įrodytum savo tiesą, o ne kažkokį objektyviausią sprendimą pasiektum“ „Kai yra skirtingi ideologiniai požiūriai, tai jokia informacija ir faktai negali jų suderinti“ „Aš negaliu sutikti su liberalo siūlomais receptais arba su konservatoriaus siūlymais“ „Nėra neutralios informacijos, ypač politikoje“
Nesvarbiausias	Neturi įtakos	„<...> kai kuriais atvejais – interesai, kai kuriais atvejais – emocijos, kai kuriais atvejais – populistiniai pažadai, duoti rinkėjams“ „Ne informacija turi įtaką, o interesai, kieno stipresni, to ir įtaka, manyčiau, didesnė“

Kokybinė tyrimo duomenų analizė išryškino gana skirtingą politikų požiūrį į informacijos vaidmenį priimant politinius sprendimus bendrąja prasme. Galima teigti, kad didžioji dalis tiriamųjų informacijos vaidmenį ir svarbą priimant sprendimus linkę vertinti kaip „pagrindinį“, „absoliutų“, „esminį“. Informacija šiame kontekste politikų traktuojama ir suvokiama plačiąja prasme – faktai, duomenys, tyrimai, analizė, ekspertiniai patarimai. Vyrauja įsitikinimas, kad informacija yra būtinas sprendimų priėmimo komponentas, ir kuo daugiau informacijos turima, tuo geresni, kokybiškesni ir teisingesni sprendimai priimami („Kuo daugiau turi informacijos – tuo sprendimai yra teisingesni“).

Dalis kalbintų politikų linkę pabrėžti, kad politiniuose sprendimuose informacija yra „politizuojama“, nes už politinių problemų ir jų sprendimų slypi ideologinės priešpriešos ir vertybiniai nesutarimai, kurių informacija neišsprendžia. Todėl, anot kai kurių respondentų, ne gaunama ir turima informacija, o „interesai“, „emocijos“ ar „populistiniai pažadai“ nulemia politinius sprendimus. Kai kurie politikai pabrėžė, kad esminė problema, kalbant apie informaciją priimant politinius sprendimus, yra tai, kad politikoje nėra neutralios informacijos. Tai yra informacija įvelkama į tam tikrą „žodžių, drabužių, interpretuojama taip, kaip palanku sprendimų priėmėjui („nėra neutralios informacijos, ypač politikoj“). Todėl, anot vieno parlamentaro, politikui labai svarbu „nujausti, kur yra teisinga arba kur yra suinteresuota informacija, kur yra objektyvi informacija, kur yra bereikšmė informacija, kur yra laiko gaišimas, o kur yra svarbus klausimas“.

Taigi, bendrąja prasme didžioji dalis politikų iš esmės linkę suvokti informaciją kaip būtiną sprendimo priėmimo proceso komponentą. Tačiau realybėje apsispręsdami, kaip balsuoti dėl įstatymų, politikai tik tam tikrais atvejais išsamiai gilinasi į priimamus sprendimus, atlieka informacijos analizę, ieško naujos ar papildomos informacijos (išsamiau apie tai 3.4.3 skyriuje). Kokybinė turinio analizė atskleidė spektrą veiksmų, kurie esmingai veikia ir lemia parlamentarų apsisprendimą balsuojant dėl įstatymų. Atlikus

analizę išskirtos 8 kokybinės veiksnių kategorijos (5 lentelė). Politinį sprendimą smarkiai veikia ideologinės ir vertybinės nuostatos. Tyrimo duomenų analizė rodo, kad priimdami sprendimus, ypač kai priimamas sprendimas svarbus vertybiniu ir ideologiniu požiūriu, parlamentarai vadovaujasi partijos programa (*„tie klausimai, kurie yra vertybiniai, tai visada pirmiausiai kaip trafaretą užsidedi savo rinkiminę programą“*). Vienas tiriamasis teigė, kad jeigu priimamas sprendimas prieštarauja programinėms nuostatoms, jis iš karto balsuoja prieš įstatymą (*„natūralu, kad tu tada iškart formuoji poziciją nepritari“*).

Kaip teigė dauguma parlamentarų, jų asmeninį apsisprendimą balsuojant dėl įstatymų lemia ir frakcijos (partijos) suformuota pozicija. Politikai teigė, kad jeigu priimamas prieštaringas ir ginčytinas sprendimas, trūksta laiko jį išsiginčyti, jie vadovaujasi politinės grupės, kuriai priklauso, suformuota pozicija (*„Prokuroro nuėmimo klausimu ir partija, ir frakcija turi labai aiškią poziciją, kad čia yra politikavimas ir šitoj vietoj jau reikia to susitelkimo balsuojant“*). Kai kurie parlamentarai akcentavo, kad jie nėra visiškai savarankiški priimdami sprendimus dėl frakcijose egzistuojančių drausmės taisyklių. Partinės drausmės taisyklės reikalauja tam tikro elgesio iš politinės grupės narių ir nurodo, kaip politikai turi veikti konkrečiais atvejais priimdami sprendimus. Parlamentarai tvirtino, kad jie linkę laikytis drausmės reikalavimų, nes tai rodo politinės grupės vienybę ir gebėjimus priimti sprendimus (*„Aš esu už tą bendrą drausmę, nes manau, kad frakcijos bendri sprendimai padeda išlaikyti veidą tam tikrą irgi politinės jėgos“*). Nors kai kurie respondentai pastebėjo, kad balsuodami dėl įstatymų elgiasi taip, kaip jiems atrodo tinkama, net jeigu frakcijos ar partijos pozicija yra kitokia (*„Imkime tą patį LEO LT, kuris buvo gėdingiausias įstatymas, tai elgiausi pagal savo įsitikinimus“*). Kai kurie parlamentarai tvirtino priimantys sprendimus savarankiškai ir nepaklūstantys partinės drausmės reikalavimams (*„aš galiu drąsiai sakyti, kad aš sugebėjau išsikovoti, kad balsuoti taip, kaip aš noriu, kaip aš suprantu“*).

5 lentelė. *Parlamentarų apsisprendimą lemiantys veiksniai*

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Partijos programa	„Yra vis tiek mūsų programos, mūsų ideologijos principai, tas suveikia ir apsprindžia mūsų poziciją, jeigu yra tokie klausimai, kurie jau pakliūna į labiausiai tokias ideologizuotas sritis, sakykim, šeimos klausimai, požiūris į gyvybę“ „Turime savo partijos rinkiminę programą ir šiuo atveju kai yra tie klausimai, kurie yra vertybiniai, tai visada pirmiausiai kaip trafaretą užsidedi savo rinkiminę programą“ „Jeigu yra prieštaraujantis programai dalykas, tai natūralu, kad tu tada iškart formuoji poziciją nepritarti“
Frakcijos / partijos ar jos lyderio pozicija	„Jeigu yra klausimas apie ką nors svarbaus, bet tu pats nesi įsigilinęs, tada vadovaujiesi, kaip nusprendė frakcija arba kaip pasakė pirmininkai frakcijos“ „Pavyzdžiui, dėl skalūnų dujų galutinai nulėmė, bet kokių atveju, po diskusijų frakcijoje frakcijos balsavimas“; „Prokuroro nuėmimo klausimu ir partija, ir frakcija turi labai aiškią poziciją, kad čia yra politikavimas, ir šitoj vietoj jau reikia to susitelkimo balsuojant, nes kiekvienas balsas yra svarbus“ „Frakcijoje ta vieta, kur turėtų iš esmės būti išsiskutuojuama dėl tų sprendimų, ypatingai vertybinių, bet tikrai taip nėra. <...> turbūt nulemia vis dėlto ta jėga vadinama, na, ta tokia – iš viršaus nuleidžia ir maždaug per galvą tenkšt“ „Naktinė reforma, o informacijos nebuvo – aš iki dabar nežinau, kodėl mes priėmėm tokius, o ne kitokius sprendimus. Todėl, kad buvo pasakyta „reikia“
Frakcijos drausmė	„Kai tai yra aiškiam santykiu su mūsų ginamomis vertybėmis, <...> būna toks jau sutarimas tvirtas, dažnai su privalomu balsavimu“ „Aš esu už tą bendrą drausmę, nes manau, kad frakcijos bendri sprendimai padeda išlaikyti veidą tam tikrą irgi politinės jėgos“ „<...> yra tam tikri drausmės elementai, yra ribojama, kad, sakysime, visa frakcija balsuoja už, o ten vienas, du balsuoja prieš sprendimą – tokie dalykai yra, na, negalimi“ „Pavyzdžiui, kai buvo dėl Venckienės neliečiamybės atėmimo, tai mes su ----- tik dviese balsavom „už“; visa frakcija arba nedalyvavo balsavime, arba balsavo „prieš“. Mes su ----- sugebėjom išsikovoti, tiksliau, aš galiu drąsiai sakyti, kad aš sugebėjau išsikovoti, kad balsuoti taip, kaip aš noriu, kaip aš suprantu“

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr 5 tęsinys

Asmeninė patirtis	„Kartais gyvenimiška patirtis man reiškia kur kas daugiau ir yra svarbesnė nei mokslininkų straipsniai“ „Turiu politinės patirties, tai man kartais lengviau“; „aš gal nemažai pasikliauju ir savo intuicija, ir patirtim <...>. Būdamas daug metų parlamentaru, esu panašių situacijų kažkokių ir kažką panašaus esam svarstę, ir visa tai leidžia paprastesniais atvejais ir greit susigaudyti“
Emocijos	„Emocijos čia daug lemia, ypač jeigu Seimo narys ne visai yra kompetentingas toje srityje, tai dažniausiai jo sprendimas, jeigu frakcijoje, pavyzdžiui, nėra kažkokio politinio sprendimo, priklauso nuo to, kas argumentuočiau pasakys „už“ ir „prieš“ „Chevrono“ atvejis, skalūninės dujos – tai emocinis momentas“ „Esam maža valstybė, tai sergam mažos valstybės ligomis, kai kompetencijos kai kuriose srityse pas mus tiesiog nėra, nes nėra pakankamai žmonių, kurie į tą gilintųsi, būtų kvalifikuoti. Tai tada, sakau, <...> jau pradėdi vadovautis tokiu šeštu pojūčiu“
Vertybės, sąžinė	„Vertinant pirmąją mano kadenciją, tai buvo santykiai tokie, kad yra stipri frakcija, ganėtinai stipri frakcija, ir ji turi tam tikrą įtaką priimant sprendimus, o dabar antra ir trečia kadencija aš dirbu Mišrioje Seimo narių grupėje <...> ir niekas niekam nediktuoja – sprendimą priimi pats, remiesi savo protu, savo sąžine, savo vertybėmis“ „Svarbiais klausimais aš balsuoju taip, kaip man liepia sąžinė, nes turiu laisvą Seimo nario mandatą, bet už tai dėl tokio elgesio partijos etikos komisijoje esu ne kartą svarstyta“ „Seimo narys, nepriklausomai nuo frakcijos, jis gali, aš manau, kad ir privalo būti tas asmuo, kuris balsuoja taip, kaip galvoja jo protas, kaip suvokimas, ir negali būti frakcijos jokių nutarimų“ „Imkime tą patį LEO LT, kuris buvo gėdingiausias įstatymas, tai elgiausi pagal savo įsitikinimus“
Rinkėjų interesai	„Dalis tikrai priima sprendimus tokius, kokių nori matyti rinkėjai“ „Mano apsisprendimą formuoja mano rinkėjų norai“ „Visų pirma aš galvoju apie savo rinkimų apygardą – ar tai bus naudinga mano rinkimų apygardos žmonėms“
Susilaikoma nuo sprendimo / nebalsuojama	„Jeigu aš iš tikrųjų nežinau, kaip balsuoti – retai tokių atvejų būna, bet jeigu taip būna ir aš tikrai nežinau, kaip balsuoti, – aš geriau tada nebalsuoju“ „Jeigu aš matau, kad balsuodamas galiu prisidėti prie kažkokių blogų pasekmių sukūrimo, jeigu tam momentui aš nesu išsiaiškinęs, tai aš geriau nebalsuoju visai“

Vienas kalbintas parlamento narys atkreipė dėmesį, kad frakcijoje sprendimai turėtų būti išanalizuojami, į juos turėtų būti įsigilinama, surenkama kuo daugiau ir įvairesnės informacijos. Tačiau realybėje situacija yra kitokia ir sprendimams įtaką daro turintys daugiau galių, pavyzdžiui, frakcijos ar partijos lyderiai („*nulemia vis dėlto ta jėga vadinama, <...> iš viršaus nuleidžia ir maždaug per galvą tenkšt*“). Pastebėtina, kad net ir toms pačioms politinėms grupėms priklausančys Seimo nariai skirtingai vertina frakcijos ar partijos vadovų vaidmenį ir jų autoritetą nulemiant ir darant įtaką sprendimams. Vienas respondentas tvirtino, kad „*esame demokratinė partija ir vienas žmogus partijoje visko tikrai nesprendžia*“, o kitas tos pačios frakcijos narys tvirtino, kad jeigu priimamas sprendimas yra politiškai „*jautrus*“, partijos vadovai daro didelę įtaką partijos narių sprendimams („*negaliu sakyti, kad spaudimas, bet sakymas, kad reikia taip <...>*“). Vienas parlamentaras pastebėjo, kad priklausydamas Mišriai Seimo narių grupei jis gali priimti sprendimus vadovaudamasis savo sąžine, protu ir vertybėmis ir taip išsaugoti laisvo Seimo nario mandato principą. Būdamas kitos frakcijos nariu jis teigia turėjęs kur kas mažesnę asmeninę apsisprendimo laisvę.

Tyrimo metu ne vienas politikas akcentavo, kad priimdami sprendimus remiasi savo protu. Vienas respondentas svarstė, kad Tautos išrinktas Seimo narys, nepriklausomai nuo to, kokiai frakcijai priklauso, privalo sprendimus priimti remdamasis savo protu, savo asmeniniu suvokimu („*negali būti frakcijos jokių nutarimų*“). Parlamentarai teigė, kad priimdami sprendimus tam tikrais atvejais vadovaujasi savo asmenine patirtimi ir anksčiau priimtais sprendimais. Pastebėtina, kad asmeninę patirtį apsisprendžiant, kaip balsuoti dėl įstatymo, išskyrė daugiau parlamentinio darbo patirties turintys politikai.

Kai kurie tiriamieji atkreipė dėmesį, kad priimant politinius sprendimus tam tikras vaidmuo tenka tokiems iracionaliems veiksniams kaip emocijos. Emocijų įtaka sprendimų priėmimui yra didesnė tada, kai priimamas kontroversiškas sprendimas. Respondentų teigimu, emocijos vaidina svarbų

vaidmenį, kai susiduriama su informacijos netikrumu priimant sprendimus arba gaunama prieštaringa informacija. Didelis informacijos srautas ir dažnai sprendimus lydintis kiekybinis informacijos duomenų padidėjimas sudaro sąlygas atsirasti informacijos netikrumui ir neapibrėžtumui. Remiantis interviu metu gautais duomenimis, emocijomis politikai kartais linkę pasikliauti ir tuomet, kai trūksta kompetencijos („*Emocijos čia daug lemia, ypač jeigu Seimo narys ne visai yra kompetentingas toje srityje*“; „*kompetencijos kai kuriose srityse pas mus tiesiog nėra*“).

Tam tikrais atvejais, kai nežino, kaip balsuoti, arba mano neturintys pakankamai informacijos, kad būtų tikri, jog priima teisingą sprendimą, respondentai tvirtino iš viso susilaikantys nuo sprendimo ir nebalsuojantys.

Rinkėjų interesai taip pat išskirtini kaip svarbus veiksnys ir aplinkybė, veikianti politikų asmeninį apsisprendimą balsuojant. Parlamentarai teigė, kad priimdami sprendimus jie linkę atsižvelgti į savo rinkėjų ir rinkimų apygardos interesus. Remiantis tyrimo duomenimis darytina išvada, kad rinkėjų interesai ir jų vaidmuo tampa svarbesni, kai priimami sprendimai sulaukia didelio visuomenės arba žiniasklaidos dėmesio.

Apibendrinant galima teigti, kad informacijos vaidmuo ir jos naudojimas priimant politinius sprendimus yra nevienodas. Bendrąja prasme parlamento nariai informacijai linkę suteikti esminį vaidmenį politiniuose sprendimuose, nes ji padeda priimti teisingesnius, geresnius, objektyvesnius sprendimus, suderinti politikų veiksmus su visuomenės interesais. Tačiau neturėdami laiko įsigilinti į sprendžiamas problemas, priimdami sprendimus tose srityse, kuriose neturi sukaupę pakankamai žinių ir dalykinės kompetencijos, veikiami tam tikrų politinio elgesio taisyklių (partinės drausmės) ir vertybinių požiūrių, politikai balsuodami dėl įstatymų remiasi frakcijos ar partijos suformuota pozicija, paklūsta politinės grupės lyderių nuomonei, įsiklauso į kolegų patarimus ir nuomonę, remiasi partijos programa

ar anksčiau priimtais sprendimais. Politikų apsisprendimui įtaką taip pat daro asmeninė patirtis, protas ir emocijos, o ne nauja informacija. Renkamų politikų elgsenai didelę įtaką tai pat daro rinkėjų (rinkimų apygardų) interesai.

3.4.3. Informacijos iešką motyvuojantys veiksniai

Interviu metu tiriamiesiems buvo užduoti klausimai apie tai, kaip jie ieško informacijos, ją analizuoja ir naudoja priimant įstatymus. Politikų buvo prašoma prisiminti realias sprendimų priėmimo situacijas siekiant nustatyti, kokie informaciniai poreikiai parlamentarams iškyla ir kokie yra pagrindiniai veiksniai, motyvuojantys parlamentarų informacijos ieškos elgseną. Buvo siekiama išsiaiškinti, kas lemia, kiek pastangų parlamentarai skiria informacijai, susijusiai su priimamu sprendimu, rasti ir analizuoti, kaip ir kur informacijos politikai ieško, kokiais informacijos šaltiniais naudojasi ir kodėl.

Pirmiausia reikia pažymėti, kad tyrimas atskleidė tam tikras parlamentarų nuostatas dėl aktyvios ir gilios informacijos ieškos būtinybės priimant sprendimus. Beveik visi kalbinti parlamento nariai akcentavo, kad jie turi ribotas galimybes vykdyti aktyvią ir gilią informacijos iešką, analizuoti ir įsigilinti į gautą informaciją. Respondentų nuomone, Seimo nariui nebūtina įsigilinti į kiekvieną įstatymą, nes tai neįmanoma dėl laiko trūkumo ir priimamų sprendimų gausos (*„Tai yra neįmanoma fiziškai, absoliučiai neįmanoma ir neverta“*). Kitas politikas antrino, kad *„neįmanoma net perskaityti visos informacijos, kuri ateina su kiekvienu įstatymu“*. Tyrimo metu visi respondentai akcentavo gaunantys didelius kiekius informacijos, susijusios su priimamais sprendimais, iš įvairių informacijos šaltinių. Didelė dalis informacijos parlamentarai pasiekia nededant pastangų, jos neprašant ir aktyviai neieškant, pavyzdžiui, rutininis informacijos, susijusios su teisėkūros procesu, pateikimas ir informacijos sklaida parlamente (*„aiškinamieji raštai,*

komitetų informacija, parlamento Informacijos analizės skyrius²¹ siunčia, iš Vyriausybės, ministerijų, nevyriausybinių organizacijos teikia informaciją“).

Tyrimas rodo, kad parlamentarai tik tam tikrais atvejais analizuoja ir gilina į gautą informaciją, atlieka aktyvią naujos ar papildomos informacijos iešką. Analizuojant interviu turinį buvo išskirtos 4 kokybinės kategorijos – veiksniai, kurie motyvuoja parlamentarų ieškoti informacijos (tiesiogiai ar per tarpininkus), įsigilinti į gautą informaciją ir ją analizuoti (6 lentelė).

Sprendžiamos problemos pobūdis yra vienas iš svarbiausių motyvų nulemiančių parlamentarų informacinę elgseną. Remiantis interviu kokybine analize išskirtos šešios sprendžiamų problemų subkategorijos – priimamo sprendimo svarbumas, kontroversiškumas, neapibrėžtumas, problemos žinojimas, problemos naujumas ir ideologinis aktualumas.

Vienas iš dažniausiai tiriamųjų minėtų motyvų, skatinančių juos ieškoti informacijos, analizuoti ir įsigilinti į gaunamą informaciją – priimamo sprendimo svarbumas. Sprendimo svarba siejama su tuo, ar jis sukelia visuomenės ar didesnės jos dalies susidomėjimą, sulaukia žiniasklaidos ar interesų grupių dėmesio. Svarbumas siejamas su problemos „rezonansiškumu“ ir „karštumu“. Pasak vieno politiko, jeigu sprendimas yra „karštas“, tai yra juo domisi žmonės, spauda, televizija, tuomet ir politikas gilina į sprendžiamą problemą. Kito respondento žodžiais tariant, „jeigu apie tai net žiniasklaida neužsimena, nerašo Seimo nariams atitinkamos asociacijos <...>, vadinasi, <...> viskas tvarkoj ir tu nieko neieškai, ir per daug nesigilini“. Parlamentarai daugiau laiko ir pastangų skiria informacijai rasti ir analizuoti, jeigu priimamas sprendimas yra aktualus ir paliečia didelę visuomenės dalį, pavyzdžiui, įstatymai, susiję su švietimu, mokesčiais, energetika ir pan.

²¹ Iki 2007 m. taip vadinosi Parlamentinių tyrimų departamentas

6 lentelė. *Parlamentarų informacijos iešką motyvuojantys veiksniai*

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Sprendžiamos problemos pobūdis	Sprendimo svarbumas	„Jeigu karštas sprendimas, tai yra juo susidomi žmonės, laikraščiai, televizija, tai ir tu domiesi, giliniesi“ „Žiniasklaidinis fonas. Būna, sakykim, kažkokie rezonansiniai klausimai, kurie kažkiek tai, matyt, iš anksto tau pradeda formuoti poziciją“ „Jeigu apie tai net žiniasklaida neužsimena, nerašo Seimo nariams <...>, vadinasi, visiems gerai. Ta prasme, jeigu jokios reakcijos išankstinės nėra, tai, vadinasi, viskas tvarkoj ir tu nieko neieškai ir per daug nesigilini“ „Pavyzdžiui, švietimo reforma aktuli šimtams tūkstančių Lietuvos piliečių, tai balsuodamas už tokį sprendimą privalai žinoti daugiau“
	Sprendimo kontroversiškumas	„Būna tokių kontroversiškų klausimų, kur nuomonės išsiskiria, tai tais atvejais tada ieškai informacijos: tai iš specialistų, kai kuriais atvejais iš teisininkų, bandai iš tų žmonių, kurie yra susidūrę su tos problemos sprendimu arba gal įgyvendinimu“ „Skalūnų dujų klausimas kėlė daug prieštarių, todėl į šį klausimą labai atsakingai žiūrėjau, skaičiau tai, ką pateikė Vyriausybė, ir ieškojau kitų informacijos šaltinių, net kreipiausi į JAV ambasadą“
	Problemos žinojimas	„Jeigu tau iš tikrųjų rūpi tas projektas, yra iš tos srities, kur tu kažkiek angažuoji“ „Jeigu tu ta tema domiesi, ją žinai, tai tu stengiesi perskaityti visą gaunamą informaciją – net kartais, atrodo, iš tokio šaltinio, kurio nereikėtų vertinti galbūt net ir baisiai rimtai, bet stengiesi perskaityt, kad žinotum turinį, kad žinotum kontekstą, ką žmogus mąsto, kaip mąsto, kodėl mąsto“ „Informacijos paieškos apimtį, kokybiškumą, gilumą lemia patirtis toje pačioje srityje“
	Neapibrėžtumas / netikrumas	„Jeigu aš sau fiksuojau, kad čia toks klausimas miglotas, ir neaišku, kaip čia geriau, tai aš tada stengiuosi greit sugalvoti, iš kur aš galiu gauti tos, tos informacijos“
	Problemos naujumas	„Jeigu sprendžiame problemą, kuri man nauja, aš turiu apie ją daugiau sužinoti“
	Ideologinis aktualumas	„Aš turiu savo politines, sakykim, nuostatas, politinę laikyseną – ją stengiuosi labai aiškiai komunikuot visiems ir pagal tai atsirinkinėju, kur daugiau domėtis, kur man atrodo svarbu“

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 6 tęsinys

Vaidmuo	Užimamos pareigos (komitete, komisijoje parlamentinėje frakcijoje, politinėje partijoje)	„Būnant komiteto pirmininku ar frakcijos vadovu tu tiesiog priverstas ieškoti ir turėti daugiau informacijos“ „Aš esu seniūno pavaduotojas ir aš turiu bet kokių atveju pasidomėti, nes aš turiu susiformuoti nuomonę, nes reikės diskutuoti frakcijoje“ „Pareigos reikalauja žinoti daugiau, būti gerai informuotu“ „Kai vadovauji komitetui, turi kompetentingai dirbti. <...> Tai kaip be žinių ir informacijos“ „Kai užimi poziciją, tai vis tiek prisidedi prie nuomonės formavimo, sprendimo formulavimo“
	Specializacija	„Frakcijoje esu atsakingas už energetiką, tai kai tik klausimą sprendžiam iš šios srities, visi į mane atsisuka. Todėl aš turiu papildomai domėtis, rinkti informaciją“ „Neabejotinai lemia klausimų ratas, kuriuos ir partija įpareigoja tave spręsti, ir komitetas, kuriame tu esi“ „Sritis, kurioje tu angažuoji“
„Įsitraukimas“	Į įstatymo rengimą	„Jeigu tu inicijuoji pats sprendimus, natūralu, kad tu daugiau laiko paskiri informacijos susirinkimui, nes tau reikia parengti aiškinamąjį raštą, tau reikia parengti patį įstatymo projektą, tau reikia susirinkti argumentaciją, kadangi reikės eit <...> ir į Seimą, po to – į komitetus ir ginti tą savo projektą“ „Savo teikiamam projektui, žinoma, tada skiri patį didžiausią dėmesį“ „Jeigu aš rengiu įstatymo projektą, aš tada atitinkamai dirbu jau sistemingai aiškindamasi, ieškodama informacijos, gilindamasi į ją“
	Į diskusiją, svarstymus	„Jei tu galvoji pasisakyti, tai tu tada gilinies labiau“ „Dalyvavimas diskusijose reikalauja pasiręsti, kad galėtum argumentuotai kalbėti“
Galimybė daryti įtaką		„Jeigu aš matau, kad tai yra klausimas, kuris nuo manęs nepriklauso, jis bus ar taip, ar taip priimtas – aš nesu iš tų politikų, kurie kovoja su vėjo malūnais, iškart pasakau, aš nesu iš tų, kurie paima aštrų klausimą ir virpina orą, garsiai apie tai kalbėdami. <...> aš žiūriu, kurį klausimą aš galiu, mano jėgoms yra įtakoti, tada aš jį pasiimu, gilinuosi, domiuosi, ieškau“

Dar vienas politikų informacijos ieškos elgseną motyvuojantis veiksnys – sprendimo kontroversiškumas. Pasak vieno politiko, priimant sprendimus, kurie sukelia nesutarimus ir prieštaringas nuomones, jis ieško papildomos informacijos iš specialistų ir tų žmonių, kurie yra susidūrę su sprendžiamą problema. Kitas parlamento narys pabrėžė, kad sprendžiamą problemą analizuoja, gilinasi į informaciją, jeigu įstatymas kelia daug priešpriešų ir jis planuoja pasisakyti dėl jos per posėdžius.

Politikai linkę skirti daugiau laiko ir pastangų susipažinti su gaunama informacija ir ieškoti naujos ar papildomos informacijos, jeigu priimamas sprendimas toje srityje, kurioje jie jau turi žinių, problemą žino ir ją išmano (*„Informacijos paieškos apimtį, kokybiškumą, gilumą lemia patirtis toje srityje“*). Manytina, kad problemos išmanymas ir pradinis žinojimas tampa vienu iš esminių veiksnių, skatinančių ieškoti informacijos ir į ją įsigilinti, nes tokiu atveju informaciją lengviau įsisavinti, sprendimų priėmėjas informaciją gali gauti greičiau ir lengviau, nes žino šaltinius, galinčius suteikti reikalingos ir naudingos informacijos. Kita vertus, dalis politikų daugiau pastangų skiria darbui su informacija, jeigu jiems problema nauja ir nežinoma.

Respondentai akcentavo, kad jie linkę ieškoti informacijos, jeigu susiduria su problemos neapibrėžtumu ir netikrumu. Tyrimo duomenys rodo, kad priimant politinius sprendimus neretai susiduriama su dviprasmiškai, neaiškiai ir netiksliai suformuluotomis problemomis ir tikslais (*„Jeigu aš sau fiksuoju, kad čia toks klausimas miglotas“*). Pasak vieno politiko, priimant politinius sprendimus dviprasmiškumą kelia tai, kad *„po politiniais argumentais vieni tikslai iškeliami, o kiti nuslepiami“*.

Kai kurie politikai tvirtino, kad jeigu svarstomas klausimas ideologiškai yra aktualus, jie linkę gilintis į sprendžiamą problemą, informaciją analizuoti, o iškilus poreikiui ieškoti naujos ar papildomos informacijos (*„Aš turiu savo politines, sakykim, nuostatas, politinę laikyseną – ją stengiuosi labai*

aiškiai komunikuot visiems, ir pagal tai atsirinkinėju, kur daugiau domėtis, kur man atrodo svarbu“).

Tyrimas atskleidė, kad parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgsena priklauso nuo jo atliekamo vaidmens, tai yra pareigybinių įsipareigojimų – užimamos pozicijos ir specializacijos (komitete, parlamentinėje frakcijoje ar politinėje partijoje). Kai kurie politikai akcentavo, kad pareigų užėmimas parlamentinėje frakcijoje ar politinėje partijoje yra susijęs su atsakomybe būti labiau informuotam. Interviu metu frakcijos seniūnas ir vienas iš partijos lyderių teigė, kad siekiant bendro sutarimo ir kompromisų *„neužtenka vien asmeninės nuomonės ir pasvarstymų“*. Kitos frakcijos seniūno teigimu, informacija reikalinga todėl, kad padeda formuoti *„pagrįstą“* poziciją ar sprendimą. Informacija politinių grupių lyderiams reikalinga *„diskusijoms“*, *„konfliktinėms situacijoms partijoje spręsti“*, kurios kartais kyla, kai frakcijos narių nuomonės ir preferencijos išsiskiria, ypač *„strateginių sprendimų atvejais“*. Vienas kalbintas komiteto pirmininkas akcentavo, kad jis yra motyvuotas ieškoti ir gilintis į kuo daugiau informacijos, nes atsako už komiteto darbo ir priimamų sprendimų kokybę.

Visi parlamento nariai specializuojasi tam tikruose parlamentiniuose komitetuose ar nuolatinėse parlamentinėse komisijose, taip pat ir frakcijose ar partijose. Todėl, anot vieno parlamentaro, kiekvienas politikas savo srityje stengiasi būti *„daugiau ar mažiau informuotas, išmanyti sritį“*. Vienoje frakcijoje už energetikos sritį atsakingas politikas teigė, kad kai priimami sprendimai energetikoje, *„visuomet frakcijos nariai atsisuka į mane“*. Tai, anot respondento, įpareigoja papildomai rinkti informaciją, į ją gilintis ir analizuoti.

Tyrimas atskleidė, kad kuo daugiau politikas yra *„įsitraukęs“* į įstatymą, tuo didesnė motyvacija ieškoti informacijos ir ją analizuoti. Šiuo atveju *„įsitraukimas“* sietinas su įstatymo projekto rengimu (*„Jeigu aš rengiu įstatymo projektą, aš tada atitinkamai dirbu jau sistemingai aiškindamasi,*

ieškodama informacijos, gilindamasi į ją“). „Išitraukimas“ taip pat siejamas su parlamento nario aktyviu dalyvavimu diskusijose dėl įstatymo plenariniuose posėdžiuose, komitetuose, frakcijoje. Respondentai teigė, kad tokiu atveju jie stengiasi surinkti informaciją iš skirtingų informacijos šaltinių ir nesitenkina rutiniškai gaunama informacija parlamente.

Kai kurie respondentai akcentavo, kad jų informacijos ieškos elgseną motyvuoja ir galimybė daryti įtaką priimam sprendimui. Šią nuostatą atspindi toks politiko samprotavimas: *„Jeigu aš matau, kad tai yra klausimas, kuris nuo manęs nepriklauso, jis bus ar taip, ar taip priimtas – aš nesu iš tų politikų, kurie kovoja su vėjo malūnais, iškart pasakau, aš nesu iš tų, kurie paima aštrų klausimą ir virpina orą, garsiai apie tai kalbėdami. <...> kurį klausimą aš galiu, mano jėgoms yra įtakoti, tada aš jį pasiimu, gilinuosi, domiuosi, ieškau“.*

Tyrimas rodo, kad priimant sprendimus, kurie susiję su „rutininiais“, „techniniais“ ir „neesminiais“ įstatymų projektais ar jų pakeitimais, politikai neieško informacijos, ieško jos neišsamiai arba pasitenkina rutiniškai su įstatymu gaunama informacija (*„permeti greitai akimis, ką siūlo, kokia komiteto išvada“*, *„perskaitau aiškinamąjį raštą, Teisės departamento išvadas“*). Todėl tokiais atvejais priimdami sprendimus beveik visi parlamentarai vieningai tvirtino, kad pasikliauja kolegų nuomone ir patarimais. Pasak vieno respondento, kai yra svarstomi „specifiniai“ klausimai, pavyzdžiui, iš energetikos srities, *„kartais aklai tikrai pasitiki tuom žmogumi, kuris dirba Ekonomikos komitete, kuris gilinasi“*. Kitas parlamentaras tvirtino, kad tokių „techninių“ įstatymų atvejais sprendimai grindžiami *„darbo pasidalinimu ir pasitikėjimu“*.

Tyrimas atskleidė tam tikrus informacijos ieškos ypatumų skirtumus tarp didesnę ir mažesnę parlamentinio darbo patirtį turinčių politikų. Tyrimo duomenų analizė rodo, kad didesnę parlamentinio darbo patirtį turintys parlamentarai priimdami sprendimus linkę dažniau pasikliauti asmenine

nuomone ir ankstesne balsavimo patirtimi, todėl galima daryti prielaidą, kad tam tikrais atvejais jie skiria mažiau pastangų informacijos ieškai ir jos analizei nei mažesnę parlamentinės veiklos patirtį turintys politikai. Kaip vaizdžiai apibūdino vienas trečią kadenciją Seime dirbantis politikas, pirmąją kadenciją jis iki *„vidurnakčio skaitydavo kiekvieną įstatymą“*, o dabar *„patirtis jau leidžia lengviau apsispręsti“*. Kitas Seimo narys, dirbantis keturias kadencijas, teigė, kad *„kartais nieko nei skaityti, nei ieškoti nereikia, nes jau esi balsavęs dėl panašaus įstatymo“*. Sukaupus didesnę parlamentinės veiklos patirtį, anot parlamentarų, informaciją gali rasti greičiau, nes *„žinai, kur jos ieškoti“*. Savo ruožtu mažesnę patirtį turintys parlamentarai akcentavo, kad jiems ilgiau užtrunka reikalingą informaciją surasti. Pasak pirmąją kadenciją Seime dirbančių politikų, naujai išrinktas Seimo narys iš pradžių *„net nežino, kur ieškot ir net ko ieškoti“* arba dėl patirties trūkumo *„vaikščioja aplinkiniais keliais“* ieškodami informacijos. Manytina, kad didesnę patirtį turintys parlamentarai turi ir žino daugiau informacijos šaltinių, juos greičiau pasiekia, o esant poreikiui greičiau randa reikalingus šaltinius, galinčius suteikti naudingos informacijos. Manytina, kad mažesnę politinio darbo patirtį turintys parlamentarai daugiau laiko ir pastangų informacijos ieškai ir gilesnei analizei skiria ir todėl, kad jie dar neturi užsitikrinę tam tikro statuso ir autoriteto, o informacijos reikia savo nuomonei pagrįsti ir įtikinti kolegas politikus. Tą patvirtina vieno jauno politiko samprotavimas: *„Kai tu naujokas, niekas a priori tavimi nepasitiki, todėl, kad įtikintum, turi turėti rankose rimtus argumentus, faktus“*.

Apibendrinant galima teigti, jog atlikta kokybinė turinio analizė atskleidė, kad tam tikri motyvai nulemia, kiek pastangų parlamento nariai skiria aktyviai informacijos, susijusiai su priimamu sprendimu, ieškai ir išsamiai bei giliai analizei. Pirmasis ir dažniausiai minėtas motyvas – sprendžiamos problemos pobūdis. Jeigu politikas priimamą sprendimą suvokia kaip svarbų, jis gilinsis į informaciją, ją analizuos, o esant poreikiui ieškos daugiau informacijos. Ieškoti informacijos ir skirti daugiau pastangų jos

analizei motyvuoja sprendimo kontroversiškumas, sprendžiamos problemos išmanymas bei pradinių žinių apie ją turėjimas, ideologinis sprendžiamos problemos aktualumas, naujumas, taip pat susidūrimas su problemos neapibrėžtumu. Parlamentarus daugiau laiko ir pastangų skirti informacijos ieškai ir analizei skatina pareigybiniai įsipareigojimai parlamente ar politinėje grupėje, taip pat ir specializacija. Kai kurie politikai minėjo, kad gilinasi į sprendžiamą problemą, jeigu žino, kad gali daryti įtaką sprendimui arba rengiasi aktyviai dalyvauti įstatymo svarstymuose ir diskusijose.

3.4.5. Informacijos šaltinių naudojimas priimant sprendimus

Atlikta kokybinio turinio analizė atskleidė, kad parlamentarai naudojami įvairiais informacijos šaltiniais. Tyrimo duomenys leidžia pateikti įžvalgas apie tai, kodėl tam tikriems informacijoms šaltiniams parlamentarai linkę teikti pirmenybę priimdami sprendimus, kodėl šie šaltiniai parlamentarų suvokiami kaip reikšmingesni ir svarbesni, kokios informacijos šaltinio charakteristikos nulemia jo naudojimą sprendimų priėmimo kontekste. Vis dėlto negalima vienareikšmiškai teigti, kad vieni informacijos šaltiniai politikams daro didesnę poveikį nei kiti. Tyrimo duomenys rodo, kad priimant tą patį sprendimą, tai yra balsuojant dėl to paties įstatymo projekto, parlamentarams svarbūs ir lemiantys gali būti visiškai skirtingi informacijos šaltiniai. Pavyzdžiui, priimant sprendimą dėl įstatymų, susijusių su skalūnų dujų Lietuvoje gavyba, vienas respondentas teigė, kad vadovavosi „*savo intuicija, savo žiniom ir žmonių nuomone*“, todėl balsavo prieš siūlomą įstatymą. O kitas parlamentaras akcentavo, kad balsavo už įstatymą, nes priimdamas sprendimą rėmėsi „*fizikų, mokslininkų nuomone*“, pasitikėjo „*tam tikrais Europos Sąjungos standartais*“. Galima pateikti ir dar vieną pavyzdį. Vienas parlamentaras teigė, kad apsisprendžiant, kaip balsuoti dėl atlyginimų valstybės tarnautojams atkūrimo, jam svarbiausia buvo „*asmeninė patirtis, sukaupta dirbant vykdomąjį darbą Vyriausybėje keturis metus ir Finansų ministerijos skaičiavimai*“, todėl balsavo prieš. Savo ruožtu kitas parlamentaras teigė, kad jis balsavo už atlyginimų atkūrimą, nes jam svarbiausias

informacijos šaltinis buvo „eilinis valstybės tarnautojas, kuris negauna nei dešimt, nei penkiolikos, nei dvidešimt tūkstančių – gauna du tūkstančius popierių“. Taigi, kiekvieno sprendimo atveju skirtingi informacijos šaltiniai gali vaidinti reikšmingesnį vaidmenį politikui apsisprendžiant, kaip balsuoti.

Remiantis atlikta kokybinio turinio analize išskirti vidiniai ir išoriniai informacijos šaltiniai, Seimo narių minėti konkrečių sprendimų priėmimo kontekste. Informacijos šaltiniai išskirti kaip kategorijos, o subkategorijos – tuos informacijos šaltinius apibūdinančios charakteristikos. 7 lentelėje išskirtos 6 vidinių informacijos šaltinių kategorijos.

Visi parlamentarai kaip vieną iš svarbiausių ir dažniausiai naudojamų informacijos šaltinių minėjo frakcijos (partijos) kolegas. Kelios priežastys lemia šio informacijos šaltinio naudojimą ir svarbą priimant sprendimus. Pirmiausia šio šaltinio naudojimas siejamas su pasitikėjimu. Pasitikėjimą, kaip rodo tyrimas, veikia daug aspektų. Išanalizavus tyrimo duomenis galima teigti, kad kolegą parlamentarą tiriamieji pirmiausia suvokia kaip patikimą informacijos šaltinį. Parlamentarai dirba komitetuose ir nuolatinėse komisijose, ir ši specializacija, anot tiriamųjų, leidžia parlamentarui pakankamai įsigilinti į konkrečią sritį, sukaupti žinių, tam tikra prasme parlamentaras tampa vienos ar kitos srities ekspertu. Būdamas komiteto nariu parlamentaras gali detaliai susipažinti su sprendžiama problema, dalyvauti parlamentinių komitetų (nuolatinių komisijų) posėdžiuose ir klausymuose ir tiesiogiai gauti informaciją iš skirtingų informacijos šaltinių, išgirsti ne tik suinteresuotų pusių nuomonę, bet ir paklausti ekspertų ir analitikų vertinimo. Taigi, tam tikros srities išmanymas, žinojimas ir sukaupta kompetencija lemia pasitikėjimą kolega, kaip informacijos šaltiniu. Pasitikėjimas parlamentarų, kaip informacijos šaltiniu, grindžiamas gerais tarpasmeniniais santykiais ir ryšiais, kai vienas asmuo tiki, kad kitas asmuo su juo elgiasi patikimai, sąžiningai ir geranoriškai. Pasitikėjimas kolegomis parlamentarais yra nulemtas ir to, kad priklausydami tai pačiai politinei partijai ar frakcijai politikai yra vienijami tų pačių ideologinių idėjų, pažiūrų, vertybių.

7 lentelė. Vidiniai informacijos šaltiniai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Frakcijos / partijos kolega	Patikimas	„Pasitikiu ir balsuoju, kaip kolega patarė, nes, tarkim, aš neturiu pagrindo abejoti komiteto pirmininko pateikta informacija arba to žmogaus, kuris į tai gilinasi“; „Aš nesiangažuoju užsienio politikoj <...>, tai sau fiksuoju, kad frakcijoje yra kiti žmonės, aš pasikliausiu, ką jie ten išsiaiškina, ką pasiūlys, pasikliausiu jų atsakomybe“
	Tam tikros srities išmanymas ir sukaupta kompetencija	„Seimo nariai iš tikrųjų daugiausia tik į savo sritį gilinasi. Tai savo srities klausimus analizuoja, domisi, renkasi informacijos, o kiti, tokie klausimai, kurie yra jau iš tokių ne tokių artimų sričių – tai pasitiki savo kolegomis“; „Įstatymų leidyboj tai vis tiek mes remiamės daugiau į žmones, kurie dirba komitetuose“; „Aš dažnai linkusi būtent ir pasitikėti tuo, ką kompetentingas mano kolega, kuriuo aš pasitikiu, kur žinau, kad jo žinios toje srityje yra giles, man pasakys“
	Geri tarpasmeniniai santykiai	„Aš manau, kad mes, kaip partijos nariai, geranoriškai ir sąžiningai atliekam savo pareigas“ „Su dauguma dirbu jau ne vieną kadenciją, žinome vieni kitus ir pasitikime“ „Aš pasikliausiu, ką jie ten išsiaiškina, ką pasiūlys, pasikliausiu jų atsakomybe“
	Ideologinės pažiūros	„Tu priklausai tai bendruomenei, tu priklausai tai politinei kryptčiai, tu bendrauji su tais žmonėmis, tu žinai, kad tu jais pasitiki, nes kitaip tada išstok iš frakcijos ir eik į lauką“
	Parlamentinio darbo patirtis ir patyrimas	„Kuo jis turi didesnę patirtį, <...> tuo tas žmogus turi didesnę vertę, nes jo patirtis, jo suvokimas yra <...> kur kas kitokio lygmens“ „Tie, kurie jau tris, keturias ar penkias, o yra ir tokių, kur šešias kadencijas Seime dirba, tai vis tik jie turi svaresnį žodį nei pirmą kadenciją atėjus žmogus“ „Pavyzdžiui, kai buvo tas kontroversiškas klausimas dėl skalūnų dujų, tai tu daug tos informacijos prisirenki ir prisiskaitai, bet galutinai apsisprendi tai klausiant patyrusių mūsų frakcijos kolegų nuomonės“
	Pareigos	„Daugiau kreipi dėmesį į tuos, kurie daugiau patyrę arba užima pareigas, tarkim, ar komiteto pirmininko, ar kitas“ „Frakcijos lyderiai ar kiti užimantys postą didelę turi įtaką. Tarkim, pas mus frakcijoje --- jau ne pirmus metus Socialinių reikalų komitete, tai jis labai greit išlukštena tai, kas ateina. Tarkim, --- ir ministru buvęs, ir

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 7 tęsinys

		<i>anksčiau tam tikras politines vietas užėmęs yra, tai jo jau tas, kaip pasakyt, pažinčių apimties ratas didesnis negu mūsų, vadinamų Seimo naujokų“</i>
	Prasta reputacija	<i>„Čia rašė spaudoj apie vieną komiteto pirmininką, tai nelabai juo pasitikėti galima“</i>
	Nekompetencija	<i>„Kai kurie kolegos ne visada pakankamai ir atsakingai įsigilina į klausimus, kuriuos svarsto jų komitetai“; „Tas komiteto pirmininkas tikrai ne savo kėdėje“</i>
	Tendencingumas	<i>„Vienas partijos kolega yra labai prieš privačius pensijų fondus, tai, kai svarstom šituos klausimus, aš labai kritiškai vertinu to žmogaus nuomonę, nes jis nemato kitos pusės“</i>
	Informacijos gavimo greitis	<i>„Tu čia pat posėdžių salėje gali prieiti prie kolegos ir su juo pasikonsultuoti“; „Tai yra ženkliai greičiau gaunama informacija, ir tu daugiau turi laiko skirti tiem klausimam, kuriuos tu turi pats pristatyti“</i>
	Tinkama informacija	<i>„Komitetuose kolegos išklauso skirtingas nuomones, skirtingas pozicijas, įsigilina į klausimus ir tada tau referuoja pagrindinius ir svarbiausius dalykus“</i>
Komitetai	Dalykinės kompetencijos ir profesionalizmas	<i>„Pagrindė vadovaujuosi komiteto išvadomis, nes vis tiek ten į klausimą būna įsigilinama daugiau, plius dirba geri, kompetentingi specialistai“; „Gera vertinu, nes vis dėlto ten kompetentingi, turintys patirties ir žinių žmonės dirba“; „Mes neturime tokių biurų, kaip sakysime, Jungtinėse Valstijose ar ten Vokietijoje, kur kiekvienas parlamentaras turi biurą, kuris jam pataria, kaip balsuoti, kokios pasekmės ir visa kita. Tai pas mus pagrindas yra – įsiklausome į to komiteto nuomonę“; „Biuro patarėjai ne tik padeda surinkti informaciją, bet ją ir pateikia išanalizuotą“</i>
	Detalus sprendimo išnagrinėjimas	<i>„Komitetai detalai išnagrinėja projektus ir surenka kiek įmanoma visapusiškesnę informaciją“; „Kur kitur, jeigu ne komitete, galima išgirsti išsamias ir argumentuotas diskusijas“; „Vis tiek, jeigu kalbant apie Seimą, tai ekspertiniai ir informaciniai ištekliai geriausi sutelkti komitetuose“</i>
	Nešališkumas	<i>„Komitetai išklauso ir vieną, ir kitą pusę, todėl išskirčiau jų nešališkumą ir objektyvumą“</i>
	Komiteto vadovo patirtis	<i>„Iš patirties galiu pasakyti, kad geriausiai dirba komitetai, kurie gauna vadovą, turintį politinės patirties ir dalykinės kompetencijos“</i>
	Trūksta	<i>„Trūksta gerų teisininkų, ekonomistų, finansų specialistų, viešosios politikos ekspertų“</i>

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 7 tęsinys

	žmogiškųjų išteklių	
	Neišnaudojamos informacijos rinkimo priemonės	„Vieši klausimai <...> labai reikšminga informacijos rinkimo priemonė, kai gali atsakingai įsigilinti į problemą, nes gauni informaciją iš visų pusių, <...> nerodo pakankamai iniciatyvos rengti viešus klausymus“; „Ne kartą buvo, kad komiteto posėdžiai tiesiog ignoruojami: mes laukiame ministro, o atsiunčiamas specialistas, kuris negali atsakyti į mūsų klausimus“; „Į posėdžius ateina pareigūnai, kurie akivaizdžiai nepasiruošę“
Parlamentinių tyrimų departamentas	Pateikia išsamią analitinę informaciją	„Mes turim tokią tikrai gerą galimybę Seimo informacijos analizės skyriuje gauti kažkokios išsamios apžvalgos ar informacijos, kaip tas klausimas sprendžiamas kitose šalyse, kokios ten buvo pasekmės taip išsprendus“; „Jeigu jau reikia kokios rimtos analizės kreipiesi į Parlamentinių tyrimų departamentą“; „Tai kanalas gauti iš esmės išsamiausią analitinę informaciją“
	Nešališkas	„<...> atrodo, kad jie ten nešališkai ir išsamiai tą informaciją surenka“
	Patikimas	„Man yra patikima vis tikrai Parlamentinių tyrimų departamento informacija“
	„Nepolitikuoja“	„Dirba puikiai ir nėra ten jokio politikavimo“
	Informacija neaktuali ir nenaudinga tiesioginiam parlamentaro darbui	„Daugiausia teikia tas žiniasklaidos apžvalgas, tai jomis pasinaudoti gali <...> savo įdomumui <...> arba žinoti, ką kolegos ten daro, bet tai tikrai nėra tas, kas tiesiogiai turėtų būti susiję su mūsų kasdieniniu darbu ar sprendimų priėmimu“
	Informacijos reikia ilgai laukti	„Informaciją dažniau naudoji inicijuojant projektą, tai yra, kai tu pats esi jo iniciatorius ir tau reikia parengti aiškinamąjį raštą, reikia turėti, ką pristatyti Seime, tai tada tu naudojiesi Parlamentinių tyrimų departamento pagalba, o priimant sprendimus nelabai, nes reikia ilgai laukti iš jų informacijos“
Asmeniniai parlamentaro padėjėjai ir /ar	Artumas	„Padėjėjai visada šalia“ „Jeigu reikia kažkokios informacijos ir greitai, tai iš karto kreipiesi į savo padėjėjus“
	Kompetencija	„Su mano padėjėju jau dešimt metų kartų dirbam ir jis yra teisininkas, stiprus teisininkas, tai jis visais

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 7 tęsinys

patarėjai		teisinais klausimais absoliučiai, ir žinių, ir įstatymų pataria“ „Didžiuma padėjėjų yra puikūs viešojo administravimo specialistai, turintys patirties, ir nereikia sakyti, kur ieškoti, į ką kreiptis“ „Pas mane yra viena yra teisininkė ir padeda jau grynai su įstatymų paruošimu, įstatymų analize, paieška, kaip yra, kas yra priimta“
	„Informacijos laidininkai“ „Papildomos rankos ieškant informacijos“	„Aš pats, sakykim, ant tiek nebagotas laiku, kad sėdėčiau prie kompo ir rausčiausi, bet po darbo, aišku, kartais pažiūriu, bet pagrinde man informaciją suteikia mano patarėjai. Aš pasakau: reikia čia pažiūrėti, čia, čia, ir jie tada jau tą, sakysim, techninį darbą atlieka“ „Padėjėjai yra mano papildomos rankos susirankiot informaciją, o nuomonės formuotojas esu aš“ „Jie surenka informaciją, bet analizės nedaro, išvadų nerengia ir nuomonės nepateikia. Jie tiesiog gali padėti greitai rasti tai, ko man reikia“ „Padėjėjai tiesiog tikrai padeda susirinkt informaciją – jie nėra informacijos šaltinis, ne. Laidininkas kažkoks tai“
	Silpnas pasirengimas atlikti analitinį darbą	„Nelaimė ta, kad tų patarėjų finansinis aprūpinimas yra toks, kad aš teisininko arba ekonomisto <...> paimt į patarėjus negaliu, nes aš jam nepasiūlysiu tūkstančio aštuonių šimtų atlyginimo“; „Tai aš manau, kad už tai mes ir turim tokios kokybės įstatymus, kad sąlygų tiems įstatymams priimti mes iš tikro neturim – apart geros technikos, kurią jūs čia matot, intelektualinių resursų nėra“
Frakcijų ir partijų referentai	Atlieka analizę	„Jeigu jau reikia rimtos analizės, tai prašome referentų ją atlikti“; „Jie žino mūsų programą ir gerai dirba“
	Trūksta analitinių įgūdžių	„Sekretoriatai, frakcijų padėjėjai ir partijų politiniai organai neatlieka savo darbo. Kuria prasme neatlieka? (A.V.) <...> analitine“
Teisės departamentas	Profesionalumas	„Profesionalai ten dirba“

Tyrimas taip pat atskleidė, kad pasitikėjimas parlamentaru gali būti siejamas su jo turima parlamentinio darbo patirtimi, tai yra kuo daugiau patirties turi politikas, tuo labiau linkę juo pasitikėti kolegos. Anot vieno politiko, kuo kolega parlamentaras „*turi didesnę patirtį <...>, tuo tas žmogus turi didesnę vertę*“. Kitas respondentas minėjo, kad, kai priimamas daug diskusijų ir ginčų sukėlęs sprendimas, kurį lydi didžiuliai kiekiai informacijos, „*galutinai apsisprendi klausant patyrusių mūsų frakcijos kolegų nuomonės*“. Kita vertus, sukaupta politinio darbo patirtis lemia ne tik patikimumą, bet gali nulemti ir didesnę įtaką sprendimams. Tai liudija toks respondento pasakymas: „*Tie, kurie jau tris, keturias ar penkias, o yra ir tokių, kur šešias kadencijas Seime dirba, tai vis tik jie turi svaresnį žodį*“. Tačiau kai kurie politikai pastebi, kad ilgas buvimas politikoje gali tapti ne tik privalumu, bet ir trūkumu. Kaip pastebėjo vienas respondentas, ilgiau politikoje išbuvę kolegos kartais pasiekia „*tam tikrą abejingumo lygį*“, todėl pasitikėjimas kolega nėra ir neturėtų būti „*besąlygiškas*“.

Atlikta kokybinio turinio analizė atskleidė, kad pasitikėjimas gali būti siejamas ir su pareigomis. Kaip teigia respondentai, „*daugiau kreipi dėmesį į tuos, kurie daugiau patyrę arba užima pareigas*“, „*frakcijos lyderiai ar kiti užimantys postą didelę turi įtaką*“. Pasak vieno parlamentaro, jeigu kolega yra buvęs ministru ar kitas aukštas pareigas užėmęs, jis gali būti traktuojamas kaip autoritetingas, nes geba greitai susiorientuoti tarp informacijos gausos, jo „*pažinčių ratas didesnis*“. Pastebėtina, kad pasitikėjimą su užimama pozicija ir didesne parlamentinio darbo patirtimi linkę sieti mažesnę parlamentinio darbo patirtį sukaupę respondentai.

Kaip rodo tyrimo duomenys, ne visi kolegos vertinami kaip vienodai patikimi: „*vienais labiau tiki, kitais mažiau*“, „*visais vienodai nepasitikiu, bet dauguma pasitikiu*“. Tyrimas atskleidė tam tikras situacijas, kurios gali pakirsti parlamento nario, kaip informacijos šaltinio, reputaciją. Prasta reputacija gali būti siejama su neigiamu įvaizdžiu viešojoje erdvėje. Kaip teigė vienas politikas, perskaitęs apie partijai priklausančią komiteto

pirmininką spaudoje „nelabai juo pasitikėti gali“. Reputacija gali būti pakirsta nekompetencijos. Kaip teigė respondentai, „kai kurie kolegos ne visada pakankamai ir atsakingai įsigilina į klausimus“. Reputaciją parlamento narys, kaip informacijos šaltinis, gali prarasti dėl tendencingumo ir šališkumo. Tą iliustruoja vieno respondento pavyzdys: „Vienas partijos kolega yra labai prieš privačius pensijų fondus, tai, kai svarstom šituos klausimus, aš labai kritiškai vertinu to žmogaus nuomonę, nes jis nemato kitos pusės“.

Renkantis informacijos šaltinį, kaip rodo tyrimas, svarbus yra informacijos šaltinio prieinamumas. Respondentai teigia, kad kolegos parlamentarai yra lengvai prieinamas informacijos šaltinis sprendimo priėmimo metu („Čia pat posėdžių salėje gali prieiti prie kolegos ir su juo pasikonsultuoti“). Taip pat šis informacijos šaltinis gali suteikti apdorotą, susistemintą informaciją, kuri tinkama naudoti ir sprendimui priimti („Tau referuoja pagrindinius ir svarbiausius dalykus“).

Komitetai parlamentarų vertinami kaip vieni svarbiausių informacijos šaltinių priimant sprendimus. Vienu iš esminių šio informacijos šaltinio privalumų įvardijama kompetencija ir profesionalizmas. Kaip teigia parlamentarai, jie komitetų informacija pasitiki, nes „ten į klausimą būna įsigilinama daugiau“, „kompetentingi, turintys patirties ir žinių žmonės dirba“. Vienas politikas pastebėjo, kad komiteto, kaip informacijos šaltinio, svarba nulemta to, kad Lietuvos parlamento nariai neturi pakankamai asmeninio personalo, kaip Jungtinėse Valstijose ar Vokietijoje, kurie patartų, kaip reikia balsuoti, kokios sprendimo pasekmės gali būti. Todėl, anot politiko, „įsiklausome į to komiteto nuomonę“. Komitetas, kaip informacijos šaltinis, svarbus todėl, kad jame detalčiai išnagrinėjami įstatymų projektai, surenkama išsami informacija. Pasak politikų, komitetuose galima susirinkti „kiek įmanoma visapusiškesnę informaciją“, „ekspertiniai ir informaciniai ištekliai geriausi sutelkti komitetuose“. Taip pat komitetai sudaro galimybes išgirsti „išsamias diskusijas“. Šis informacijos šaltinis vertinamas kaip nešališkas. Kai kurie parlamentarai atkreipė dėmesį, kad komiteto darbo kokybė nemažai

susijusi su tuo, koks politikas jam vadovauja, todėl ne visų komitetų veikla vertinama vienodai palankiai. Kaip teigė vienas politikas, komitetų sudėtis ir vadovai yra nulemti derybų ir susitarimų tarp frakcijų, todėl kartais atsitinka taip, kad komiteto pirmininkas atsiduria „*ne savo kėdėje*“. Tris kadencijas parlamente dirbantis politikas atkreipė dėmesį, kad geriausiai dirba tie komitetai, kurių vadovai turi „*politinės patirties ir dalykinės kompetencijos*“. Interviu metu vienas parlamento narys pastebėjo, kad trūksta efektyvaus ir sklandaus bendradarbiavimo tarp komitetų ir išorinių informacijos šaltinių, pavyzdžiui, Vyriausybės ir ministerijų („*ne kartą buvo, kad komiteto posėdžiai tiesiog ignoruojami*“). Kitas politikas antrino, kad į komitetų posėdžius atsiunčiami pareigūnai, kurie „*akivaizdžiai nepasiruošę*“ atsakyti į parlamento narių klausimus, ir tai ne tik apsunkina informacijos gavimo galimybes, bet ir patį sprendimų priėmimą.

Taip pat pastebėta, kad Seime komitetai gana retai naudoja tokią informacijos rinkimo priemonę kaip viešieji klausymai. Į komiteto klausymus gali būti kviečiami ekspertai, suinteresuotų institucijų ir visuomenės grupių atstovai, įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turintys asmenys. Kaip teigė vienas tyrimo metu kalbintas politikas, viešieji klausymai leidžia „*atsakingai įsigilinti į problemą, nes gauni iš visų suinteresuotų pusių pačią aktualiausią informaciją*“, tačiau Lietuvos parlamento komitetuose viešųjų klausymų suteikiamomis galimybėmis nepasinaudojama pakankamai.

Vienas iš dažniausiai parlamentarų minėtų informacijos šaltinių – Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas, kuris laikomas patikimu informacijos šaltiniu, nes yra nešališkas („*jie ten nešališkai ir išsamiai tą informaciją surenka*“), pateikia išsamią analitinę informaciją („*išsamiausią analitinę informaciją*“), „nepolitikuoja“ („*dirba puikiai ir nėra ten jokio politikavimo*“). Tačiau kai kurie parlamentarai atkreipė dėmesį, kad ne visada šio departamento rengiama informacija yra aktuali ir naudinga tiesioginiam parlamentaro darbui. Vienas respondentas sakė, kad Parlamentinių tyrimų departamento rengiamas žiniasklaidos apžvalgas „*galima*

panaudoti savo įdomumui“, tačiau trūksta tos informacijos, kuri būtų susijusi su *„kasdieniniu darbu ar sprendimų priėmimu“*. Daugiausia kritikos minėtam departamentui skiriama dėl informacijos gavimo greičio. Politikų teigimu, analitinės informacijos tenka laukti ilgai, todėl dažniau ją gali užsakyti ir pasinaudoti rengdami įstatymų pasiūlymus.

Dar vienas vidinis informacijos šaltinis, kuriuo naudojasi politikai – asmeniniai padėjėjai (kai kurie politikai, pavyzdžiui Seimo valdybos narys ar komiteto pirmininkas minėjo ir patarėjus). Šis informacijos šaltinis yra svarbus, nes traktuojamas kaip artimas (*„padėjėjai visada šalia“*). Tačiau kokybinis tyrimas atskleidė, kad asmeniniai padėjėjai atlieka reikšmingą informacijos tarpininkų vaidmenį, nes jie padeda rasti informaciją, tačiau jų įtaka sprendimams gali būti vertinama kaip mažiau sviri. Tyrimas rodo, kad parlamentarai gana skirtingai vertina savo asmeninių padėjėjų kompetenciją ir gebėjimus vertinti ir analizuoti informaciją. Vieni parlamento nariai teigia, kad jų padėjėjai yra geri informacijos analitikai (*„su mano padėjėju jau dešimt metų kartu dirbam ir jis yra teisininkas, stiprus teisininkas“*, *„didžiuma padėjėjų yra puikūs viešojo administravimo specialistai, turintys patirties“*). Tačiau dalis parlamentarų asmeninius padėjėjus linkę vertinti kaip informacijos tarpininkus, atliekančius *„techninį darbą“*, *„informacijos laidininkus“*, *„papildomas rankas ieškant informacijos“*, o ne informacijos vertintojus ar analitikus. Tokią nuostatą atspindi tokie teiginiai: *„padėjėjai yra mano papildomos rankos susirankiot informaciją, o nuomonės formuotojas esu aš“*; *„padėjėjai tiesiog tikrai padeda susirinkt informaciją – jie nėra informacijos šaltinis, ne; laidininkas“*.

Interviu metu kai kurie respondentai atkreipė dėmesį į silpną parlamento narių padėjėjų pasirengimą atlikti analitinį darbą. Kaip vaizdžiai teigė vienas kalbintas parlamento narys: *„Nelaimė ta, kad finansinis aprūpinimas yra toks, kad aš teisininko arba ekonomisto, gero profesoriaus paimt į patarėjus negaliu, nes aš jam nepasiūlysiu tūkstančio aštuonių šimtų atlyginimo“*.

Dar vienas kokybinio tyrimo metu parlamentarų minėtas informacijos šaltinis – frakcijos (partijos) referentai / padėjėjai. Jų kompetencijos ir gebėjimai politikų taip pat vertinami skirtingai. Vieni teigia, kad jeigu reikia „rimtos“ analizės, kreipiasi į referentus, nes „jie žino mūsų programą ir gerai dirba“. Kiti respondentai atkreipė dėmesį, kad frakcijų padėjėjai ir partijų struktūros pakankamai neatlieka analitinio darbo, kurį turėtų atlikti. Pasak vieno kalbinto parlamento nario, solidžios parlamentinės partijos turi pakankamai išteklių, kad suformuotų „kompetentingus etatų pagrindu organus, kurie atliktų analitinį darbą“, tačiau dabar labiau veikia „partinis ir politinis“ veiksnys pasirenkant žmones, o ne kompetencija ir patirtis.

8 lentelėje pateikiama 10 kategorijų – išoriniai informacijos šaltiniai, kurie per interviu parlamentarų buvo minėti sprendimų priėmimo kontekste. Kaip subkategorijos pateikiamos tuos informacijos šaltinius apibūdinančios charakteristikos.

8 lentelė. Išoriniai informacijos šaltiniai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vyriausybė ir vykdomosios valdžios institucijos	Patikimas	„Vyriausybės, ministerijų pateikiamą informaciją laikau pakankamai objektyvia ir patikima, nes ten dirba ekspertai, turintys ne vienų metų patirtį“
	Kompetentingas ir profesionalus	„Vyriausybės struktūrose yra atitinkami specialistai, siaurai specializuoti, todėl jie ten tą informaciją pakankamai gerai susirinkę ir virš devyniasdešimt procentų, aš sakyčiau, tos jų išvados yra pakankamai gerai apgalvotos ir pagrįstos, bet nesakau, kad visais atvejais“; „daugumos Vyriausybės siūlomais projektais linkęs labiau pasitikėti nei Seimo narių, nes ministerijose dirba kompetetingi žmonės“
	Mažiau politikuojantis ir linkęs į populistinius sprendimus	„Ten dirba ekspertai, dažnai nepriklausomi nuo politinių vėjų, nuo aplinkos“; „Vyriausybė vis tiek mažiau linkusi priiminėti kažkokių populistinių sprendimų negu Seimo nariai, ir iš čia atsiranda tam tikras nepasitenkinimas jų pačių, reiškia, suformuota Vyriausybė, kad vat Seimo narys ir tą norėtų padaryt, ir tą norėtų padaryti, o Vyriausybė pateikia neigiamą išvadą“
	Biurokratiškas	„Biurokratiška“; „Toli nuo žmonių“
	Pateikia teisingą informaciją	„Aš galvoju, kad jie vis tiek teisingą informaciją pateikia, taip, kaip iš tikrųjų yra“
	Objektyvus	„Iš ministerijų, iš departamentų atitinkamų žmonės yra jau labiau objektyvesni galbūt negu kažkokios interesų grupės“
	Nepateikia visos informacijos	„Dėl skalūnų dujų, tai Vyriausybė tikrai neatskleidė visų svarbių niuansų“; „Visi čia džiaugiamės LNG terminalu, o štai pradėjo komisija tirti, ir, pasirodo, kad mes daug ko nežinojome, kai reikėjo balsuoti“; „Ta informacija, kuri ateina iš Vyriausybės kartu su įstatymais, įstatymų projektais, aiškinamieji raštai, tai jįnai yra tikrai ganėtinai siaura, neatskleidžianti visų niuansų“
	Informacijos reikia ilgai laukti	„Iš jų sunku kažką gauti arba labai viskas užtrunka ilgai“; „Ne visada ir nelabai greitai ministerijos pateikia, ko mums reikia“
	Ribotas prieinamumas	„Tie informacijos šaltiniai, kurie man anksčiau buvo prieinami, aš esu tam tikra prasme izoliuotas nuo jų ir“

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 8 tęsinys

		šiuo atveju aš turiu kur kas mažiau informacijos negu dabartiniai ministrai arba dabartinis premjeras“; „Vyriausybėje ir vykdomoje valdžioje, aš spėju, su manim jau ne taip noriai dalinsis informacija, kaip kad buvo anksčiau, kai aš galėdavau kartą per mėnesį pasisodinti ministrų arbatos ir jį iškamantinėti“
Interesų grupės	Pateikia ekspertinę informaciją	„Daugelį įvairių pasiūlymų ir žinių gauni iš jų, kai rengi įstatymo projektus. Pavyzdžiui, rengiant ir teikiant smurto artimojo aplinkoje įstatymų projektą man svarbiausia buvo informacija iš tų institucijų, kurios gina vaikus. Tam, kad įtikintum kolegas ir komitete savo idėją, tau reikia visko: argumentų, skaičių, artistiško“; „Inicijuojant ir rengiant įstatymų projektus man vienas iš alternatyvių šaltinių – įvairios su sprendžiama problema susijusios organizacijos, asociacijos ar grupės, nes jos daugiausia žino apie tą problemą“; „Kai svarstėm dėl pelno mokesčių, tai aš kreipiuosi į verslo organizacijas, kad jos pateiktų skaičius apie realią padėtį, nes jos geriausiai žino“; „Jie turi pasisamdyti specialistus, atlieka tyrimus, nuolat stebi, kas vyksta rinkoje“
	Greitas informacijos pateikimas	„Jeigu kreipiesi, tau iš karto atsakys, nes jų toks darbas“; „Nevyriausybinių organizacijų – jos reaguoja labai greitai, jeigu ko nors paprašai, o jeigu ir neprašai, jos aktyviai dirba“
	Nepriimtinas veikimas	„Bandoma daryti įtaką, lobizmą gerąja arba blogąja prasme. Buvau susidūręs, ir ne vieną kartą, su tokiais atvejais – tai yra gėdingi dalykai. Yra buvę atvejų tokių, kad aš leidau sau išvaryti iš kabineto kai kuriuos ponus, nes tai susiduriama su alkoholio pramone, su privačiųjų fondų ir taip toliau“
	Šališkumas	„Kai buvo tas kontroversiškas klausimas dėl skalūnų dujų <...>, aiškiai matydamas už visuomenininkų stovintį ten „Gazpromą“, aiškiai matydamas, kad yra be galo daug šitų krokodilo ašarų, turi mokėti atsirinkti. <...> tikrai ne visuomenininkų rankomis yra užsakyti brangūs plakatai, stovintys autostradose – tai yra akivaizdus verslo, kovojančio prieš tai, interesas“; „Dėl atominės vieni ekspertai iš vienos pusės [sako], kad nereikia atominės, kiti sako, kad iš „Hitachi“ būtinai tą reaktorių reikia pirkti. Tai kuom tada tikėt? <...> gal taip ir visam pasauliui yra, ir nulemia turbūt interesai kažkurios grupės, kurie yra stipresni <...> ar tai finansiškai stipresni, ar kažkaip“
Mokslinės institucijos, analitiniai centrai	Objektyvumas ir nešališkumas	„Man labai svarbi informacija, kurią pateikia analitiniai centrai, ar tai būtų iš valstybės struktūrų, ar nevalstybinių, Lietuvos ar ne Lietuvos, bet tai, man atrodo, yra iš tiesų patikimesnė santykinai informacija – bent jau turint omenyje aiškią metodologiją, kuri nėra vien tik emocija pagrįsta metodologija“
	Suteikia ekspertinę, analitinę informaciją	„Jeigu, sakysime, yra sudėtingas klausimas, kurį sudėtinga komiteto patarėjo lygmenyje išspręsti, tada mes kviečiamės mokslininkus ir jie pateikia savo mąstymą. Globaliniais klausimais, kaip dėl skalūnų dujų,

Lentelės Nr. 8 tęsinys

		<i>pavyzdžiui, kur yra labai rezonansiniai klausimai, tai dažnokai naudojamės specialistų, ekspertų, mokslininkų išvadomis“; „Pavyzdžiui, kaip buvo dėl tų skalūnų dujų tie įstatymai, tai tu pasitiki fizikais, mokslininkais, kurie sako, tai yra labai giliai, tai yra tokiam gyly, kur nėra jokio vandens“; „Kai tai nueina į smulkius, specializuotus dalykus, tokius kaip kokia nors gyvybės apsauga, tai ieškai, kaip ten mokslininkai tie dalykai aprašomi, <...> svarstai remdamasis kiek įmanoma tokia moksline, ekspertine informacija“</i>
	Informaciją gauti ilgai užtrunka	<i>„Iš mokslininkų dažniausiai negausi informacijos nei per dieną, nei per dvi, o kartais net per dvi savaites“</i>
	Informacija nėra aktuali	<i>„atitrūkę nuo žemės. Dar labiau negu Seimo nariai“</i>
	Menkas suinteresuotumas ir proaktyvios veiklos nebuvimas	<i>„Iš tikrųjų tai mokslo institucijos labai pasyviai išitraukia į įstatymų leidybą, nebent tai juos labai tiesiogiai paliečia, o jeigu dar kažkaip negatyviai...“; „Jeigu jų neįtrauki, tai jie patys nelabai rodo iniciatyvos“; „Seimo narys negali žinoti, kad tas ar tas universitetas ar institutas štai atlieka reikšmingus tyrimus, kurie gali būti naudingi, todėl norisi, kad pačios institucijos būtų aktyvesnės“</i>
Valstybinės institucijos	Patikima informacija	<i>„Labiausiai iš karto pasitiki valstybinių institucijų duomenimis: tokiais kaip Statistikos departamentas, Mokesčių inspekcija, ministerijų pateikti duomenys. <...> Tą informaciją dažniausiai preziumuoji, kad jiniai yra teisinga“</i>
	Ekspertiniai ištekliai	<i>„Per daug metų jie tampa sričių ekspertai, sukaupia didžiulius fondus informacijos, kurios mes Seime neturime“</i>
Rinkėjai	Realus problemos žinojimas	<i>„Vis tiek yra kažkokios tai problemos, kurios jau ateina iš žmonių, ir tu, žinodamas tą problematiką, kažkaip formuoji savo matymą, savo sprendimus“; „Rinkėjai ir paprasti žmonės – tai čia irgi yra vienas iš informacijos šaltinių, ir manau, kad jis yra pats realiausias, į kurį reikia būtinai įsiklausyti“; „Aš stengiuosi reaguoti į informaciją, kurią gaunu iš savo rinkimų apygardos, mane rinkusių žmonių“.</i>
	Informacija aktuali	<i>„Kai žmogus praktiškai susiduria su problema, jis tau geriausią ir patikimiausią informaciją gali pateikti“; „Apsisprendžiant dėl skalūnų dujų, tai man svarbiausia informacija buvo iš žmonių, kurie ten gyvena, kodėl aš jais galiu netikėti“; „mane įtikino žmonių nuomonė“</i>
	Abejingumas ir neaktyvumas	<i>„Didžioji dauguma rinkėjų, kaip ir interesų grupės, reaguoja tik į jų marškinių problemas <...>, ir retesnis rinkėjas gali pasiūlyti vieną ar kitą formulę teisės akto arba pateikti vieną ar kitą naudingesnę analitinę informaciją“</i>
Žiniasklaida	Aktuali informacija	<i>„<...> pyksta, kad mes vartom internetinius, bet jau tada pasirodo informacija, ir matai, koks yra</i>

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 8 tęsinys

		<i>vertinimas <...>. Viskuo tikėt, ką rašo žiniasklaida, negali, vėl žiūrint, kas komentuoja, ar politologai komentuoja, ar ekonomistai, ar tiksliai pats žurnalistas komentuoja“; „Žiniasklaida atkreipia mano dėmesį į atskirus karštus klausimus“</i>
	Greitas informacijos pateikimas	<i>„Tai tas kartais informacijos greitis yra būtinas todėl, kad būna labai apibrėžtas terminas, kada tu priimsi sprendimą. <...> Kartais tokiais atvejais tenka pasikliauti ir žiniasklaidoje pasirodžiusia informacija“</i>
	Nepatikima	<i>„Laikraščiais nepasitikiu, tikrai ne“; „Patikimumo problema aktuali net aukščiausio lygio žiniasklaidoje“</i>
	Korumpuota	<i>„Žiniasklaida visa perkama yra“</i>
	Tendencinga ir šališka	<i>„Didelė dalis spaudos pas mus labai tendencinga, labai šališka“; „Dalis parlamentarų per daug pasitiki emociniais informacijos šaltiniais, įskaitant ir mano minėtus laikraščių straipsnius, kur gali būti analitinės informacijos, bet labai dažnai jinai yra įvilkti į labai aiškų rūbą, kuris siekia sukurti įspūdį, o ne analizuoti faktus“</i>
	Abejonės dėl informacijos tikrumo	<i>„Kai kalbam apie žiniasklaidos informaciją, dažnai pasiklystame tikrume“</i>
Internetas	Prieinamumas ir galimybė greitai gauti informaciją	<i>„Ieškau jau internete – jau neinu į biblioteką ir neieškau archyvuose, tiek laiko nėra“; „Jeigu informacijos reikia greitai, naudojiesi Google, jeigu turi laiko, kreipiesi analizės“; „Jeigu tai yra kažkoks greitas paieškojimas informacijos, tai į kokią Google 'o paieškos sistemą įeini ir pabandai pasižiūrėti, kas ta tema yra rašyta“; „Interneto pagalba, virtualioje erdvėje, nes pats greičiausias ir prieinamiausias šaltinis. Tarkime, skaitykla, biblioteka – šiti dalykai jau yra antraeiliai, nes tam reikia laiko“</i>
	Galima viską rasti	<i>„Viskas yra prieinama internete“</i>
	Informacijos perteklius	<i>„Interneto platybėse tiek visko, kad pradėti nebesusigaudyti, kas patikima, o kas ne, kas teisinga, o kas ne“; „Įvedu raktinį žodį ir gauni tiek nuorodų, kad neturi galimybių visko peržiūrėti, todėl reikalingi tie informacijos kanalai, kurie gali pateikti kažką susistemintą, organizuotą informaciją“</i>
Bibliotekos		<i>„Kartais nueinu ir į biblioteką, bet ten dėl savišvietos“; „Bibliotekoms tikrai nėra laiko“</i>
Europos Parlamentas		<i>„Iš ten ateina daug įvairios informacijos, ypač svarbu, kas ateina iš mūsų europinės partijos“</i>
Asmeniniai archyvai		<i>„Žiūriu savo asmeniniuose failuose“; „Kai daug metų dirbu parlamente, tai sukaupiau tam tikrą archyvą iš tų sričių, kuriose angažuojuosi“</i>

Vienas iš dažniausiai minėtų išorinių informacijos šaltinių sprendimų priėmimo kontekste – Vyriausybė ir vykdomosios valdžios institucijos. Vykdomoji valdžia yra viena iš svarbiausių dalyvių priimančių sprendimus parlamente, todėl ir jos, kaip informacijos šaltinio, vaidmuo yra svarbus ir reikšmingas. Šio šaltinio naudojimą lemia keletas faktorių. Kai kurie tiriamieji teigia, kad vykdomosios valdžios institucijos yra sukaupusios didelius ekspertinius išteklius, todėl tai yra patikimas informacijos šaltinis. Vienas pašnekovas šią informaciją laiko pakankamai objektyvia ir patikima, nes „*ten dirba ekspertai, turintys ne vienų metų patirtį*“. Šis informacijos šaltinis vertinamas kaip kompetentingas ir profesionalus, kuris dažniausiai pateikia „*pakankamai gerai apgalvotas ir pagrįstas išvadas*“. Kai kurie politikai linkę iš anksto daryti prielaidą, kad tiek vykdomosios valdžios, tiek valstybinių institucijų teikiama informacija yra teisinga („*Tą informaciją dažniausiai preziumuoji, kad jina yra teisinga*“). Manoma, kad vykdomoji valdžia yra objektyvesnis informacijos šaltinis nei interesų grupės. Kai kurie parlamentarai pažymėjo mažesnę šio informacijos šaltinio polinkį į „politikavimą“ bei „populistinius sprendimus“ („*dirba ekspertai, dažnai nepriklausomi nuo politinių vėjų, nuo aplinkos*“). Kita vertus, kai kurie parlamento nariai akcentuoja, kad vykdomoji valdžia yra per daug „biurokратиška“, „toli nuo žmonių“, todėl nesupranta jų poreikių.

Tyrimo metu išryškėjo ir kelios pagrindinės Vyriausybės, kaip informacijos šaltinio, kritiško vertinimo priežastys. Dažnai mokslinėje literatūroje akcentuojama, kad vykdomoji valdžia yra sukaupusi didesnius informacinius, analitinius ir ekspertinius išteklius nei įstatymų leidžiamoji valdžia. Kai kurių parlamentarų nuomone, vykdomosios valdžios institucijos vengia atskleisti tam tikrą informaciją arba neviešina informacijos, kuri yra nepalanki jos siūlomiems sprendimams. Politikai minėjo konkrečius atvejus, kai, jų nuomone, jiems nebuvo pateikta pakankamai informacijos. Vienas parlamentaras mano, kad priimančių įstatymus dėl skalūnų dujų tuometė Vyriausybė „neatskleidė visų svarbių niuansų“. Kitas parlamento narys mano,

kad visa būtina informacija nebuvo pateikta įstatymų leidėjams ir dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo. Kai kurie parlamentarai teigia, kad Vyriausybė kartais pažeidžia parlamento narių informacijos prieinamumo ir išsamumo principus, įstatymų leidėjai sprendimus turi priimti neturėdami išsamios informacijos, nes ta informacija, kuri pateikiama su įstatymų projektais „yra ganėtinai siaura, neatskleidžianti visų niuansų“ arba gaunamą informaciją sudėtinga suprasti dėl techniškos terminijos. Parlamentarai taip pat pabrėžė, kad vykdomosios valdžios institucijos ne visada laiku pateikia informaciją. Kai kurie politikai akcentavo pasikeitusį prieinamumą prie informacijos, kai partinė grupė iš pozicijos pereina į opoziciją. Vienas parlamento narys teigė, kad dirbdamas ne tik Seime, bet ir Vyriausybėje jis jautėsi labiau informuotas nei būdamas parlamentaru. Viena vertus, anot politiko, tokią situaciją lemia tam tikros objektyvios priežastys – dirbant ministru dėmesys koncentruojamas į konkrečią sritį, o parlamentarai priima pačių įvairiausių sričių sprendimus. Tačiau, pasak respondento, esant tik Seimo nariu jam nebeprieinama arba sunkiau prieinama kai kuri informacija, pavyzdžiui, susijusi su valstybinėmis įmonėmis. Ribotesnį prieinamumą prie informacijos, kai politikas nebėra valdančiojoje koalicijoje, minėjo ir kitas parlamentaras: „Vyriausybėje ir vykdomoje valdžioje, spėju, su manim jau ne taip noriai dalinsis informacija, kaip kad buvo anksčiau, kai aš galėdavau kartą per mėnesį pasisodinti ministrą arbatos ir jį iškamantinėti“.

Valstybinės institucijos taip pat tampa tuo šaltiniu, į kurį kreipiasi politikai priimdami sprendimus. Tradiciškai parlamentarai įvardijami kaip formuojantys viešąją politiką, o valstybės administracinis aparatas (valstybės tarnautojai) ją įgyvendina, nors vis dažniau akcentuojama, kad ši skirtis nėra tokia aiški, ir biurokratai tampa aktyviais politikos formavimo proceso dalyviais teikdami politikams informaciją, analizę ir ekspertines žinias. Interviu metu parlamentarai minėjo įvairias valstybines institucijas, į kurias kreipėsi ieškodami informacijos sprendimams priimti, pavyzdžiui, Statistikos departamentą, Valstybės kontrolę, savivaldybes. Šio informacijos šaltinio

vertinimas gana panašus į vykdomosios valdžios. Kai kurie politikai tvirtina, kad tai patikimas šaltinis, nes teikia teisingą informaciją, yra sukaupęs daug ekspertinės informacijos, faktinių žinių (*„metai iš metų stebi situaciją ir, manyčiau, niekas už Kainų komisiją²² geriau nežino“*). Tačiau dalis parlamento narių pastebėjo, kad ne visada gauna tikslią arba pakankamai informacijos iš šio informacijos šaltinio, ne visą informaciją norima atskleisti (*„kai mūsų komitetas rinko informaciją apie etatų skaičius, tai tikrai ne visi norėjo labai dalintis ta informacija“*), informacijos kartais tenka ilgai laukti (*„jie niekur neskuba“*).

Interesų grupės gali būti traktuojamos kaip dar vienas svarbus politinio proceso dalyvis – aktyviai dalyvaudamos politiniuose sprendimuose jos siekia ginti ir atstovauti tam tikriems interesams. Politiniai sprendimai, kuriuos dažnai lydi interesų konfliktai ir susikirtimai, anot parlamentarų, neatskiriami nuo interesų grupių dalyvavimo (*„dar vienas sprendimų priėmimą įtakojantis veiksnys, aišku, yra interesantai“*). Kokybinė turinio analizė rodo, kad šio informacijos šaltinio naudojimą nulemia kelios pagrindinės priežastys. Kaip teigia politikai, interesų grupės suteikia alternatyvią informaciją vykdomosios valdžios ar valstybės administracinio aparato teikiamai informacijai, atkreipia dėmesį į realias problemas ir siūlo realius sprendimų priėmimo būdus (*„jos daugiausia žino apie tą problemą“*). Todėl interesų grupės, kaip informacijos šaltinis, yra dažnai pasitelkiamos įstatymo projekto rengimo stadijoje. Interesų grupių, kaip informacijos šaltinio, naudojimą lemia tai, kad jos gali pateikti parlamentarui ekspertinę informaciją (*„turi specialistus, atlieka tyrimus, stebi rinką“*), informaciją pateikia greitai (*„nevyriausybinių organizacijos – jos reaguoja labai greitai“*). Interesų grupės išsiskiria tuo, kad ne tik aktyviai dalyvauja politiniuose procesuose, bet ir vykdo proaktyvų informacijos politikams teikimą, taip užsitikrindamos, kad politikus pasiektų reikiama informacija ir reikiamu metu.

²² Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Kaip atskleidė tyrimas, interesų grupės naudoja skirtingus komunikavimo su parlamento nariais metodus: vienos renkasi formalų bendravimą (komitetų posėdžiai, viešieji klausymai, frakcijų ar partijų susirinkimai), kitos – neformalų bendravimą (asmeniniai kontaktai). Nors dažniausiai, kaip rodo interviu su politikais, interesų grupės veikia demokratiškai ir skaidriai, pasitaiko atvejų, kai siekiama daryti poveikį parlamento nariams ir siekti tikslo nepriimtinais priemonėmis („*bandoma daryti įtaką, lobizmą gerąja arba blogąja prasme. <...> Yra buvę atvejų tokių, kad aš leidau sau išvart iš kabineto kai kuriuos ponus*“). Kai kurie politikai tvirtina, kad interesų grupės savo tikslų siekia pasitelkdamos politikų palankiau vertinamas visuomenės grupes („*aiškiai matydamas už visuomenininkų stovintį ten „Gazpromą*“). Remiantis kokybinio tyrimo duomenų analize galima teigti, kad interesų grupių, kaip informacijos šaltinio, vaidmuo politiniuose sprendimuose priklauso nuo to, kaip aktyviai interesų grupės, kaip informacijos politikams teikėjos, veikia, kokias komunikavimo priemones ir strategijas pasirenka, taip pat nuo tiesioginio ryšio su parlamento nariais.

Dar vienas respondentų įvardytas šaltinis sprendimų priėmimo kontekste – rinkėjai. Interviu metu politikai teigė, kad į rinkėjų interesus „*reikia būtinai įsiklausyti*“, „*stengiasi reaguoti į informaciją*“, kurią gauna iš savo rinkimų apygardos. Remiantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, kad kuo rinkėjai aktyviau išreiškia savo poziciją ir įsitraukia į politinį sprendimų priėmimo procesą, tuo didesnę poveikį jie gali daryti priimamiems sprendimams. Tai liudija net kelių parlamentarų paminėtas balsavimas dėl skalūnų dujų gavybos Lietuvoje ir prieš ją nukreipti bendruomenės protestai prie parlamento. Vienas politikas teigė, kad apsisprendamas, kaip balsuoti, jis vadovavosi žmonių nuomone ir įsiklausė į jų argumentus („*kodėl aš jais galiu netikėti*“). Kitas parlamento narys antrino: „*nuėjau su žmonėm pakalbėti. Ir nors frakcijos nuomonė buvo kitokia, mane įtikino žmonių nuomonė*“. Tyrimo metu išryškėjo tendencija, kad rinkėjus, kaip informacijos šaltinį, konkrečių sprendimų kontekste dažniau linkę minėti vienmandatėse apygardose išrinkti politikai.

Iš rinkėjų gaunamą informaciją tiriamieji linkę vertinti gana skirtingai. Vieni parlamento nariai teigė, kad iš rinkėjų gaunama informacija yra aktuali ir patikima, nes jie realiai žino problemas, *„praktiškai susiduria“* su jomis, todėl *„geriausią ir patikimiausią informaciją gali pateikti“*. Tris kadencijas Seime dirbantis parlamento narys tvirtino pastebėjęs, kad per paskutinius metus tarp rinkėjų įsivyravo *„gana stiprus abejingumo laukas“*, rinkėjai dažniausiai reaguoja ir tampa aktyvūs tik tuomet, kai politiniai sprendimai paliečia juos asmeniškai (*„didžioji dauguma rinkėjų, kaip ir interesų grupės, reaguoja tik į jų marškinių problemas“*). Anot politiko, jeigu anksčiau susitikimuose su rinkėjais jis išgirdavo įdomių pasiūlymų, tai dabar *„retesnis rinkėjas gali pasiūlyti vieną ar kitą formulę teisės akto arba pateikti vieną ar kitą naudingesnę analitinę informaciją“*.

Tyrimas atskleidė, kad politikai linkę teigiamai vertinti ekspertinę informaciją, kurią gauna iš mokslinių, analitinių, ekspertinių institucijų, nes šis informacijos šaltinis suvokiamas kaip *„mažiau šališkas“*, *„objektyvesnis“* nei, pavyzdžiui, interesų grupės, pateikiantis patikimesnę informaciją (*„bent jau turint omenyje aiškią metodologiją, kuri nėra vien tik emocija pagrįsta“*). Respondentai vardijo, kad mokslinę / analitinę informaciją dažniau naudoja diskusijoms plenariniuose posėdžiuose, komitetų svarstymuose, pasitelkia rengdami įstatymų projektus. Konkrečiose parlamentarų minėtose sprendimų priėmimo situacijose šis informacijos šaltinis buvo naudojamas gana retai. Tai nulemia kelios pagrindinės priežastys. Tiriamieji pabrėžia, kad šio informacijos šaltinio potencialas yra menkai išnaudojamas dėl laiko trūkumo (*„iš mokslininkų <...> negausi informacijos nei per dieną, nei per dvi, o kartais net per dvi savaites“*), pačių mokslininkų ar tyrimų centrų, kaip informacijos šaltinio, proaktyvios veiklos trūkumo ir / ar menko suinteresuotumo. Kaip teigia parlamentarai, mokslo institucijos *„labai pasyviai“* įsitraukia į įstatymų leidybą, išskyrus tuos atvejus, kai priimamas sprendimas juos *„tiesiogiai paliečia“*. Vienas respondentas teigė, kad mokslo institucijos pačios turėtų aktyviau komunikuoti ir tiesiogiai bendrauti su politikais, nes įstatymų leidėjai

nežino apie tai, kad „*universitetas ar institutas atlieka reikšmingus tyrimus, kurie gali būti naudingi*“.

Kaip rodo tyrimo duomenys, mokslinės, ekspertinės, analitinės institucijos, kaip informacijos šaltinis, naudojamos ir jų svarba išauga, jeigu priimamas sprendimas yra „*sudėtingas*“, kontroversiškas, reikalaujantis tam tikrų specialių mokslinių žinių, pavyzdžiui, dėl skalūnų dujų, dirbtinio apvaisinimo ir kt. Pasak vieno politiko, kai sprendimai susiję su rezonansinėmis problemomis, „*dažnokai naudojames specialistų, ekspertų, mokslininkų išvadamis*“. Šio informacijos šaltinis naudojimas didėja, jeigu turima daugiau laiko sprendimui priimti.

Tyrimas atskleidė, kad, politikų vertinimu, žiniasklaidai, kaip informacijos šaltiniui, politiniuose procesuose tenka svarbus vaidmuo. Tačiau jos vaidmuo ir poveikis sprendimams parlamente vertintinas daugiau kaip netiesioginis. Žiniasklaida tampa tuo informacijos šaltiniu, per kurį informaciją politikams komunikuoja kiti informacijos šaltiniai. Žiniasklaidai atkreipus politikų dėmesį į problemas, jas aktualizavus ir padarius „matomomis“, jos gali būti įtraukiamos į politinę darbotvarkę („*žiniasklaida atkreipia mano dėmesį į atskirus karštus klausimus*“). Pateikdama tam tikrą informaciją, duomenis, faktus žiniasklaida gali tapti nuomonės formuotoja („*sužinot visuomenės arba žiniasklaidos nuomonę tam tikru klausimu, kas irgi turbūt leidžia apsispręsti*“), taip pat „įteigti“ palankumą tam tikram sprendimui („*žiūri, kaip tą įstatymą, projektą, pasiūlymą <...> nušviečia žiniasklaida, nes tada matai, kaip tavo darbą suvoks rinkėjai*“).

Vertinant žiniasklaidos, kaip informacijos šaltinio, privalumus, pirmiausia akcentuojamas greitas informacijos pateikimas. Pasak politikų, vis dažniau pasitaiko atvejų, kai sprendimai parlamente priimami ypač skubiai, todėl „*kartais tokiais atvejais tenka pasikliauti ir žiniasklaidoj pasirodžiusia informacija*“. Tyrimas atskleidė, kad parlamento nariams žiniasklaida, kaip

šaltinis, tampa svarbus ir aktualus, kai priimami kontroversiški sprendimai, sukeliantys rezonansą visuomenėje.

Tačiau, nors ir minėdami žiniasklaidą kaip vieną dažniausiai naudojamų informacijos šaltinių, dauguma apklaustų politikų akcentavo žiniasklaidos, kaip patikimo informacijos šaltinio, problemą. Pasak vieno politiko, *„patikimumo problema aktuali net aukščiausio lygio žiniasklaidoje“*. Remiantis tyrimo duomenimis, galima išskirti kelias pagrindines priežastis, kodėl žiniasklaida, parlamentarų nuomone, yra nepatikimas informacijos šaltinis. Teigiama, kad žiniasklaida yra korumpuota (*„žiniasklaida visa perkama yra“*), tendencinga ir šališka (*„didelė dalis spaudos pas mus labai tendencinga, labai šališka“*). Kai kurie politikai teigia, kad abejonių kyla dėl žiniasklaidos pateikiamos informacijos tikrumas, kuris siejamas su informacijos šaltinio pasirengimu atsakyti už pateikiamą informaciją (*„kai kalbam apie žiniasklaidos informaciją, dažnai pasiklystame tikrume“*).

Tačiau net įvertinus šias žiniasklaidos, kaip informacijos šaltinio, patikimumo problemas, kaip pastebėjo vienas tiriamasis, žiniasklaidai tenka svarbus vaidmuo politiniuose procesuose. Respondentas per interviu akcentavo, kad dalis parlamento narių per daug pasitiki *„emociniais informacijos šaltiniais“*, tokiais kaip žiniasklaida (*„gali būti ten analitinės informacijos, bet labai dažnai jina yra įvilktą į labai aiškų rūbą, kuris siekia sukurti įspūdį, o ne analizuoti faktus“*).

Dar vienas politikų dažnai minėtas informacijos šaltinis – internetas. Visi parlamentarai priimdami sprendimus daugiau ar mažiau ieško informacijos asmeniškai, ir dažniausiai tokiu atveju naudojamas informacijos šaltinis, kaip rodo tyrimas, yra internetas. Galima teigti, kad dažnai tai yra vienas iš pirmųjų informacijos šaltinių, kurį naudoja parlamentaras prireikus rasti tam tikros informacijos. Pagrindinis šio informacijos šaltinio privalumas – prieinamumas ir galimybė greitai gauti informaciją. Kaip teigė parlamentarai, jeigu asmeniškai ieško informacijos, jos ieško būtent internete, nes tai

„greičiausias ir prieinamiausias“ būdas („Jau neinu į biblioteką ir neieškau archyvuose, tiek laiko nėra“). Kitas politikas antrino, kad „viskas yra prieinama internete“.

Vis dėlto, nors parlamentarai intensyviai naudojami internetiniais informacijos ištekliais, priimdami sprendimus jie labiau linkę naudoti asmenišką, tiesiogiai komunikuojant gaunamą informaciją, pavyzdžiui, iš kolegų parlamentarų, per komitetų posėdžius, frakcijos ar partijos susirinkimus. Todėl kai kurie politikai akcentavo ir parlamente ne ypač dažnai rengiamų viešųjų klausymų svarbą, kaip galimybę „išgirsti įvairių nuomonių ir susirinkti tikrai kokybišką informaciją“. Pirmenybė teikiama informacijai, gaunamai tiesiogiai komunikuojant ne tik su vidiniais, bet ir su išoriniais informacijos šaltiniais („skambini savo pažįstamiems aplinkosaugininkams, nevyriausybinių organizacijų atstovams, teisininkams, ir bandai konsultuotis“, „ekspertai, kurių per metų metus ten adresų knygelėje n susikaupė, tai skambini jiems. Vieni pašnekesiai būna telefoniniai, kiti reikalauja išsamesnio pašnekesio prie kavos“). Tyrimas atskleidė, kad informacijai gauti naudojami tiek formalūs, tiek neformalūs susitikimai („jeigu klausimas yra svarbus, darom, kad ir posėduką – neoficialų, ne komiteto, o su skirtingais atstovais“, „dalykiniai pokalbiai, susitikimai, kelionės į tarptautinius forumus, dalyvavimas vietos forumuose – iš viso to tu susidari bendrą vaizdą“). Manytina, kad tokios informacijos gavimo priemonės naudojamos ir joms prioritetas teikiamas todėl, kad sprendimų priėmėjai gauna apibendrintą informaciją. Manoma, kad informacija, gauta iš pirmųjų lūpų, o ne per tarpininkus ar kelias grandis, yra tikslesnė ir mažiau iškraipyta. Pasak vieno politiko, bendraudamas su informacijos šaltiniu tiesiogiai jis labiau tiki, kad „nebus iškraipymų ar interpretacijų“.

Apibendrinant galima teigti, kad parlamento nariai priimdami sprendimus naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, o informacijos šaltinių vaidmuo ir svarba priimant sprendimus skiriasi: pavyzdžiui, vienais atvejais parlamentarų apsisprendimą lemia iš kolegų parlamentarų gaunama

informacija, kitais atvejais apsisprendžiama gavus įtinkamos informacijos ir argumentų iš rinkėjų arba interesų grupių. Pagrindinės informacijos šaltinių charakteristikos, įvardijamos kaip svarbios renkantis informacijos šaltinį, yra patikimumas, prieinamumas, informacijos gavimo greitis, kompetencija, artimumas, teikiamos informacijos aktualumas. Dažnai pirminis informacijos šaltinis, kuriame parlamentaras asmeniškai ieško informacijos, yra internetas, nes tai greitas ir patogus informacijos gavimo būdas. Tačiau reikia pastebėti, kad priimdami sprendimus parlamento nariai linkę naudoti informaciją, kurią gauna tiesiogiai bendraudami.

3.4.6. Informacijos vertinimas ir naudojimas

Interviu metu buvo siekiama atskleisti, kaip tiriamieji konkrečiose sprendimų priėmimo situacijose vertino iš šaltinių gaunamą informaciją ir kaip ją naudojo. Tyrimas parodė, kad ne visa gaunama informacija sprendimų priėmėjų vienodai vertinama. Politikai linkę vertinti ir naudoti tą informaciją, kuri atitinka tam tikrus jų lūkesčius ir reikalavimus. 9 lentelėje išskirta 10 informacijos kokybės charakteristikų parlamentarų požiūriu.

Tyrimas rodo, kad parlamentarami pageidauja, jog informacija būtų glausta, koncentruota ir pateikiamas tinkamas duomenų kiekis. Kaip teigė vienas kalbintas politikas, *„pagrindiniai dalykai ir esmė turi tilpti į vieną puslapį, jeigu daugiau, aš tą informaciją dedu į šalį“*. Jeigu informacijos per daug, dalis apklaustųjų nurodė, kad tuomet jie linkę ją ignoruoti ir atmesti, nors tai potencialiai galėtų būti naudinga informacija. Kai kurie politikai sakė, kad jeigu informacijos per daug, *„jos paprasčiausiai neskaito“* arba *„jeigu informacija yra tokia išsami, kad jos aprėpti neįmanoma, tai ir baigiasi neskaitymu“*. Nors yra ir priešingai manančių. Kaip teigė vienas politikas, priimdami strateginius sprendimus įstatymų leidėjai ne visada turi *„pakankamai ir išsamios informacijos“*.

9 lentelė. Informacijos kokybės charakteristikos parlamentarų požiūriu

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Patikimumas	„Man svarbiausia, kad informacija būtų patikima“; „Jeigu aš manau, kad tai patikimas šaltinis, aišku, kad aš tada informaciją skaitau ir laikau, kad ji patikima“; „Bet kokios informacijos tikrai neskaitau, žiūriu, kad būtų iš patikimo žmogaus, patikimos organizacijos“; „Žmogus turi 20 metų patirtį, yra kompetentingas, ir tu juo tiki“; „Pasitikiu ekspertais, ar tai būtų kolega Seimo narys, kuris jau daug metų specializuojasi tam tikroje srityje, ar ekspertas ne iš parlamento, bet su didele patirtimi ir kompetencija“; „Ta viešoji informacija, kuri mums nuolat pateikiama Seime, kurią mes turime – analitinę informaciją iš Seimo padalinių“; „Vienus šaltinius tu a priori priimi kaip patikimus, kitiems šaltiniams ieškai patvirtinimo antruosiuose ir trečiuosiuose šaltiniuose, o galų gale yra ir tokie šaltiniai, kurie neigimo būdu, – nerandu dabar tinkamo apibūdinimo, – patvirtina, jog tai, ką tu žinai, yra tiesa. Sakym, aš nežinau, ar prie kitų kolegų, bet prie manęs artinosi ir akivaizdžiai Rusijos žvalgybai dirbantys žmonės, ir tai, ką jie porindavo, tai pirma tu išryškindavai jų tikslus sau, o antra – suprasdavai, jog tai, kuo tu tiki, vis dėlto yra teisinga, o tai, kuo jie mėgina įtikinti tave – siekia tą tikėjimą pakirsti“
Tinkamas informacijos kiekis ir glaustumas	„Svarbiausia, kad kalbėtų ir rašytų į temą“; „Pagrindiniai dalykai ir esmė turi tilpti į vieną puslapį, jeigu daugiau, aš tą informaciją dedu į šalį“; „Jeigu matau, kad informacijos daug ir joje pilna išvedžiojimų ne į temą, aš jos paprasčiausiai neskaitau“; „Čia veikia lygiai tas pats efektas, kaip ir visur kitur: jeigu parduotuvėje randi išsamią informaciją apie produkto sudėtį, tai baigiasi tuo, kad tu jos neskaitai. Tai lygiai tas pats ir viešuose sprendimuose: jeigu informacija yra tokia išsami, kad jos aprėpti neįmanoma, tai ir baigiasi neskaitymu ir totaliu pasitikėjimu, kad kažkas ten turbūt gerai pasakė“
Išsamumas	„Mes balsuojame dėl strateginių sprendimų – pensijų reformos, bet neturim pakankamai ir išsamios informacijos, plačios analizės“
Informacijos gavimas laiku	„Svarbiausia nepavėluotai gauti informaciją ir spėti įsigilinti, ne visada taip yra“; „Svarbu gauti laiku, o ne tada, kai jau nubalsuojame“; „Laikas politikoje labai svarbus, kas iš to, jeigu pavėluotai“
Šaltinio žinomumas / artimumas	„Natūralu, kad tu labiau linkęs pasitikėti tais žmonėmis, kurie su tavim dirba, tai, aišku, tavo padėjėjai, tavo politinio pasitikėjimo žmonės, tavo partijos atstovai, frakcijos kolegos – tas artimiausias, kaip sakoma, bendradarbių ratas“; „Prieš tai esu dirbusi savivaldybės taryboje, vicemere dirbusi, tai iš tikrųjų naudojuosi patirtimi ir tais žmonėmis, kuriuos pažįstu ir žinau“; „Labiausiai vis tiek pasitikima tais žmonėmis, kuriais ir šiaip pasitiki. Tai yra labiau, aišku, pažįstamais. Tie pažįstami ne tik kolegos, bet ir

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr.9 tęsinys

	<i>išoriniai šaltiniai, su kuriais man teko dirbti. Aš pažįstu tuos žmones, aš žinau, kaip jie ten priiminėja sprendimus, kad nėra <...>, kad vienas žmogus nusprendė“; „Pažįstami ir draugai, kuriais tu tiki, ir jeigu jie pasako, kad štai čia yra taip ir taip, aš žinau, aš esu susidūręs, tu tiki“</i>
Reputacija	<i>„Jeigu tai yra žinoma ir rimta organizacija, tai tu jos informacijos paprastai stengiesi neignoruoti“; „Jeigu yra kažkokios institucijos, kurios patvirtino ir jos turi reputaciją (bent jau mano akyse), tai, aišku, tada aš žiūriu jų informaciją“; „Aš manau, kad moksliniai, analitiniai centrai, kurie daro rimtus tyrimus, visada pasirengę atsakyti už savo žodžius“; „Kai reikėjo pateikti skaičiavimus ir argumentus dėl naujos atominės elektrinės, tai buvo n informacijos šaltinių, kuriais tu galėjai vadovautis, bet aš pristatydamas klausimą frakcijoje ir priimdamas sprendimą vadovavausi tos institucijos nuomone, kuri, mano nuomone, yra solidžiausia ir turi labai gerą patirtį ir reputaciją“</i>
Aktualumas ir pritaikomumas	<i>„Turi būti aktual“; „Informacija turi būti, kaip aš sakau, į temą“</i>
Tikslumas / konkretumas	<i>„Teikiu pirmenybę faktams, o išvadas ir politinius sprendimus pasidarau pati“; „Tai patikimiausi, sakyčiau, vis tiek yra faktologiniai kažkokie duomenys, dėl kurių nekyla ten ginčų, enciklopediniai dalykai“; „Konkretus faktas, konkretus pavyzdys, konkretus pasiūlymas – štai ko aš ieškau visada, o ne kažkokių abstrakčių pamąstymų ir išvedžiojimų“</i>
Aiškumas / suprantamumas	<i>„Seimo nariai nėra visų sričių ekspertai, todėl informacija, ypač iš įstatymų teikėjų, turėtų ateiti suprantamai ir aiškiai pateikta“; „Vyriausybė, ministerijos, jos kartais surašo tokia sudėtinga biurokratine, technine kalba, kad neįmanoma ne tik suprasti, bet ir skaityti“</i>
Artumas	<i>„Atstovauju ir tam tikrai savo ideologinei mokyklai – socialinei, ekonominei, psichologinei, filosofinei ir istorinei mokyklai“; „Tariesi ir kreipiesi į tuos, kurie žiūri ta pačia kryptimi“; „Jeigu žinai, kad tam tikri subjektai, pretenduojantys dažnai į tą ekspertinę nuomonę, turi tą ideologinį pamušalą aiškų, tai aš paprastai į juos žiūriu rezervuoti. Pavyzdžiui, yra toks Laisvosios rinkos institutas, kuris beveik visais ekonomikos, finansų klausimais paruošia savo poziciją, pakankamai tvarkingai ją pagrindžia ir turi išraiškingų atstovų, kurie labai įtikinamu balsu čia viską gali aiškinti, bet kai žinai, kad tai yra kraštutinio liberalizmo principus atstovaujantis institutas, <...> paprastai aš stengiuosi jau juos kuo greičiau nutildyti, jeigu tik galiu“</i>

Tyrimas atskleidė, kad vienas iš svarbiausių informacijos vertės kriterijų yra informacijos patikimumas („*Svarbiausia, kad informacija būtų patikima*“). Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje, informacijos šaltinio patikimumas taip pat yra viena iš svarbiausių charakteristikų, nulemiančių politikų preferencijas tam tikrų šaltinių atžvilgiu. Jeigu parlamentaras informacijos šaltinį suvokia kaip patikimą, mano, kad juo galima pasikliauti, tai patikima laiko ir iš jo gaunamą informaciją („*Bet kokios informacijos tikrai neskaitau, žiūriu, kad būtų iš patikimo žmogaus, patikimos organizacijos*“). Informacija laikoma patikima, jeigu ji gaunama iš informacijos šaltinio, kuris yra kompetentingas, sukaupęs patirtį ir išmanantis tam tikrą sritį. Pasak parlamentarų, tokią kompetenciją gali būti sukaupęs ir kolega parlamentaras, ir ekspertas iš išorės. Vienas parlamentaras teigė, kad informacijos patikimumas siejamas su informacijos viešumu. Parlamentarai minėjo, kad jeigu iškyla abejonų dėl informacijos patikimumo, jie patvirtinančios arba paneigiančios informacijos ieško kituose informacijos šaltiniuose. Kokybinės turinio analizės duomenys rodo, kad parlamento nariai linkę naudoti informaciją, kurią gauna iš žinomo ir artimo šaltinio. Tai informacija iš kolegų parlamentarų („*Natūralu, kad tu labiau linkęs pasitikėti tais žmonėm, kurie su tavim dirba*“), iš buvusių darboviečių („*Prieš tai esu dirbusi savivaldybės taryboje, vicemere dirbusi, tai iš tikrųjų naudojuosi patirtimi ir tais žmonėmis, kuriuos pažįstu ir žinau*“), pažįstamų („*Pažįstami ir draugai, kuriais tu tiki, ir jeigu jie pasako, kad štai čia yra taip ir taip, aš žinau, aš esu susidūręs, tu tiki*“). Informacijos šaltinio reputacija taip pat lemia, ar gaunamą informaciją parlamento narys naudoja. Reputacija siejama su žinomumu („*Jeigu tai yra žinoma ir rimta organizacija, tai tu jos informacijos paprastai stengiesi neignoruoti*“), pripažinimu („*Jos turi reputaciją, bent jau mano akyse*“), tikrumu („*Moksliniai, analitiniai centrai, kurie daro rimtus tyrimus, visada pasirengę atsakyti už savo žodžius*“), kompetencija ir patirtimi („*Yra solidžiausia ir turi labai gerą patirtį ir reputaciją*“).

Tiriamieji taip pat akcentavo informacijos faktiškumą ir tikslumą (*„Aš teikiu pirmenybę faktams, o išvadas ir politinius sprendimus pasidarau pati“*), konkretumą (*„Konkretus faktas, konkretus pavyzdys, konkretus pasiūlymas – štai ko aš ieškau visada, o ne kažkokių abstrakčių pamąstymų ir išvedžiojimų“*), informacijos aiškumą ir suprantamumą (*„Informacija, ypač iš įstatymų teikėjų, turėtų ateiti suprantamai ir aiškiai pateikta“*). Apklaustieji pabrėžė, kad priimant sprendimus labai svarbus informacijos gavimas ir pateikimas laiku (*„Svarbiausia nepavėluotai gauti informaciją ir spėti įsigilinti“*). Tyrimas rodo, kad politikai linkę naudoti tą informaciją ir iš tų informacijos šaltinių, kurie jiems yra ideologiškai artimi, leidžia pagrįsti ideologinę poziciją, nuostatas, nuomonę. Kaip teigė vienas respondentas, jis parlamente *„atstovauja tam tikrai savo ideologinei mokyklai“* ir atsižvelgdamas į tai priima sprendimus, renkasi informacijos šaltinius. Kitas parlamentaras antrino, kad jeigu priimami sprendimai dėl mokesčių, jis, kaip kairiųjų pažiūrų politikas, konsultuojasi su *„žiūrinčiais ta pačia kryptimi“*.

Atlikus kokybinę turinio analizę buvo išskirtos tam tikros situacijos, kuriose politikai naudojo gautą informaciją. 10 lentelėje išskirtos 8 kokybinės kategorijos – informacijos naudojimo situacijos.

10 lentelė. Informacijos naudojimo situacijos

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Numatyti sprendimo pasekmes	„Vis tiek informaciją analizuoji, kad žinotum, kam įstatymas naudingas, o kam nenaudingas ar net žalingas, <...> koks jo santykis su viešuoju interesu“; „Kaip įstatymas pakeis ekonominius rodiklius, kokie bus padariniai“; „Norėjau sužinoti, ar teisingai elgiusi“
Pateikti faktus	„Stengiuosi naudoti tą informaciją, kur yra statistikos ir faktų“; „Skaičiai, statistika leidžia objektyviau įvertinti situaciją“; „Aš pateikiau skaičius, kodėl įvesti progresinius mokesčius tikslinga“
Suvokti problemą	„Informacija buvo reikalinga, kad geriau suprastum realią situaciją ir padėtį, kodėl taip yra“; „Tai informacija man svarbi, kad suprastum, kodėl tokio įstatymo ir sprendimo reikia“
Įtikinti	„Informaciją naudoju, kad galėčiau kolegas įtikinti ir apginti savo idėją, o tam reikia visko: argumentų, skaičių, artistiško <...>“; „Gal daugiau tą naudoja medžiagą argumentavimui, kad <...> mes siūlome taip, kad ir kitose šalyse taip ir taip yra, <...> savo argumentacijos užtvirtinimui“
Įtvirtinti poziciją	„<...> liberalesnių pažiūrų politikams tai kaip ir aišku, kad reikėtų leisti žmonėms susitarti, o socialdemokratai visą laiką aiškina apie engiamus žmones ir kad susitarimas bus jiems negeras. Bet iš tikrųjų <...> tai turbūt visi norim, kad būtų darbo vietos saugios, gerai apmokamos ir visi turėtų darbą. Čia turbūt bendras toks sutarimas. <...> tos ideologinės pozicijos iš karto išeina į pirmą planą ir tampa svarbesnės nei sąžininga analizė ir bendro tikslo siekimas“; „<...> politikai remiasi informacija, kažkokiais faktais, tyrimais, kad pateisintų savo siūlymus. <...> Pavyzdžiui, bedarbių skaičius – vienus skaičius pateikia Statistikos departamentas, kitus – Darbo birža, ir jau čia gali interpretuoti“
Palyginti	„Kada yra esminiai įstatymų pakeitimai, tai yra analizuojama ir kitų šalių patirtis, ir ieškoma tų gerųjų patirčių, ir žiūrima, kaip pritaikoma ir Lietuvos lygmenyje“; „Man informacija reikalinga, kad galėčiau palyginti, kaip reglamentuojama skalūnų dujų gavyba kitose šalyse“; „Jeigu tai yra kažkokie savivaldos modeliai tvirtinami, pagaliau tie patys tiesioginiai mero rinkimai, tai iš tikrųjų pasižiūri, kaip yra pasaulyje, kaip yra Europos valstybėse“
Paneigti oponentų argumentus	„Na, sakykime, gyvybės apsauga nuo pradėjimo momento. Tai priimant šį sprendimą klausimas, kaip tas realiai atrodys, tarsi nuplaukia į antrą planą – pasidaro svarbu tikrai ar už abortus, ar prieš abortus, <...> ir gaunasi tokia gana aštri diskusija, siekiant tikrai parodyti, kad kita pusė yra neteisi“
Pagrįsti priimtus sprendimus	„Man daugiau informacijos reikia paaiškinti rinkėjams, kodėl taip balsavome,; „turėčiau didesnę pagrindimą“

Kokybinė turinio analizė atskleidė, kad politikai informaciją naudoja skirtingiems tikslams: siekdami išsiaiškinti ir suvokti probleminę situaciją, kurią sprendžia, numatyti sprendimo pasekmes, įvertinti laukiamą politinio sprendimo rezultatą, išsiaiškinti, ar sprendimas tinkamas konkrečiai problemai spręsti. Politikai per interviu minėjo, kad informaciją naudoja norėdami išsiaiškinti, ar „*elgiasi teisingai*“, „*kam įstatymas naudingas, o kam nenaudingas ar net žalingas*“, „*kaip įstatymas pakeis ekonominius rodiklius*“, „*kaip palies rinkėjus*“ ir t. t. Todėl politikams svarbu turėti tinkamą, subalansuotą ir visapusišką informaciją, nes turint neišsamią informaciją tikroji problema gali likti neišspręsta arba sprendžiama klaidingai. Vienas politikas tvirtino, kad priimant kontroversinius sprendimus jis siekia išsiaiškinti, kas yra suinteresuotas vienu ar kitu sprendimu, kokios interesų grupės gali daryti įtaką sprendimui ir kodėl.

Tyrimas atskleidė, kad politikai naudoja informaciją siekdami pateikti konkrečius faktus apie sprendžiamą problemą. Interviu duomenys rodo, kad skaičiais, statistika ir kitais faktiniais duomenimis paremtą informaciją jie linkę laikyti objektyvesne nei „*abstrakčius pasvarstymus*“ ar „*intuicija paremtus argumentavimus*“. Kita vertus, politikai pripažįsta, kad tie patys faktai, pavyzdžiui, apie nedarbo lygį šalyje, gali būti skirtingai interpretuojami ir naudojami pagrįsti savo nuomonei ir pozicijai.

Kokybinė interviu analizė parodė, kad dar viena dažna situacija, kurioje naudojama informacija, yra palyginimai. Politikai teigia, kad informaciją naudoja siekdami palyginti, kaip sprendžiamos problemos Lietuvoje ir užsienyje. Pasak pašnekovų, kada priimami sprendimai dėl strateginių įstatymų projektų, pavyzdžiui, pensijų ar švietimo reformos, ypač reikalinga informacija, atskleidžianti kitų šalių situaciją, „*ieškoma gerųjų patirčių ir jų pritaikymo galimybių Lietuvoje*“. Pasak kalbintų politikų, kai palyginama kelių šalių patirtis, galima matyti, kuris sprendimas „*teisingesnis*“, „*kokybiškesnis*“.

Kokybinė turinio analizė atskleidė, kad informacija naudojama savo pozicijai, nuomonei ar preferencijoms pagrįsti bei patvirtinti arba paneigti politinių oponentų argumentus. Tai liudija interviu metu politikų išsakyti samprotavimai. Vienas parlamentaras teigė, kad, pavyzdžiui, parlamente priimant sprendimus dėl dirbtinio apvaisinimo, politikams svarbiausia buvo išdėstyti savo nuomonę ir argumentus, pasisakant „*už abortus ar prieš*“, taip nebeskiriant dėmesio realiam problemos sprendimui, su juo susijusios informacijos analizei ir Lietuvos situacijai tinkamo sprendimo paieškai („*pastebiu, kad mums pritrūksta <...> tos labai sąžiningos analizės, ką reikia daryti, <...> tos ideologinės pozicijos iš karto išeina į pirmą planą*“). Parlamentaras teigė, kad dėl nuolat konkuruojančių vertybių ir interesų politikai parlamente sutelkia dėmesį ne į tai, kaip „*bendrus tikslus pasiekti*“, o tik kaip „*apginti savo poziciją*“. Tai liudija šališką informacijos naudojimą priimant politinius sprendimus. Interviu metu respondentas teigė, kad priimant politinius sprendimus, ypač jeigu jie vertybiškai ir ideologiškai jautrūs arba sulaukia prieštarų vertinimų, politinė diskusija apsiriboja tuo, kad siekiama „*parodyti, jog kita pusė neteisi*“. Politikai mokslinius ir analitinius argumentus naudoja siekdami „įteisinti“ priimamus politinius sprendimus, tai yra parodyti, kad jie priimami pagrįstai („*tyrimai rodo, kad kapitalo apmokestinimas teigiamų rezultatų suteiks*“, „*mokslininkai, profesoriai pasakė, kad skalūnų žvalgyba Lietuvoje atneštų daug žalos*“). Kitas parlamentaras teigė, kad informacijos turėjimas reiškia „*didesnį pagrindimą*“. Parlamentarai naudoja informaciją siekdami įtikinti tiek politinius oponentus, tiek bendražygius. Kaip teigė vienas politikas, tam, kad įtikintų kolegas ir apgintų savo siūlomą sprendimą, reikia ir „*argumentų, ir skaičių, ir artistiško*“. Informacija taip pat naudojama siekiant rinkėjams pagrįsti priimtus sprendimus. Anot vieno parlamento, „*daugiau tos informacijos reikia paaiškinti rinkėjams, kodėl taip balsavome*“.

Apibendrinant galima teigti, kad politikai linkę naudoti tą informaciją, kuri atitinka tam tikrus jų lūkesčius ir reikalavimus – informacija

yra patikima, pateikiamas tinkamas informacijos kiekis, ji gaunama laiku, yra glausta, tiksli, aktuali ir pritaikoma, gaunama iš šaltinio, kuris yra žinomas ir artimas bei turi gerą reputaciją. Tyrimo duomenys rodo, kad parlamentarai informaciją naudoja ne tik problemai suvokti, suprasti ir atskleisti, sprendimo pasekmėms numatyti, bet ir savo pozicijai bei preferencijoms pagrįsti, politiniams sprendimams „įteisinti“, siekiant parodyti, kad jie priimami pagrįstai.

3.4.7. Informacijos, susijusios su sprendimų priėmimu, sklaida ir aprūpinimo informacija tobulinimo poreikis parlamentarų požiūriu

Parlamente, kaip organizacijoje, egzistuoja tam tikros struktūros, kurių veikla orientuota į informacijos rinkimą, kaupimą, analizavimą ir skleidimą parlamento nariams. Iš esmės visos parlamente esančios struktūros yra įtrauktos į šią veiklą, tačiau pagrindinis vaidmuo aprūpinant parlamentarus informacija, ekspertiniais ir analitiniais ištekliais tenka parlamentiniams nuolatiniais komitetams / komisijoms ir Parlamentinių tyrimų departamentui. Šiuos informacijos šaltinius, kaip pagrindinius, iš kitų parlamento vidinių informacijos šaltinių išskyrė ir patys parlamentarai. Kaip buvo minėta ankstesniuose skyriuose, parlamentarai linkę naudoti vidinius informacijos šaltinius dėl jų patikimumo, prieinamumo, kompetencijos, profesionalizmo, nešališkumo. Tiriamųjų buvo klausiama, ar juos tenkina parlamente skleidžiama informacija, susijusi su sprendimų priėmimu, ir kaip jie vertina parlamento narių aprūpinimą informacija. Kokybiškai analizuojant tyrimo duomenis buvo išskirtos 9 kokybinės kategorijos, susijusios su parlamentarų informavimo ir informacinio aprūpinimo tobulinimu (11 lentelė).

Reikia pastebėti, kad respondentų požiūris į informacijos sklaidą ir informacinį aprūpinimą parlamente gana skiriasi. Dalis politikų tvirtina, kad juos informacijos sklaida ir gaunama informacija tenkina. Kaip teigė penkias kadencijas parlamente dirbantis Seimo narys, per porą dešimtmečių politikų aprūpinimas informacija smarkiai keitėsi ir tobulėjo kartu su informacinių technologijų plėtra, vis daugiau tam skiriama ir žmogiškųjų išteklių, todėl

„informacijos tikrai šiuo metu pakanka“. Respondentai tvirtino, kad iš esmės visa informacija, kurios reikia parlamentarui, yra prieinama, ir paties politiko „poreikiai“, „noras“, „aktyvumas“, „sugebėjimai“ nulemia, kiek jis tą informaciją pasinaudos. Pastebėtina, kad palankiau informacinį aprūpinimą vertina daugiau parlamente dirbę ir vyresnio amžiaus politikai. Mažesnę parlamentinio darbo patirtį turinčių jaunesnių parlamento narių nuomonė yra kritiškesnė.

Vienas iš pagrindinių parlamentarų poreikių – gauti informaciją laiku, o prireikus – ir greitai. Kokybinė interviu duomenų analizė rodo, jog parlamentarai linkę priekaištauti, kad gauti reikiamą informaciją, pavyzdžiui, analizę vienu ar kitu teisėkūros klausimu, užtrunka per ilgai arba informacija gaunama pavėluotai, ypač tuomet, kai sprendimai priimami skubos arba ypatingos skubos tvarka („*Mes daug įstatymų ir svarbių įstatymų priimam skubos ar net ypatingos skubos tvarka, todėl tos informacijos, kurios norėtum ir kurios tau reikėtų, tu nespėji susirinkti ar tau nespėja pateikti*“).

11 lentelė. *Parlamentarų informacinis aprūpinimas*

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos gavimas laiku (priimant įstatymus skubos arba ypatingos skubos tvarka)	„Mes turim teisę parašyti prašymus, kad tiksliniai išnagrinėtų kažką tai, bet jau tada reikia pasiruošti, kad ne anksčiau kaip po trijų keturių savaitių mes gausim tą informaciją, ir kartais jau mums jinai ateina pavėluotai – kai įstatymas jau būna priimtas“; „Mes daug įstatymų ir svarbių įstatymų priimam skubos ar net ypatingos skubos tvarka, todėl tos informacijos, kurios norėtum ir kurios tau reikėtų, tu nespėji susirinkti ar tau nespėja pateikti“; „Kadangi mūsų įstatymų leidyba vyksta ganėtinai sparčiai ir dažnai ypatingos skubos tvarka, tai jeigu tu nori dar papildomos informacijos <...>, tai sprendimas dažnai praeina pirma negu gauni informaciją“
Parlamentarų padėjų trūkumas	„Man priimtinesnė kitų šalių patirtis, kur Seimo narys turi <...> absoliučiai kiekvienai sričiai po patarėją – jis tikrai užduoda politinę kryptį, kaip jis įsivaizduoja, <...> o tie patarėjai jau seka ir visus įstatymus, ir visus įvykius, kurie aplinkui – kiekvienas savo sritį seka ir kiekvienas informuoja“; „Patarėjų, kurie dirbtų tik su informacija, jos analize, trūksta“
Frakcijų / partijų patarėjų / referentų analitinių ir ekspertinių gebėjimų trūkumas	„Mes turim frakcijos patarėjų korpusą, kuris turi taip pat matyti, rinkti informaciją. Tai vėlgi, tas patarėjų korpusas yra nestiprus Lietuvoj. Paradoksas: stipraus, profesionaliai dirbančio parlamentaro koncepcija yra konstitucinė, tačiau jo galimybės stipriai ir adekvačiai dirbti yra silpnos“
Proaktyvaus informacinio aprūpinimo poreikis	„Iš Informacijos analizės skyriaus mes irgi galėtumėm <...> laukti didesnės iniciatyvos, o ne tai, koks Seimo narys parašys kokį užsakymą, ir tik tada jie pradeda informaciją rinkti“; „Jie turėtų dirbti taip, <...> kad <...> komitete svarstomas kažkoks paketas <...> turėtų patys tiesiog persiųst visą informaciją, kuri yra, pavyzdžiui, pas juos surinkta jau tuo nagrinėjamu klausimu. <...> jeigu niekas nesikreipė, tai maždaug jie tyli“
Individualizuotas informacijos teikimas	„Dabar gauname tiek daug, kad nebeatsirenki. O reikėtų, kad mes gautume iš tos srities, kurioje angažuojamės“; „Gal būtų geriau, jeigu skirstytų ir siųstų informaciją pagal dalykines sritis“
Informacijos kokybės gerinimas	„Analizės skyrius, matyt, per skubėjimą ne visuomet pakankamai išsamiai ir visapusiškai išanalizuoja problemą“; „Esu departamento prašęs atlikti tyrimą apie socialines išmokas, tačiau ten tikslumo, faktiškumo trūko“; „Gavau tokį mokslinį referatą, kurį dar pats turi analizuoti“; „Ko gero, blogiausia situacija yra su Europos Sąjungos nuostatų diegimu, nes dažniausiai viskas apsiriboja tuo, kad Europos Sąjungos teisė reikalauja <...>, ir iš tikrųjų lieka neaišku, kodėl pasirenkamas būtent toks variantas, ar reikėtų, ar nereikėtų pasinaudoti išlygom – tai visi šiti dalykai yra ganėtinai taip <...> užslepiami arba nenagrinėjami rimtai“; „Po pagrindiniais postulatais dar yra įvairių kitų įdėta niuansų, kurių,

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės Nr. 11 tęsinys

	<i>pavyzdžiui, Vyriausybė labai viešai nenori atskleisti ir deklaruot“; „Ne kartą pastebėjau, kad Vyriausybė neteikia parlamentarams visos reikalingos informacijos arba duoda tokią, kokia palanki jos politikai“; „Su trūkumu tikrai dažnai arba tokiu neadekvačiu pateikimu. Sakyčiau, kartais net stebėtina yra, kaip kažkur Vyriausybėje, ministerijoje <...> gimsta mintis, kad reikia įstatymą pakeisti <...>, ir labai dažnai atsitinka vėliau, kad žmonės, kurie pristatinėja, realiai net nebežino, kodėl tą pristatinėja. <...> Tai čia aš matau rimtą informacijos trūkumą, kartais tai reiškia informacijos netinkamumą, neadekvatumą“</i>
Analitinių tyrimų poreikis	<i>„Skalūnų gavybos klausimais mums informacijos labai labai trūko, nes ta, kuri buvo, jinai buvo labai agresyvi iš vienos ir iš kitos pusės, bet plika akim matėsi, kad jinai nepatikima, kad kiekvienas tempia paklodę į savo pusę“; „Ko aš pasigendau, tai šitos analizės žiūrint iš valstybingumo pusės <...>. Pavyzdžiui, kad būtų informacija, ar yra pavojus valstybingumui, ar nėra. Visa informacija ėjo iš suinteresuotų pusių, ir to nepriklausomo šaltinio tu neturi“; „Jeigu žiūrėti į tokius globalius <...>, pavyzdžiui, energetinius klausimus, kurie buvo susiję su atominės statyba, tai dažnai Seimas turi pakankamai mažą informacijos srautą“</i>
Sprendimų priėmimo proceso tobulinimo poreikis	<i>„Aš netgi pritarčiau tokiems dalykams, kaip yra kai kuriose valstybėse, kad negali siūlyti <...> pataisų Seimo nariai, nes iš tiesų taip atsitinka, kad mes iškreipiam įstatymą, ir per tą masę <...> buvo tokių kuriozinių atvejų, kad priima ir vieno, ir kito pataisą, ir paskui prieštarauja vienas kitam“</i>
Paslaugų žinomumas	<i>„Tik po metų laiko darbo Seime sužinojau, kad yra toks departamentas ir kad galima ten užsisakyt kažkokius tyrimus“; „Reikėtų, kad Seimo naujokams būtų surengti kažkokie mokymai, kaip ir kur ieškoti, kur kreiptis, pateikti užklausas, kai reikia vienos ar kitos informacijos“</i>

Parlamentarai taip pat išsakė priekaištų dėl informacijos, gaunamos iš struktūrų, atliekančių politikų informacinį aprūpinimą, kokybės. Viena vertus, parlamentarai teigia, kad ne visada gauna išsamią informaciją iš Parlamentinių tyrimų departamento (*„Matyt, per skubėjimą ne visuomet pakankamai išsamiai ir visapusiškai išanalizuoja problemą“*). Kita vertus, politikai akcentuoja, kad gaunama informacija pernelyg plati, detalizuota ir trūksta konkretumo (*„tikslumo, faktiškumo trūko“*), sudėtinga ir perdėm akademiška (*„gavau tokį mokslinį referatą, kurį dar pats turi analizuoti“*). Tai rodo, kad iš tiesų skirtingos sprendimų priėmimo situacijos reikalauja vis kitokio požiūrio į politikams teikiamą informaciją. Vis dėlto pagrindiniai kokybės kriterijai, kurie turėtų būti keliami politikams rengiamai informacijai, yra informacijos aktualumas, tinkamumas, patikimumas, tikslumas, subalansuotumas, aiškumas ir konkretumas.

Už informacinį aprūpinimą atsakingi parlamento padaliniai kritikuojami dėl proaktyvios informacijos sklaidos trūkumo. Parlamentinių tyrimų departamentas, anot Seimo narių, turėtų stebėti teisėkūros procesą, svarbių įstatymų projektų svarstymus ir iš anksto teikti Seimo nariams informaciją, kuri reikalinga priimant strateginius sprendimus, dėl kurių dažniausiai kyla ginčai ir prieštaraavimai tarp politinių grupių.

Parlamentarai teigia, kad informacijos sklaida turėtų būti labiau orientuota į kiekvieno parlamentaro individualius poreikius, atsižvelgiant į tai, kokiam parlamento komitete ar komisijoje jis dirba, dalykinę specializaciją. Toks individualizuotas informacijos teikimas padėtų spręsti informacijos pertekliaus problemą, kurią politikai įvardija kaip vieną iš esminių ieškant informacijos ir naudojant ją sprendimams priimti. Pasak kai kurių kalbintų politikų, dėl informacijos pertekliaus jie *„neproporcingai daug laiko“* priversti skirti reikalingai ir naudingai informacijai surasti.

Tačiau nors tyrimas atskleidė, kad parlamentarai skundžiasi susiduriantys su gaunamos informacijos pertekliaus problema ir neturi

pakankamai laiko gaunamos informacijos analizei, jie taip pat nurodo, kad aktualios bei tinkamos informacijos tam tikrais atvejais priimant sprendimus trūksta. Pasak politikų, trūksta „adekvačios“ informacijos, tai yra informacijos apie tikruosius politinio sprendimo tikslus, motyvus bei priežastis („*Ganėtinai mažai pateikiama adekvačios informacijos apie tai, ko iš tikrųjų siekiama, arba jina pateikiama taip miglotai, kad nebeaišku, kas yra kas*“). Parlamentarai ypač akcentavo informacijos, gaunamos kartu su įstatymų projektais, kokybės problemą. Pasak kalbintų politikų, kartu su įstatymais juos pasiekia informacija, kuri yra menkai susijusi su sprendžiama problema, neatskleidžia visų sprendimo pasekmių, „*techniška*“ ir nesuprantama, akcentuotas faktų ir statistikos trūkumas.

Kaip teigė vienas parlamentaras, priimant svarbius sprendimus, pavyzdžiui, dėl skalūnų dujų gavybos Lietuvoje, aktyviai informaciją teikė interesų grupės, o trūko „rimtos“ analitinės informacijos, kuri būtų iš nepriklausomo ir nesuinteresuoto informacijos šaltinio. Pasak vieno politiko, priimant sprendimus dėl skalūnų dujų parlamento nariui buvo sunku apsispręsti todėl, kad trūko patikimos informacijos („*Visa informacija ėjo iš suinteresuotų pusių*“), informacijos, kuri atskleistų visas galimas sprendimo pasekmes valstybei („*kad būtų informacija, ar yra pavojus valstybingumui, ar nėra*“). Politikų teigimu, informacijos netikrumo, patikimumo ir trūkumo problema iškilo priimant įstatymus ir dėl atominės elektrinės.

Kai kurie tiriamieji išsakė kritiką dėl gaunamos informacijos vienpusiškumo. Tokių priekaištų daugiausia sulaukia įstatymų rengėjai, pavyzdžiui, vykdomosios valdžios institucijos ir patys parlamentarai. Kai kurie parlamentarai tvirtino, kad dažniau neišsami ir vienpusiška informacija pateikiama su įstatymais, kuriais perkeliamos Europos Sąjungos direktyvos. Kai kurie parlamentarai teigia, kad įstatymų rengėjai ne visuomet linkę atskleisti tikruosius siūlomo projekto motyvus, galimas pasekmes ir problemos sprendimo būdus: „*po pagrindiniais postulatais dar yra įvairių kitų įdėta niuansų, kurių, pavyzdžiui, Vyriausybė labai viešai nenori atskleisti*“.

Kaip minėta 3.4.4. skyriuje, parlamentarų padėjėjams dažnai pavedama atlikti informacijos iešką, tačiau tiriamieji atkreipė dėmesį į silpną asmeninių padėjėjų pasirengimą atlikti analitinį su informacija susijusį darbą, taip pat ir į asmeninio personalo trūkumą. Parlamentarai teigė, kad dėl ribotų finansinių išteklių jie neišgali pasisamdyti kompetentingų ir aukštos kvalifikacijos specialistų, gebančių ne tik ieškoti ir rinkti informaciją, bet ir ją analizuoti, sisteminti, interpretuoti. Remiantis interviu su parlamentarais galima teigti, kad padėjėjai, politikų suvokimu, turėtų būti informacijos ekspertais, kurie padėtų laiku gauti reikiamą informaciją ir taip prisidėtų prie tinkamų sprendimų priėmimo.

Kaip jau buvo minėta, ne visi parlamentarai vienodai gerai vertina ir frakcijų ar partijų patarėjų / referentų analitinius ir ekspertinius gebėjimus. Pasak vieno politiko, situacija Lietuvoje yra gana paradoksali, nes *„stipraus, profesionaliai dirbančio parlamentaro koncepcija yra konstitucinė, tačiau jo galimybės stipriai ir adekvačiai dirbti yra silpnos“*.

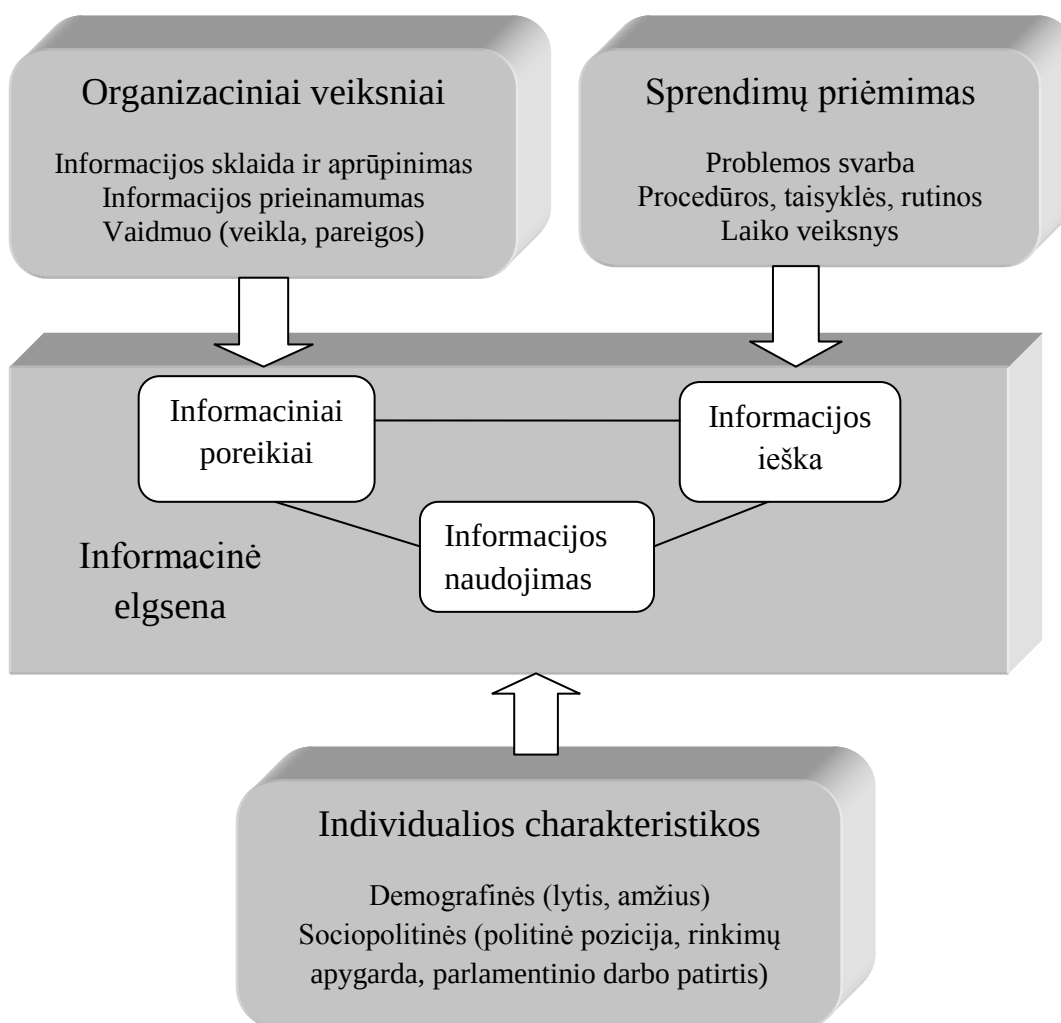
Kai kurie tiriamieji atkreipė dėmesį, kad parlamentarų informavimo ir informacinio aprūpinimo problemas būtų galima išspręsti tobulinant sprendimų priėmimo procesą. Vienas iš tokių kai kurių politikų pateiktų siūlymų – apriboti Seimo narių teises individualiai teikti įstatymų projektus ar jų pataisas. Pasak politikų, turėdami galimybę teikti įstatymų pataisas, parlamento nariai tiek daug jų pateikia, kad priimami įstatymai, *„prieštaraujantys vienas kitam“*. Priimamų sprendimų gausa ne tik daro įtaką sprendimų priėmimo kokybei, bet ir gerokai apsunkina įstatymų leidybos parlamente procesą.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad egzistuoja žinomumo apie informacines paslaugas problema. Pavyzdžiui, vienas parlamentaras minėjo, kad tik metus išdirbęs parlamente sužinojo, kad gali kreiptis į Seimo kanceliarijos padalinį ir užsisakyti tyrimus. Kai kurie parlamentarai atkreipė dėmesį, kad naujai išrinktiems politikams ypač svarbu laiku ir tinkamai būti

informuotiems apie tai, kur ir kokią informaciją jie gali gauti, kam pateikti užklaudas.

3.5. Tyrimo rezultatų aptarimas ir interpretacinė analizė

Atlikus teorinės literatūros analizę buvo išskirtos trys pagrindinės veiksmų grupės, kurios, manytina, veikia parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgseną – individualios charakteristikos, organizaciniai veiksniai ir sprendimų priėmimas. Atliktas tyrimas atskleidė, kokie konkretūs veiksniai ir kaip lemia nacionalinio parlamento – Seimo – narių, kaip informacijos vartotojų, elgseną (7 pav.).

7 pav. Seimo narių informacinę elgseną lemiantys veiksniai (parengta autorės remiantis Taylor, 1991; Choo, 2006; Wilson, 1999)

Organizaciniai veiksniai. Parlamentaro vykdoma veikla, apimanti įstatymų leidybą, parlamentinę kontrolę ir atstovavimą rinkėjams,

formuoja politikų informacinius poreikius ir lemia jų įvairovę. Parlamentarų apklausa rodo, kad politikams informacija dažniausiai reikalinga teisėkūros procese ir vykdant parlamentinę kontrolę, rečiau informacijos poreikis iškyla darbui su rinkėjais. Parlamentarai nurodo, kad jiems iš esmės vienodai dažnai reikia tiek viešosios politikos informacijos (pavyzdžiui, apie priimamų įstatymų turinį), tiek politinės informacijos (pavyzdžiui, apie tai, kaip sprendimus vertina skirtingos visuomenės grupės), tiek vertinamosios informacijos (pavyzdžiui, apie įstatymų įgyvendinimą ir vykdomosios valdžios darbą). Įstatymų leidyba apima daugelį visuomenės gyvenimo sričių, o parlamentinė kontrolė taip pat reikalauja plataus spektro skirtingų temų išmanymo. Kaip atskleidė tyrimas, parlamentarams dažniausiai reikia informacijos, susijusios su vidaus politika, ekonomika, energetika, socialine politika, teise bei švietimu, rečiausiai – informacijos apie sportą, transportą, žemės ūkį, kultūrą ir žmogaus teises.

Tyrimo metu buvo atskleista, kaip politikai vertina informacinį aprūpinimą ir informacijos sklaidą parlamente, kaip naudojami vidiniais (organizacijoje esančiais) informacijos šaltiniais ir kokią vietą jie užima kitų informacijos šaltinių kontekste, kaip vertina gaunamos informacijos kokybę. Tyrimas rodo, kad parlamentarai vidiniais informacijos šaltiniais, pavyzdžiui, komitetais, Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentu, asmeniniais padėjėjais / patarėjais linkę naudotis labiau nei išoriniais, pirmenybę teikdami vidiniams neformaliesiems informacijos šaltiniams, pavyzdžiui, frakcijos / partijos kolegoms. Šiuo požiūriu atliktas tyrimas atskleidžia panašias tendencijas, kaip ir kitose šalyse atlikti parlamentarų informacinės elgsenos tyrimai (Marcella, Carcary, Baxter, 1999; Shailendra, Prakash, 2008; Thapisa, 1996). Politikai linkę naudoti neformaliai tiesiogiai komunikuojant su informacijos šaltiniais gaunamą informaciją, nes tokiu būdu gaunama apibendrinta informacija, taip pat, tikima, kad iš pirmųjų lūpų gauta informacija yra tikslesnė ir mažiau iškraipoma. Politikai vidinius – tiek

formaliuosius, tiek neformaliuosius – informacijos šaltinius suvokia kaip patikimesnius ir kokybiškesnius.

Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentui informacinio aprūpinimo kontekste tenka svarbus vaidmuo, nes jis atsakingas už informacinių, analitinių ir bibliotekinių paslaugų teikimą parlamento nariams. Tyrimas atskleidė, kad Parlamentinių tyrimų departamento teikiama informacija, ypač analitiniai darbai ir tyrimai, tarp parlamentarų yra paklausi ir aktuali. Ne tik Parlamentinių tyrimų departamentas, bet ir kiti Seimo kanceliarijos padaliniai, pavyzdžiui, komitetai, politikams yra svarbūs informacijos šaltiniai, kuriems teikiamos preferencijos, nes jie yra patikimi, prieinami, kompetentingi, nešališki, suteikia aktualios informacijos.

Tyrimas atskleidė, kad parlamentinio darbo ypatumai, tokie kaip didelis priimamų įstatymų skaičius ir laiko trūkumas, sukelia tam tikrų informacinio aprūpinimo problemų. Parlamentarų požiūriu, informacinis aprūpinimas parlamente yra nepakankamas ir tai daugiausia siejama su tuo, kad nėra galimybių laiku gauti reikalingą analitinę informaciją ir tyrimus iš parlamentinių informacijos šaltinių, ypač priimant įstatymus skubos ar ypatingos skubos tvarka. Empirinis tyrimas atskleidė, kad gauti reikalingą analitinio pobūdžio informaciją iš Parlamentinių tyrimų departamento, politikų nuomone, užtrunka per ilgai. Tai yra vienas iš esminių trūkumų, kuris neleidžia politikams efektyviai, veiksmingai ir pakankamai pa(si)naudoti parlamentiniais tyrimais ir analize priimant sprendimus.

Kaip rodo tyrimas, politikams, kaip informacijos vartotojams, labai svarbus informacijos prieinamumas, tai yra, kuo informacija ir informacijos šaltiniai yra suvokiami kaip prieinamesni, tuo didesnė tikimybė, kad politikai ja naudosis. Tai ypač svarbu įvertinti vykdant politikų informacinį aprūpinimą. Kitas svarbus veiksnys – informacijos aktualumas. Tyrimas atskleidė, kad ne visa teikiama informacija yra vienodai reikalinga ir aktuali parlamentarams, kaip įstatymų leidėjams ir sprendimų priėmėjams. Seimo

nariai akcentavo, kad tiesiogiai jų darbui naudingiausios yra Parlamentinių tyrimų departamento rengiamos analitinės apžvalgos ir tyrimai. Parlamento nariai teigiamai vertino šių darbų aktualumą, patikimumą, nešališkumą, tikslumą, tačiau kritikavo dėl to, kad tam tikrais atvejais pateikiama informacija būna pernelyg plati, neapibendrinta, detali ir perdėm akademiška. Kita vertus, pasitaiko atvejų, kad parlamentarus pasiekia nepakankamai išsamiai ir nevisapusiškai parengti analitiniai darbai.

Tyrimas atskleidė, kad egzistuoja proaktyvus informacinio aprūpinimo parlamente poreikis. Pasak parlamentarų, už informacinį aprūpinimą atsakingos parlamento struktūros turėtų stebėti teisėkūros procesą ir daugiau savo iniciatyva teikti informacijos, susijusios su parlamente svarstomais ir priimamais sprendimais, ypač kai sprendimai susiję su strateginiais klausimais. Seimo nariai atkreipė dėmesį, kad tam tikrais atvejais priimant strategiškai svarbius sprendimus, pavyzdžiui, susijusius su energetika, trūksta informacijos iš nepriklausomų, nesuinteresuotų informacijos šaltinių. Nors kai kurie politikai (dažniau priklausantys opozicijai) akcentavo, kad reikalingą informaciją kartais yra sunkiau gauti, pavyzdžiui, iš vykdomosios valdžios institucijų, vis tik dauguma politikų teigia, kad prieiga prie informacijos nėra ribojama. Tačiau tyrimas rodo, kad egzistuoja problema dėl gaunamos informacijos kokybės. Ši problema dažniausia siejama su informacija, kurią parlamentarams kartu su įstatymų projektais pateikia jų rengėjai – vykdomosios valdžios atstovai ar patys parlamentariai. Seimo nariai skundžiasi, kad informacija būna pernelyg „techniška“, nesuprantama, neišsami, vienpusiška, o tam tikrais atvejais ir dviprasmiška. Kaip rodo tyrimas, pasitaiko atvejų, kai neatskleidžiami tikrieji siūlomų pataisų motyvai ir nutylimos nepageidaujamos alternatyvos, pateikiami tik tie sprendimo padariniai ir pasekmės, kurie palankūs įstatymų rengėjams.

Tyrimas atskleidė, kad egzistuoja žinomumo apie informacinį aprūpinimą²³ problema. Šis tyrimas patvirtino kitose šalyse pastebėtas tendencijas, kad parlamentarų naudojimas parlamentinių bibliotekų ar informacinių centrų paslaugomis yra gana menkas, jų paslaugos neatitinka politikų informacinių poreikių arba politikai per mažai apie tokias paslaugas žino, todėl ir nemato poreikio jomis naudotis (pavyzdžiui, Serema, 1999; Marcella, Baxter, Davies, 2007; Mansour, Alkhurainej, 2011). Didžioji dalis kiekybinio tyrimo metu apklaustų parlamentarų nurodė, kad jie nesinaudoja parlamentine biblioteka ir tai yra vienas iš rečiausiai Lietuvos parlamentarų naudojamų informacijos šaltinių. Galima daryti prielaidą, kad tiek daug nesinaudojančių parlamentinės bibliotekos paslaugomis gali būti todėl, kad į parlamentinę biblioteką politikai kreipiasi ne asmeniškai, o per tarpininkus, pavyzdžiui, politikų suformuluotas užduotis gavę jų asmeniniai padėjėjai arba Parlamentinių tyrimų departamento darbuotojai. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad egzistuoja žinomumo apie parlamentinę biblioteką ir jos teikiamas paslaugas problema: nemažai politikų nurodo nežinantys ir neturintys informacijos apie bibliotekos teikiamas paslaugas. Kitos nesinaudojimo parlamentinės bibliotekos paslaugomis priežastys: politikai mano galintys gauti išsamesnės ir aktualesnės informacijos iš kitų šaltinių; informacijos iš bibliotekos tenka laukti; negaunama analitinio pobūdžio informacijos. Vis dėlto reikia pastebėti, kad nors parlamentinė biblioteka atsiduria tarp rečiausiai naudojamų informacijos šaltinių, tačiau tie politikai, kurie naudojami biblioteka, jos teikiamą informaciją vertina gana palankiai ir kur kas geriau nei gaunamą iš žiniasklaidos. Tokia prieštaringa situacija leidžia daryti kelias prielaidas. Parlamentinė biblioteka, manytina, vis dar suvokiama tradicine prasme – kaip knygų saugykla, todėl manoma, kad ji negali suteikti parlamentinei veiklai reikalingos informacijos, nes, kaip teigė vienas parlamentaras interviu metu, „*skaityti knygų neturiu laiko*“. Kita vertus, pasitenkinimas parlamentine biblioteka tų politikų, kurie jos paslaugomis naudojami, rodo, kad biblioteka yra

²³Šiuo atveju kalbama apie dvi pagrindines už parlamentarų aprūpinimą informaciją atsakingas struktūras – Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentą ir parlamentinės bibliotekos funkcijas vykdančią Nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką.

patikimas informacijos šaltinis ir turi pakankamai potencialo bei galimybių tapti analitinės informacijos, kuri reikalinga ir kurios trūksta parlamento nariams, gamintoju ir šaltiniu.

Informacinio aprūpinimo kontekste svarbus vaidmuo tenka parlamentarų asmeniniam personalui²⁴. Tyrimas atskleidė, kad parlamentarų personalui tenka svarbus informacijos tarpininko vaidmuo ieškant ir atrenkant politikams reikalingą informaciją. Dauguma kalbintų parlamentarų akcentavo tai, kad asmeninių padėjėjų / patarėjų, kurie užsiimtų informacija vadyba - atliktų informacijos iešką, jos analizę, organizavimą, kontrolę, sklaidą, trūksta. Tačiau tyrimas atskleidė, kad parlamentarų nuomonė apie asmeninio personalo gebėjimus ir kompetencijas užsiimti informacijos vadyba skiriasi. Nors dauguma politikų teigia, kad asmeniniai padėjėjai ir / ar patarėjai turi pakankamai gebėjimų ir kompetencijų atlikti su informacija susijusį darbą ir juos jų darbas tenkina, dalis parlamentarų akcentavo, kad gebėjimai atlikti analitinį su informacija susijusį darbą – ne tik ieškoti ir rinkti informaciją, bet ir ją analizuoti, sisteminti, interpretuoti bei suprantamai pateikti parlamentarui – nėra pakankami²⁵. Patys parlamentarai suvokia, kad padėjėjai ir / ar patarėjai turėtų būti informacijos ekspertai, kurie prisidėtų prie tinkamų sprendimų priėmimo. Dabar sprendimų priėmimo kontekste jie labiau traktuojami kaip informacijos tarpininkai, atliekantys „techninį darbą“, „informacijos laidininkai“, „papildomos rankos ieškant informacijos“, o ne informacijos vertintojai, analitikai ar nuomonės formuotojai.

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad informacijos vartotojams būdinga ir pasyvi, ir aktyvi informacinė elgsena. Tai būdinga ir parlamentarų informacinei elgsenai. Aktyvi informacinė elgsena – tai tikslinė informacijos ieška, parlamentaro atliekama asmeniškai ar per tarpininkus,

²⁴Parlamentaro asmeniniu personalu įvardijami politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai (padėjėjai-sekretoriai), kurie talkina visiems Seimo nariams, ir patarėjai, kurie padeda tik Seimo valdybos nariams.

²⁵Kai kurie politikai minėjo, kad dėl finansinių priežasčių – per mažų atlyginimų – neturi galimybių į pareigas priimti kompetentingų specialistų. Kai kurie parlamento nariai akcentavo kitą problemą – padėjėjai pa(si)renkami vadovaujantis ne kompetencijos kriterijumi, o politiniais motyvais, pavyzdžiui, politinės grupės lyderių nurodymais.

pavyzdžiui, asmeninius padėjėjus, frakcijai ir / ar partijai talkinantį personalą ir kt. Pasyvi informacinė elgsena siejama su parlamentarų gaunama informacija jos nesikreipiant, tikslingai neieškant ir nededant jokių pastangų, pavyzdžiui, rutiniškai politikams kartu su įstatymų projektais teikiama informacija.

Sprendimų priėmimas. Kokybinis tyrimas atskleidė, kad didžioji dalis apklaustų politikų informaciją traktuoja kaip „*svarbiausią*“, „*esminį*“, „*besąlygišką*“ sprendimų priėmimo komponentą. Tokios tendencijos pastebėtos ir kitose šalyse (Marcella, Baxter, Davies, 2007). Tačiau toks informacijos vertinimas ir suvokimas daugiau vyrauja abstrakčiame idėiniame lygmenyje, o realiose sprendimų priėmimo situacijose atsiskleidžia kiti informacijos vaidmens, reikšmės ir jos naudojimo ypatumai. Dėl didelio priimamų įstatymų kiekio ir laiko trūkumo parlamentarai teigia neturintys nei laiko, nei energijos įsigilinti į visus priimamus sprendimus ir su jais susijusią informaciją. Tyrimo duomenys patvirtino teorines prielaidas (Krikelas, 1983; Wilson, 1997), kad informacijos vartotojo elgsena priklauso nuo sprendžiamos problemos svarbos suvokimo. Remiantis tyrimo duomenimis, Seimo nariai linkę įsigilinti į problemą, skirti daugiau laiko ir pastangų išsamesnei ir gilesnei informacijos ieškai, gautos informacijos analizei, jeigu priimamas sprendimas, politiko suvokimu, yra svarbus. Svarbumas politikų siejamas su „rezonansiškumu“ ir „karštumu“, visuomenės susidomėjimu, žiniasklaidos dėmesiu, interesų grupių reakcija. Politikai aktyviau ir giliau ieško informacijos ir ją analizuoja, jeigu sprendimas yra kontroversiškas ir prieštaringai vertinamas. Politikai motyvuoti ieškoti informacijos ir gilintis į ją, jeigu priimamas sprendimas yra aktualus ir paliečia didelę visuomenės dalį, pavyzdžiui, švietimas, mokesčiai. Politikai linkę aktyviau ieškoti informacijos, kai priimamas sprendimas toje srityje, kurioje jie turi sukaupę žinių ir ją išmano. Parlamento veikla – jo užimamos pareigos ir statusas frakcijoje ir / ar partijoje, parlamento struktūroje, taip pat specializacija – irgi lemia, ar jis skirs daugiau pastangų ir laiko informacijai, susijusiai su sprendimu, analizuoti, ieškoti naujos ir / ar papildomos informacijos.

Kai priimami sprendimai susiję su „rutininiais“, „techniniais“, neesminiais įstatymų projektais ir jų pakeitimais ir nesusiduriama su problemine situacija, parlamentarams būdinga neišsami informacijos ieška ir jie apsisprendžia kaip balsuoti taikydami „trumpiausio kelio“, kaip ją apibūdino Kingdonas (1989), strategiją. Tokiais atvejais informacijos neieškoma arba ieškoma minimaliai, dažniausiai naudojantis tais informacijos šaltiniais, kurie yra lengviau ir greičiau prieinami, pavyzdžiui, frakcijos (partijos) kolegos, apsiribojama ir pasitenkinama rutiniškai gaunama ir skleidžiama informacija. Apsisprendžiama, kaip balsuoti taikant tam tikras supaprastinimo strategijas, pavyzdžiui, remiamasi ankstesne patirtimi balsuojant, intuicija, asmenine nuomone. Šiuo aspektu atlikto empirinio tyrimo rezultatai iš esmės sutampa su kitų mokslininkų atliktais įstatymų leidėjų informacijos ieškos ir elgsenos balsuojant tyrimų rezultatais (Kingdon, 1989; Zadoorian, 2004).

Parlamentarus pasiekia dideli informacijos kiekiai, kurie kelia informacijos pertekliaus problemą. Tyrimas atskleidė, kad informacijos perteklius (pavyzdžiui, priimant sprendimus, susijusius su atominė energetika ar skalūnų dujų gavyba) sukuria įtampą, didina netikrumą ir abejones dėl priimamų sprendimų. Goulding (2001) tokią informacijos pertekliaus sukeltą situaciją vadina informacijos nuovargio sindromu (angl. *Information fatigue syndrome*). Susidurdami su informacijos pertekliaus problema parlamentarai dalį informacijos tiesiog ignoruoja, o priimdami sprendimus linkę selektyviai atsirinkti ir teikti pirmenybę tam tikriems informacijos šaltiniams, nors vienareikšmiškai apibendrinti, kad vieni informacijos šaltiniai daro didesnę įtaką politikams nei kiti, remiantis vien atliktu tyrimu, nebūtų galima. Akivaizdu, kad skirtingose situacijose svarbūs ir lemiami gali būti skirtingi informacijos šaltiniai. Tačiau tyrimas atskleidė tam tikras šaltinių charakteristikas, kurios nulemia preferencijas vienų ar kitų šaltinių atžvilgiu ir jų naudojimą. Tyrimas rodo, kad vienas iš esminių veiksnių, nulemiančių informacijos šaltinio naudojimą politiniuose sprendimuose, yra pasitikėjimas.

Pasitikėjimas frakcijos / partijos kolega kaip informacijos šaltiniu dažniausiai grindžiamas jo patikimumu, kompetencija, tarpasmeniniais santykiais ir ryšiais, ideologiniu artimumu. Tyrimas atskleidė, kad pasitikėjimas gali būti siejamas su patirtimi, tai yra kuo daugiau patirties sukaupęs politikas, tuo labiau juo linkstama pasitikėti. Pastebėtina, kad pasitikėjimą sieti su patirtimi linkę mažiau parlamentinio darbo patirties sukaupę politikai. Galima daryti prielaidą, kad jie labiau linkę pasitikėti labiau patyrusiais kolegomis ne tik dėl to, kad turi sukaupę mažiau politinės patirties, bet ir dėl to, kad jie žino ir turi mažiau informacijos šaltinių, neturėjo pakankamai laiko ir galimybių įsitikinti kitų šaltinių patikimumu. Frakcijos / partijos kolegoms galima būtų priskirti informacijos vartininkų vaidmenį, kurie būdami atsakingi už konkrečią sritį pirmieji gauna informaciją ir perduoda ją kitiems kolegoms ir taip nulemia, kokia informacija juos pasiekia. Vartininkai, kaip teigia Baldwin ir Rice (1997), ne tik teikia informaciją, bet ir duoda politinį patarimą, pavyzdžiui, kaip balsuoti. Informacijos vartininkai potencialiai žino konkrečios srities, už kurią yra atsakingi, informacijos šaltinius, geba ne tik ieškoti ir rasti informaciją, bet ir ją analizuoti, interpretuoti bei suprantamai pateikti kolegoms.

Vykdomoji valdžia yra aktyvus politinių sprendimų proceso parlamente dalyvis, kuris, kaip informacijos šaltinis, parlamentarų vertinamas ir naudojamas dėl kompetencijos, profesionalumo, mažesnio polinkio į politikavimą ir populistinius sprendimus. Kita vertus, tyrimas atskleidė, kad vykdomoji valdžia, anot politikų, ne visada pateikia pakankamai informacijos, pateikia informaciją, kuri palanki siūlomiesiems sprendimams, ne visada pateikia informaciją laiku. Pastebėtina, kad kiekybinis tyrimas atskleidė, kad parlamentarami dažniau susiduria su problemomis gauti reikalingą informaciją ne įstatymų leidybai, o parlamentinei kontrolei. Apklausos metu beveik kas šeštas parlamentaras nurodė, kad dažnai arba labai dažnai iškyla problemų norint gauti informacijos, reikalingos parlamentinei kontrolei vykdyti. Tai leidžia daryti prielaidą apie galimą informacijos asimetrijos problemą įstatymų

leidžiamosios ir vykdomosios valdžios santykiuose, kai viena valdžios grandis negauna pakankamai informacijos iš kitos valdžios. Tai gali rodyti vykdomosios valdžios siekį piktnaudžiauti savo pranašesne padėtimi informacijos atžvilgiu (įprastai ji disponuoja didesniais informaciniais, ekspertiniais ir analitiniais ištekliais), teikti informaciją parlamentarams selektyviai ir ją kontroliuoti tam, kad būtų priimtas vykdomajai valdžiai palankus sprendimas (Robinson, Hyde, 1998).

Svarbus vaidmuo sprendimų procese tenka interesų grupėms. Iš esmės interesų grupės yra neatskiriama sprendimų priėmimo proceso dalis demokratinėse šalyse, o jų, kaip informacijos šaltinio, vaidmenį stiprina keli veiksniai. Interesų grupės laikomos tam tikros srities žinovais ir ekspertais, sukaupiančiais didelius informacinius ir analitinius išteklius srityse, kurių interesams atstovauja ir gina. Nors interesų grupės suvokiamos kaip šališkas informacijos šaltinis, atstovaujantis ir ginantis tam tikrus interesus, tačiau jos yra motyvuotos informaciją politikams pateikti greitai, informacijos sklaidos prasme dažnai veikia aktyviai ir proaktyviai. Tuo metu nors mokslinės ir analitinės institucijos traktuojamos kaip patikimesnis, mažiau šališkas ir objektyvesnis informacijos šaltinis nei interesų grupės, jų vaidmuo sprendimuose neretai yra menkesnis nei interesų grupių vien todėl, kad jis, anot politikų, nėra taip lengvai prieinamas ir greitai politikams reikalingą informaciją pateikiantis informacijos šaltinis. Priešingai nei interesų grupės, šie informacijos šaltiniai vykdo mažesnę proaktyvią informacijos sklaidą, o tai lemia, kad šio informacijos šaltinio potencialas per menkai išnaudojamas. Be to, interesų grupės naudoja įvairesnes komunikacijos ir bendravimo su politikais priemones, pasitelkdamos tiek formalius, tiek neformalius komunikavimo būdus.

Rinkėjų vaidmuo politiniuose sprendimuose svarbus, nors ir nevienareikšmiškas. Tyrimas rodo, kad kuo rinkėjai labiau išreiškia savo poziciją ir kaip informacijos šaltinis veikia aktyviau, tuo didesnę poveikį jis gali daryti sprendimams. Dalis parlamentarų rinkėjus linkę traktuoti kaip

patikimą ir aktualią informaciją pateikiantį šaltinį, tačiau kaip ir interesų grupės, šis informacijos šaltinis gali būti šališkas ir ginti savo siaurus interesus. Tačiau rinkėjai, kaip ir kitos interesų grupės, geba turimą informaciją paversti įtikinamais argumentais arba pasirinkti paveikias įtikinėjimo priemones, pavyzdžiui, protestus, ir taip paveikti politikus.

Žiniasklaidos vaidmuo priimant sprendimus yra daugiau netiesioginis: ji aktualizuoja ir padaro matomomis problemas, kurios gali būti įtraukiamos į politikos darbotvarkę; ji tampa tuo informacijos šaltiniu, per kurį informaciją politikams komunikuoja kiti šaltiniai; gali „įteigti“ politiko palankumą tam tikriems sprendimams. Žiniasklaidos, kaip informacijos šaltinio, vaidmenį stiprina jos prieinamumas ir greitas informacijos pateikimas. Vis dėlto žiniasklaida laikoma kaip vienas iš nepatikimiausių informacijos šaltinių dėl tendencingumo ir šališkumo, korumpuotumo, abejonių dėl pateikiamos informacijos tikrumo.

Komitetai, kurie formuojami vadovaujantis specializacijos principais, parlamentarų vertinami kaip vieni svarbiausių informacijos šaltinių priimant sprendimus. Šio informacijos šaltinio svarbiausi privalumai – kompetencija, profesionalizmas, įsigilinimas į sprendžiamą problemą, detalus jos išnagrinėjimas ir išsamios informacijos surinkimas. Vienas iš dažniausiai parlamentarų minėtų informacijos šaltinių – Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas, kuris laikomas patikimu informacijos šaltiniu, „nepolitikuojančiu“, nešališku, pateikiančiu išsamią analitinę informaciją. Tačiau, kaip pastebi politikai, analitinės informacijos ir tyrimų iš šio departamento tenka laukti gana ilgai, todėl jos kreipiamasi rengiant įstatymo projektus.

Šis tyrimas patvirtina anksčiau pastebėtas tendencijas (Svenson, Edland, 1989; Mooney, 1991), kad kuo mažiau laiko turima sprendimui priimti, tuo mažesniu informacijos šaltinių kiekiu apsiribojama, ir atvirkščiai – kuo daugiau laiko skiriama sprendimui priimti, tuo daugiau informacijos šaltinių sprendimų priėmėjai linkę naudoti priimdami sprendimus.

Tyrimas atskleidė, kad parlamentarai linkę naudoti informaciją, kuri atitinka tam tikrus lūkesčius ir reikalavimus. Parlamentarai pageidauja, kad informacija būtų glausta, koncentruota ir pateikiamas tinkamas duomenų kiekis. Jeigu informacijos per daug, politikai ją linkę ignoruoti ir atmesti, nors tai potencialiai galbūt galėtų būti naudinga informacija. Apklaustieji pabrėžė, kad priimant sprendimus labai svarbu informacijos prieinamumas ir jos gavimas laiku. Vienas iš svarbiausių informacijai, kaip ir informacijos šaltiniui, keliamų reikalavimų – patikimumas. Parlamentarai linkę naudoti tą informaciją, kurią gauna iš žinomo ir artimo šaltinio (pavyzdžiui, kitų politikų, pažįstamų, kolegų iš buvusios darbovietės), informaciją, kurią gauna iš autoritetingo ir geros reputacijos šaltinio. Reputacija siejama su žinomumu, kompetencija ir patirtimi.

Parlamente priimamiems sprendimas būdingas politinis pobūdis ir tai nulemia ir tam tikrus parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgsenos ypatumus. Informacija politikoje naudojama ne tik problemai suprasti ir suvokti, sprendimo pasekmėms numatyti ir įvertinti, tačiau taip pat įtikinti, nuomonei ar pozicijai patvirtinti, politinių oponentų argumentams paneigti. Tai rodo šališką ir subjektyvų informacijos vertinimą bei naudojimą. Ir nors politikai linkę save pateikti kaip nepriklausomus ir savarankiškus politinius veikėjus („*aš niekada nebalsavau prieš savo sąžinę*“), tačiau politinėms grupėms priklausantys parlamentarai nėra visiškai savarankiški, jie atstovauja tam tikras ideologines pozicijas, laikosi politinės grupės linijos, paklūsta partinės drausmės taisyklėms, kas nulemia jų elgseną pasirenkant tam tikrus informacijos šaltinius, poreikį ir motyvaciją ieškoti informacijos.

Individualios charakteristikos. Remiantis Tayloru (1991), kiekvieno informacijos vartotojo elgsena yra veikiamą jo individualių charakteristikų. Ieškant statistiškai reikšmingų skirtumų tarp individualių parlamentarų charakteristikų buvo remiamasi prielaida, kad parlamentarų lytis, amžius, išsilavinimas, politinė pozicija (opozicija / pozicija), rinkimų apygarda (daugiamandatė / vienmandatė) ir parlamentinio darbo patirtis gali lemti

skirtingą informacinę elgseną. Atlikus statistinę kiekybinio tyrimo duomenų analizę statistiškai reikšmingi skirtumai nustatyti tik keliais atvejais. Nustatyti nedideli ir silpni, bet statistiškai reikšmingi skirtumai tarp parlamentarų amžiaus, lyties, politinės pozicijos, rinkimų apygardos, parlamentinio darbo patirties²⁶ ir tam tikrų informacinės elgsenos ypatumų. Remiantis tyrimo duomenimis pastebima tendencija, kad moterys parlamentarės dažniau susiduria su poreikiu ieškoti ir gauti informaciją rengiantis diskusijoms plenariniuose posėdžiuose. Moterims taip pat dažniau reikia informacijos apie švietimą ir mokslą. Tyrimas atskleidė tam tikrus silpnus, bet statistiškai reikšmingus skirtumus tarp moterų ir vyrų naudojimosi informacijos šaltiniais dažnumo. Moterys dažniau nei vyrai linkusios naudotis parlamentine biblioteka ir kitomis bibliotekomis, internetu bei duomenų bazėmis. Moterys politikės labiau nei vyrai linkusios teigiamai vertinti informaciją, gaunamą iš frakcijos / partijos kolegų, taip pat informaciją, kurią gauna iš Seimo komitetų.

Sąsajas tarp tam tikrų politikų individualių charakteristikų ir informacinės elgsenos ypatumų galima būtų vienaip ar kitaip interpretuoti. Didesnį poreikį informacijai rengiantis diskusijoms parlamente galima būtų paaiškinti tuo, kad moterims politikėms, kaip rodo tyrimai, būdingas didesnis psichologinis įsitraukimas (pavyzdžiui, susidomėjimas, dėmesys), kuris gali pasireikšti ir didesniu polinkiu į politines diskusijas (Atkeson, 2003; Wolbrecht, Campbell, 2007). Kaip rodo tyrimas, moterys labiau linkusios naudotis išoriniais informacijos šaltiniais, tokiais kaip bibliotekos, interneto paieškos sistemos, duomenų bazės. Tai gali lemti kelios priežastys. Nalumaga (2009) teigia, kad Ugandos parlamentarės moterys gali būti traktuojamos kaip politinės sistemos „svetimosios“ („outsiders“), o politikai vyrai – „savi“ („insiders“), todėl joms gali kilti daugiau sunkumų arba tektų įdėti daugiau pastangų gauti reikalingą informaciją. Tokia situacija, anot Nalumagos, nulemta istorinio, socialinio ir politinio konteksto, nes politika vis dar yra vyrų dominuojama sritis. Neabejotina, kad politinės ir socialinės kultūros tradicijos

²⁶ Išsilavinimo veiksnys nebuvo įtrauktas į analizę, nes beveik visi parlamentarai turi aukštąjį išsilavinimą, todėl statistinės išvados šiuo atveju negalimos.

Lietuvoje ir minėtoje šalyje smarkiai skiriasi, tačiau vis dėlto pripažįstama, kad nors Lietuvos politikoje moterų vaidmuo stiprėja, jos dalyvauja priimant sprendimus aukščiausiuose valdžios sluoksniuose, užima aukštas pozicijas, jų galimybės tam tikrais atvejais išlieka vis dar labiau ribotomis nei vyrų (Matonytė, 2009; Butkuvienė, 2010). Todėl galima daryti prielaidą, kad tai gali vienaip ar kitaip veikti ir moterų parlamentarių prieigą prie informacijos, galimybes gauti reikalingą informaciją. Pastebėtina ir tai, kad moterys politikės yra sukaupusios mažesnę parlamentinio darbo patirtį (į anketas atsakiusios moterys parlamente išdirbo vidutiniškai 1,8 kadencijos, vyrai – 2,3 kadencijos), tai taip pat gali daryti įtaką informacijos šaltinių naudojimui ir preferencijoms jų atžvilgiu. Tačiau reikia pažymėti, kad pastebėtos tendencijos ir daromos prielaidos reikalauja išsamesnių ir kruopštesnių tyrimų, nes atliktas tyrimas yra tik vienas pirmųjų bandymų statistiškai nustatyti demografinių ir sociopolitinių veiksnių įtaką politikų informacinei elgsenai. Tam tikroms pastebėtoms tendencijoms patvirtinti ar paneigti būtų prasminga atlikti kelių kadencijų parlamentarų apklausas ir gautus duomenis palyginti.

Atliktas tyrimas atskleidė nedidelį, bet statistiškai reikšmingą skirtumą tarp parlamentarų amžiaus ir informacinės elgsenos ypatumų. Parlamentinė biblioteka, kaip informacijos šaltiniu, dažniau linkę naudoti vyresni parlamentarai. Vyresnius politikus labiau tenkina informacija, gaunama iš Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento, parlamentinės bibliotekos funkcijas atliekančios Nacionalinės bibliotekos, mokslo institucijų bei rinkėjų. Tai gali būti siejama su tuo, kad, viena vertus, vyresni parlamento nariai turi daugiau naudotis šiais informacijos šaltiniais patirties, antra vertus, jų požiūris į informaciją gali būti kritiškesnis, o gaunamai informacijai keliami didesni kokybės reikalavimai, nes iš esmės visi minėti informacijos šaltiniai daugiau ar mažiau siejami su vienu ar kitu kokybės kriterijumi (patikimumu, nešališkumu, kompetencija, reputacija). Galima daryti prielaidą, kad vyresni politikai yra užmezgę glaudesnius ryšius su rinkėjais, labiau juos pažįsta, o tai ir lemia palankesnę šio informacijos šaltinio vertinimą.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad parlamentinio darbo patirtis lemia skirtumus tarp parlamentarų naudojamų informacijos šaltinių. Rezultatai rodo, kad daugiau nei vieną kadenciją parlamente esantys politikai linkę rečiau naudotis asmeniniais patarėjais / padėjėjais, kaip informacijos šaltiniu, ir juos mažiau tenkina informacija, gaunama iš frakcijų / partijų kolegų. Manytina, kad tokius skirtumus gali lemti tai, kad didesnę parlamentinio darbo patirtį sukaupę parlamentarai turi prieigą prie daugiau ir įvairesnių informacijos šaltinių, greičiau informaciją gali gauti tiesiogiai sąveikaudami su informacijos šaltiniais, o ne per tarpininkus, kurių vaidmenį, kaip rodo tyrimas, dažnai atlieka asmeniniai padėjėjai / patarėjai. Manytina, kad sukaupta patirtis taip pat leidžia kritiškiau įvertinti informaciją, gaunamą iš kolegų parlamento narių. Tuo metu įstatymų leidėjai, kurie politikoje yra naujokai, manytina, labiau linkę pasitikėti patyrusiais kolegomis ir vertina iš jų gaunamą informaciją, nes turi ir žino mažiau kitų informacijos šaltinių, galinčių suteikti reikalingos informacijos.

Analizuojant informacinės elgsenos ypatumus pagal parlamentarų politinę poziciją (pozicija ir opozicija) nustatyta, jog opozicijoje esantys parlamentarai linkę dažniau naudotis frakcijos / partijos kolegomis kaip informacijos šaltiniais, tačiau rečiau naudojami tokiais informacijos šaltiniais kaip vykdomosios valdžios atstovai, valstybinių institucijų tarnautojai, parlamentine ir kitomis bibliotekomis. Taip pat nustatyta, kad opozicijoje esančius politikus mažiau tenkina iš vykdomosios valdžios atstovų gaunama informacija²⁷. Kritiškesnę opozicijai priklausančių parlamentarų požiūrį į Vyriausybės ir vykdomosios valdžios informaciją atskleidė ir kokybinio tyrimo metu surinkti duomenys. Parlamentarai tvirtina, kad, pavyzdžiui, perėjus iš pozicijos į opoziciją, galimybės informaciją gauti, prieiti prie jos sumažėja arba ją gauti užtrunka ilgiau. Šį reiškinį gali lemti tai, kad Vyriausybė ir Seimo opozicija atstovauja prieštaraujančioms politinėms kryptims. Tyrimas rodo,

²⁷ Kaip jau buvo minėta anksčiau, pozicijoje ir opozicijoje esančios partijos keičiasi, todėl reikėtų atlikti kelių kadencijų Seimo narių apklausą ir palyginimus tam, kad būtų galima daryti bendresnes išvadas ir apibendrinimus. Atlikus vienos kadencijos politikų apklausą galima stebėti tik tam tikras tendencijas

kad politikai linkę naudoti ir pasitikėti tais informacijos šaltiniais, kurie jiems yra ideologiškai artimi, iš kurių gauna informaciją, leidžiančią patvirtinti, pagrįsti savo požiūrį, nuomonę, siūlymą.

Tyrimo duomenys rodo, kad daugiamandatėse apygardose išrinkti kandidatai dažniau susiduria su poreikiu gauti informaciją darbui komitetuose ir rečiau – darbui su rinkėjais. Pagal sąrašą išrinkti politikai dažniau linkę naudotis tokiais informacijos šaltiniais kaip Europos institucijų oficialūs dokumentai bei parlamentinė biblioteka, juos taip pat labiau tenkina informacija, kurią gauna iš minėtų informacijos šaltinių. Manytina, kad vienmandatėse išrinktiems politikams dažniau kyla poreikis gauti informaciją, reikalingą darbui su rinkėjais, dėl to, kad jie, siekdami perrinkimo, rinkėjų problemoms ir interesams linkę skirti daugiau laiko ir pastangų. Pastebėtina, kad kokybinis tyrimas atskleidė panašias tendencijas – vienmandatėse apygardose išrinkti politikai dažniau buvo linkę minėti, kad apsisprendami, kaip balsuoti, atsižvelgia į savo rinkėjų, rinkimų apygardos interesus.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Konstitucijoje įtvirtinus išskirtinę parlamento narių galią ir autoritetą priimant reikšmingiausius valstybei ir jos žmonėms sprendimus ir įstatymų leidėjams turint ypatingą statusą (kaip Tautos atstovai savo priimamais įstatymais ir kitais sprendimais jie įprasmina Tautos valią), politikų – vienu svarbiausių politinio proceso dalyvių ir sprendimų priėmėjų – informacinės elgsenos pažinimas yra itin svarbus ir reikšmingas, nes informacija yra neatsiejama nuo politinių sprendimų ir yra pamatinė jų dalis. Šios elgsenos pažinimą autorė įvardija kaip prioritetinį šiuolaikinės visuomenės ir valstybės komunikacijai suvokti. Nors politikoje susiduria skirtingi tikslai ir interesai, o sprendimai nuolat lydimi vertybinių prieštaravimų, nepaneigtina tai, kad politikos veiksmingumas ir sėkmė priklauso nuo to, ar parlamento nariai politiką formuoja ir sprendimus priima turėdami būtiniausią, tinkamą, teisingą, skirtingus argumentus atskleidžiančią informaciją, o politikų informacinio ap(si)rūpinimo kokybė lemia ir įstatymų leidžiamosios institucijos priimamų sprendimų kokybę.

Atlikus teorinės literatūros analizę nustatyta, kad informacijos vartotojo elgsena yra veikiamą aplinkos, kurioje informacijos vartotojas egzistuoja, ir iš tos aplinkos kylančių veiksmų. Parlamento nario, kaip informacijos vartotojo, elgsena yra veikiamą jo darbo aplinkos: ji formuoja įstatymų leidėjo informacinius poreikius, turi įtakos tam, kaip ir kur informacijos ieškoma, kokiais informacijos šaltiniais naudojamas, kaip gaunama informacija vertinama ir panaudojama. Kita vertus, parlamentaro, kaip informacijos vartotojo, elgseną veikia ne tik darbo aplinka, bet ir tam tikros individualios savybės. Tad remiantis teorine literatūra išskirti trys pagrindiniai veiksniai – organizaciniai, sprendimų priėmimo ir individualūs, kurių poveikis parlamento narių informacinei elgsenai disertacijoje išsamiai ištirti. Atskleista, koki

vaidmenį, pačių parlamento narių suvokimu, informacija atlieka politiniuose procesuose, kokios informacijos politikams reikia įgyvendinant parlamentinę veiklą, kaip išsamiai politikai analizuoja ir gilinasi į informaciją priimdami sprendimus, kokiais informacijos šaltiniais naudojasi, kodėl ir kaip jie veikia sprendimus.

2. Tyrimas rodo, kad parlamento narių informacinius poreikius formuoja pagrindinės funkcijos ir veiklos – įstatymų leidyba, parlamentinė kontrolė ir atstovavimas. Dažniausiai informacijos poreikis kyla priimant sprendimus įstatymų leidyboje. Politinis sprendimų priėmimo pobūdis, būdingas parlamente priimamiems sprendimams, lemia tam tikrus parlamento narių, kaip informacijos vartotojų, elgsenos ypatumus. Tyrimas atskleidė, kad politikai informaciją traktuoja kaip „esminį“ sprendimo komponentą. Tokie apibūdinimai leidžia manyti, kad parlamento nariai informaciją suvokia kaip racionalų sprendimų priėmimo pagrindą, kuris padeda priimti geresnius, teisingesnius, objektyvesnius sprendimus, suderinti politikų veiksmus su visuomenės interesais. Tačiau realios sprendimų priėmimo situacijos atskleidė, kad parlamentarai tik tam tikrais atvejais išsamiai įsigilina į priimamus sprendimus, visapusiškai ir giliai analizuoja informaciją, aktyviai ieško papildomos ir / ar naujos informacijos. Empirinis tyrimas patvirtino teorines prielaidas, kad informacijos vartotojo elgsena priklauso nuo sprendžiamos problemos reikšmingumo ir svarbos suvokimo. Parlamento nariai linkę skirti daugiau laiko ir pastangų informacijos ieškai ir gilesnei jos analizei, jeigu mano, kad sprendimas yra svarbus (sukelia visuomenės ar atskirų jos grupių susidomėjimą, sulaukia žiniasklaidos dėmesio, sukelia rezonansą, yra kontroversiškas ir prieštaringas) ir susiduria su problemomis ar sunkumais jį priimdami. Kitas svarbus veiksnys, lemiantis parlamentaro informacinę elgseną ir motyvuojantis aktyviau ir giliau ieškoti informacijos priimant sprendimus – tai politiko pareigos bei specializacija. Kitais atvejais dėl laiko trūkumo ir sprendimų gausos sprendimų priėmėjams dažnai

būdinga elgsena, kai tikslo siekiama įdedant kuo mažiau pastangų: politikai naudojami informacijos šaltiniams, kurie yra lengviau prieinami, suteikia informaciją greičiau ir tokią, kuri yra reikalinga sprendimo priėmimo metu; linkę rinktis ir tenkintis tais šaltiniais, kurie jau yra žinomi, ir neieškoti naujų; pasitenkina rutiniškai teikiama ir neįdedant pastangų gaunama informacija ir neieško daugiau ir / ar papildomos informacijos.

Politinis sprendimų priėmimo pobūdis lemia selektyvų informacijos naudojimą, kai renkamasi informacija, atitinkanti tam tikrus politikų reikalavimus ir lūkesčius: yra glausta, koncentruota, pateikiamas tinkamas informacijos kiekis, ji gaunama greitai ir laiku. Parlamento nariams svarbu, kad informacija būtų gaunama iš informacijos šaltinio, kuris, viena vertus, yra kompetentingas ir profesionalus, kita vertus – patikimas, žinomas ir ideologiškai artimas. Informacijos naudojimas politikoje dažnai yra šališkas ir nėra vertybiškai neutralus, nes politikams reikalinga informacija, kuri leidžia pagrįsti tam tikrą nuomonę ar poziciją, paneigti politinių oponentų argumentus, pateisinti ir „įteisinti“ priimtus sprendimus, kurie iš tiesų priimami remiantis politiniais motyvais.

3. Atliktas tyrimas atskleidė, kad parlamento nariai informaciją taip pat naudoja siekdami suprasti sprendžiamas problemas, numatyti politinio sprendimo pasekmes, ir tai liudija apie nešališkos ir neutralios informacijos poreikį. Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad parlamentarai, kurių sprendimai lemiamai veikia visos Tautos gyvenimą, turi būti aprūpinti išsamia ir objektyvia informacija, kad galėtų tinkamai vykdyti jiems pavestas funkcijas. Todėl tinkamas parlamentarų ap(si)rūpinimas informacija įgyja ypatingą reikšmę ir svarbą. Kaip atskleidė tyrimas, parlamentarai vidiniais informacijos šaltiniais (esančiais parlamente) linkę naudotis labiau nei išoriniais (už parlamento ribų). Iš vidinių informacijos šaltinių teikiamą informaciją parlamento nariai vertina palankiau, jie suvokiami kaip patikimesni bei

pateikiantys svarbesnę ir aktualesnę informaciją nei išoriniai, tačiau priimdami sprendimus politikai dažnai tampa priklausomi būtent nuo išorinių informacijos šaltinių, tokių kaip vykdomoji valdžia ar interesų grupės, disponuojančiais gausesniais informaciniais, ekspertiniais ir analitiniais ištekliais. Parlamento narys, kaip sprendimų priėmėjas, turi turėti galimybę gauti ir būti aprūpintas informacija, kuri vertybiniu požiūriu būtų neutrali, apolitiška, subalansuota. Šiame kontekste ypatingą reikšmę ir svarbą įgyja paties parlamento, kaip politinės organizacijos, galimybės ir galios gauti būtiniausią informaciją ir ją aprūpinti parlamento narius. Svarbus vaidmuo aprūpinant politikus informacija tenka Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentui ir parlamentinės bibliotekos funkcijas vykdančiai Nacionalinei bibliotekai. Kaip rodo tyrimas, tarp politikų informacinių poreikių ir informacinio aprūpinimo egzistuoja tam tikras atotrūkis, lemiantis, kad tikrieji politikų poreikiai ne visada ir ne laiku būna patenkinami. Nors prieiga prie informacijos parlamento nariams iš esmės nėra ribojama (formaliai Seimo nariams suteiktos plačios galios gauti sprendimams priimti reikalingą informaciją), tyrimas atskleidė, kad apsisprendami, kaip balsuoti, politikai gali neturėti pakankamai ir išsamios informacijos, todėl rizikuojama priimti netikslius ar neteisingus sprendimus.

Remiantis tyrimo duomenimis, galima pateikti tam tikras rekomendacijas, kurios leistų gerinti ir efektyvinti parlamento narių aprūpinimą informacija:

- Informacinis aprūpinimas turėtų būti orientuotas į parlamentaro tiesioginei veiklai būtiniausios informacijos rengimą. Kadangi priimant sprendimus parlamento nariams dažniausiai kyla analitinės informacijos poreikis, informacinis aprūpinimas turėtų būti orientuotas į informacijos analizę. Todėl ne tik Parlamentinių tyrimų departamento veikla turėtų būti labiau orientuota į aukštesnės pridėtinės vertės – analitinių darbų ir tyrimų – rengimą, bet ir

stiprinamas parlamentinės bibliotekos, kaip analitinės informacijos šaltinio, potencialas. Kaip rodo tyrimas, parlamentinė biblioteka yra vienas iš rečiausiai politikų naudojamų informacijos šaltinių. Tačiau tai, kad politikams priimant sprendimus trūksta informacijos iš nesuinteresuotų ir nešališkų informacijos šaltinių, rodo būtinybę didinti parlamentinės bibliotekos, kaip ekspertinės ir analitinės informacijos rengėjos, potencialą.

- Stiprinti informacijos teikimą laiku. Tyrimas rodo, kad viena iš pagrindinių politikų įvardytų problemų – tai, kad individualiai užsakytų parlamentinių analitinių tyrimų reikia laukti ilgai, todėl kartais net ir strategiškai svarbiais klausimais politikai apsisprendžia, kaip balsuoti, neturėdami pakankamai, nešališkos ir subalansuotos informacijos.
- Efektyvesnį ir veiksmingesnį politikų aprūpinimą informacija galėtų padėti užtikrinti didesnė įstatymų leidybos stebėseną. Nors parlamentinėje veikloje neišvengiamas darbotvarkių kismas ir „spartinimas“ (daug sprendimų priimama skubos ar ypatingos skubos tvarka), turėtų būti vykdoma teisėkūros proceso stebėseną, o esmingiausiais (turinčiais nacionalinę reikšmę) klausimais informacijos analizė rengiama ir teikiama parlamentarams iš anksto.
- Turėtų būti sprendžiama informacijos kokybės problema. Tai aktualu, nes sprendimų priėmėjai susiduria su informacijos pertekliumi, o tai gali nulemti, kad netgi naudinga informacija, jeigu ji netinkamai pateikiama, gali būti ignoruojama. Tyrimas rodo, kad politikai linkę naudoti tik tinkamai parengtą informaciją – ji turi būti visapusiška, tačiau pateikiamas tinkamas kiekis, informacija turi būti glausta, apibendrinta, suprantama, aktuali, o ne perdėm akademiška.
- Turėtų būti kreipiamas nuolatinis dėmesys į parlamento narių (jų personalo), kaip informacijos vartotojų, gebėjimų ugdymą, esant poreikiui teikiamos individualios konsultacijos. Nors parlamentarai gana gerai vertina savo informacijos vadybos gebėjimus (kaip

parodė kiekybinis tyrimas, tik maža dalis parlamentarų mano neturintys pakankamai gebėjimų naudotis elektroniniais informacijos ištekliais), tyrimo metu paaiškėjo, kad dažnai jų paieška internete apsiriboja vadinamuoju „googlinimu“, nes tai greitas informacijos radimo būdas, tačiau pastebėtina, kad internete rasta informacija kelia patikimumo problemų ir reikalauja kritiško įvertinimo.

- Parlamentarų informacinio ap(si)rūpinimo kontekste svarbus yra parlamento nario asmeninio personalo (padėjėjų ir / ar patarėjų) vaidmuo bei jų informacijos vadybos gebėjimai, sudarytos galimybės šioms kompetencijoms formuotis ir jas ugdyti. Taip pat reiktų atkreipti dėmesį į parlamento narių išreikštą poreikį turėti daugiau padėjėjų, kurie užsiimtų informacijos vadyba ir aprūpintų politikus sprendimams reikalinga informacija.
4. Tyrimas atskleidė, kad parlamentarų, kaip informacijos vartotojų, elgsenos ypatumams tam tikros įtakos gali turėti individualios politikų charakteristikos. Atlikus kiekybinį tyrimą nustatyti silpni, bet statistiškai reikšmingi skirtumai tarp tokių demografinių / sociopolitinių charakteristikų kaip lytis, amžius, politinė pozicija, rinkimų apygarda bei parlamentinio darbo patirtis ir tam tikrų parlamentarų informacinės elgsenos ypatumų, susijusių su informaciniais poreikiais parlamentinės veiklos kontekste, informacijos šaltinių naudojimu bei gaunamos informacijos vertinimu. Remiantis tyrimo duomenų analize galima pastebėti tam tikras tendencijas, kad preferencijos kai kurių informacijos šaltinių atžvilgiu bei informaciniai poreikiai gali būti veikiami lyčių skirtumų. Galima daryti prielaidą, kad tai gali lemti moterų mažesnę parlamentinio darbo patirtis ir, pripažįstama, vis dar labiau ribotos galimybės politikoje. Vis dėlto šios prielaidos reikalauja išsamesnių ir kruopštesnių tyrimų, juo labiau kad lyčių lygybės ir galimybių politikoje klausimas vis dar yra aktualus ir svarbus moksliniu požiūriu. Galima pastebėti tendencijas, kad informacinės elgsenos

ypatumai yra veikiami parlamentarų amžiaus ir politinio darbo patirties, ir tai gali būti siejama su tuo, kad vyresni ir daugiau patirties turintys politikai per patirtį yra įgiję kritiškesnį požiūrį į informaciją ir jos šaltinius. Politinė pozicija, kaip rodo tyrimas, gali lemti skirtingą kai kurių informacijos šaltinių vertinimą, pavyzdžiui, vykdomosios valdžios ir iš jos gaunamos informacijos. Pastebėta tendencija, kad rinkimų apygarda gali lemti tam tikrus informacinių poreikių skirtumus. Reikia atkreipti dėmesį, kad kiekybinių tyrimų, kuriuose būtų plačiau ir giliau analizuojama, kaip demografiniai ir sociopolitiniai veiksniai lemia parlamentarų informacinės elgsenos ypatumus, iš esmės nėra, ir šią disertaciją galima laikyti pirmuoju bandymu atlikti išsamią panašaus pobūdžio analizę. Todėl neabejotina, kad kai kurios autorės padarytos prielaidos ir įžvalgos reikalauja papildomų tyrimų.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. AGH, A. Building Institutional Democracy.: Parliamentary and Presidential Systems. Iš *The Politics of Central Europe*. London: Sage publications, 1998, p. 84-97. ISBN 9780761950325.
2. AGOSTO, D. E. Bounded rationality and satisficing in young people's web-based decision Making. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. [interaktyvus]. 2002, vol. 53, no. 1, p. 16-27. [žiūrėta 2012 vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1002/asi.10024
3. ALEMNA A. A.; SKOUBY K. E. An investigation into the information needs and information-seeking behavior of Ghana's legislature. *Library Management*. [interaktyvus]. 2000, vol. 21, issue 5, p. 235-240 [žiūrėta 2010 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/01435120010324815
4. ALLEN, B. Information needs: a person-in-situation approach. Iš *Information Seeking in Context: Proceedings of an international Conference on Research in Information needs, Seeking and Use in Different Contexts*. London: Taylor Graham, 1997, p. 111-122.
5. ASKIM, J. How Do Politicians Use Performance Information? An analysis of the Norwegian Local Government Experience. *International Review of Administrative Sciences* [interaktyvus]. 2007, vol. 73, p. 453-472. [žiūrėta 2011 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1177/0020852307081152
6. ATKESON, L. R. Not all cues are created Equal: The conditional impact of female Candidates on Political engagement. *Journal of Politics* [interaktyvus]. 2003, vol. 65, p. 1040-1061. [žiūrėta 2011 kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1111/1468-2508.t01-1-00124
7. ATKIN, C. Instrumental utilities and information seeking. New models for mass communication research. Iš *New models for mass communication research*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1973, p. 205-242.
8. BARKER, A.; PETERS, B. G. *The Politics of Experts Advice: Creating, Using and Manipulating Scientific Knowledge for Public Policy*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1992. 129 p. ISBN 0822960982.

9. BATES, M. J. An introduction to metatheories, theories, and models. Iš *Theories of Information Behavior*. Medford, N.J: Information Today, Inc., 2005, p. 1-24. ISBN 157387 230.
10. BATTARBEE, K.; KOSKINEN, I. Co-experience: user experience as interaction. *CoDesign* [interaktyvus]. 2005, vol. 1, no. 1, p. 5 – 18. [žiūrėta 2010 birželio 14 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1080/15710880412331289917
11. BAWDEN, David, ROBINSON, Lyn. *Introduction to Information Sciences*. Chicago: Neal-Schuman/American Library Association, 2013. 351 p. ISBN 9781555708610
12. BELKIN, N.J. Anomalous states of knowledge as a basis for information retrieval. *Canadian Journal of Information Science* [interaktyvus]. 1980, vol. 5, p. 133-143 [žiūrėta 2010 birželio 13 d.]. Prieiga per internetą: doi [10.1108/eb026722](https://doi.org/10.1108/eb026722)
13. BERRYMAN, Jennifer. Judgements during information seeking: a naturalistic approach to understanding the assessment of enough information. *Journal of Information Science* [interaktyvus]. 2008, vol. 34, p. 196-206. [žiūrėta 2010 birželio 14 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1177/0165551507082589
14. BIMBER, B. Information as a Factor in Congressional Politics. *Legislative Studies Quarterly* [interaktyvus]. 1991, vol. 16, p. 585-605 [žiūrėta 2011 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/440019>
15. BLAGNIENĖ, Renata. Seimo narių informacinė elgsena sprendimų priėmimo procese. *Informacijos Mokslai*, 2013, t. 66. ISSN 1392–1487
16. BLAGNIENĖ, Renata. *Seimo narių informacinė elgsena sprendimų priėmimo procese*. Magistro darbas. Mykolo Romerio Universitetas, 2012. 148 p.
17. BLAGNIENĖ, Renata. The Information Analysis Department of Lithuanian Seimas. *Parliamentary Libraries and Research Services in Central and Eastern Europe : Building More Effective Legislatures*. 1998, X, p. 108-113.
18. BRADLEY, B. Motivations in Legislative Information Use. *Legislative Studies Quarterly* [interaktyvus]. 1980, vol. 5, n. 3, p. 393-406

[žiūrėta 2010 rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/439552>

19. BRUN, M. E.; SIEGEL J., H. What does appropriate performance reporting for political decision makers require?: Empirical evidence from Switzerland. *International Journal of Productivity and Performance Management* [interaktyvus]. 2006, vol. 55, p. 480 – 49. [žiūrėta 2010 birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: doi: [10.1108/17410400610682505](https://doi.org/10.1108/17410400610682505)
20. BRUNSSON, N. *The irrational organization : irrationality as a basis for organizational action and change*. Bergen: Fagbokforl., cop, 2000. 212 p. ISBN 8763000105.
21. BRUNSSON, N. *The Organization of Hipocrisy: Talks, Decisions and Actions in Organizations*. New York: Wiley, 1989. 242 p. ISBN 0471920746
22. BRYMAN, Alan. *Social research methods*. Oxford [etc.]: Oxford University Press, 2008. 748 p. ISBN 9780199202959
23. BRZINSKI, J. B. Political Group Cohesion in the European Parliament, 1989-1994. Iš *The State of the European Union*. London: Longman, 1995, vol. 3, p. 135-158.
24. BURKE, S. Use of public libraries by immigrants. *Reference & User Services Quarterly* [interaktyvus]. 2008, vol. 48(2), p. 164–174 [žiūrėta 2010 birželio 19 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.5860/rusq.48n2
25. BURSTEIN, P.; HIRSH, E. Interest Organizations, Information, and Policy Innovation in the U.S. Congress. *Sociological Forum* [interaktyvus]. 2007, vol, 22, p. 174-199. [žiūrėta 2010 rugsėjo 9 d.]. Prieiga per internetą: doi: DOI: 10.1111/j.1573-7861.2007.00012.x
26. BUŠKEVIČIŪTĖ, J., RAIPA, A. Šiuolaikinių sprendimų rengimas viešajame sektoriuje. *Viešojo politika ir administravimas*, 2010, nr. 34, p. 21-31.
27. BUTKUVIENĖ, E. Moterų politinis atstovavimas Lietuvoje: parlamentarių patirtis. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 2010, nr. 8, p. 20-30.
28. BYSTRÖM, K. Municipal administrators at work – Information needs and seeking (IN&S) in relation to task complexity: A case-study amongst municipal officials. Iš *Information Seeking in Context*:

- Proceedings of an international Conference on Research in Information needs, Seeking and Use in Different Contexts*. London: Taylor Graham, 1997, p. 125–146.
29. BYSTRÖM, K.; JÄRVELIN, K. Task complexity affects information seeking and use. *Information Processing & Management* [interaktyvus]. 1995, vol. 31(2), p. 191–213. [žiūrėta 2011 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/0306-4573(95)80035-R
 30. CANFIELD-DAVIS, K.; JAIN, S. Legislative Decision Making on Education Issues: A qualitative Study. *The Qualitative Report* [interaktyvus]. 2010, vol. 15, p. 600-629. [žiūrėta 2012 rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://eric.ed.gov/?id=EJ887904>
 31. CAREY, J. M. Legislative Organisation. Iš *The Oxford Handbook of Political Institutions*. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 89-105. ISBN 97801995484860.
 32. CASE, Donald. *Looking for Information: a Survey of Research on Information seeking, needs and behavior*. Amsterdam: Elsevier/Academic Press, 2007. 423 p. ISBN 9780123694300
 33. CHATMAN, E. A. The impoverished life-world of outsiders. *Journals of the American Society for Information Science*, 1996, vol. 47, p. 193-206.
 34. CHOO, Choon Wei. *The Knowing Organization: How Organizations Use Information to Construct Meaning, Create Knowledge and Make Decisions*. New York: Oxford University Press, 2006. 352 p. ISBN 0195176773.
 35. CHOO, Choon Wei. Information management for the intelligent organization : the art of scanning the environment. New York [N.Y.]; Oxford : Oxford University Press, 2002. 158 p. ISBN 1573871257.
 36. CHOO, Choon Wei. Perception and Use of Information Sources by Chief Executives in Environmental Scanning. *Library & Information Science Research* [interaktyvus]. 1994, vol. 16, p. 23-40. [žiūrėta 2010 sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/0740-8188(94)90040-X
 37. CHOO, C. W., AUSTER, E. Environmental Scanning by CEOs in two Canadian Industries. *Journal of the American Society for Information*

- Science* [interaktyvus]. 1993, vol. 44, p. 194-203. [žiūrėta 2011 vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://choo.fis.utoronto.ca/FIS/respub/JASIS.pdf>
38. COHEN, M.; MARCH, J. G.; OLSEN, P. J. A Garbage Can Model of Organizational Choice. *Administrative Science Quarterly* [interaktyvus]. 1972, vol. 17, p. 1-25. [žiūrėta 2010 spalio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2392088>
 39. COOPER, J.; BRADY, D. W. Toward Diachronic Analysis of Congress. *The American Political Science Review* [interaktyvus]. 1981, vol. 75, p. 988-1006. [žiūrėta 2013 liepos 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1962298>
 40. COURTRIGHT, C. Context in Information behavior research. *Annual Review of Information Science and Technology* [interaktyvus]. 2007, vol. 41 (1), p. 273-306 [žiūrėta 2011 vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1002/aris.2007.1440410113
 41. DAVIDSON, R. H.; OLESZEK W. J. *Congress and Its Members*. Congressional Quarterly Books, 1997. 640 p. ISBN 1452239959.
 42. DENHARDT, R. B. *Viešųjų organizacijų teorijos*. Vilnius: Algarvė, 2001. 301 p. ISBN 998685668X.
 43. DERVIN, B. Given a context by any other name: Methodological tools for taming the unruly beast. Iš *Information Seeking in Context: Proceedings of an international Conference on Research in Information needs, Seeking and Use in Different Contexts*. London: Taylor Graham, 1997, p 13-38.
 44. DEUTSCH, Karl Wolfgang. *The nerves of government: models of political communication and control*. London: The Free Press of Glence, 1963. 316 p.
 45. ERDELEZ, S. Information encountering. Iš *Theories of information behavior*. Medford, N.J: Information Today, Inc., 2005, p. 179-184. ISBN 157387230.
 46. FELDMAN, M. S; MARCH J. G. Information as Sygnal and Symbol. *Administrative Science Quarterly* [interaktyvus]. 1981, vol. 26, p. 171-186 [žiūrėta 2011 vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ics.uci.edu/~corps/phaseii/FeldmanMarch-SignalSymbol-ASQ.pdf>

47. SAGER, T.; RAVLUM, I. The Political Relevance of Planners' Analysis: The Case of a Parliamentary Standing Committee. *Planning Theory* [interaktyvus]. 2005, vol. 4 (33), p. 33-65. [žiūrėta 2011 rugsėjo 21 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1177/1473095205051441
48. FISHER, K.E.; ERDELEZ, S.; MCKECHNIE, L. *Theories of Information Behavior*. Medford, N.J: Information Today, Inc., 2005. 431 p. ISBN 157387230.
49. FOSTER, A. A non-linear model of information seeking behavior. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* [interaktyvus]. 2004, vol. 55(3), p. 228-237. [žiūrėta 2011 rugsėjo 23 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1002/asi.10359
50. FOX, H.; HAMMOND S. *Congressional Staff: The Invisible Force in American Lawmaking*. New York: The Free Press, 1977. 227 p.
51. FOUCAULT, Michael. *Discipline and punish: the birth of the prison*. London: Penguin Books, 1991. 333 p. ISBN 014013722X
52. FREDERICK, S. Cognitive Reflection and Decision Making. *The Journal of Economic Perspectives* [interaktyvus]. 2005, vol. 19, no. 4, p. 25-42 [žiūrėta 2012 sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: http://psych.fullerton.edu/MBIRNbAUM/PSYCH466/articles/Frederick_CRT_2005.pdf
53. GIESECKE, J. Recognizing Multiple Decision-Making Models: A guide for Managers. *College&Research Libraries*, 1993, p. 103-114.
54. GRALEWSKA-VICKERY, A. Communication and Information Needs of Earth Science Engineers. *Information Processing and Management* [interaktyvus]. 1976, vol. 12, p. 251-282 [žiūrėta 2010 liepos 18 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/0306-4573(76)90065-0
55. HARRISON, E. F. *The managerial Decision-Making Process*. Boston Ma: Houghton Mifflin, 1999. 576 p. ISBN 0395908213.
56. HASTIE, R. Problems for Judgment and Decision Making. *Annual Review of Psychology* [interaktyvu]. 2001, vol. 52, p. 653-683 [žiūrėta 2010 liepos 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://faculty.chicagobooth.edu/reid.hastie/research/annrev01.pdf>

57. HEIDAR, K. Roles, Structures and Behaviour: Norwegian Parliamentarians in the Nineties. Iš *Members of parliament in Western Europe: Roles and Behaviour*. London: Frank Cass, 1997, p. 91-110.
58. HIX, S. Parliamentary Behavior with Two Principals: Preferences, Parties, and Voting in the European Parliament. *American Journal of Political Science* [interaktyvus]. 2002, vol. 46, no. 3, p. 688-698 [žiūrėta 2010 spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3088408>
59. HOOD, J.C. Orthodoxy vs. power: The Defining traits of grounded theory. Iš *The Sage handbook of grounded theory*. Los Angeles: Sage Publication. 2007, 151-164 p.
60. HUCKSHORN, R. J. Decision-making stimuli in the state legislative process. *Political Research Quarterly* [interaktyvus]. 1965 vol. 18(1), p. 164-185 [žiūrėta 2010 vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/445662>
61. Informing democracy: building capacity to meet parliamentarians' information and knowledge needs. *IFLA Reports and documents* [interaktyvus]. 2008, no. 59 [žiūrėta 2010 m. birželio 16 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.ipu.org/PDF/publications/inform_dem_en.pdf >
62. INGWERSEN, P.; JÄRVELIN, K. *The Turn. Integration of Information Seeking and Retrieval in Context*. Berlin: Springer, 2005. 448 p. ISBN 1402038501
63. JANIŪNIENĖ, Erika. Studentų informacinę elgseną motyvuojantys veiksniai. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 61, p. 83-92. ISSN 1392–1487
64. JANIŪNIENĖ, Erika. Vadybininko informacinė elgsena organizacijoje: socialinių tinklų naudojimas. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 40, p. 57-65. ISSN 1392–1487
65. JANIŪNIENĖ, Erika. Verslo organizacijos išorės aplinkos stebėsenos sistema: informacinė elgsena. Iš *Informacijos ir žinių vadyba verslo organizacijoje : monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 67-87. ISBN 9789955334828.
66. JARAŠIŪNAS, Egidijus. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2003. 318 p. ISBN 9955557192.

67. JOHNSON J. D. On contexts of Information Seeking. *Information Processing And Management* [interaktyvus]. 2002, vol. 39, p. 735 – 760 [žiūrėta 2012 sausio 21 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/S0306-4573(02)00030-4
68. JOHNSON, J. D. *Cancer-related Information seeking*. Cresskill, Nj: Hampton Press, 1997.
69. KALINAUSKAS, Gintaras. *Parlamentinė kontrolė*. I ir II dalis. Vilnius : Registrų centras, 2010-2011.
70. KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai : Lucilijus, 2007. 365 p. ISBN 9955655356.
71. KARI, J. Diversity in the Conceptions on Information Use. *Information Research* [interaktyvus]. 2010, vol. 15, no. 3 [žiūrėta 2012 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.informationr.net/ir/15-3/colis7/colis709.html>
72. KARI, J.; SAVOLAINEN, R. Towards a contextual model of information seeking on the Web. *New Review of Information Behaviour Research* [interaktyvus]. 2003, vol. 4(1), p. 155-175 [žiūrėta 2012 kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1080/14716310310001631507
73. KASIULEVIČIUS, V.; DENAPIENĖ, G. Statistikos taikymas mokslinių tyrimų analizėje. *Gerontologija*, 2008, nr. 9 (3), p. 176-180. ISSN 1392-9062
74. KINGDON, J. W. *Agendas, Alternatives and Public Policies*. New York: HarperCollins College Publishers, 1995. 253 p. ISBN 0-67-352389-6
75. KINGDON, J. W. Politicians, Self-Interest and Ideas. Iš *Reconsidering the Democratic Public*, Penn State University Press, 1993, p. 73-89. ISBN 0271009276.
76. KINGDON. J. W. *Congressmen's Voting Decisions*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1989, 344 p. ISBN 0472064010.
77. KLEIN, G. *Sources of power: How people make decisions*. Cambridge, MA: MIT, 1999. 308 p. ISBN 0262611465.
78. KRAPAVICKAITĖ, Danutė; PLIKUSAS, Aleksandras. *Imčių teorijos pagrindai: vadovėlis universitetų studentams*. Vilnius: Technikas, 2005. 311 p. ISBN 9986059275

79. KRIKELAS, J. Information seeking behaviour: Patterns and concepts. *Drexel Library Quarterly*, 1983, vol. 19(2), p. 5-20.
80. KRŪMINAITĖ, L. Mokslo darbuotojų ir specialistų informacinių poreikių tyrimai Lietuvos TSR. *Knygotyra*, 1990, t. 16(23), sąs. 2, p. 29-39.
81. KVALE, Steinar. *Doing Interviews*. Los Angeles: Sage, 2013, 157 p. ISBN 0761949771.
82. LANDRY, C. F. Work roles, tasks, and the information behavior of dentists. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* [interaktyvus]. 2006, vol. 57(14), p. 1896-1908 [žiūrėta 2011 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1002/asi.20385
83. LANE, J. E. Viešasis sektorius : sąvokos, modeliai ir požūriai. Vilnius : Margi raštai, 2001. 461 p. ISBN 9986092280
84. LECKIE, G.J.; PETTIGREW, K.E.; SYLVAIN, C. Modeling the information seeking of professionals: a general model derived from research on engineers, health care professionals, and lawyers. *Library Quarterly*, 1996, vol. 66(2), p. 161-193.
85. *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo Biblioteka. Veiklos ataskaita 2010, veiklos programa 2011* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lnb.lt/doc/apie/ataskaita2010.pdf>
86. LINDBLOM, E. C.; WOODHOUSE, J. E. *Politikos formavimo procesas*. Vilnius : Algarvė, 1999. 238 p. ISBN 9986856546
87. LIPSHITZ, R.; KLEIN, G.; ORASANU, J.; SALAS E. Taking Stock of Naturalistic Decision Making. *Journal of Behavioral Decision Making* [interaktyvus]. 2001, vol. 14/5, p. 331-352 [žiūrėta 2012 rugpjūčio 16 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1002/bdm.381
88. LIPSHITZ, R.; STRAUSS O. How decision-makers cope with uncertainty. Iš *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society 40th Annual Meeting*, 1996, p. 189–192.
89. LUKOŠAITIS, Alvidas. Parlamentarizmas Europoje ir Lietuvoje : bendros vertybės, skirtinga patirtis. Iš *Parlamentarizmo genezė Europoje ir Lietuvos atvejis : tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Parlamentinio bendradarbiavimo centras, 2008. 141 p.

90. LUKOŠAITIS, Alvidas. Parlamentas ir parlamentarizmas. Iš *Lietuvos Politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir Informatika, 2004, 343 – 384 p. ISBN 998685051
91. LUKOŠAITIS, Alvidas. *Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 262 p. ISBN 9986197457.
92. LUO, M. Structural Equation Modeling for High School Principals' Data-Driven Decision Making: An Analysis of Information Use Environments. *Educational Administration Quarterly* [interaktyvus]. 2008, vol. 44, p. 603-634 [žiūrėta 2011 kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1177/0013161X08321506
93. MACEVIČIŪTĖ, Elena. Communication behaviour of Lithuanian 'hosts' in meetings with foreigners ('strangers'). *Informacijos mokslai*, 2005, t. 35. ISSN 1392–1487
94. MACEVIČIŪTĖ, Elena. *Informacinės veiklos struktūra: komponentų sąveika : habilitacijos procedūrai teikiamų darbų apžvalga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004. 31 p.
95. MACEVIČIŪTĖ, Elena. Information needs research in Russia and Lithuania, 1965-2003. *Information research* [interaktyvus]. 2006, vol. 11. [žiūrėta 2009 lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.informationr.net/ir/1-2/11-3/paper256.html>
96. MACKENZIE, M. L. An exploratory study investigating the information behaviours of line-managers within a business environment. *New Review of Information Behaviour Research*, 2003, vol. 3, p. 63-78.
97. MANSOUR, E., ALKHURAINIJ N. Information seeking behaviour of Members of the Kuwaiti Parliament (MKPs). *Library review* [interaktyvus]. 2011, vol. 60, issue 8, p. 671-648 [žiūrėta 2012 sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/00242531111166700
98. MARCELLA, R.; BAXTER, G.; DAVIES, S. The Information Needs and Information-Seeking Behaviour of the Users of the European Parliamentary Documentation Centre. *Journal of Documentation* [interaktyvus]. 2007, vol. 63, p. 920-934 [žiūrėta 2010 birželio 28 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/00220410710836420

99. MARCELLA, R.; CARCARY, I.; BAXTER, G. The information needs of United Kingdom Members of the European Parliament. *Library Management*, 1999, vol. 20, issue 3, p. 168-178.
100. MARCH, J.G. *A Primer on Decision Making: How Decisions Happen*. New York: Free Press, 1994. 308 p. ISBN 1439157332.
101. MARCHIONINI, G. *Information Seeking in Electronic Environments*. Cambridge, NY: Cambridge University Press, 1995. 240 p. ISBN 0521586745.
102. MARTON, C. *Understanding how Women Seek Health Information on the Web*. Doctoral dissertation [interaktyvus]. University of Toronto, 2010. [žiūrėta 2012 m. liepos 15 d.]. Prieiga per internetą: http://choo.ischool.utoronto.ca/FIS/marton/marton_thesis.pdf
103. MATONYTĖ, I. Politinio atstovavimo galimybių plėtra? Lietuvos parlamentarų požiūrio į moterų kvotas analizė. *Parlamento studijos*, 2009, nr. 10. ISSN 1648-9896
104. MAYHEW, D. *Congress: The Electoral Connection*. 2 edition. New Haven: Yale University Press, 2004. 216 p. ISBN 0300105878
105. McCARTY, N.; KEITH, T. P.; HOWARD R. The Hunt for Party Discipline in Congress. *American Political Science Review* [interaktyvus]. 2001, vol. 95, p. 673-687 [žiūrėta 2011 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3118241>
106. McCREADIE, M.; RICE, R. E. Trends in analyzing access to information. Part 1: Cross-disciplinary conceptualization of access. *Information processing and Management* [interaktyvus]. 1999, vol. 35, p. 45-76 [žiūrėta 2012 vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/S0306-4573(98)00037-5
107. MCCARTY, Nolan M., POOLE K., ROSENTHAL H. The Hunt for Party Discipline in Congress. *The American Political Science Review* [interaktyvus]. 2001, p. 673-687 [žiūrėta 2010 sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/S0306-4573(98)00037-5
108. McELROY, G. Legislative Politics. Iš *The Sage Handbook of European Union Politics*. Sage Publications, 2007, p. 175 -188. ISBN 9781412908757.

109. MCKENZIE, P. J. A model of information practices in accounts of everyday-life information seeking. *Journal of Documentation* [interaktyvus]. 2003, vol. 59, p. 19-40 [žiūrėta 2010 liepos 14 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/00220410310457993
110. MCKENZIE, P. J. Positioning theory and the negotiation of information needs in a clinical midwifery setting. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* [interaktyvus]. 2004, vol. 55, p. 684-694 [žiūrėta 2011 sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1002/asi.20002
111. MEYER, W. J., ROWAN, B. Institutionalized Organizations: Formal structures as Myths and Ceremony. *American Journal of Sociology* [interaktyvus]. 1977, vol. 83, no. 2, p. 340-363 [žiūrėta 2013 vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://faculty.washington.edu/jwilker/571/571readings/MeyerRowan.pdf>
112. MYERS, J., WELL, A. Research design and statistical analysis [interaktyvus]. Lawrence Erlbaum Associates, 1995. Prieiga per internetą: <http://www.questia.com/library/109647453/research-design-and-statistical-analysi>
113. MILLER R.; PELIZZO R.; STAPENHURST R. *Parliamentary libraries, institutes and offices: the sources of parliamentary information* [interaktyvus]. Washington: World Bank Institute, 2006. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://wbi.worldbank.org/wbi/document/parliamentary-libraries-institutes-and-offices-sources-parliamentary-information>
114. MILLER, S. J.; WILSON, D. C. Perspectives on Organizational decision making. Iš *The Sage Handbook of Organizational Studies*. London: Sage, 2006, p. 469-484. ISBN 0130862150
115. MINTZBERG, H.; RAISINGHANI, D.; THEORET A. The Structure of „Unstructured“ Decision Making. *Administrative science quarterly* [interaktyvus]. 1976, vol. 21, p. 246-275 [žiūrėta 2012 birželio 28 d.]. Prieiga per internetą: http://media.corporate-ir.net/media_files/irol/97/97664/reports/Mintzberg.pdf
116. MOONEY, Z. C. Strategic Information Search in State Legislative Decision Making. *Social Science Quarterly*, 1993, vol. 74, p. 185-198.

117. MOONEY, Z. C. Information Sources in State Legislative Decision Making. *Legislative Studies Quarterly*, 1991, vol. 16, no. 3, p. 445-455.
118. MOONEY, Z., C. Peddling Information in the State Legislature: Closeness Counts. *The Western Political Quarterly*, 1991, vol. 44, no. 2, p. 433-444.
119. MOREHEAD, D. R.; ROUSE, W. B. Models of human Behavior in information seeking tasks. *Information Processing & Management* [interaktyvus]. 1982, vol. 18(4), p. 193-205 [žiūrėta 2013 gegužės 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0306457382900590>
120. MORKEVIČIUS, Vaidas. *Socialinių vertybių raiška politiniame diskurse: lietuvos seimo debatų turinio analizė (1992-2004 m.)*. Daktaro disertacija [interaktyvus]. Kauno technologijos universitetas, 2005. [žiūrėta 2010 m. spalio 12 d.]. Prieiga per Internetą: http://www.vaidasmo.lt/lt/meniu/publ/dis/vm_disertacija.pdf
121. TELEŠIENĖ A.; MORKEVIČIUS, V.; ŽVALIAUSKAS G. Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite: Pavyzdinis metodologinis mokomasis studijų paketas [interaktyvus]. 2008. [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3_2_2.html
122. MORRIS, C. T. Toward A User-Centered Information Service. Iš *Managing Information for the Competitive Edge*. New York: Neal-Schuman Publishers, 1996, p. 137-167. ISBN 1555702155
123. MOSTERT, B. J.; OCHOLLA D. N. Information needs and information seeking behavior of parliamentarians in South Africa. *Journal of Library and information science*, 2004, vol. 71(2), p. 136-150 [žiūrėta 2010 kovo 18 d.]
124. MOSTERT, J. Diffusing information for democracy: an insight of the South African Parliament. *Library Management* [interaktyvus]. 2004, vol. 25(1/2), p. 28-38 [žiūrėta 2010 kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/01435120410510238

125. MOYNIHAN, D. P. Goal-based Learning and the Future of Performance Management. *Public Administration Review* [interaktyvus]. 2005, vol. 65(2), p. 203–16 [žiūrėta 2011 sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1111/j.1540-6210.2005.00445.x
126. MOYNIHAN, D. P. Why and How do State Governments Adopt and Implement “Managing for Results” Reforms?. *Journal of Public Administration Research and Theory* [interaktyvus]. 2005, vol. 15(2), p. 219–43 [žiūrėta 2011 sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://jpart.oxfordjournals.org/content/15/2/219.full.pdf>
127. NALUMAGA, R. *Crossing to the Mainstream: Information Challenges and Possibilities for Female Legislators in the Ugandan Parliament*. Doctoral thesis [interaktyvus]. University of Gothenburg, 2009. [žiūrėta 2011 m. liepos 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://bada.hb.se/handle/2320/5356>
128. NIEDZWIEDZKA, B. A proposed general model of information behavior. *Information Research* [interaktyvus]. 2003, vol. 9(1). [žiūrėta 2012 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://informationr.net/ir/9-1/paper164.html>
129. NUTT, P. C. Models for Decision Making in Organizations and Some Contextual Variables Which Stipulate Optimal Use. *Academy of Management Review* [interaktyvus]. 1976, vol. 1(2), p. 84-98 [žiūrėta 2010 vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/257489>
130. O'Reilly, C. A. Variations in Decision Makers' Use of Information Sources: The Impact of Quality and Accessibility of Information. *Academy of Management Journal* [interaktyvus]. 1982, vol. 25, no. 4, p. 756-771 [žiūrėta 2010 rugsėjo 19 d.]. Prieiga per internetą: www.jstor.org/stable/256097
131. O'Reilly, C. A. The use of information in organizational decision making: A model and some propositions. *Research in Organizational Behavior*, 1983, vol. 5, p. 103-139.
132. OLSON M., D. *Democratic Legislative institutions: a comparative view*. New York: M. E. Sharpe, 2004. 184 p. ISBN 1563243148

133. ORASANU, J.; CONNOLLY, T. The reinvention of decision making. Iš *Decision making in action: Models and methods*. Norwood, NJ: Ablex, 1993, p. 3–30.
134. ORTON, R.; MARCELLA, R.; BAXTER, G. An observational study of the information seeking behaviour of the Members of Parliament in the United Kingdom. *Aslib proceedings*, 2003, vol. 52, p. 787-97.
135. PAISLEY, W. J. Information needs and uses. *Annual Review of Information Science and Technology*, 1968, vol. 3 p. 1-30.
136. PARSONS, W. *Viešoji politika*. Vilnius: Eugrimas, 2001. 607 p. ISBN 998675289.
137. PETERS, G.; BARKER, A. *Advising Western Governments: Inquiries, expertise and public policy*. Edinburg University Press, 1993. 228 p. ISBN 0822911728.
138. PETTIGREW, K. E. Lay information provision in community settings: How community health nurses disseminate human services information to the elderly. *Library Quarterly*, 2000, vol. 70, p. 47-85.
139. PETTIGREW, K. E.; FIDEL, R.; BRUCE, H. Conceptual frameworks in information behavior. *Annual Review of Information Science and Technology* [interaktyvus]. 2001, vol. 35, p. 43-78 [žiūrėta 2010 liepos 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://projects.ischool.washington.edu/chii/publications/fidel/conceptualframeworks.pdf>
140. PFEFFER, J. *Power in Organizations*. Marshfield, Massachusetts: Pitman, 1981, 391 p.
141. PUKĖNAS, Kazimieras. *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa: studijų knyga*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2011. 136 p. ISBN 978609804025
142. RAGAUSKAS, P. *Įstatymų leidyba Lietuvoje : samprata ir institucinis modelis*. Vilnius : Petro ofsetas, 2005. 231 p. ISBN 9955668288.
143. RAUDLA, R. The Use of Performance Information in Budgetary Decision-Making by Legislators: Is Estonia any Different. *Public Administration* [interaktyvus]. 2012, vol. 90 (4), p. 1000-1015 [žiūrėta

2013 kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1111/j.1467-9299.2012.02041.x

144. RAUNIO, T. *The European Perspective: Transnational Party Groups in the 1989-1994 European Parliament*. London: Ashgate, 1997. 212 p. ISBN 1855219883.
145. RICH, R. F.; OH, C. H. Rationality and Use of Information in Policy Decisions. *Science Communication*, 2000, vol. 22(2), p. 173–211.
146. ROBERSON, S. D.; DURTAN, S. J.; BARHAM, F. E. Influences that shape state legislators education policy decisions. *ERS Spectrum* [interaktyvus]. 1992, vol. 10(1), p. 30-33 [žiūrėta 2013 kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://eric.ed.gov/?id=EJ442892>
147. ROBINSON, W. H. Parliamentary Libraries. Information in the Legislative Process. Iš *World Encyclopedia of Parliaments and Legislatures*. IPSA, 2 vol., 1998, p. 815-829.
148. ROBINSON, W. H.; HYDE, J. Legislatures and information capabilities in emerging democratic nations: a framework for assessment. Iš *Parliamentary Libraries Research Services in Central and Easter Europe*. Munchen: Sauer, 1998, p. 1–25.
149. ROBINSON, W.H., FRANCIS, M. Political Development Assistance in Central Europe and Former Soviet Union: Some Lessons from Experience. Iš *Working Papers on Comparative Legislative Studies*. Appleton, Research Committee of legislative Specialists of IPSA, 1994. p. 409-430.
150. RONAI, I.; BRYANT, M. N. The role of Hungary's Parliamentary Library in fostering democratic decision making. *Libri* [interaktyvus]. 1992, vol. 42, no. 2, p. 136-143 [žiūrėta 2010 birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.deepdyve.com/lp/de-gruyter/the-r-le-of-hungary-s-parliamentary-library-in-fostering-democratic-w6Bsbn6k5q>
151. ROSENBAUM, H. Information use environments and structuration: Towards an integration of Taylor and Giddens. *Proceedings of the 56th Annual Meeting of the American Society for Information Science*, 1993, p. 235-245.
152. ROSENBAUM, H. Structure and action: Towards a new concept of the information use environment. *Proceedings of the 59th Annual*

- Meeting of the American Society for Information Science*, 1996, p. 152-156.
153. SABATIER, P.; WHITEMAN, D. Legislative Decision Making and Substantive Policy Information: Models of Information Flow. *Legislative Studies Quarterly* [interaktyvus]. 1985, p. 395 – 421 [žiūrėta 2010 kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: www.jstor.org/stable/440038
 154. SAGER, T.; RAVLUM, I. The Political Relevance of Planners' Analysis: The Case of Parliamentary Standing Committee. *Planning Theory* [interaktyvus]. 2005, vol. 4 (33), p. 33-65 [žiūrėta 2012 kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://plt.sagepub.com/content/4/1/33.full.pdf>
 155. SAVOLAINEN, R. Conceptualizing Information Need in Context. *Information Research* [interaktyvus]. 2012, vol. 40, no. 4. [žiūrėta 2013 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.informationr.net/ir/17-4/paper534.html#.UqXFstIW1IE>
 156. SAVOLAINEN, R. Everyday life information seeking: approaching information seeking in the context of “Way of Life”. *Library and Information Science Research*, 1995, vol. 17, p.259–294.
 157. SAVOLAINEN, R. Information use as gap-bridging: the viewpoint of sense-making methodology. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 2006, vol. 57(8), p. 1116-1125.
 158. SAVOLAINEN, R. Information Behavior and Information Practice: Reviewing the "Umbrella Concepts" of Information-Seeking Studies. *Library Quarterly* [interaktyvus]. 2007, vol. 77 (2), p. 109-132 [žiūrėta 2011 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://eric.ed.gov/?id=EJ875965>
 159. SCHNEIER, E.; GROSS, B. *Legislative Strategy: Shaping Public Policy*. Wadsworth Publishing, 1993. 289 p. ISBN 0312051921.
 160. *Seimo kanceliarijos 2013-2015 metų strateginis veiklos planas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8336&p_k=1
 161. SEREMA, B.C. Matching MPs' information needs and information services in the House of Commons. *Library Management* [interaktyvus]. 1999, vol. 20(3), p. 179–189 [žiūrėta 2010 sausio 9 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/01435129910259676

162. SHAFIR, E.; LEBOEUF, R. A. Rationality. *Annual Review of Psychology*, 2002, vol. 53, p. 491-517.
163. SHAILENDRA K., PRAKASH H. A study of information needs of Members of the legislative assembly in the capital city of India. *Aslib Proceedings* [interaktyvus]. 2008, vol. 60, issue 2, p. 158-179 [žiūrėta 2010 sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: doi; 10.1108/00012530810862482
164. SHATTUCK, L. G.; MILLER, N. L. Extending Naturalistic decision making to complex organizationn.: a dynamic model of Situated Cognition. *Organization studies*, 2006, vol. 27 (7), p. 989 - 1009.
165. SILVERMAN, David. *Doing qualitative research : a practical handbook*. Los Angeles [Calif.] : Sage Publications, 2007. 395 p. ISBN 9781412901970
166. SIMON, Herbert. *The shape of automation for men and management*. New York: Harper & Row, 1965.
167. SIMON, Herbert. *Administracinė Elgsena: Sprendimų Priėmimo Procesų Administracinėse Organizacijose Tyrimas*. Vilnius: Knygiai, 2003, 405 p. ISBN 9955443162
168. SIMON, Herbert. *Models of Man: Social and Rational*. New York: Wiley, 1957. 592 p. ISBN 0262012081
169. SINKEVIČIUS, Vytautas. Seimas – Tautos atstovybė (Konstituciniai pagrindai). *Jurisprudencija*, 2006, nr. 9 (87), p. 52-60. ISSN 1392-6195
170. SINKEVIČIUS, Vytautas. Lietuvos parlamento teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013. 400 p. ISBN 789955195757
171. SOLOMON, P. Rounding and dissonant grounds. Iš *Theories of information behavior*. Medford, N.J: Information Today, Inc. 2005, p. 308-312. ISBN 157387230.
172. SONNENWALD, D. H. Evolving perspectives of human information behaviour: Contexts, situations, social networks and information horizons. *Proceedings of the Second International Conference on Research in Information Needs, Seeking and Use in*

Different Contexts. Sheffield, U.K., 13-15 August 1998, London: Taylor Graham 1999, p. 176-190.

173. SONNENWALD, H. D.; IIVONEN, M. An Integrated Human Information Behavior Research Framework for Information Studies. *Library&Information Science Research* [interaktyvus]. 1999, vol. 21 (4), p. 429-457 [žiūrėta 2010 lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/S0740-8188(99)00023-7
174. SPARROW, P. R. Strategy and Condition: Understanding the Role of Management Knowledge Structures, Organizational Memory and Information Overload. *Creativity and Innovation Management* [interaktyvus]. 1999, vol. 8, p. 140-148 [žiūrėta 2012 sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://opmexperts.com/Sparrow.pdf>
175. SPINK, A.; COLE, C. Human information behavior: integrating diverse approaches and information use. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* [interaktyvus]. 2006, vol. 57(1), p. 25-35. [žiūrėta 2013 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1002/asi.20249
176. SPINK, A.; HEINSTRÖM, J. *New Directions in Information Behavior. Library and Information Science*. United Kingdom: Emerald Group, 2011. 320 p. ISBN 978178521701
177. STONE, D. *Viešosios politikos paradoksai*. Vilnius: Eugrimas, 2004. 435 p. ISBN 995501650
178. STOKES, P.; URQUHART C. Qualitative interpretative categorisation for efficient data analysis in a mixed methods information behaviour study. *Information Research* [interaktyvus]. 2013, vol. 18, no. 1. [žiūrėta 2013 spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.informationr.net/ir/18-1/paper555.html#sto11>
179. SVENSON, O.; EDLAND A. Change of Preference Under Time Pressure: Choices and Judgements. *Scandinavian Journal of Psychology* [interaktyvus]. 1987, vol 28 (4), p. 322-330 [žiūrėta 2012 sausio 9 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1111/j.1467-9450.1987.tb00769.x
180. ŠILEIKIS, Egidijus. Parlamentinės kontrolės aktualijos ir naujos mokslinės sampratos poreikis Lietuvoje. Iš Parlamento ir valstybinės valdžios institucijų sąranga: Liber Amicorum Česlovui Juršėnui.

Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto Leidybos centras, 2008. 593 p.
ISBN 789955190790

181. TALJA, S. Constituting “information” and “user” as research objects: A theory of knowledge formations as an alternative to the information man-theory. *Proceedings of an International Conference on Research in Information Needs, Seeking and Use in Different Contexts*. London: Taylor Graham, 1997, p. 67-80.
182. TALJA, S.; KESO, H.; PIETILAINEN, T. The production of „context“ in information seeking research: a metatheoretical view. *Information Processing & Management*, 1999, vol. 35, p. 751-763.
183. TALLAT-KELPŠA, L. Pusiau prezidentizmo link: Lietuvos institucinės reformos analizė. *Politologija*, 1996, nr. 1(17), p. 93–111. ISSN 1392-1681
184. TANFIELD, J. The role of assessment of services in planning future developments in Parliamentary libraries. Iš *61st IFLA general conference and council. Istanbul, Turkey*, 1995.
185. TAYLOR, R. S. (1986). *Value-added process on information systems*. Norwood, NJ: Ablex.
186. TAYLOR, R. S. Information use environments. *Progress in communication science*, 1991, vol. 13, p. 217-254.
187. THAPISA, A. Legislative information needs of indigenous Parliamentarians in Botswana and impact on effective decision-making. *International Information and Library Review* [interaktyvus]. 1996, vol. 28, p. 203-232 [žiūrėta 2010 balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1080/10572317.1996.10762398
188. TIAMIYU, M. Source use by Nigerian civil servants and their organisational and information exposure characteristics. *Journal of Information Science* [interaktyvus]. 1993, vol. 19, p. 339–347 [žiūrėta 2011 vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1177/016555159301900502
189. TUOMINEN, K.; TURJA, T. Use of social scientific information in parliamentary discussions. *Advance in Library Administration and Organization*, 2007, vol. 25, p. 133-15

190. TVERSKY, A.; KAHNEMAN, D. The Framing of Decisions and the Psychology of Choice. *Science* [interaktyvus]. 1981, 211, p. 453–458. [žiūrėta 2012 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://links.jstor.org/sici?sici=0036-8075%2819810130%293%3A211%3A4481%3C453%3ATFODAT%3E2.0.CO%3B2-3>
191. URQUHART, C. Meta-synthesis with information behaviour research. Iš *New directions in information behaviour*. Bradford: Emerald, 2011, p. 37-66. ISBN 978178052170.
192. VAIŠNYS, Andrius. Vieši Seimo ryšiai su visuomene. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. 385 p. ISBN 978-609-459-297-3
193. VAKKARI, P. Trends and approaches in information behaviour research. *Information Research* [interaktyvus]. 2008, vol. 13(4). [žiūrėta 2011 sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://InformationR.net/ir/13-4/paper361.html>
194. VARNIENĖ-JANSSEN, Regina; VERNICKAITĖ Aurelija. Parlamentarų informacinis aprūpinimas - demokratijos plėtros instrumentas. *Parlamento Studijos*, 2010, nr. 9, p. 31-50. ISSN 1648-9896
195. VERNICKAITĖ, Aurelija. Lietuvos Seimo narių informacijos poreikiai ir šaltiniai. *Parlamento Studijos*. 2012, nr. 13, p. 16-47. ISSN 1648-9896
196. VERNICKAITĖ, Aurelija. Parlamentarų informacinės elgsenos ypatumai: Lietuvos Respublikos Seimo narių atvejis. *Parlamento studijos*. 2014, Nr. 15, p. 66-97. ISSN 1648-9896
197. VOVERIENĖ, Ona. *Informatikos teorinės minties raida Lietuvoje 1957-1990 metais: istoriografinė apybraiža*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1996. 208 p. ISBN 9986192145.
198. WEISS, C. H. *Organizations for Policy Analysis: Helping Government Think*. Sage Publications, 1992. 312 p. ISBN 0803943601.
199. WILKINS, J. L.; HASSARD, L.; LECKIE J. G. University Professional and Managerial Staff: Information Needs and Seeking. *College&Research Libraries* [interaktyvus]. 1997, vol. 58, no. 6, p. 561-

- 574 [žiūrėta 2012 sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://crl.acrl.org/content/58/6/561.full.pdf>
200. WILKINSON, M.A. Information sources used by lawyers in problem solving: an empirical exploration. *Library and Information Science Research* [interaktyvus]. 2001, vol. 23(3), p. 257-276 [žiūrėta 2013 kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1016/S0740-8188(01)00082-2
 201. WILSON, T. D. Human Information Behavior. *Informing Science* [interaktyvus]. 1997, vol. 3, issue 2, p. 49-55 [žiūrėta 2010 birželio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://inform.nu/Articles/Vol3/v3n2p49-56.pdf>
 202. WILSON, T. D. Information behaviour: An interdisciplinary perspective. *Proceedings of an International Conference on Research in Information Needs, Seeking and Use in Different Contexts*. London: Taylor Graham, 1997, p. 39-49.
 203. WILSON, T. D. Information needs and uses. Fifty years of progress. *Fifty years of information progress: a Journal of Documentation review* [interaktyvus]. London: Aslib, 1994, p. 15-52 [žiūrėta 2010 gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.informationr.net/tdw/publ/papers/1994FiftyYears.html>
 204. WILSON, T. D. Models in information behaviour research. *Journal of Documentation* [interaktyvus]. 1999, vol. 55 (3), p. 249-270 [žiūrėta 2010 gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.informationr.net/tdw/publ/papers/1999JDoc.html>
 205. WILSON, T. D. On User Studies and Information Needs. *Journal of Documentation*, [interaktyvus]. 1981, vol. 37, p. 3-15 [žiūrėta 2010 gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/eb026702
 206. WILSON, T. D. Revisiting User Studies and Information Needs. *Journal of Documentation* [interaktyvus]. 2006, vol. 62 (6). p. 680-684 [žiūrėta 2010 kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: doi: 10.1108/00220410610714912
 207. WOLDBRECHT, C.; CAMPBELL, D. Leading by Example: Female Members of parliament as Political Role Models. *American Journal of Political Science* [interaktyvus]. 2007, vol. 51, no. 4, p. 921-939 [žiūrėta 2013 lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1111/j.1540-5907.2007.00289.x

208. YIN, R. K. *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2003. 312 p. ISBN 9781452242569.
209. ZACH, L. When is “enough” enough? Modeling the information-seeking and stopping behavior of senior arts administrators. *Journal of the American Society for Information Science and technology* [interaktyvus]. 2005, vol. 56, p. 23-35 [žiūrėta 2010 vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: https://www.asis.org/awards/When_is_Enough_Enough.pdf
210. ZADOORIAN, J. *The Informed Legislator: a Theory of Political Information Search*. Doctoral dissertation. University at Albany, State University of New York, 2004, 171 p.
211. ZIPF, G. *Human Behavior and the Principle of Least Effort: an Introduction to Human Ecology*. New York: Addison-Wesley, 1949. 588 p. ISBN 161427312X
212. ŽYDŽIŪNAITĖ, Vilma; MERKYS, Gediminas; JONUŠAITĖ, Simona. Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika. *Pedagogika*, 2005, nr. 76, p. 23-33. ISSN 1392-0340

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Parlamentarų informacinės elgsenos kiekybinis tyrimas: anketa Lietuvos Respublikos Seimo nariams

Gerbiama(s) parlamentare,

Mokslinio tyrimo tikslais Jums pateikiama anketa. Tai vienodos struktūros dokumentas, skirtas kiekvienam Seimo nariui/Seimo narei. Maloniai prašome Jūsų užpildyti šią anketa, kuri parengta siekiant atskleisti, kokios informacijos Jums reikia parlamentinėje veikloje, kokiais informacijos šaltiniais naudojotės ir kaip vertinate gaunamą informaciją. Gauti duomenys bus naudojami Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto doktorantės **Aurelijos Vernickaitės** rengiamoje disertacijoje (darbo vadovas – dr. doc. **Andrius Vaišnys**). Tikimasi, kad gauti duomenys ir mokslinio darbo rezultatas pravers gerinant Jūsų informacinį aprūpinimą ir leis sprendimų priėmimo procesą aprūpinti išsamia, aktualia ir savalaiki informacija. Apklausa anoniminė ir duomenys apie Jūsų tapatybę nebus atskleidžiami.

Anketos pildymo pavyzdys

Pažymėkite atsakymus apibraukdami Jums tinkantį atsakymo variantą (-us).

Jūsų lytis:

☐

1. Vyras 2. Moteris

☐

Jeigu klausimai pateikti lentelėje, apibraukdami po vieną atsakymą eilutėje.

Kada reikalinga informacija Jūsų, kaip parlamentaro, darbe?

	Dažnai	Retai	Niekada
Priimant sprendimus įstatymų leidyboje	1 ☐	2	3
Rengiantis ir/arba vykdant parlamentinę kontrolę	1	2	3 ☐

Bendroji informacija apie respondentą

1. Jūsų lytis:

1. Vyras 2. Moteris

2. Jūsų išsilavinimas:

1. Vidurinis 2. Aukštesnysis 3. Nebaigtas aukštasis 4. Aukštasis

3. Jūs esate išrinktas į Seimą apygardoje:

1. Vienmandatėje 2. Daugiamandatėje

4. Jūs Seime dirbate kadencijų:

1. Viena 2. Dvi 3. Trys 4. Keturios 5. Penkios 6. Šešios

5. Pažymėkite, kokias pareigas užimate:

1. Seimo valdybos narys	6. Komiteto pirmininkas
2. Komiteto pirmininko pavaduotojas narys	7. Komiteto/komisijos/frakcijos
3. Frakcijos seniūnas	8. Frakcijos seniūno pavaduotojas
4. Komisijos pirmininkas	9. Komisijos pirmininko

pavaduotojas

5. Ministrų kabineto narys

10. Kita (prašome įrašyti).....

Informaciniai poreikiai

6. Kada reikalinga informacija Jūsų, kaip parlamentaro, darbe:

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Niekada
Rengiant, svarstant įstatymų projektus ir priimant sprendimus įstatymų leidyboje	1	2	3	4
Rengiantis ir/arba vykdant parlamentinę kontrolę	1	2	3	4
Rengiantis diskusijai plenariniuose posėdžiuose	1	2	3	4
Darbui komitete (uose)	1	2	3	4
Darbui parlamentinėje (se) komisijoje (se)	1	2	3	4
Atsakant į rinkėjų prašymus/užklaudas	1	2	3	4
Rengiantis susitikimams su rinkėjais	1	2	3	4
Rengiantis viešiesiems renginiams (pvz. spaudos konferencijoms)	1	2	3	4
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4

7. Kada reikalinga informacija Jūsų, kaip parlamentaro, darbe Pažymėkite, kokios informacijos Jums dažniausiai reikia?

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Niekada
Bendro pobūdžio informacijos, kuri padėtų susipažinti su parlamente svarstomais klausimais ir priimamais sprendimais	1	2	3	4
Išsamios/analitinės informacijos, kuri leistų pagilinti žinias parlamente svarstomais klausimais	1	2	3	4
Informacijos pristatyti rinkėjams parlamento sprendimus	1	2	3	4
Informacijos apie tai, kaip parlamente svarstomus klausimus/problemas vertina įvairios grupės, visuomenė	1	2	3	4
Informacijos apie svarstomų problemų alternatyvas, svarbą ir galimas pasekmes	1	2	3	4
Informacijos apie įstatymų įgyvendinimą ir vykdomosios valdžios darbą	1	2	3	4
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4

8.Ar susiduriate su problema gauti reikalingą informaciją, susijusią su įstatymų leidyba?

1. Labai dažnai 2. Dažnai 3. Kartais 4. Niekada

Jeigu atsakėte „labai dažnai“, „dažnai“ ar „kartais“, gal galite pateikti pavyzdžių?.....

9.Ar susiduriate su problema gauti reikalingą informaciją, susijusią su parlamentine kontrole?

1. Labai dažnai 2. Dažnai 3. Kartais 4. Niekada

Jeigu atsakėte „labai dažnai“, „dažnai“ ar „kartais“, gal galite pateikti pavyzdžių?.....

10.Kada reikalinga informacija Jūsų, kaip parlamentaro, darbe Pažymėkite, kokios informacijos Jums dažniausiai reikia? Kaip dažnai Jums reikia informacijos šiomis temomis?

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Niekada
Vidaus politika	1	2	3	4
Užsienio politika	1	2	3	4
Teisė	1	2	3	4
Žmogaus teisės	1	2	3	4
Ekonomika	1	2	3	4
Socialinė politika	1	2	3	4
Švietimas	1	2	3	4
Mokslas	1	2	3	4
Transportas	1	2	3	4
Aplinkosauga	1	2	3	4
Žemės ūkis	1	2	3	4
Energetika	1	2	3	4
Kultūra	1	2	3	4
Sportas	1	2	3	4
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4

Informacijos šaltiniai

11.Kokiais informacijos šaltiniais naudojėtės, kai ieškote informacijos, reikalingos Jūsų, kaip parlamentaro, darbe?

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Niekada
Frakcijos/partijos kolegos	1	2	3	4

Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	2	3	4
Asmeniniai patarėjai/padėjėjai	1	2	3	4
Seimo komitetai	1	2	3	4
Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	1	2	3	4
Seimo kanceliarijos Teisės departamentas	1	2	3	4
Kiti Seimo vidiniai padaliniai	1	2	3	4
Vykdomosios valdžios atstovai	1	2	3	4
Valstybinių institucijų tarnautojai	1	2	3	4
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4
Europos parlamentarai	1	2	3	4
Interesų grupės (pvz. profsąjungos, verslo asociacijos)	1	2	3	4
Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka	1	2	3	4
Kitos bibliotekos	1	2	3	4
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui, google)	1	2	3	4
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)				
Žiniasklaida	1	2	3	4
Mokslo institucijos, tyrimų centrai	1	2	3	4
Rinkėjai	1	2	3	4
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4

12.Ar Jus tenkina informacija, kurią gaunate iš šių informacijos šaltinių? Įvertinkite 6 balų skalėje, kai 6 reiškia „visiškai tenkina“, 1 – „visiškai netenkina“. Apibraukite atsakymą tose eilutėse, kuriose nurodytais informacijos šaltiniais naudojotės bent vieną kartą.

	Visiškai netenkinama	Netenkinama	Labiau netenkina, nei tenkina	Labiau tenkina, nei netenkinama	Tenkina	Visiškai tenkinama
Frakcijos/partijos kolegos	1	2	3	4	5	6

Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	2	3	4	5	6
Asmeniniai patarėjai/padėjėjai	1	2	3	4	5	6
Seimo komitetai	1	2	3	4	5	6
Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	1	2	3	4	5	6
Seimo kanceliarijos Teisės departamentas	1	2	3	4	5	6
Kiti Seimo vidiniai padaliniai	1	2	3	4	5	6
Vykdomosios valdžios atstovai	1	2	3	4	5	6
Valstybinių institucijų tarnautojai	1	2	3	4	5	6
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5	6
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5	6
Europos parlamentarai	1	2	3	4	5	6
Interesų grupės (pvz. profsąjungos, verslo asociacijos)	1	2	3	4	5	6
Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka	1	2	3	4	5	6
Kitos bibliotekos	1	2	3	4	5	6
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui, google)	1	2	3	4	5	6
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)						
Žiniasklaida	1	2	3	4	5	6
Mokslo institucijos, tyrimų centrai	1	2	3	4	5	6
Rinkėjai	1	2	3	4	5	6
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4	5	6

13. Renkantis informacijos šaltinius, kurie išvardinti kriterijai Jums yra svarbūs?

	Labai svarbu	Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu
Prieinamumas (ar informacijos šaltinis yra greitai prieinamas ir kaip greitai informacija yra pateikiama)	1	2	3	4
Patikimumas (ar informacijos šaltinis ir jo teikiama informacija yra patikima)	1	2	3	4
Tikslumas/aiškumas (ar informacijos šaltinio pateikiama informacija yra tiksli, aiški ir suprantama)	1	2	3	4
Aktualumas (ar informacijos šaltinis pateikia visą aktualią informaciją)	1	2	3	4

14. Kaip vertinate informacijos šaltinio patikimumą. Prašom įvertinti 5 balų skalėje, kur 5 reiškia „labai gerai“, 1 – „labai prastai“. Apibraukite atsakymą tose eilutėse, kuriose nurodytais informacijos šaltiniais naudojotės bent vieną kartą.

	Labai prastai	Prastai	Vidutiniškai	Gera	Labai gerai
Frakcijos/partijos kolegos	1	2	3	4	5
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	2	3	4	5
Asmeniniai patarėjai/padėjėjai	1	2	3	4	5
Seimo komitetai	1	2	3	4	5
Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	1	2	3	4	5
Seimo kanceliarijos Teisės departamentas	1	2	3	4	5
Kiti Seimo vidiniai padaliniai	1	2	3	4	5
Vykdomosios valdžios atstovai	1	2	3	4	5
Valstybinių institucijų tarnautojai	1	2	3	4	5
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5
Europos parlamentarai	1	2	3	4	5
Interesų grupės (pvz. profsąjungos, verslo asociacijos)	1	2	3	4	5
Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka	1	2	3	4	5
Kitos bibliotekos	1	2	3	4	5
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui,	1	2	3	4	5

google)					
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)					
Žiniasklaida	1	2	3	4	5
Mokslo institucijos, tyrimų centrai	1	2	3	4	5
Rinkėjai	1	2	3	4	5
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4	5

15. Kaip vertinate informacijos šaltinio patikimumą Kaip vertinate informacijos prieinamumą, t.y. kaip greitai informacijos šaltinis yra prieinamas ir kaip greitai informacija yra pateikiama. Prašom įvertinti 5 balų skalėje, kur 5 reiškia „labai gerai“, o 1 – „labai prastai“. Apibraukite atsakymą tose eilutėse, kuriose nurodytais informacijos šaltiniais naudojotės bent vieną kartą.

	Labai prastai	Prastai	Vidutiniškai	Gera	Labai gerai
Frakcijos/partijos kolegos	1	2	3	4	5
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	2	3	4	5
Asmeniniai patarėjai/padėjėjai	1	2	3	4	5
Seimo komitetai	1	2	3	4	5
Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	1	2	3	4	5
Seimo kanceliarijos Teisės departamentas	1	2	3	4	5
Kiti Seimo vidiniai padaliniai	1	2	3	4	5
Vykdomosios valdžios atstovai	1	2	3	4	5
Valstybinių institucijų tarnautojai	1	2	3	4	5
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5
Europos parlamentarai	1	2	3	4	5
Interesų grupės (pvz. profsąjungos, verslo asociacijos)	1	2	3	4	5
Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka	1	2	3	4	5
Kitos bibliotekos	1	2	3	4	5

Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui, google)	1	2	3	4	5
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)					
Žiniasklaida	1	2	3	4	5
Mokslo institucijos, tyrimų centrai	1	2	3	4	5
Rinkėjai	1	2	3	4	5
Kita (prašome įrašyti)..... ..	1	2	3	4	5

16. Kaip vertinate informacijos šaltinio patikimumą Kaip vertinate informacijos prieinamumą, t.y. kaip greitai informacijos šaltinis yra prieinamas ir kaip greitai informacija yra pateikiama Kaip vertinate informaciją pagal svarbumą ir aktualumą iš nurodytų informacijos šaltinių. Prašom įvertinti 5 balų skalėje, kur 5 reiškia „labai gerai“, o 1 – „labai prastai“. Apibraukite atsakymą tose eilutėse, kuriose nurodytais informacijos šaltiniais naudojotės bent vieną kartą.

	Labai prastai	Prastai	Vidutiniškai	Gera	Labai gerai
Frakcijos/partijos kolegos	1	2	3	4	5
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	2	3	4	5
Asmeniniai patarėjai/padėjėjai	1	2	3	4	5
Seimo komitetai	1	2	3	4	5
Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	1	2	3	4	5
Seimo kanceliarijos Teisės departamentas	1	2	3	4	5
Kiti Seimo vidiniai padaliniai	1	2	3	4	5
Vykdomosios valdžios atstovai	1	2	3	4	5
Valstybinių institucijų tarnautojai	1	2	3	4	5
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	2	3	4	5
Europos parlamentarai	1	2	3	4	5
Interesų grupės (pvz. profsąjungos, verslo asociacijos)	1	2	3	4	5
Nacionalinė Martyno Mažvydo	1	2	3	4	5

biblioteka					
Kitos bibliotekos	1	2	3	4	5
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui, google)	1	2	3	4	5
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)					
Žiniasklaida	1	2	3	4	5
Mokslo institucijos, tyrimų centrai	1	2	3	4	5
Rinkėjai	1	2	3	4	5
Kita (prašome įrašyti).....	1	2	3	4	5

Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento paslaugos

17.Kokia Parlamentinių tyrimų departamento teikiama informacija ir paslaugomis naudojātės? (Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Spaudos apžvalgos
2. Garso ir vaizdo archyvai
3. Teikiu asmenines užklausas
4. Analitinės apžvalgos
5. Seimo biblioteka
6. Kita (prašome įrašyti).....
7. Parlamentinių tyrimų departamento teikiama informacija ir paslaugomis nesinaudoju →
pereikite prie 19 kl.

18.Kam naudojate iš Seimo Kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento gaunamą informaciją? (Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Teisėkūros procese
2. Rengiantis/vykdam parlamentinę kontrolę rinkėjais
3. Pasisakant, diskutuojant plenariniuose posėdžiuose
4. Darbui komitete (uose)
5. Darbui parlamentinėje (se) komisijoje (se)
11. Kita (prašome įrašyti).....
6. Atsakant į rinkėjų užklausas
7. Rengiantis susitikimams su
8. Rengiantis viešiesiems renginiams
9. Rengiantis vizitams į užsienį

19.Kodėl nesinaudojate Parlamentinių tyrimų departamento teikiama informacija ir paslaugomis? (Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Rengiama ne analitinio, bet apžvalginio pobūdžio informacija
2. Gaunu išsamesnę ir aktualesnę informaciją iš kito šaltinio
3. Informacijos reikia ilgai laukti
4. Nėra poreikio naudotis Parlamentinių tyrimų departamento teikiamomis paslaugomis
5. Trūksta informacijos apie Parlamentinių tyrimų departamento paslaugas
6. Kita (prašome įrašyti)

Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, atliekančios parlamentinės bibliotekos funkcijas, paslaugos

20.Kokia Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos teikiama informacija ir paslaugomis naudojātės? (Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Bibliografinė apžvalga ekonomikos klausimais
5. Bibliografinė apžvalga

teisės klausimais

2. Partijų, judėjimų ir žinybų spaudos apžvalga
3. Lenkijos spaudos apžvalga
4. Knygų skolinimas į namus
9. Kita (prašome įrašyti).....
10. Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos teikiama informacija ir paslaugomis nesinaudoju
→ pereikite prie 22 kl.
6. Savaitinė miestų/rajonų spaudos apžvalga
7. Duomenų bazės
8. Teikiu užklausas

21. Kam naudojate iš Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos gautą informaciją?
(Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Teisėkūros procese
2. Rengiantis/vykdamas parlamentinę kontrolę
3. Pasisakant, diskutuojant plenariniuose posėdžiuose (pvz. konferencijoms)
4. Darbui komitete (uose)
5. Darbui parlamentinėje (se) komisijoje (se)
11. Kita (prašome įrašyti).....
6. Atsakant į rinkėjų užklausas
7. Susitikimams su rinkėjais
8. Rengiantis viešiesiems renginiams
9. Rengiantis vizitams į užsienį

22. Kodėl nesinaudojate Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos teikiama informacija ir paslaugomis? (Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Teikiama ne analitinio pobūdžio informacija, kuri yra reikalinga parlamento darbe
2. Gaunu išsamesnę ir aktualesnę informaciją iš kito šaltinio
3. Informacijos reikia ilgai laukti
4. Nėra poreikio naudotis Lietuvos Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos paslaugomis
5. Trūksta informacijos apie Lietuvos Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos paslaugas
6. Kita (prašome įrašyti).....

Informacijos paieška ir kliūtys

23. Ar turite asmeninį (ius) patarėją (us)/padėjėją (us), kurie Jums ieško informacijos?

1. Taip
2. Ne

24. Kaip vertinate asmeninių padėjėjų/patarėjų pasirengimą aprūpinti Jus reikalinga informacija, pateikti, jeigu reikia, analitinę informaciją?

1. Labai gerai
2. Gerai
3. Vidutiniškai
4. Blogai
5. Labai blogai

25. Su kokiomis problemomis susiduriate Jūs asmeniškai ieškodami informacijos?
(Pažymėkite visus galimus variantus).

1. Informacijos yra per daug
2. Nėra pakankamai informacijos tam tikrais Seime svarstomais klausimais
3. Nėra pakankamai laiko surasti reikalingą informaciją
4. Nėra galimybių gauti informaciją greitai
5. Trūksta analitinio pobūdžio informacijos
6. Nepasitikėjimas gaunama informacija
7. Informaciją yra sudėtinga suprasti
8. Nepakanka gebėjimų naudotis elektroniniais informacijos ištekliais (pvz. duomenų bazės, internetas)
9. Trūksta informacijos apie šaltinius, iš kurių galima gauti informaciją
10. Trūksta asmeninio personalo, kuris padėtų surasti informaciją ir gebėtų ją tinkamai pateikti
11. Nepakankamas kalbų mokėjimas
12. Kita (prašome įrašyti).....

Dėkojame už atsakymus ir malonų bendradarbiavimą!

2 PRIEDAS. Statistiniai Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos kiekybinio tyrimo duomenys: nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp priklausomų ir nepriklausomų kintamųjų

1 lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp lyties ir informacinių poreikių, informacijos šaltinių ir gaunamos informacijos vertinimo

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis	Kendall tau koreliacijos koeficiento reikšmė	Reikšmingumo lygmuo p
Lytis	Informaciniai poreikiai: „rengiantis plenariniuose posėdžiuose“ diskusijai	-0,20823	0,0239
	Informacijos poreikiai: „informacijos švietimą“ apie	-0,22391	0,0153
	Informacijos poreikiai: „informacijos mokslą“ apie	-0,21723	0,0187
	Informacijos šaltiniai: „Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka“	-0,23635	0,0135
	Informacijos šaltiniai: „kitos bibliotekos“	-0,20731	0,0277
	Informacijos šaltiniai: „internetinės paieškos sistemos“	-0,21834	0,0209
	Informacijos šaltiniai: „duomenų bazės“	-0,21228	0,0228
	Gaunamos informacijos vertinimas: „frakcijos/partijos kolegos	0,19322	0,0338
	Gaunamos informacijos vertinimas: „Seimo komitetai“	0,18349	0,0477

*Šioje lentelėje pateikiami tik nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp nepriklausomo ir priklausomo kintamųjų.

2 lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp amžiaus ir informacinių poreikių, informacijos šaltinių ir gaunamos informacijos vertinimo

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis	Kendall tau koreliacijos koeficiento reikšmė	Reikšmingumo lygmuo p
Amžius	Informacijos šaltiniai: „Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka“	-0,26821	0,0051
	Gaunamos informacijos vertinimas: „Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas“	0,27559	0,0030
	Informacijos šaltinių vertinimas „Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka“	0,22886	0,0263
	Gaunamos informacijos vertinimas: „mokslo institucijos, tyrimų centrai“	0,20223	0,0283
	Gaunamos informacijos vertinimas : „rinkėjai“	0,22473	0,0159

*Šioje lentelėje pateikiami tik nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp nepriklausomo ir priklausomo kintamųjų.

3 lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp parlamentinės pozicijos ir informacinių poreikių, informacijos šaltinių ir gaunamos informacijos vertinimo

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis	Kendall tau koreliacijos koeficiento reikšmė	Reikšmingumo lygmuo p
	Informacijos šaltiniai: „frakcijos/partijos kolegos“	-0,22231	0,0165
	Informacijos šaltiniai: „asmeniniai patarėjai/padėjėjai“	-0,22998	0,0132
	Informacijos šaltiniai: „vykdomosios valdžios atstovai“	0,23428	0,0130
	Informacijos šaltiniai: „valstybinių institucijų tarnautojai“	0,28680	0,0027

Parlamentinė pozicija	Informacijos šaltiniai: „Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka“	0,22753	0,0174
	Informacijos šaltiniai: „kitos bibliotekos“	0,26794	0,0044
	Gaunamos informacijos vertinimas: „vykdomosios valdžios atstovai“	-0,31716	0,0006

*Šioje lentelėje pateikiami tik nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp nepriklausomo ir priklausomo kintamųjų.

4 lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp išrinkimo apygardos ir informacinių poreikių, informacijos šaltinių ir gaunamos informacijos vertinimo

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis	Kendall tau koreliacijos koeficiento reikšmė	Reikšmingumo lygmuo p
Išrinkimo apygarda	Informaciniai poreikiai: „rengiantis viešiams renginiams“	-0,28209	0,0022
	Informaciniai poreikiai: „rengiantis susitikimams su rinkėjais“	0,21551	0,0205
	Informacijos šaltiniai: „Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai“	-0,32630	0,0005
	Informacijos šaltiniai: „Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka“	-0,23912	0,0125
	Gaunamos informacijos vertinimas: „Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai“	0,25970	0,0051
	Gaunamos informacijos vertinimas: „Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka“	0,26285	0,0107

*Šioje lentelėje pateikiami tik nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp nepriklausomo ir priklausomo kintamųjų.

5 lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp kadencijų skaičiaus ir informacinių poreikių, informacijos šaltinių ir gaunamos informacijos vertinimo

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis	Kendall tau koreliacijos koeficiento reikšmė	Reikšmingumo lygmuo p
Kadencijų skaičius	Informacijos šaltiniai: „asmeniniai patarėjai“	0,19040	0,261
	Gaunamos informacijos vertinimas „Kolegos iš kitų frakcijų“	-0,24640	0,0039

*Šioje lentelėje pateikiami tik nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp nepriklausomo ir priklausomo kintamųjų.

3 PRIEDAS. Statistiniai Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos kiekybinio tyrimo duomenys: informacijos šaltinių vertinimas pagal prieinamumą, patikimumą ir informacijos svarbumą/aktualumą.

1 lentelė. Informacijos šaltinių prieinamumo vertinimas pagal informacijos šaltinių kategorijas

	Neformalieji	Formalieji	Visi išoriniai/ visi vidiniai
Išoriniai	3,31 (0,02)	3,76 (0,02)	3,57 (0,02)
Vidiniai	3,95 (0,02)	3,79 (0,02)	3,88 (0,02)
Visi neformalieji/ visi formalieji	3,58 (0,02)	3,77 (0,02)	

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4 ** Lentelėje pateikiami vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai (skliaustuose)

2 lentelė. Informacijos šaltinių patikimumo vertinimas pagal informacijos šaltinių kategorijas

	Neformalieji	Formalieji	Visi išoriniai/ visi vidiniai
Išoriniai	3,25 (0,02)	3,62 (0,02)	3,48 (0,02)
Vidiniai	3,84 (0,03)	3,76 (0,02)	3,81 (0,02)
Visi neformalieji/ visi formalieji	3,47 (0,02)	3,72 (0,02)	

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4 ** Lentelėje pateikiami vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai (skliaustuose)

3 lentelė. Informacijos svarbumo/aktualumo vertinimas pagal informacijos šaltinių kategorijas

	Neformalieji	Formalieji	Visi išoriniai/ visi vidiniai
Išoriniai	3,41 (0,02)	3,68 (0,02)	3,57 (0,02)
Vidiniai	3,89 (0,03)	3,89 (0,02)	3,89 (0,02)
Visi neformalieji/ visi formalieji	3,58 (0,02)	3,75 (0,02)	

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4 ** Lentelėje pateikiami vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai (skliaustuose)

4 PRIEDAS. Statistiniai Lietuvos Respublikos Seimo narių informacinės elgsenos kiekybinio tyrimo duomenys: apskaičiuoti vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai

1 lentelė. Klausimas “Kada reikalinga informacija Jūsų, kaip parlamentaro, darbe”?

	Labai dažnai		Dažnai		Kartais		Niekada		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Rengiant, svarstant įstatymų projektus ir priimant sprendimus įstatymų leidyboje	61	57,55	42	39,62	3	2,83	0	0	1,45	0,03
Rengiantis ir/arba vykdant parlamentinę kontrolę	36	34,62	49	47,12	18	17,31	1	0,96	1,85	0,04
Rengiantis diskusijai plenariniuose posėdžiuose	25	24,04	42	40,38	33	31,73	4	3,85	2,15	0,04
Darbui komitete (uose)	49	45,37	47	43,52	12	11,11	0	0	1,66	0,03
Darbui nuolatinėje (se) parlamentinėje (se) komisijoje (se)	39	38,61	29	28,71	27	26,73	6	5,94	2	0,05
Atsakant į rinkėjų užklausas/prašymus	24	23,3	46	44,66	33	32,4	0	0	2,09	0,04
Rengiantis susitikimams su rinkėjais	12	11,43	53	50,48	39	37,14	1	0,95	2,28	0,03
Rengiantis viešiams renginiams (pavyzdžiui spaudos konferencijoms)	24	22,64	54	50,94	26	24,53	2	1,89	2,06	0,04

*Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4

2 lentelė. Klausimas “Kokios informacijos Jums dažniausiai reikia?”

	Labai dažnai		Dažnai		Kartais		Niekada		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Bendro pobūdžio informacijos, kuri padėtų susipažinti su parlamente svarstomais klausimais ir priimamais sprendimais	33	32,04	44	42,72	26	25,24	0	0	1,93	0,04
Išsamios informacijos, kuri leistų pagilinti žinias parlamente svarstomais klausimais	35	33,98	48	46,6	20	19,42	0	0	1,85	0,04
Informacijos pristatyti rinkėjams parlamento sprendimus	11	10,38	46	43,4	46	43,4	3	2,83	2,39	0,03
Informacijos apie tai, kaip parlamente svarstomus klausimus/problemas vertina įvairios grupės, visuomenė	15	14,56	40	38,83	47	45,63	1	0,97	2,33	0,04
Informacijos apie svarstomų problemų alternatyvas, jų svarbą ir galimas pasėkmes	27	25	47	43,52	34	31,48	0	0	2,06	0,03
Informacijos apie įstatymų įgyvendinimą ir vykdomosios valdžios darbą	25	24,27	48	46,6	28	27,18	2	1,94	2,07	0,04

*Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4

3 lentelė. Klausimas “Kaip dažnai Jums reikia informacijos šiomis temomis?”

Temos	Labai dažnai		Dažnai		Kartais		Niekada		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	Niekada	%		
Vidaus politika	39	37,5	45	43,72	18	17,31	2	1,92	1,84	0,08
Užsienio politika	15	14,56	35	33,98	44	42,72	9	8,74	2,46	0,04
Teisė	31	29,52	39	37,014	28	26,67	7	6,67	2,1	0,04
Žmogaus teisės	18	17,65	24	23,53	49	48,04	11	10,78	2,52	0,05
Ekonomika	42	40	35	33,33	28	26,67	0	0	1,88	0,04
Socialinė politika	27	25,71	53	50,48	22	20,95	3	2,86	2,01	0,04
Švietimas	16	15,09	47	44,34	40	37,74	3	2,83	2,29	0,04
Mokslas	12	11,65	36	34,95	49	47,57	6	5,83	2,48	0,04
Transportas	9	8,74	22	21,36	64	62,14	8	7,77	2,69	0,04
Aplinkosauga	15	14,29	42	40	44	41,9	4	3,81	2,36	0,04
Žemės ūkis	11	10,68	22	21,36	63	61,17	7	6,8	2,64	0,04
Energetika	36	34,29	41	39,05	26	24,76	2	1,9	1,94	0,03
Kultūra	15	14,42	27	25,96	54	51,92	8	7,69	2,52	0,04
Sportas	8	7,77	21	20,39	59	57,28	15	14,56	2,79	0,04

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4

4 lentelė. Klausimas “Kokiais informacijos šaltiniais naudojėtės, kai ieškote informacijos, reikalingos Jūsų, kaip parlamento (ės) darbe?”

	Labai dažnai		Dažnai		Kartais		Niekada		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Frakcijos/partijos kolegos	27	26,21	33	33,58	38	36,89	3	2,91	2,17	0,04
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	3	2,91	7	6,8	83	80,58	10	9,71	2,98	0,03
Asmeniniai patarėjai/padėdėjai	44	40,74	51	47,22	13	12,04	0	0	1,71	0,03
Seimo komitetai/nuolatinės komisijos	31	29,81	52	50	2	19,23	1	0,96	1,91	0,04
Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	24	22,86	41	39,5	39	37,14	1	0,95	2,16	0,04
Seimo kanceliarijos Teisės departamentas	10	9,71	41	39,81	48	46,6	4	3,88	2,45	0,03
Kiti Seimo kanceliarijos vidiniai padaliniai	3	3	12	12	73	73	12	12	2,94	0,3
Vykdomosios valdžios atstovai	18	17,65	44	43,14	39	38,24	1	0,98	2,23	0,04
Valstybinių institucijų tarnautojai	7	6,86	47	46,08	44	43,14	4	3,92	2,44	0,03
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	19	18,45	48	46,6	34	33,01	2	1,94	2,18	0,02
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	7	6,67	22	20,95	66	62,86	10	9,52	2,75	0,03

Europos parlamentarai	2	1,98	6	5,94	56	55,45	37	36,63	3,27	0,04
Interesų grupės (pavyzdžiui, profsąjungos, verslo asociacijos)	7	6,8	34	33,01	52	50,49	10	9,71	2,63	0,04
Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka	3	2,97	9	8,91	47	46,53	42	41,58	3,27	0,03
Kitos bibliotekos	4	3,85	9	8,65	56	53,85	35	33,65	3,17	0,03
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui, google)	51	48,57	43	40,95	11	10,49	0	0	1,61	0,04
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)	28	27,18	42	40,78	32	31,07	1	0,97	2,05	0,04
Žiniasklaida	35	33,02	37	34,91	30	28,3	4	3,77	2,02	0,04
Mokslo institucijos ir tyrimų centrai	8	7,69	37	35,58	54	51,92	5	4,81	2,54	0,03
Rinkėjai	21	20,19	39	37,5	41	39,42	3	2,88	2,25	0,03

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: labai dažnai=1, dažnai=2, kartais=3, niekada=4

5 lentelė. Klausimas “Ar Jus tenkina informacija, kurią gaunate iš šių informacijos šaltinių?”

Informacijos šaltiniai	Visiškai netenkina		Netenkina		Labiau netenkina, nei tenkina		Labiau tenkina, nei netenkina		Tenkina		Visiškai tenkina		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Frakcijos/partijos kolegos	0	0	1	0,95	13	12,38	26	24,76	51	48,57	14	13,33	4,61	0,04
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	1,01	7	7,07	30	3,03	37	37,37	21	21,21	3	3,03	3,8	0,05
Asmeniniai patarėjai/padėdėjai	1	0,93	1	0,93	3	2,78	17	15,74	67	62,04	19	17,59	4,9	0,04
Seimo komitetai/nuolatinės komisijos	0	0	2	1,94	6	5,83	22	21,36	56	54,37	17	16,5	4,78	0,04
Seimo Kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	0	0	1	0,96	10	9,62	24	23,08	45	43,27	24	23,08	4,78	0,05
Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas	0	0	1	0,99	12	11,88	39	38,61	38	37,62	11	10,89	4,56	0,04
Kiti Seimo Kanceliarijos vidiniai padaliniai	0	0	11	10,78	14	13,73	51	50	24	23,53	2	1,96	3,91	0,05
Vykdomosios valdžios atstovai	2	1,96	2	1,96	30	29,41	38	37,25	29	28,43	1	0,98	3,91	0,05
Valstybinių institucijų tarnautojai	2	1,92	3	2,88	31	29,81	42	40,38	25	24,01	1	0,96	3,85	0,05

Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	2	1,92	3	2,88	32	30,77	36	34,62	30	28,85	1	0,96	3,88	0,05
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	0	0	15	14,85	7	6,35	47	46,53	28	27,72	4	3,96	3,99	0,05
Europos parlamentariai	10	10,87	11	11,96	23	25	26	28,26	20	21,74	2	2,17	3,45	0,06
Interesų grupės (pavyzdžiui profsąjungos, verslo asociacijos)	4	4,04	2	2,02	21	21,21	44	44,44	27	27,27	1	1,01	3,92	0,04
Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka	6	7,59	3	3,8	10	12,66	21	26,58	32	40,51	7	8,86	4,15	0,09
Kitos bibliotekos	8	9,2	3	3,45	6	6,9	26	29,89	37	42,53	7	8,05	4,17	0,08
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui google)	0	0	0	0	2	1,9	19	18,1	60	57,14	24	22,86	5,01	0,08
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)	0	0	2	1,9	3	2,86	29	27,62	59	56,19	12	11,43	4,72	0,03
Žiniasklaida	3	2,91	6	5,83	27	26,21	31	30,1	29	28,16	7	6,8	3,95	0,04
Mokslo institucijos ir tyrimų centrai	0	0	4	3,88	13	12,62	33	32,04	47	45,63	6	5,83	4,37	0,05
Rinkėjai	0	0	2	1,96	12	11,76	43	42,16	39	38,24	6	5,88	4,34	0,04

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: „visiškai netenkina“=1, „netenkina“=2, „labiau netenkina, nei tenkina“=3, „labiau tenkina, nei netenkina“=4, „tenkina“=5, „visiškai tenkina“=6.

6 lentelė. Klausimas “Kaip vertinate informacijos šaltinio patikimumą?”

	Labai prastai		Prastai		Vidutiniškai		Gerai		Labai gerai		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Frakcijos/partijos kolegos	2	1,98	0	0	24	22,64	61	57,55	19	17,92	3,87	0,04
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	1	1	20	20	55	55	24	24	0	0	3,02	0,04
Asmeniniai patarėjai/padėdėjai	0	0	1	0,93	5	4,63	66	61,11	36	33,33	4,27	0,03
Seimo komitetai/nuolatinės komisijos	0	0	1	0,95	22	20,95	54	51,43	28	26,67	4,04	0,03
Seimo Kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	0	0	2	1,92	12	11,54	69	66,35	21	20,19	4,05	0,03
Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas	0	0	2	1,98	32	31,98	56	55,45	11	10,89	3,75	0,03
Kiti Seimo Kanceliarijos vidiniai padaliniai	1	0,99	7	6,93	39	38,61	53	52,48	1	0,99	3,46	0,04
Vykdomosios valdžios atstovai	2	1,96	14	13,73	56	54,9	27	26,47	3	2,94	3,15	0,04
Valstybinių institucijų tarnautojai	1	0,96	11	10,58	58	55,77	34	32,69	0	0	3,2	0,03
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	0	0	9	8,82	44	43,14	45	44,12	4	3,92	3,43	0,03

Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	0,98	9	8,82	27	26,47	58	56,86	7	6,86	3,6	0,04
Europos parlamentariai	2	2,08	12	12,5	41	42,71	38	39,58	3	3,13	3,29	0,03
Interesų grupės (pavyzdžiui profsąjungos, verslo asociacijos)	2	1,92	14	13,86	59	56,73	27	25,96	2	1,92	3,12	0,03
Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka	4	4,94	3	3,7	16	19,75	46	56,79	12	14,81	3,72	0,06
Kitos bibliotekos	4	4,76	5	5,95	13	15,48	50	59,52	12	14,29	3,73	0,06
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui google)	0	0	1	0,95	28	26,67	50	47,62	26	24,76	3,96	0,03
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)	0	0	2	1,96	20	19,61	59	57,84	21	20,59	3,97	0,03
Žiniasklaida	9	9	30	30	43	43	16	16	2	2	2,72	0,04
Mokslo institucijos ir tyrimų centrai	0	0	1	0,99	24	23,76	63	62,38	13	12,87	3,87	0,04
Rinkėjai	0	0	5	4,9	52	50,98	40	39,22	5	4,9	3,44	0,04

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: „labai prastai“=1, „prastai“=2, „vidutiniškai“=3, „gerai“=4, „labai gerai“=5.

7 lentelė. Klausimas “Kaip vertinate informacijos šaltinio prieinamumą?”

	Labai prastai		Prastai		Vidutiniškai		Gera		Labai gerai		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Frakcijos/partijos kolegos	0	0	0	0	25	23,15	55	50,93	28	25,93	4,02	0,03
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	2	1,94	11	1,68	48	46,6	36	34,95	6	5,83	3,32	0,04
Asmeniniai patarėjai/padėdėjai	0	0	1	0,93	7	6,48	41	37,96	59	54,63	4,47	0,03
Seimo komitetai/nuolatinės komisijos	0	0	1	0,96	16	15,38	57	54,81	30	28,85	4,12	0,03
Seimo Kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	0	0	5	4,72	26	24,53	60	56,6	15	14,15	3,8	0,04
Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas	0	0	3	3,03	32	32,32	53	53,54	11	11,11	3,72	0,04
Kiti Seimo Kanceliarijos vidiniai padaliniai	0	0	4	4,08	40	40,82	49	50	5	5,1	3,56	0,04
Vykdomosios valdžios atstovai	1	0,98	14	13,73	52	50,98	32	31,37	3	2,94	3,22	0,04
Valstybinių institucijų tarnautojai	2	1,92	13	12,5	56	53,85	30	28,85	3	2,88	3,18	0,04
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs	0	0	7	6,86	46	45,1	40	39,22	9	8,82	3,5	0,03

dokumentai, pranešimai												
Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	0	0	11	11	37	37	47	47	5	5	3,46	0,04
Europos parlamentari	3	3,23	17	18,28	39	41,94	31	33,33	3	3,23	3,15	0,51
Interesų grupės (pavyzdžiui profsąjungos, verslo asociacijos)	1	1	4	4	58	58	28	28	9	9	3,4	0,04
Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka	5	6,67	3	4	12	16	43	57	12	16	3,72	0,07
Kitos bibliotekos	5	5,95	4	4,76	17	20,24	45	53,57	13	15,48	3,68	0,07
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui google)	0	0	1	0,95	11	10,48	37	35,24	56	53,33	4,4	0,03
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)	0	0	0	0	19	18,63	58	56,86	25	24,51	4,06	0,03
Žiniasklaida	2	2,02	11	11,11	30	30,3	35	35,35	21	21,21	3,63	0,05
Mokslo institucijos ir tyrimų centrai	1	1	6	6	38	38	46	46	9	9	3,56	0,04
Rinkėjai	0	0	5	5,05	38	38,38	45	45,45	11	11,11	3,63	0,04

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: „labai prastai“=1, „prastai“=2, „vidutiniškai“=3, „gerai“=4, „labai gerai“=5.

8 lentelė. Klausimas “Kaip vertinate informacijos svarbumą ir aktualumą iš nurodytų informacijos šaltinių?”

	Labai prastai		Prastai		Vidutiniškai		Gerai		Labai gerai		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Frakcijos/partijos kolegos	1	10,1	3	3,03	22	22,22	53	53,54	20	20,2	3,89	0,04
Kolegos iš kitų frakcijų/partijų	0	0	15	15,79	41	43,16	34	35,79	5	5,26	3,31	0,04
Asmeniniai patarėjai/padėdėjai	0	0	0	0	9	8,74	50	48,54	44	42,72	4,34	0,03
Seimo komitetai/nuolatinės komisijos	0	0	1	0,98	22	21,57	52	50,98	27	26,47	4,03	0,37
Seimo Kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas	0	0	1	0,99	13	12,87	64	63,37	23	22,77	4,08	0,03
Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas	0	0	1	1,02	23	23,47	60	61,22	14	14,29	3,89	0,04
Kiti Seimo Kanceliarijos vidiniai padaliniai	0	0	6	6,12	39	39,8	47	47,96	6	6,12	3,54	0,04
Vykdomosios valdžios atstovai	0	0	14	14	45	45	34	34	7	7	3,34	0,04
Valstybinių institucijų tarnautojai	0	0	13	12,87	45	44,55	38	37,62	5	4,95	3,35	0,04
Vyriausybės ir valdžios institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	0	0	6	5,94	44	43,56	39	38,61	12	11,88	3,56	0,04

Europos institucijų oficialūs dokumentai, pranešimai	1	1,02	8	8,16	44	44,9	38	38,78	7	7,14	3,42	0,04
Europos parlamentariai	3	3,23	17	18,28	34	36,56	36	38,71	3	3,23	3,02	0,05
Interesų grupės (pavyzdžiui profsąjungos, verslo asociacijos)	1	1,02	6	6,12	51	52,04	33	33,67	7	7,14	3,4	0,04
Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka	2	2,63	8	10,53	20	26,32	38	50	8	10,53	3,56	0,07
Kitos bibliotekos	2	2,44	12	14,63	22	26,83	39	47,56	7	8,54	3,45	0,07
Internetinės paieškos sistemos (pavyzdžiui google)	0	0	15	14,71	58	56,86	28	27,45	1	0,98	4,15	0,03
Duomenų bazės (laisvai prieinamos)	0	0	25	24,75	57	56,44	18	17,82	1	0,99	3,96	0,04
Žiniasklaida	3	2,94	16	15,69	28	27,45	43	42,16	12	11,76	3,44	0,05
Mokslo institucijos ir tyrimų centrai	0	0	6	6	21	21	62	62	11	11	3,78	0,04
Rinkėjai	0	0	3	3,03	38	38,38	47	47,47	11	11,11	3,67	0,04

* Apskaičiuojant vidurkius naudotos šios reikšmės: „labai prastai“=1, „prastai“=2, „vidutiniškai“=3, „gerai“=4, „labai gerai“=5.